

The background of the cover is a detailed, stippled illustration of a sandy beach. Scattered across the sand are numerous seashells of various shapes and sizes, including bivalves, gastropods, and nautilus-like shells. Some shells are open, revealing their interiors. In the upper left, there is a small illustration of a crab. The overall style is that of a classic scientific or nature-themed book cover.

НОВИЙ ОБРІЙ

АЛЬМАНАХ

25 РОКІВ НАШОГО ЖИТТЯ В АУСТРАЛІЇ
100 РОКІВ З ДНЯ СМЕРТІ СТ. РУДАНСЬКОГО

Ваше вітання
Августин Руданський

THE NEW HORIZON

A L M A N A C

Literature, art, cultural life

Упорядкування та загальна редакція: Дм. Чуб

Обкладинка: П. Вакуленко

НОВИЙ ОБРІЙ

А Л Ї М А Н А Х

ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Ч. 5

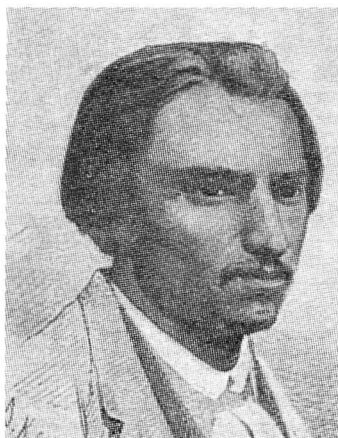

МЕЛЬБОРН, АВСТРАЛІЯ

1974

Шостий з'їзд учителів в Австралії. Аделаїда. 1971 рік.

*
*

Повій, вітре, на Вкраїну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очі...
Повій, вітре, з полуночі!...

Між ярами там долина,
Там біленька хатина;
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька...

Повій, вітре, до схід сонця,
До схід сонця, край віконця;
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дівча мила.

Зупинися нишком-тишком
Над рум'яним, білим личком;
Над тим личком зупинися,
Чи спить мила — подивися.

Як спить мила, не збудилась,
Ти нагадай, з ким любилась,
З ким любилась, і кохалась,
І кохати присягалась.

Як заб'ється їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очі,
Вертай, вітре, з полуночі!

А як мене позабула
Та нелюба пригорнула,
То розвійся край долини,
Не вертайся з України!

Вітер віє, вітер віє,
Серце тужить, серце мліє,
Вітер віє, не вертає,
Серце з жалю завмирає.

Степан Руданський
24.7.1856

ВІЗУ ОДЕРЖАНО

Репортаж Б. Коваленко «Візу одержано» нагороджений першою нагородою на 13-му літературному конкурсі Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) в Америці в 1972-му році.

Тяжко передати словами людське почуття, коли усвідомлюєш, що це не сон, що це, справді сталося, що, нарешті маєш в руках візу, дозвіл в'їзду в Україну. Під час довгих місяців чекання десь глибоко в душі була переконана, що не дозволять відвідати рідної землі, може, тільки тому, що підсвідомо відчувала страх перед подорожжю, страх стратити все знову.

Навіть тяжко повірити, що звичайний дзвінок телефона та два коротенькі слова «Візу одержали» можуть людину вивести з рівноваги, змішати всі почуття й думки та змусити серце тріпотіти. Так, це не був сон, доказом цього були наступні дні, одержання паспорту, щеплення віспи, і вже за два тижні почалась подорож до землі моїх предків, до землі, за якою тужу вже довгі роки в чужині.

Гостинна обслуга літака Малоазійської повітряної фльоти справляла дуже добре враження. Симпатичні усміхнені молоді панни в національних строях заспокоююче впливали на подорожуючих, і поволі зникала напружена атмосфера, розвіювався страх у тих, хто вперше летів літаком.

Перша зупинка — Сінгапур. Після полагодження формальностей на летовищі їдемо до готелю. Була вже 7-ма година вечора, а спека зовсім не спадала, і тільки в затишку прохолоджуваної кімнати готелю можна було знайти відпочинок. Зранку наступного дня поїхала оглядати місто та децю купити.

Населення Сінгапуру дуже різноманітне, складається з багатьох національностей, найбільше тут китайців, японців, індусів та англійців. Кожна національна група займає свою

дільницю міста й живе своїм життям. Тут можна побачити чудові вілли заможних японців чи англійців та надзвичайно бідні хатини індусів, китайців та інших. Головна промисловість Сінгапуру торгівля й туризм, а також — ошуканство; від останнього найбільше потерпають недосвідчені туристи. В кожній крамниці треба торгуватися, інакше заплатиш подвійно. Оглянувши місто і витративши чимало грошей, повертаюсь до готелю. Холодний душ, відпочинок та о 9-ій годині вечора від'їзд на летовище.

І ось тут, на летовищі в Сінгапурі, вперше зустрічаюсь з працівниками російської повітряної флотії «Аерофлот». Після перевірки паперів віддала валізку та разом з іншими туристами чекаю на посадку. Блискавкою летять думки, пригадую довоєнні часи вдома, пізніше війну, і, наче мурашки біжать по спині, перший раз огортає страх і з'являється думка, чи не повернути назад, поки не пізно. Але бажання побачити рідних та побачити дорогий серцю Київ перемагає. І ось уже веде нас дівча до літака.

При вході стоїть залага й зустрічає пасажирів. Які непривітні обличчя, ніхто не кине привітання, ніхто не усміхнеться, за винятком одного чорнявого невисокого зросту, середнього віку чоловіка, що час від часу усміхається до прибулих, ніби вибачається за поведінку своїх земляків; пізніше довідалась, що це був кухар, був він під чаркою тоді й усю дорогу, а , відходячи в Делі, де закінчилися його обов'язки, дав мені пачку сірників совєтського виробу та побажав щасливої дальшої подорожі. Не було тут молодих дівчат, як у попередніх літаках, а були середнього віку жінки, непривітні, з своєрідним заклопотаним виразом обличчя. Вечеря, яку вони подали того вечора, виглядала несвіжою неапетитною.

До Москви прилетіли о 7-ій годині ранку на міжнародне летовище Шереметьєво. Сонце лагідно світило, здавалося, не гріло, тільки ласкаво торкалося чола, ніби вітало з приїздом. Та зовсім не лагідні були жінки, працівниці митного бюра, які перетрусили всі речі в валізці, торбі і торбинці, пообмацували плащ та підбори у взутті, а чого шукали, так і не дізналась від них.

Сміх огортав, дивлячись, як вони придивлялися до кожної речі, заглядали до пудернички, до шмінки та, перечитавши підписану декларацію, питали, чи везу хрестики або якісь доручення від знайомих. Але мушу признатися, всіх так не контролюють, такі «привілеї» мають лише ті, що їдуть в Україну або до інших республік, а росіян, які їдуть до Росії, не трусять.

Після двогодинної затримки входжу до почекальні, де мене терпеливо очікують знайомі. Та вже немає часу їхати до них, як це було заплановано, бо літак до Києва відлітає о 1-ій годині з міжсоюзного летовища Внуково, яке розташоване за 40 кілометрів від міжнароднього летовища. Отже треба шукати транспорту, але це не така проста справа, як у капіталістичній країні, тут все дістається тяжко, навіть за гроші.

Перш за все, водій питає, куди хочете їхати, і, як йому вигідно туди їхати, то вам пощастило. Але я не була з тих щасливих, мене відмовились везти тому, що летовище далеко, а шоферові не вигідно їхати в таку далеку дорогу, бо не знає, чи дістане пасажир на зворотню дорогу до Шереметьєва. Адже для держави шофер мусить за годину заробити 2 карб. 70 копійок, а, крім того, ще й для себе (начорно) треба підробити. Проте поруч стоїть цілий ряд вільних автомашин, і всі водії відмовляються їхати. Нарешті, втручаються мої знайомі і мовою більше переконливою, як моя, звертаються до водія, обіцяють заплатити йому поворотну дорогу, і це помагає: вже за декілька хвилин їдемо до летовища. Їдемо таксівою «Волга», що нагадує зовні «Голден» дуже старого моделю, а всередині не можна порівняти до жадного авта на Заході: жахливе обладнання, шматяні сидження, двері відкриваються тільки з одної сторони.

Після одногодинної подорожі приїхали на летовище. Виходжу з авта й чую за спиною жіночий голос, що просить копійчки на хліб. Обернувшись, бачу простягнену руку та благальний погляд чорних очей, які належать смуглявій, досить молодій жінці з немовлям на руках, а біля її довгої спідниці ще троє малих дітей.

Тут окремо залі почекальні для місцевого населення та для туристів. У першій метушня, стоїть черга біля кас, сісти немає де, люди сидять на мішках, на валізках, а дехто просто на підлозі.

Знаходимо почекальню для туристів, яка умебльована за західнім зразком: рядами стоять низькі столики, біля столиків м'які крісла, на столиках лежить повно брошур і книжок різними мовами. Все це пропагандивна література про досягнення комунізму за 50 років існування, над чим глузують туристи.

Знову перевірка документів, і, нарешті, все полагоджено, їдемо до буфету на перекуску. Салатки, дріжджеві вироби, хліб, мінеральні води, вина, горілка, а також полуниці з сметаною (1 карб. 50 коп. порція), м'ясних виробів нема.

Після перекуски дякую моїм знайомим за опіку і, попрощавшись, залишаюсь сама, спостерігаю все і всіх навколо себе.

Тут метушні нема, туристи тримаються національними групами, найбільше німців, є чехи й югослави, американці, — всі нарікають на високі ціни та нечуваний бюрократизм в російських установах.

Голосник оголошує посадку пасажирів на літак, яким я летітиму. Це вже літак УРСР, відрізняється він тільки тим, що провідниця має на собі українським взором вишиту блузку та привітала мене українською мовою, а пізніше всю дорогу розмовляла російською.

Сиджу біля вікна, біля мене сідає старший віком чоловік з малою валізкою, і поступово між нами зав'язується розмова. Довідаюся, що він летить на похорон своєї дочки до Києва. Сам він пенсіонер, і на подорож літаком він не може собі дозволити, але не міг дістати квитка на поїзд, на який треба замовляти декілька тижнів наперед, тому мусів летіти літаком. Оповідає мені про своє життя, про дітей і внуків, пізніше цікавиться звідки я. Відповідаю, що лечу додому з-за кордону. Посидів тихо, може, з п'ять хвилин, ще раз перепитав, а потім тихенько питає: «Як же там, чи люди теж так бідують, як у нас?».

Вже годину летимо в напрямі Києва. Летимо над хмарами, і нічого не видно, а так хочеться скоріше глянути на рідну землю. Та ось повільно літак починає спускатися все нижче й нижче, уже видно контури землі, за декілька хвилин видно окремі більші й менші клаптики (міста, села, ліси, поля). А ось і Дніпро, ніби шнурком перев'язав зелені лани. І знову біжать мурашки по тілі, горло стискає спазма, очі заволікає сльоза, коли усвідомлюєш, що це вже українська земля, така омріяна, оплакана і така рідна.

Дивлюсь у вікно і не помічаю, як поволі сльози прокладають дорогу додолу. Смутними очима спостерігають мене подорожні, можливо навіть догадуються, але запитати не наважуються.

Схаменулась, беру себе в руки, бо не можна починати ще в літаку, а що буде, як вийду з нього, ні такі не дамся. І знову дивлюсь у вікно. Видно вже все виразніше, уже бачу окремі будівлі, та за мить все зникає: літак починає приземлятися в Борисполі. Ще 20 хвилин, і я вже в обіймах стареньких батьків, яких лишила ще в розквіті літ, без слів притискаємо в обіймах один одного і плачемо. Кажуть мені, що до останнього не вірили, що приї-

ду, хоч до зустрічі готувалися, але не вірили, доки не побачили мене.

Ідемо по шосе до Києва. По обидва боки шляху, облиті липневим сонцем, виструнчилися соснові ліси, а далі мішані та такі привабливі, зелені, що не можна від них відірвати ока. А там починаються села з мазаними хатинами під бляхою, малесенькі садочки біля них, бідні парканчики; тут живуть люди, що працюють в колгоспах та радгоспах, а після сезону на зиму йдуть підробляти до міста. Ідемо ще лівим берегом Дніпра, де були колись лише піски та росли лози, тепер виростили «масиви», які на Заході називають «флети». Цемент і пісок. Височіють, як величезні скрині, всі однакові 10 або 12-поверхові.

Далі через широкий новий міст в'їзимо до міста. В очі зразу кидається бездоганна чистота. За засмічення міста карається та його нема чим засмічувати: кожний папірчик, кожна паперова торбинка старанно зберігається киянами і вживається вдруге і втретє. Всі вулиці засаджені деревами, відбудований Хрещатик потонув в зелені, все місто виглядає, як один велчезний сад. с

Після праці сходиться вся родина і під час скромної вечері починаються розпитування. В мешканні майже нічого не змінилося за час моєї відсутності; ті самі старенькі меблі, за винятком телевізійного апарату (10" x 7") котрий купили в 1956 році за 2000 карб. Тепер уже виробляють кращі апарати, 17". В кухні піч на дрова замінила газова піч, дуже лихенька, та львівня «Дніпро», а також газовий ogrівач води для лазнички. Але його уживати не можна, бо вдень вода не доходить на п'ятий поверх, а вночі ледве тече. Тоді збирають мешканці воду собі на день, наповнюючи все, що має дно і може тримати воду. Таку невигоду люди терплять вже понад 10 років. Скаржилися навіть до Верховної Ради, та все даремно. Та, видно, мій приїзд більше вплинув, як всі скарги і заяви, бо за декілька тижнів по моєму приїзді почали міняти рури і, на радість всім мешканцям, з'явилася вода.

На третій день по приїзді йду до місцевої міліції, щоб приписатися на мешкання, дарма що через цю ж міліцію отримала дозвіл і візу замешкати з батьками. З міліції направили до МВД (Міністерство Внутрішніх Дел). Від них отримала анкету й подалась додому виповняти. А на другий день знову до МВД і по годинному чеканні в черзі дісталась до панни Овчаренко. Та це ще не кінець, треба на анкету приклеїти марку в сумі 1 карб. 50 коп. Йду до найближчої пошти, але таких марок там не продають, по-

силають на головну пошту.

Іду на головну пошту. Біля кожного вікна натовп. Стаю в чергу та за дві години, змучена і докраю розлючена, повертаюсь до МВД, де здивована панна Овчаренко питає мене, чого я так довго була, бо ж пошта є за рогом. Аж тут урвався мені терпець, і я висловила їй свій погляд на соціалістичний бюрократизм, який далеко перевищив капіталістичний. У відповідь лише знизала плечима.

Скрізь відчувається вороже ставлення до людей: в крамницях, в урядових установах, в трамваях. На вулиці зустрічаєшся з похмурими непривітними очима, рідко уживаються слова: дякую, прошу, перепрошую.

З підписаною в МВД анкетою повертаюся до міліції і на цей раз застаю в кімнаті «начальника». Розпитує, як попала на Захід, хто мій чоловік, чому не повертаємось на Батьківщину? Пробую відповідати спокійно і в свою чергу питаю його, чому в них така дорожняча, чому така довга процедура з пропискою, чому не дозволяють мені відвідати родичів в Галичині і взагалі виїздити за межі Київської області? На Заході туристи мають право їздити, де їм хочеться, а це ж моя Батьківщина. Зашарівся та у відповідь прибив печатку прописки на візі, і на тому скінчилася наша зустріч.

Луною несеться у сонячну блакить неба дзвін із дзвониць Володимирського Собору, блищать золотом щойно реставровані бані. Огороджений низькою огорожею, стоїть він, наче схований за старими каштанами та дубами. При вході до Собору не сидять з простягнутими руками старці, вони сидять трохи далі на лавочці та при брамі. В Соборі відправляється служба Божа, багато старших жінок, а чоловіків нема. Молодь теж є, але моляться мало, більшість розглядає Собор як музей.

Софійський Собор теж реставрований, але тільки музей, тут немає відправ. Крім реставрованих стін, в Софії нічого не залишилось. Працівники музею, переважно жінки, водять екскурсії та російською мовою оповідають туристам про минуле російського народу та про минуле Софійського Собору.

Обсаджений квітником стоїть незабутній Богдан на площі проти Софії. Минувши його, іду далі по Володимирській вулиці поза Андріївський Собор. Він також реставрований і тільки музей. Далі Андріївським спуском простую до Дніпра.

Обмілів Дніпро, поробилися сторони на ньому, поробили греблі, позагачували воду і позаливали сотні сіл, зро-

бивши Київське море. Їздила і я подивитися на нього і на електрівню та чула оповідання, як гірко люди плачуть і нарікають, бо забрали у них все, що було для них найдорожче, що було їхнє з діда й з прадіда: виселили з рідних хат, з рідних сіл і залили водою їхнє минуле, і тепер поневіряються вони по містах з простягнутими руками по милостиню, бо стареча пенсія селянина мізерна (8 до 12 крб. місячно), і прожити за неї в місті неможливо. Називають Київське море морем людських сліз. Величезне воно, та користи з нього мало, бо з електрівнею прорахувались: не така потужна, як того сподівалися, мають ще її добудовувати.

В Лаврі також музей, тут кожного дня приїздять сотні туристів з Заходу та з країн, окупованих Росією.

Історичний музей жалюгідний, нічого не нагадує про історію України, взагалі слово Україна чи український рідко згадується. В Музеї Художнього Мистецтва багато вишивок, різби, інкрустації з західних областей України та дещо з Київщини та Полтавщини.

Дуже великий Музей Т. Г. Шевченка. Але Музей Українського Образотворчого Мистецтва надзвичайно бідний: більшість творів українських малярів знаходяться в російському музеї.

Обходжу парки, їду знайомими вулицями, кругом поспішають люди, бідно одягнені, заклопотані щоденними турботами, кожний несе щось у сіточці: садовину, хліб, горюдину, часом рибу, все це незавернуте й часто все в одній сіточці. Без сітки тут ніхто не йде з дому: ану ж щось дорогою «даватимуть», тобто привезуть до крамниці на продаж і не буде в що покласти, бо паперу чи паперову торбинку рідко коли дістанеш: вони є тільки в крамницях Інтуристу, де все продається тільки за долари.

«У нас, дитино, не продають, а все дають — доганяють і ще дають», — жартуючи, говорив мені старенький дідусь, що стояв передо мною у черзі по помідори.

На вулицях стоять кіоски, в яких продають ярину, садовину, яйця, птицю, що привозять з бази, але кажуть кияни, то видно далеко, бо стоїть біля нього натовп і величезна черга. Це так виглядає народня торгівля. Без черги все можна купити на базарі від селян чи перекупок, які по-знайомству без черги купують в крамницях і продають на базарі, де все вдвічі дорожче, але купувати на базарі не всі можуть собі дозволити.

Погода сприяла моїм відвідинам. Вдень припікає сонеч-

ко, тепло, навіть гаряче, надходить вечір, і з ним настає прохолода, така приємна, що годі описати. Їдемо підземкою, «Метро», гордістю киян, (вони ж у вільні від праці дні безкоштовно його будували). До Дніпра під'їздимо просто близько пляжу, не впізнати лівого берега, увесь забудований, на кожній вулиці по обидва боки ростуть дерева. Немає в світі міста рівного Києву, навіть чужинці віддають першість по красі українській столиці. А чужинців тут багато, особливо вліті, коли беруть відпустки та їдуть відпочивати на береги Дніпра та Десни. Крім них, є багато туристів, але туристи не стоять в чергах, вони навіть не ходять, їх скрізь возять автобусами Інтуриста і показують тільки те, що їм дозволено бачити.

Купалась у Дніпрі, обійшла всі музеї, церкви, віддала шану нашому Пророкові, відвідавши його могилу в Каневі (без дозволу). Була в театрі, в цирку, слухала оперу «Наталка Полтавка» у прекрасному виконанні, але таку бідну, обшарпану й спотворену, що сором було перед чужинцями, яких між глядачами була переважаюча кількість. Мало киян можуть дозволити собі на таку «розкіш». Приголомшив початок першої дії: на притемненій сцені бідні, пригноблені, обдерті селяни з дітьми, жінки з немовлятами, сидючи і стоячи, тихо співають тужну пісню. Поволі сходить сонце, приходить пикатий, з величезним черевом, добре вдягнений наглядач, в руці у нього скручений нагай. Тим нагаєм жене людей у поле. Щойно, як всі розійшлись, глядачі побачили хатину Терпилихи, з якої виходить Наталка з відрами по воду. Далі дія відбувається за сценарієм.

Мимоволі впадає в очі бідність строїв і декорацій. Створюється враження, що це ті строї, що їх вживали перед війною, а на нові ще не спромоглись, або, може, не хочуть спромогтись, бо буде завеликий контраст з сучасним бідним одягом пересічного громадянина у визволений радянській Україні.

Час наближається до від'їзду. Особливо швидко минули останні два тижні, і знову таксівною їдемо до Борисполя, де залізний птах підбере мене і розлучить з ріднею та рідною землею навіки.

Б. Коваленко

На світлині Аделаїдський хор «Гомін». У першому ряду, починаючи зліва: М. Суходольська, Н. Муравська, Т. Ситник, Л. Ткачук, Н. Ткачук, М. Ребій, І. Галик, М. Митко, М. Середа, М. Ковальська, Г. Сліпченко. Другий ряд: Н. Борисюк, Т. Мартинюк, Н. Гривнак, О. Середа, Н. Дніпрова. Піаністки: Л. Діденко, Н. Суходольська, О. Муравська та хористки: Е. Цибульська, Л. Шляхтеч, Н. Муравська, М. Цюрак, О. Качмарська та Н. Іванів. Третій ряд: М. Шемечко, О. Войцешко, М. Бовкун, І. Ваксютенко, Е. Боросевич, В. Ваксютенко, К. Бендис, О. Соловій, О. Муравська, К. Качмарська, А. Гоян, М. Гоян, Х. Ярова, Й. Кліш (диригент). Четвертий ряд: П. Яровий, Г. Василюк, М. Грибик, В. Беркута, П. Гоголь, П. Войтович, Р. Щербань, Ф. Сліпченко, В. Перчук, З. Баран, А. Тимінський та Г. Адамс. П'ятий ряд: А. Ситник, Г. Божок, П. Миронюк, О. Полатайко, Я. Полатайко, А. Теплий, І. Полатайко, М. Суходольський, Ю. Пшитюк, І. Мартинюк та І. Ковальчук. Відсутні: пані — І. Будас, О. Ребій, А. Вражук, Л. Вражук. Панове: Т. Пасічинський, М. Божок, І. Беркета, М. Олесницький та Ю. Цюрак.

З поезій ЗОЇ КОГУТ

БАБИНЕ ЛІТО

Мерехтить трава іскриста,
Павутиням вкрита.
Кокетує з вітром листя,
Золотом залите.
Обіцяє небо ранком
Землю розпалити,
Та не вірте обіцянкам
Бабиного літа!

На світі є багато всяких рас,
Є суті їм прикмети та різниці...
Народною прикметою ж у нас
Є певна геніяльність... в певнім віці...

Ми молодь тут в рахунок не берем,
Вона — ступає щойно на дорогу.
Ми ліпше з нею трохи підождем,
Аж стане так — на сороклітні ноги...

І в тім то й справа! Сороковий рік!
(Чи сорок перший, другий чи там п'ятий...)
Які літа!.. Який магічний вік!
Завіса з мрій, немов нараз піднята,

Душа — кипить! Кипить і не втиха!..
Приплив ти чуєш мудрости шалений,
І раптом, з нетрів думки вибуха
Твій власний рожевенько-свіжий геній!..

Ти витягаєш плечі з-під туги,
Яка тебе охоплює раптово,
І, глянувши трагічно навкруги,
Народжуєш ліричне, перше Слово!

І тут же, з екзальтованим лицем,
Ти несподівано, хоч і не менш охоче,
Уперше у бльокноті олівцем
Римуєш «очі» і «блаженні ночі....»

Ну й відтоді — немає вороття,
Слова самі падають, як дощ на сушу,
І роблять ополонки з почуття,
В епітетах розмочуючи душу...

«Нещасне серце... Незабутні дні...
Любов палка... Невинність у конвалій...
І щастя, що з'явилося у сні,
І сльози й поцілунки небувалі...»

Й обов'язково скупчена любов
До всіх садків вишневих і — народу.
Й прогнози про «недарма литу кров
За неньку обездолену й свободу»...

Й чим далі посуваються літа,
Тим більш в словах солодкого горіння.
А за вінком — вже осінь заміта
Останнє листя й срібне павутиння...

ПОВНІ ЖМЕНІ ЛІТА...

Я маю в серці
Повні жмені літа!
І небо без надій...
Вганяють діти,
Блискоокі діти,
Хоч надворі — зима,
І вотелтрі цвіте,
А я стою сама —
І все — моє!
Куди не гляну оком:
Шум вітру,
Крик дітей,
Маленькі клапті мрій,
І людські кроки,
Незнайомі кроки,
Й окресць неба,
Майже голубий...
І цілий обрій
Сходженого світу!...
Стою сама
І зовсім не сама!

І маю в серці
Повні жмені літа!,
Хоч кажуть,
Що — зима...

ДРУЗЯМ

Смішне життя на цім кумеднім світі:
Народжень черга, зустрічів, чекань,
І в кожному початку відразу вишиті
Витки кінців усіх... і всіх прощань.

І в кожній зморщі кожного обличчя,
(Та й навіть там, де зморщок ще нема)
Вже втиснені переживань сторіччя,
І власна, самозліплена, тюрма.

Й чи світло в ній іде крізь сірі очі,
Чи крізь зелену втому людських мук,
Чи усмішка бур'ян хвилин толочить,
Чи затискає біль у жменях рук —

Однаково... Десь за тюрми стіною,
Під пилом мін, слів сказаних і дій,
Блищить в душі у кожного красою
Хоч крапля незаплямлених надій...

Та як би часом небо не ясніло,
Як міцно б не манив уявний рай —
Дні — прожились... Хвилини — пролетіли...
Прощайте друзі! Хоч уста б хотіли
Прошепотіти: «Часе! Почекай!...»

ПІСНЕ!

Пісне! Пісне! Мелодія й слово!
Почувань і спогадів рій.
Чи весільна, чи колискова,
Пісня туги чи пісня надій...

Ти в житті все йшла поруч з нами,
Через битви і бруд калюж...
Ти спливала з очей сльозами,
Була дзеркалом наших душ!

Розливалась ти, пісне, в народі,
Йшла скарбом до нас крізь віки!
І родились нові мелодії,
І поети і — співаки.

То ж щасливий, хто власним даром
Людям щедро дарує спів!
Та немає дощу без хмари
І немає пісень — без слів...

*

*

Де Австралія?.. Де «Ю-еС-Ей»?
Де Дніпро, а де інші води?
Й скільки треба було епопей,
Щоб про нас написав хтось оду?..

Оду з наголосом не тим,
Оду — з іншим поняттям долі...
Бо ж — де Київ, де Львів, де Рим,
І що робимо ми на волі?

Лиця — зморшками час пописав,
Спрагу єдності — змів, як солому!
Хтось, здається, горіння нам вкрав,
А лишив тільки — ситу втому...

Оперова співачка — меццо-сопрано — Ганна Колесник

Ганна Колесник народилась в селі Стилла, Старобешівського району на Донбасі. Потяг до рідної пісні привів талановиту дівчину до Києва, де вона здобувала музичну освіту в Київській музичній школі, а пізніше в Київській консерваторії, яку закінчила в 1963 р. Її педагогом-професором була славна Зоя Гайдай. Ганна Колесник співала в операх «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (Одарка), «Трубадур» та «Аїда» Верді, «Холмщина» Мусоргського, «Сільська честь» Масканьї, «Тарас Бульба» Лисенка та в багатьох інших. Але Ганна Колесник одночасно й чудова інтерпретаторка українських народніх пісень, чим уже не раз захоплювала й чарувала нашого глядача в Австралії. Протягом своєї праці в Київському Оперовому Театрі співала в операх та концертах з такими артистами, як А. Кікоть, Дм. Гнатюк, С. Козак, Бела Руденко та іншими.

БАТУРИНСЬКИЙ КАТ

Гоноровий молоденький імператор Петро 2-й (1727-1730) був дуже зіритований. Ще ранком він передав через камерпажа своїй укоханій тіточці, принцесі Єлисаветі, десять тисяч золотих дукачів. Гроші ті покладено було на коштовну кришталеву тацу чарівною масою старого золота на знак приязні й пошани з поздоровною карткою, яку написав сам імператор. Увечорі був пишний бал, і молодий імператор майже надхненно виводив па в парі з красунею-принцесою і навіть не згадав того коштовного суто царського дарунка. Тоді, зрештою, наважився й шепнув:

— Дорога тіточко... може, невдоволена моїм дарунком?

— Яким дарунком! — здивувалася прицеса. — Я не бачила ніякого вашого дарунка, ваша величність!

Мовчки імператор вибрав слухну годину й скоро зник у своїх покоях. Він збирався чинити допит тої ж миті. Перед ним стояв камепаж блідий і вкрай переляканий.

— Ви передали принцесі Єлисаветі мій... коштовний дарунок, як я вам наказав? — просто питав він, але стояв з гнучким англійським бичем.

— Ні, не передав, ваша величність, — шептав побілілими губами двірцевий слуга.

— Чому?

— В коридорі мене перестрів ясний пан канцлер Олександр Данилович Меншиков і... забрав тацу з усіма грішми...

— Він питав, кому несете дарунок й від кого?

— Так, питав... я відповів від кого несу й кому несу іменний дарунок... — вже тремтів паж.

— Добре... гм... добре... — чомусь роздумував імператор. — Чому ж ви не поспішили сказати мені про такий... гм... грабунок?

— Його світлість князь суворо заборонив мені рапортувати вашій величності про цю прикру несподіванку... Я боявся... і не казав.

— Я — імператор! — прошипів молодий цар й замахнувся бичем, але не вдарив. — Геть з моїх очей!

Через пів години, за порадою тасмних радників Долгоукових, лютих ворогів ароганта Меншикова, в Колонно-

му залі було скликано секретну нараду Верховної Ради. До її складу входили таємні радники брати Долгорукови, Голіцин, адмірал Апраксін, канцлер Головкін, віцеканцлер Остерман. Майже всі вороже наставляли проти узурпатора Меншикова, який самочинно правив Радою. Всі вони хотіли скористатися з щасливої нагоди і квапилися винести Меншикову тяжке обвинувачення й дати відповідну кару. Рада визнала Меншикова винним в тяжких злочинах; протокол говорив: «Князь Меншиков порушив заповіт померлої імператриці Катерини 1-ої, за яким вся Верховна Рада мусила опікуватися малолітнім імператором (йому було лише 15), тоді як князь Меншиков перебрав до своїх рук усю справу опіки. Арештував високих достойників, які не корилися його самочинним постановам. Князь Меншиков примусив виїхати закордон герцога Голштинського та його дружину Ганну — доньку Петра 1-го, теж опікунів молодого царя. Князь Меншиков образив імператора, привласнив собі чин генералісимуса й, зрештою, хотів силоміць одружити свою старшу доньку з молодим царем, щоб в той спосіб стати регентом і самому правити всією Московією...»

Князь Меншиков був арештований. На допиті держав себе по-арогантському й не хотів відповідати на перехресні питання. За грабунок грошей сказав тільки, що направду відібрав їх від камерпажа з тим, щоб передати їх до скарбівні: цар, мовляв, молодий ще й не вмів належно обернути таку велику суму в золотій валюті.

Йому гнівно відрік старший Долгорукий:

— Справу цю мусили передати на розгляд колегіантів Вищої Ради. Цього ви не зробили і навіть не кажете, де поділи пограбовані гроші. До всього не даєте відчиту за один мільйон грошей, асигнованих на велику армію, мовчите за пляни ваші пошлюбити дочку з молодим імператором, мовчите й про фальшований чин «генералісимуса», не хочете, не даєте відповіді й про зламаний вами заповіт померлої цариці Катерини 1-ої. Звольте зараз дати Вищій Раді точну відповідь на всі її запити!

Зіритований над міру «временщик», що звик до рабської покори від усіх, з ким мав діло, князь Меншиков вдарив комишиною по столу й розпаношено почав лаяти всіх колегіантів, лаяти так, як звик лаятись тільки конюх (його батько був конюхом). Цього не стерпіли родовиті вельможі. Сталася гідка сцена. Поклав цьому край старший князь Долгоруков: він зненацька свиснув, і до залі вступила двірцева гвардія. Меншикова відвели до покоїв при

царському палаці. Але, пропустивши князя до світлиці, комендант взяв двері на важкі засуви й поставив в коридорі міцну варту. Даремно Меншиков стукав у двері кулаками. В коридорі запанувала тиша, тільки чути було, як через кожну годину мінялася варта. Арештований став бити в двері кріслом, побив усе на цурки, скаженів й невпинно лаявся.

В коридорі було тихо...

На третій тільки день рано-вранці до арештованого презеса привезли його дорослих дітей: були то дві доньки — Катерина і Варвара й син Олександр. Дали всім на прощання смачний обід і казли готуватися.

— Куди готуватися? — питав понуро і вже без перуки й пишного камзола князь Меншиков.

За ці два дні він дуже змінився: схуд й якось швидко зістарівся, зникла без сліду пиха, зник і гонор. Він добре знав двірцеві інтриги й порядки, бачив, що вороги перемогли, його місце заступили інші, нові царські фаворити. Тут він тепер важив менше за конюха й часи його були почислені. Через годину приїхали з сильною вартою два головні радники — Голіцин і Долгоруков. Долгоруков мовчки глянув на арештованого, тоді витяг аркуш дрібно писаного акта вини й кари. Вичитано було таке: князь Меншиков мусить від цього часу забратися геть з царського палацу; князь Меншиков мусить виїхати до підмосковської «вотчини»; всі маєтки князя Меншикова в Україні — Почеп на Стародубщині — списані на нього без згоди на те гетьмана Скоропадського — з царського наказу секвестровано й передано до скарбівні гетьманського уряду, маєтки князя М. під Москвою теж секвестровано; князь М. мусить повернути за два місяці пограбовані ним імператорські гроші... Цим актом імператор зриває шлюбний договір.

Мовчки й понуро, як чорна хмара, їхав широким шляхом на Москву колишній бундючний вельможа, тепер безчещений лютими ворогами, фаворит мертвого Петра 1-го. Поруч його в берліні їхали дві доньки і син, вкрай зажурені, перелякані. Старша, царева наречена, й досі не могла втихомиритися: вона гірко плакала, тоді як батько всю дорогу шептав молитви. За ними услід їхала валка возів, навантажена різним скарбом, панським добром: адже рухомого майна не рушено. Валка була чималенька, возів щонайменше на сотню.

Та на цьому лихові-біді не скінчилося.

Так, в обідню пору їх несподівано догнали вершники

до трьох сотень, всі на добрих конях, всі озброєні до зубів. Сивий старшина велів машталірові спинити коні і воднораз постукав нагаєм у вікно берлини. Вигнанець виглянув:

— Чого вам?

— Маю важливу припоруку від самого імператора все-російської імперії його величності государя Петра 2-го і суворий наказ.

Він витяг з обшлага бригадирського мундура довгий папір, якого тут же й прочитав:

«Колишньому бригадирові й титулованому князеві, а тепер царському рабові Олександрові Меншикову і всім його дітям наказуємо цієї ж хвилини повертати коні та їхати на своє стаке пристановище в селі Березовім на Тюменщині в околицях Полярного Кола. Все рухоме майно конфіскувати, дати теплий одяг (валянки, саксаки на хутрі і добрий провіант) та відіслати поселенців до призначеного місця поселення під ескортою сильної варти — Володимирським шляхом без перепочинку». Підписав імператор Петро 2-ий.

Сталось те вже у сльоту восени року Божого 1727.

*
* *
*

То була тяжка подорож та ще й без будь-яких вигід, найпаче для панночок, так добре випещених й уласкавлених царською ласкою. Тепер химерне щастя відвернулося від них, відвернулося від усієї вельможної родини. Всі, зрештою, приїхали до нового пристановища. Воно лякало всіх, навіть старого князя, що був звичайний до важких походів та грубого солдатського життя. Приїхали вони всі взимку, в страшні морози, застужені, хорі й недоживлені на мерзлому житняку. Тяжко хоріла старша Кет, колишня наречена царя Петра 2-го, але все ж мужньо перетерпіла все, перезимували в тому проклятому нині селі Березовому. По весні старий князь вирішив сам будувати хату: він вмів вправно майструвати сокирою і з допомогою сина Олександра вже через півроку влаштувався з бідолашною родиною в новій просторій хаті. «На прокорм» діставали сякий-такий харч, були й грошенята на підмогу. Але родина була невесела, була понура й мовчазна, говорили лише з примусу, «заради відчпного». Всі впали на душі: бачили бо наявно, що ніколи не вирвуться з того села бодай до невеликого сибірського міста. Старша Кет

тяжко хоріла: вона схудла, кашляла з надривом й танула, як свічка, на очах всієї родини. Всі сумували: її любили, була вона завжди тиха й лагідна. З розпачу батько тільки молився, годинами стояв навколішках перед образом нерукотворного Христа Спасителя. Часом гірко плакав, але так, щоб бува, боронь Боже, ніхто не почув і не побачив. Завівся сам собою звичай, за мовчазною згодою, читати євангеліє. Після всякої марудної роботи сідали за великий саморобний стіл і слухали євангеліє. Читала завжди менша дочка Варвара: мала ще дзвінкий голосок. Вона якось вміла підняти на душі всю родину, навіть вміла розважати брата, який все мовчав і суворо поглядав на вікно. Думав він гіркі думи й часом про себе нарікав на батька, думав, що тільки з вини гордого вітця такі терплять муки його безневинні діти. Він все ждав тепла, але тепло не приходило, морози стояли люті й часто вирувала хуртовина... І так... рано смеркалося, ночі ж були довжезні, вісток нівідкіля... Здавалося, вся родина була тут заживо похована.

Одного такого моторошного вечора, у велику заметіль хтось постукав. Син мляво підвівся і відхилив двері. До хати вступив старий чоловік, засніжений і з торбою через плече. Він на порозі струсив з шапки сніг, постукав валянками, перехристився на образ і низенько вклонився господарям хати.

— Дозвольте спочити... така хуртовина...

— Сідайте. дідусю, сідайте ось сюди, ближче до печі, — метушилася княжна Варя, — тут тепліше...

— Спасибі... — і важко сів на лаву.

Був то чоловік похилого віку, але мав ще гострі допитливі очі і владні рухи... Мав і довгого сивого вуса, але підборіддя голене, обличчя шляхетне. Він вмовився на лаві й пильно став розглядатися, глянув скося й на старого князя.

Звідкіля, дідусю, чвалаєте в таку заметіль та ще й уночі? — нерадо питав старий князь.

— Йду я з сусіднього села, та бач, трохи заплутався в дорозі... А хто ви будете? Живу тут давненько, а таких не бачив, мабуть, недавно осіли?

— Так, недавно, — несподівано відрік син, відповів бундючно, гонорово. — Ми князі Меншикови, відомі всьому світові кязі, а опинилися тут через клятих Долгоруких...

Вусатий дід став сторожко дослухатися.

— А цей пан, — кинув він на старого Меншикова, — ваш буде отець?

— Так, наш отець...

— То, може, ваш отець той князь, що спалив Батурин, порубав увесь батуринський нарід? — питає дідусь злісно.

— Так, те зробив я, — дратуючись, мовив князь. — Треба було клятих мазепинців приборкати за всяку ціну. Я й приборкав їх так, що не забудуть і діти їхніх дітей!

— Аааа... — протяг грізно дід й раптово підвівся. — Так це мені судилося побачити вкінці Батуринського Ката!

— А ти хто такий, що смієш так говорити зі мною! — підвівся й собі старий князь.

— Хто я, питаєш... Я — батуринець, совість твоя, що женеться за тобою на край світу. Чи говорив ти будь-коли з своєю совістю? Чи питає сам себе, за що так жорстоко скатував безневинних, га? За що колесував самолично мого рідного брата, батуринського полковника Чечеля, за що понівечив батуринців та й тих, що були поза Батурином, рубав голови, розбивав малих діток об муровані стіни, за що тих, що боронили свій край, свою Україну від вас, клятих москалів...

Він уже не говорив, а вив вовком, так, як вила за вікном заметіль.

— Спасибі за щирість! — хрипів він. — Спасибі, що сказали, хто ви такі, бо сидіти в одній хаті з катами мого народу не хочу, краще вмерти на сибірському морозі, як бути з падлом московським в одній хаті! Будь ти трижди проклятий, батуринський кате, прокляті й діти твої з усіма нащадками! Не буде вам щастя, не буде прощення ні в Сибірі, ні на тім світі... По вік віку...

Старий мандрівник щосили вдарив ногою в двері й раптово зник в морозній пітьмі.

Коли молода княжна глянула на вулицю, там уже не побачила нікого... Всі сиділи приголомшені докраю. Хора Кет стала кашляти, тяжко кашляти й плакати...

*
* *
*

Від тої моторошної ночі в князівській хаті запанувала мертва тиша, всі стали чогось ніби боятися, часом дослухалися, чи не йде, бува, той жаклиний дід з довгим вушом, чи не стукає часом у двері...

Кет хоріла недовго: по весні вона вже лежала в ліжку й не здольна була підвестися. Скоро по тому якось непомітно згасла й померла. Поховали її на сільському

цвинтарі, де влітку все ж зеленіли тендітні, як і сама Кет, берізки....

По її смерті в хаті ще гірше стало: всі боялися... чогось такого незвичайного. Те незвичайне скоро постукало в двері. Так через півроку став на Божу дорогу і сам князь Меншиков — батуринський кат. Сталося те взимку, року 1729.

*

*

Тоді двоє, брат і сестра, настрашені безлюддям, настрашені несходимим холодним Сибіром, дикими морозами, — поклялися жити одне для одного й молитися за спокій грішної душі померлого батька та спокій душі великої страдниці сестри Катерини. Доля все ж змилосердилася над ними: так через рік прийшла їм з Москви жадана воля. Їх амнестувала нова московська цариця Ганна (1730-1740). Все ж молода княжна Варвара прожила недовго: померла вона в Полтаві, де жила з чоловіком недовгий час. Брат Олександр, хоч і жив в царській ласці й дослужився до генеральського чину, та був правдивим відлюдком: сибірське життя наклало на нього своє нічим не стерте тавро. Цей пан все більше мовчав, дивився з-під лоба і вперто цурався старих людей.

На фото Чоловічий хор «Чайка» при Українській Громаді Вікторії. Починаючи зліва: В. Осипів, І. Борецький, Т. Лапичак, П. Матвійшин, Д. Пирогів, Я. Бойко, Ст. Димида, П. Малиновський, А. Маланюк, І. Ганчар, І. Сосняк, диригент Степан Корінь, П. Ледней, О. Ковалик, Я. Царук, Й. Точинський, В. Стельмахів, А. Глуханич, М. Ярник, М. Денесевич, В. Іванчо та О. Дзісь. Відсутні: В. Глуханич та І. Бевз.

З поезій В. ОНУФРІЄНКА

* * *

За що суди їх судять без упину,
Нещадно, як в недавні чорні дні?
Щоб до землі дігнути рівну спину
Й залити кров'ю думи вогняні?

Ви це ж робили, виродки повзучі,
З вусатим чорним катом на чолі!..
Та кат умер, — а ви такі живучі,
Корінням так тримаєтесь землі!..

Ви ще ж недавно каялись неначе
За кров невинну, ґрати і дроти..
І знов в повітрі чорний ворон криче,
Поживу свіжу вздрівши з висоти.

* * *

Ну, як ти будеш їсти, пити, спати,
Як б'ються чорним вихором думки,
І серце жаль і гострий крик відплати,
Не стримуючи, кидає в рядки!?

А що рядки, як тут рядки безсилі,
Як тут слова — лиш сказані слова?..
А треба грому, бурі, треба хвилі,
Що рве дерева й кручі розбива

А що слова, як треба блискавиці,
Потоку треба людських душ і тіл,
Що хвилюю повалить їх бійниці
Й залізом кутий чорний частокіл.

* * *

В. Горбовому й іншим — непохитним.

Не вірю я, що так нам мало бути,
Не вірю я в якісь твої гріхи,
Я тіло бачу лиш твоє закуте
Й до тебе загороджені шляхи.

Я бачу ще, що більше нетерплячих
І сміливих виходить з темноти —
До уст твоїх скривавлених, гарячих
Цілющого напою піднести.

Я бачу: там частіше іскри сяють,
І чую я точил підземний шум:
Сокири гострять ті, що не вмирають,
Пройшовши муки всім катам на глум.

Ламають те, що можна поламати,
Згинають те, що гнеться, як гілля.
Та є такі, якими горда Мати,
Якими горда скована земля.

Невгнуті є — Апостоли, якими
Палас правда в тиші й темноті.
І скільки нас вперед за ними йтиме?
І скільки нас не зблудиться з путі?

1971.

* * *

Допитуйте, садіть за чорні ґрати,
Женіть в пустелі, в шахти, у ліси, —
Та не вб'єте ви правди, супостати, —
Шляхи мільйонні в неї й голоси!..

Вже так було, що ніби перемога
В вас радістю сміялася в очах...
Та ні — то крові нашої волога
Яскріла в нас на щерблених мечях.

А ми — живі, а нас ніяк не вбити,
А ми — живі, немов саме життя!..
А ви — вмерете, і попелом покрите
Вас проковтне прокляття й забуття!..

10.12.1967 р.

* * *

Бойовища запилене небо сухе і похмуре,
Перетоптаний степ і порубані дико тіла.
І зненацька, мов дзвін, розливається дзенькіт бандури, —
То зродилась відразу героям у пісні хвала.

І пішла з бандуристом степами-дорогами в люди,
І озвалась в серцях, і лягла кобзарям на уста,
Щоб побиті жили із живими довічно повсюди
І щоб слава була їм — як сонце, ясна і свята.

1970.

СПОГАДИ

Бувають білі спогади — про зими,
Про хуртовини, що в лице мели,
Коли до школи хлопцями малими
Снігами непротоптаними йшли.

Бувають сині спогади — про ночі,
Весняні ночі, річку і човни,
І про пісні забуті вже дівочі,
Що прилітали звідкись з далини.

Бувають чорні спогади — про хати,
Що потопали в попелі й диму,
І про дороги — лихо ропочате,
Що закликало в темряву німу.

Десь за далеким синім небосхилом,
О, кольори, сплелись ви без пуття,
Злились в один строкатий довгий килим,
Що зветься дуже просто так:

життя.

1973.

На світлині Сіднейський хор «Боян». Починаючи зліва, у першому ряду: диригент В. Матіяш. Пані: Д. Кузик, М. Чайка, О. Драбина, Н. Кармазин, М. Суховерська, І. Івасик, Е. Рудка, А. Руда, М. Сивенька, М. Барановська, С. Микитович, М. Чирка та Л. Глушка. Другий ряд: К. Гродзіцька, В. Якубів, Г. Ярошак, А. Фільварків, М. Іванчук, С. Гошовська, І. Валіхновська та С. Островська.

Панове. Перший ряд: Е. Валіхновський, І. Мирон, В. Загородний, В. Бараняк, Т. Глива, К. Ігнатюк, П. Стеценко, Т. Бардич, С. Базалицький, Я. Чаплинський, О. Островський та Г. Панасюк. Другий ряд: П. Чудакевич, Ю. Плавайко, І. Ярух, П. Лопата, А. Біленський, С. Крук, С. Ферштай, В. Нечипорук та Р. Теодорович.

КВАС

Старий Федір Ставничий прийшов з церкви в поганому настрої. Вчора ходив до сповіді, сьогодні ж мав приступити до причастя, та вночі так палила його спрага, що хоч вмирай. Збудив жінку з докором про вчорашню кислу калусту, а вона йому: «Он там, на припічку, свіжий квас, попей, то й спрага пройде». Підвівся з постелі, напотемки знайшов глечик з квасом, випив до дна і... щойно тоді згадав про причастя. «От тобі й на», — подумав. Вийшов на двір по зорях пізнати, яка година, а то ж уже й світало, північ минула, і до причастя сьогодні вже не можна було. Зайшов назад у хату, ліг на постіль, але спати не міг. Роздумував і злостився на квас та клятву жінку. «Піду, — думав, — скажу отцеві, може ж, запричастить».

Панотець уже стояв перед царськими вратами з запашним кадилом у руці, готовий до служби Божої. Федір підступив, ніби свічку присвітити, а отцеві на вухо, тихенько: «Квас пив, отче, чи можна до причастя?»

А отець трішки недочував від старости, та як не гукне на всю церкву: «Що ж ти, Федоре, а батько твій перед причастям квас пив?»

Мов земля розступилася під ногами Федора, в церкві стало тихо-тихо, десь у кутку почув придавлений сміх. Був певен, що то сміялася його Катерина. «От, вража жінка, ще й сміється, — подумав і, засоромлено дивлячись у землю, відходив від царських врат. Мимоволі глянув на образ Св. Миколая, свого улюбленця, але й той, ніби посміхався до Федора з-під сивих брів своїми добрячими очима, ніби промовляючи: «Що ж, Федоре, квасу схотілося?»

Це ще гірше присіпило старого Федора: «То ж я йому першому свічку ставлю, а він сміється», — подумав.

Після служби Божої до гурту господарів не приступив на розмову, соромився. Насунув низько на очі солом'яного капелюха (бриля), поспішав чимдуж городами додому, несучи у вухах придавлений сміх Катерини, а в роті кислий посмак квасу. «Такий сором! — думав собі. — Ціле село буде сміятися, ще, чого доброго, прозвуть на старість — старим квасом»...

На смачний борщ і печену курку навіть не глянув. Стя-

гнув з цвяха за дверима старого кожуха та й подався під розлого грушу. Тут приліг у холодочку, передумуючи від початку пережиту сьогодні подію.

«В усьому винна Катерина, — прийшов до висновку. — Вона ж приготувала квас, вона ж намовила його пити, вона ж і сміялася в церкві і зараз сміється». Федір, піднісши голову з кожуха, уважно наслухував. У хаті, пораючись за обідом, їйбогу, сміялася Катерина...

— Господарю, іди їсти! — почувся голос з порога хати.

→ Не хочу, — наче б нічого не сталося, відповів Федір — може пізніше. Щось у животі болить, — відпрошувався він.

— «То, може, хоч квасу вип'єш? Пройде» — заходячись від сміху, приговорювала Катерина.

Щось знову кольнуло під серцем, на згадку про квас. Відповісти не було чого, а метка й весела вдачею жінка все життя любила жартувати та легко глумитися з свого чоловіка.

Повернувшись на другий бік, вдавав, що спить, та злюща муха кружляла над його головою, сідала йому на ніс, лізла у вухо й не давала спокою.

— Катерино, відчепись! — крикнув і засоромлено оглянувся, чи хто не почув.

А тим часом Катерина, впоравшись з посудом, вийшла в сад. Присіла біля чоловіка й, побачивши, що він не спить, сказала: «Може б так, пішли за ліс, подивитися, як там пшениця дозріває?»

Федір, не відчувши ні крихітки сміху й глуму в голосі жінки, радо згодився. Пішли полем, межею, любуючись багатством врожаю, спостерігаючи вже близький початок жнив.

Ідучи лісом, Катерина зійшла в бік стежки зірвати кілька пахучих квіток. Зігнувшись, побачила під великим кущем ліщини старанно вистелене мохом місце, як гніздо, а в ньому — маленьку сарну. Глянула, і їй аж руки затремтіли. От і буде втіха маленькій Марійчиній Оксаночці! Не надумуючись, підняла запаску і обережно вклала в неї маленьке, немічне сотворіння. Воно перелякано замекало, задрижало та, відчуваючи свою безсилість, здалося, притулилось міцно до Катерини. А вона гладила його маленьке тільки вільною рукою, приговорюючи: «Не бійся, малятко, нічого злого тобі не буде, я тебе теплим молочком нагодую, зі старго кожуха гарну постіль зроблю. Не бійся, не бійся, мале».

А Федір, ступаючи вслід за жінкою, радів, що знайшла-ся нагода віддячитися за ранішню подію, — докоряв: «Та, поклади мале назад! А що, як тобі дитину забрав би? От же, безсердечна жінка... Та поклади, кажу, бо гріх. От таке то придумала, матері від серця дитину віднімати...»

Та Катерина й слухати не хотіла, хоч докори чоловіка їй боліли їй, але ж і розлучитися з таким милим, гарним сотворінням — не могла.

— А як ти знаєш, що його мати живе? Може, де вовки розірвали, може, де мисливці вполювали? — видумувала, щоб тільки заспокоїти чоловіка і свою совість.

Дійшовши додому, Катерина заходилася біля маленької сарни. Налила в мисочку молока, вчила його пити, приговорюючи, мов до дитини. Воно ступило в молоко ніжкою, пробувало пити, розливаючи молоко по своїй гарненькій мордочці. Федір, продовжував дорікати жінці, вклався на кожусі під старою грушею. Великий, сірий Бровко, прив'язаний під повіткою, казився, гавкав, стараючись зірватись з важкого ланцюга.

Та раптом, крізь відчинені ворота, на подвір'я увійшла стара сарна-мати. Бровко на мить затих від здивування, а Федорові аж люлька з рота випала... Катерина, широко відкривши очі, дивилась на сарну, мов на чудо. Бровко з подвійним зав'язанням рвонувся, але важкий ланцюг не дозволяв досягнути несподівану гостю. Маленьке сарненько, пізнавши свою маму, радісно замекало. Сарна-мати, не звертаючи уваги на голосне гавкання собаки, зграбним, танцювальним кроком, як балерина, яка, гордо піднявши голівку, попростувала до своєї дитини. Спершу обнюхала малятко, ніби поцілувала опуклий лобочок, і підняла великі очі на Катерину. Ті очі немов питали людину: «Чого ж ти мене так скривдила?» З очей німої тварини покотилися великі краплини сліз. Тварина плакала, як людина...

— А я казав... — не стерпів старий Федір.

Катерина, насилу стримуючи сльози, підхопила сарненько й побігла до лісу. За нею бігла сарна-мати.

Вернувшись, заплакана, з лісу, Катерина спершу насварила Бровка, який ще й далі не міг заспокоїтись; відтак зайшла в хату, лягла на постіль, накривши голову рядном. Заспокоїтись не могла й вона.

В хату зайшов Федір. Жаль йому стало заплаканої жінки, але в цю хвилину не міг собі відмовити приємности, хоч трішки поглумитись над нею. Підступив до Катерини і, поклавши руку на її плече та стримуючись від сміху,

м'яко промовив: «Випий, стара, трохи квасу — легше стане».

ВІД УСПІХУ ДО УСПІХУ

Колись Олександр Олесь сказав, що «для поезії руки та голови мало. Треба ще й серця. А серце не годинник — не накрутиш...» Парафразуючи ці слова, їх можна застосувати до співу «Двох Валь» — Валі Кулик і Валі Спесивої з Сіднею. Чи це народня пісня, чи нова, сучасних композиторів в Україні, чи на чужині — вона в їхній інтерпретації й виконанні набирає своєрідного звучання..

Свою кар'єру Дві Валі почали недавно. Спочатку співали для себе, а їхній перший виступ відбувся в серпні 1970 року в Кабраматті на концерті Союзу Українок — що відкрив для них двері до майже двадцяти виступів за останні три роки.

Чи то парафіяльна ялинка, 100-ліття Лесі Українки, свята державности, інтернаціональний баль, а чи товариські зустрічі для своїх або чужих — скрізь Дві Валі чарували аудиторію своїм співом.

Їх двічі запрошував клуб в Лідкомбі веселити публіку їхніми жартівливими піснями, а на двох більших концертах легкого жанру, вони були в центрі уваги і вибором лібретто, і, зокрема, м'якими сопрановими голосами.

Врешті, вони репрезентували Сідней на другому Здвизі Українців в Мельборні, а згодом і на Фестивалі пісні і танку в Канберрі. Їх запрошували співати в Воллонгонгу, як відбувалося посвячення наріжного каменя під Народний Дім. Про них можна сказати, що крім голосів, у них душа і серце виконували нашу пісню. (Їхній

акомпанемент — гітара і гармонія — Б. Спесивий, В. Майковський, І. Кляйберт).

В репертуарі Двох Валь понад двадцять різних пісень. Від живої «Мої ясени», почерез жартівливу, як «Била мене мати», аж до лірично-спокійних, як «Тихо над річкою» чи «Білі каштани». Хочеться, щоб їхня «Лети, тужлива пісне», летіла ще довго в Австралії і щоб не конче була тужлива... радше навпаки.

З поезій Олени Рябенко

КВІТКА ДОБИ

Присв. Аллі Горській

До столиці веде битий шлях,
Де сміливих мистців лише горстка,
Там зростала в байдужих тернах,
Пишна квітка доби — Алла Горська.

Розкопавши коріння страждань,
Віднайшла в них свою Україну,
Йшла дорогою правди й змагань,
Боронила ідею єдину.

Не любила гладеньких доріг,
Найстрімкіші собі вибирала,
Не зважала, як ворог стеріг,
Не за себе, за інших страждала.

То не ворон в степу голосив,
І не хмара небо затьмила,
То пронісся країною гнів,
Туга місто скувала безсиле.

Сонця промінь упав у ріку,
Свище вітер над Бабиним Яром,
Долю краю ділила гірку —
Впала в руки і Ти яничарам.

Вогонь в серці палав і не гас,
Дух твердий не зломивсь перед катом,
Увірвалось життя передчас —
Не здригнулась рука проклята.

Вічно житимеш в наших серцях,
Щира, мужня і чесна Людина,
І Тобою піднесений стяг
Ще побачить уся Україна!

1971 р.

ЗА СЕЛОМ

За селом насипана могила,
Між ланів протоптана тропа,
Там калину дівчина садила,
Не діждавшись милого з УПА.

А вдова тополю посадила, —
У змаганнях чоловік поліг,
Все до неї плакати ходила,
Коли танув в полі перший сніг.

Ясени садила стара мати —
Втратила синів вона обох,
Із ярма Вкраїну визволяти
У стрільці пішли вони удвох.

Сирота берези доглядала,
У боях загинув весь загін,
Свого батька зовсім я не знала,
Тільки часто в снах з'являвся він.

І шумлять дерева, п'ючи роси,
А над ними все пливуть літа,
Їх зимою сковують морози,
А весна їх гріє золота...

Так стоять сторожею стрункою,
Мов живі, батьки, брати, сини,
В них усі загинулі герої
Молодіють кожної весни!

З поезій Дмитра ЧУБА

Присвячую Б. Дм.

ПЕРШИЙ ЛИСТ

Ваш лист — мов лік на незагойні рани,
Що принесли їх кривди і життя...
Встає минуле знову із туману,
Думки ж до Вас, аж до Дніпра летять.

Я ніч не спав, схвилюваний докраю,..
Це ж перший лист із рідної землі!
Ну, хто збагне, хто душу розгадає,
Хто вирве з неї смуток і жалі?

Багато літ пролинуло вітрами,
Багато мрій умерло в чужині...
Та я й тепер, виходячи за браму,
Згадаю дні ті босі на стерні.

Чи можу ж я забути все те нині?
Ні, краще впасти серед шляху ниць:
Я не загруз у добрах в цій країні,
Не став я в'язнем гомінких столиць.

Хоч евкаліпти заступили обрій,
В завоях мрій зрина моє село...
Я пам'ятаю очі Ваші добрі
І серця Вашого тепло!

17.10.1968 р.

ОСІНЬ

Три стрункі тополі
Вітер колива,
Де недавно в полі
Гомін вирував.

Та жнива минули,
Не скрипить гарба,
Жовтою дихнула
Осінно журба.

Там, де було просо,
Вже лежить рілля,
Ходить осінь боса
По сумних полях.

В далеч втопиш очі —
Чорно, не пройти...
І прядуть щоночі
Темряву дроти.

Звідкись вітер скочив,
Щоки враз надув
І зірвав листочок
В пізньому саду.

Закрутив над тином,
Мов не мав жалю,
І з розгону кинув
Просто на ріллю.

22.11.1968 р.

МРІЇ

Не забуду ніжності ніколи,
Поцілунків і п'янкх розмов,
По екранах пам'яті півколом
Ти літаєш ластівкою знов.

Хоч роки лягли між нас, як стіни,
Ти, мов казка, сяєш у думках.
Знаю я, що більш тебе не стріну
Як колись із квітами в руках.

Роз'єднали нас події грізні...
Не загляну вже в зірки очей.
Де ж тепер ти, коли вечір пізній
Вже сідає на моє плече?

ЕЛЕГІЙНЕ

Коли сум обгорне душу,
Коли жаль добро заглушить, —
Де ти, серце дороге?

Гляну в далеч — море синє,
Воно дум тяжких не спинить —
Його стогін про друге.

Хоч навколо ходять люди,
Та безлюддя душить груди, —
І не день — роки.

Хтось злобу скрізь сіє, бруді,
Я ж добра шукаю всюди,
Ніби рідної руки.

Обізвись до серця знову,
Із теплом промов, хоч слово,
Смуток заглуши!

Може, блисне блискавиця,
Може, радість заіскриться
У моїй душі.

1972

Михайло Кліоновський — мистецький керівник Українського Музично-драм. Театру ім. М. Лисенка при Українській Громаді Вікторії. Киянин. З дитячих років ці-

кавився музично-театральним життям. 12-річним юнаком як піаніст виступав на конкурсах молодих виконавців. У 16 років брав участь в радіо як акомпаніатор до вокальних виступів солістів. Музичну освіту здобув в Київській Консерваторії та в Вищій музичній школі Моцартеум в Зальцбурзі (Австрія).

У 1945-му році працював концертмайстром в Українському Музично-драматичному театрі в Зальцбурзі під мист. кер. сл. п. І. В. Совачевої. Згодом організував новий театральний ансамбль — Театр Малих Фрм, в якому оформляв муз. комедії, ревії та концертні програми.

З 1949-го року вже в Австралії працював музичним керівником Театру ім. Леся Курбаса з акторами Ст. Крижанівським, Яр. Гевком, Іреною Залеською, сл. п. Ст. Залеським, Марією Малиш-Федорець та І. Миколашном (п-во Мартинюки). З 1961-го року працює мист. керівником Українського Музичного Театру ім. М. Лисенка при УГВ (Вікторія), на чолі з примадоною Київського Оперного Театру сл. п. Євгенією Павловською, солістами та акторами: М. Вайсборт, Яр. Ліщинський. Іл. Клодзінський, Г. Цибульська, Н. Александренко, Л. Максимишин, п-во З. та А. Рибіцькі, В. Мельник та його син Віктор, А. Грушецька, Д. Любарська, С. Горячко, В. Угринович, І. Мельник-Павловська, Н. Ботте, Н. Романовська, Юля Рибіцька, А. Ведміцький та інші.

В постанові Мих. Кліоновського були: опера М. Аркаса «Катерина», «На чудовому блакитному Дунаї» муз. Штравса, «Моя сестра і я» муз. Бернадського, клясична оперета «Княжна Чардаш» («Сільва») муз. Кальмана, «Ідемо до Румбураю» муз. Волосянського (обр. М. К.), «На хвилях кохання» (обр. М. К.) та різні концертні програми, виступи на академіях, тощо.

У 1972-му р. Український Муз. театр ім. М. Лисенка відзначив 25-ліття мистецької діяльності Мих. Кліоновського.

ЗАПИТ ЮНАЧКИ

Чи тільки грізні буревії
Побуджують до боротьби?
Чи ми колишемо надії
Черствою піснею журби
Лише тому, щоб не заснути?..
Невже обійми чужини
Та матеріальні доброби
Дадуть для нас спокійні сни?!

Отак часами мимоволі
Клопочуться думки мої
Питаннями про світ, про волю,
Про Україну. Я ж її
У сні лиш бачила... Не знаю,
Чого так нею дорожу.
Чому всім серцем відчуваю
Її печаль. Її красу
Не раз хотіла б змалювати
Ясними барвами весни —
На тлі Дніпра, в степах крилатих
Чи... в мариві верховини
Карпатських гір. А, може, в лісі,
У люстрах чарівних озер
Казкової землі — Полісся.
Чого ж уявою тепер
Терзає вітер хуртовини
І бачу коси золоті,
Хвилясті коси України,
Яка, розп'ята на хресті,
З-під вій зарощених підносить
Свій зір до волі, у блакить?
А ми?!? Ще не спроможні й досі
Порозумітися, простити...!

Коли ж з'єднається родина
І піднесе тебе з хреста?
Моя красуне, Україно,
Нещасна страднице свята!

1971 р.

НЕЗНАНИМ БОРЦЯМ

Я бачив їх, немов у сні.
Вони пройшли, як мрія сиза.
Відбилось сонце від заліза
І лезом променів ясних
Пробило тьму.
Блищали сльози на сумлінні,
А в світанковому промінні
Купалася душа моя.

- - -

Ключі років, неначе мить,
Перелетли наді мною —
Волосся вкрилось сивиною,
А спогад досі ще горить
Про тих незнаних прометеїв
З тризубом волі золотим,
Що їхні лицарські ідеї
Вінчає сяввом святим.

Відомий співак Микола Мінський (четвертий зліва) в товаристві українців Мельборну після концерту в 1972 р.
фото: М. Глуховеца

У неділю 9-го жовтня 1971 р., заходами Т-ва прихильників творчості М. Зерова, відбувся вечір творчості неокласика П. Филиповича з нагоди виходу його книжки «Література». Після доповіді про життя та творчість Филиповича та читання його поезій відбулося вручення жертводавцям згаданого видання. На фото момент, коли заст. голови Т-ва Дм. Нитченко вручає книжку жертводавцеві, поетесі Зої Когут. фото: Василь Фокшан.

Андрій Ляхович

Острів у Небі

Цей твір Андрія Ляховича «Острів у небі» на конкурсі Літературного товариства «Робін Гуд» у Сіднеї в 1971-му році, разом з молодою авторкою Р. Моріс, дістав першу нагороду. З того при-

воду сіднейська газета «Морнінг Гералд» з 2-го червня 1971-го року подала таку нотатку: ...«зпоміж більш, ніж 200 зголошень на конкурс з Австралії та Британії, Андрій Ляхович та Р. Моріс (студентка) одержали першу нагороду по секції коротких новель»...

Коли телефон задзеленчав у сільськiм маeткy президeнтa, вiн знaв пo блiмaючoмy свiтлi нa пpиймaчi, щo цe булa якacь вaжливa спpавa. Дaрeмнo булo б пpобувaти iгнoрувaти йoгo. Вiн мусiв взяти слухaвкy, кoли б тoй нe задзвонив, зручнo б йoмy булo цe чи нi.

Нe мoжнa булo нe звeртaти увaги нa дзвiнoк, який адмiнiстpацiя ввaжaлa дoсeть вaжливим, i нe взяти слухaвки. Вiн пiдняв слухaвкy, aлe стримaвся i нiчoгo нe скaзaв. Пpонизливe дзижчaння вдaрилo в вухa, i вiн вiдpазу пiзнaв тe, щo лyди пpозвaли «гaрячoю лiнiєю», тoй стрaшний зв'язoк з Мoсквoю, пpосктований пeрeд жaхoм випaдкoвoгo лyдськoгo знищeння.

Вiн знaв, щo рoбити в тaкoмy випaдкy. Нe булo й тpiшкi вaгaння. Рукa пpocтaглaся чeрeз письмoвий стiл i нaтиснулa чeрвoну кнoпкy, зaстepiгaючи нaчaльникiв штaбiв. Дaлi, iз швидкiстю свiтлa, пoлeтили сигнaли дo рaдaрних устaнoвoк в Арктицi, дo всiх стрaтoфoртeць в лeтi, дo пiдвoдних чoвнiв «Пoляpис» в oкeaнax i дo I.B.M. — кoмплeкcy в Пaсaдeнi.

Пo всьoмy свiтi, в зaмeрзлих пyстeлях пiвнiчнoгo бiгyнa, пiд пeкyчим сoнцeм пyстeль, y висoтax стрaтoсфeри i в тeмних глибинax вoд зaлyнaли тpивoжнi сирeни. Лyди пoспiшaли нa свoї мiсця. Пoтвopнo вдягнeнi пoстaтi нaближaлись дo aтoмних снaрядiв, гoтoвi зaрядити iх. Нaпpужeнi oчi пpикипiлi дo рaдaрних eкpaнiв, вaжкi рyки нaвислi нaд чeрвoними кнoпкaми, — i скpiзь бeзлiч дyмoк: чи цe нaспpавдi, щo тpaпилoся, xтo дaв нaкaз, кoгo вбитo, скiлькoх yб'ють, щo стaнeтьcя? — пpoлiтaлo в дyмцi y лyдeй, яких тpeнoвaнo лишe викoнyвaти нaкaзи, a нe aнaлiзувaти.

— Пpезидeнт Кeннiсoн?

Нaвiть цi кiлькa слiв, скaзaнi пo тeлeфoнy, зpaджyвaли вaжкий poсiйський aкцeнт, мeтaлiчнo спoтвopений вiддaлю.

— Тaк, слухaю.

Дyжe стримaнe «тaк». Щo ж бyдe дaлi? Блyкaючий aтoмний снaряд в дopoзi, щoб винищити мiльйoн йoгo нaсeлeння? Лишe poки тpeнyвaння стримaли збyджeння в

слові «слухаю».

— Говорить Луднов...

Чому той вагався? Чи не намагався виграти час, поки снаряди пробивалися крізь захисну сітку. Він впізнав голос другого. Хоч і ніколи не зустрічав того чоловіка, який мав на своїх плечах таку ж саму відповідальність, як і він, зате навчився впізнавати його голос саме для такого випадку. Президент потягнув умикач на інтеркомі й прикрив рукою телефонну рурку.

— Чи перевірили лінію?

— Так.

— І?

— Лінія з Москви.

— Я розумію.

Він прийняв свою руку.

— Так, містер прем'єр?

Він вирішив вживати службовий титул. Що казати в такому випадку? Чи вимагати швидкого пояснення, поки катастрофа не поглинула його країни, чи, може, зволікати, здобути час приготуватися?

— Є речі, на які слова вже втратили значення... голос почав і зломився, нібито сказані слова були задивні, щоб докінчити речення.

— Так? — Він був розгублений. Що могло статися, щоб навіяти такі слова?

— Є прохання, на які відповідають досягненнями, і через це вони виправдані.

— Так, я слухаю. — Він був радий почути більше.

— У кожної людини є страх і почуття. Кожна людина має свої вартості... — голос завмер. — Що з ним таке? — подумав президент Сполучених Штатів Америки? — Чи це загадки, натяки, чи лише стурбована людина, що не може висловитися.

— Чи можу вам допомогти? — Слова вже були сказані, поки він міг стримати тон батьківського піклування.

— Ваш славний поет Донн раз сказав «Жодна людина не може бути островом».

— Так?.. — Прем'єр, як видно, читав Донна, значить, він читав і Теннісона, Вордсворта, Елліота. Він, напевно, милувався красою віршів, які сам президент так добре знав. — Так, прошу, продовжуйте.

— Ми замкнули чоловіка якраз в такий острів.

Йому відразу все стало ясно. Тепер це не була обережна розмова. Несподівана нова реальна тема прорвалася.

Тема була настільки дійсною, що слова були лише відблеском великої правди, яка не допускала другорядних думок.

— Ви маєте на увазі майора Васильовича, який в орбіті з сьогоднішнього ранку? — сказав він вражено, ніби тільки тепер починав розуміти вагу виклику, який ось мали кинути йому на плечі.

— Військовий титул і по-батькові... Він — мій син. Його ретроракети попсувалися, і ми не зможемо його вчасно врятувати.

Президент на хвилю закрив очі. Цього було досить, щоб виразно уявити гладку постать прем'єра десь у канцелярії в Кремлі, великі портрети Леніна й Маркса, що пильно поглядали на нього з стін. Через політично надхнену атмосферу такої канцелярії, треба було мати мужність, щоб звернутися з гуманітарним проханням.

Ще інший випадок промайнув у голові. Бурхливе засідання Організації Об'єднаних Націй п'ять років тому. Та сама гладка постать, тоді ще не така лиса, гримала кулаками об стіл, з криком відповідала на закид:

— Чому я записався в армію як простий вояк, чому? Бо мав я родину, мав сина. Хотів, щоб син ріс серед мирних обставин, хотів, щоб він постарів і помер у спокої!

Цей викрик привів до посмішок у деяких делегатів, але він, спеціальний посол до ООН, спостеріг у той час, що ця людина мала такі риси характеру, які виявилися лише тоді, коли він втрачав терпець. Він також спостеріг, як дивно, що такий роздвоєний чоловік міг мати посаду, яка вимагала великої політичної непохитності.

Президент прокинувся від своїх міркувань і вимовив перші слова, які прийшли йому на думку: — Я поважаю вашу сміливість, — але тоді, пробуючи прикрити вияв свого особистого почуття, він продовжував звичайним тоном: — Скільки він має часу?

— Один день, а ми потребуємо три, щоб приготувати рятувальний капсуль. Радіозв'язок з ним перервався три години тому, але телеметрія биття серця й дихання показує нормальне функціонування.

— Будь ласка, зачекайте хвилю, — сказав президент і ввімкнув інтерком. Його перший обов'язок був до свого народу, але це було легко, бо треба було лише повторити напам'ять завчені слова: — Чи є якінебудь повідомлення від Радарної Лінії?

— Нічого.

— Тоді дістаньте найновіше про політ в орбіту майора Васильовича. Я зачекаю.

Дві хвилини пробігли, і станція Йордел Бенк в Англії підтвердила радіотишу. Ще хвилина, і слідчі станції в Тюлі в Гренляндії, Мушії в Австралії і на Багамах зосередилися на дискові, який вертівся далеко в просторі, й вираховували висоту орбіти і швидкість.

— Містер прем'єр, наші радарні станції стежать за летом майора Вас... вашого сина. Я вам подзвоню за годину.

— Наші теледруки в Берліні матимуть всі потрібні дані, коли б ви вирішили...

Президент США гірко всміхнувся. «Що за брудна політика? — подумав він, коли чоловік мусить говорити нескінченими реченнями, благаючи за життя сина. Та що ж прем'єр міг сказати? «Коли ви вирішите допомогти нам?» Чи не буде це зрада технологічної гордості країни, державна зрада проти прийнятих правил політики?

Він крокував по кімнаті, мов тварина в міцній клітці. Він ще не обіцяв допомогти, просто казав, що подзвонить за годину. Треба було лиш задзвонити, висловити своє співчуття і покласти печатку на смерть космонавта. Це не вперше, що від його рішення залежало життя інших. Але цим разом він знав, легко не обійдеться. Він відчував велику відвагу людини на другім кінці лінії, збагнув його любов до сина. Коли ще була людина при владі, яка любила й шанувала життя іншого, хоч і сина, до такого безмірного ступеня, ще була надія для миру в світі.

Президент перестав тупцювати перед малим люстерком за компактным коктейлевим буфетом і глянув на відображене лице, з якого ще не зовсім зійшов вигляд молодого ідеалізму. Він простягнув руки в драматичному жесті, який в інших обставинах виглядав би комічним для його політично-охопленого розуміння. Дивився на тоненькі губи, які педантично ставили питання: «Що ж я можу робити, як не задовольнити цей виклик до моєї гуманности».

— Політична засідка, — була різка відповідь генерала Вотергауса, коли президент розповів йому про прохання подати поміч. Його сині, безвиразні очі, їхній дитячий колір чомусь не підходили до суворого й кістля-

вого обличчя, яке застигло рішучістю.

— Таким чином вони визнають темп нашої космічної програми. Ні, ми можемо забагато втратити.

Президент усміхнувся, його слова були лише частково спрямовані до генерала.

— На мою думку, ми більше втратимо, коли відмовимося.

— Ні, я не згоджуюся. — Слова ген. Вотергауса звучали з точністю маршуючих солдатів на парадній площі. — Я знову підкреслюю, що я з вами не згоден. Наша програма розрахована на послідовний розвиток, який неможливо зупинити без важливих затримок. Не можемо діяти лише заради одної людини.

Президент Кеннісон махнув нетерпляче рукою.

— Не через людину, а через виклик, я настоюю на порятунку.

— Немає ніякого виклику, — прийшла нехвилююча відповідь. — Але є пастка. Ми висилаємо свого чоловіка, щоб врятував росіянина, і, поки його шукаємо, вони змінюють орбіту й приземлюють свого, оголошуючи, що непереможний дух комуністичних товаришів робить непотрібним, втручання капіталістів. Тоді як ми будемо виглядати? Вони матимуть пропаганду, а ми пошиємося в дурні.

— Я вже добре обдумав цю справу.

— Але чи ви також зважили на те, що один постріл там із звичайного пістоля, може зробити пекло з нашого капсуля, наладованого киснем. Вони можуть нас перехитрити, обвинуватити в шпигуванні за їхнім зондом і сказав, що в процесі ми заблизько підлетіли й трапився нещасливий випадок. І хто повірить, що ми хотіли допомогти, коли вони доведуть, що не потребували допомоги? Чи ви подумали над цим ризиком?

Президент відповів другим питанням і тільки промовив слова, бачив що краще було б їх не говорити: — Я обізнаний з цим. Але, прошу, скажіть мені, який генерал колинебудь виграв війну без ризику?

Маленька пряма постать генерала Вотергауса, ще більше випросталася у великому кріслі і, здавалось, росла в бездоганній уніформі. Але голос не зрадив ніякого почуття. Він був точний й скерований, як і раніше. Можливо, й забагато врівноважений для слів, які він вимовив.

— І знову, це не є справа врахованого ризику. Це є справа божевілья. Чоловікові, з яким ви говорили

по телефону, не можна вірити вже лише тому, що він прем'єр Советського Союзу. Лише тому, що такий чоловік подзвонив і звернувся до вашої сентиментальності, послався на улюбленого поета, ви збираєтеся ризикувати престижем своєї країни.

Президент здивовано підніс голову. Генерал Вотергаус був особистим другом й одним з найкращих радників. Він завжди цинив його щирі й безсторонні думки. Вони мали свої запеклі аргументи, але ніколи його не обвинувачено так гостро. Тоді він збагнув, що генерал відплачував йому за його слова.

— Який інший був вихід, як не поезія? — закинув він генералові. — Коли б він збирався пропонувати торговельний договір, він міг би вкинути в угоду їхні природні багатства, індустрії і десять зарахованих статистик. Але в цім випадку, чим він міг нам віддячити? Нічим, крім великою правдою, що жоден чоловік не може бути островом, і що коли дзвін вибиває для одного чоловіка, дарма настільки він віддалений від нас, дзвін вибиває й для нас усіх, і ми мусимо допомогти йому.

Президент сам здивувався глибокому переконанню, яке звучало в його голосі. Він глянув просто ввічі генералові, який мовчки дивився на нього. Президент встав і заходив по кімнаті.

Було безвихідне становище. Генерал занадто турбувався дійсними військовими перевагами. Він сам мав на думці значно важливіші проблеми, яких генерал не хотів сприйняти. Зате йому була потрібна ця людина з детальними знаннями різних галузей космічного дослідження. Як останній засіб, він міг йому наказати керувати місією. Доведеться переконувати генерала, але треба вжити переконливих аргументів.

Раптом він зупинився біля письмового стола.

— Історія повторюється. Коли «Титанік» просив порятунку, кожен пароплав поспішив йому на допомогу, незважаючи на національність, віддаль і шанси допливти вчасно. Нам потрібно перевести цей принцип у простір. Це нагода, якої я не смію пропустити.

На хвилику в кімнаті знову запанувала тиша. Заговорив ген. Вотергаус. Тон його голосу був оборонний.

— Чому не лишити червоним засновувати такі принципи. Тоді ми знатимемо, що вони щирі.

— Ні, — президент Кеннісон знав, що він брав ініціативу, і це давало йому певність, якої бракувало раніше, — якщо ми маємо вести світ у дослідях простору, ми му-

симо так само першими закладати ці принципи. Треба утримувати нашу першість у всіх аспектах і формувати її так, як ми вважаємо за потрібне.

Знову тиша засіла в кімнаті. Генерал Вотергаус сидів нерухомий в кріслі. По характерному напруженні щелепних м'яз, видно було що він думав.

— Я дістав згоду від конгресу вести справу по-своєму, — сказав президент Кеннісон, користуючись перевагою, яку він здобув, — престиж нашої країни в моїх руках... в наших руках, — він поправив себе, — більше, ніж будь-коли.

Знову була павза в розмові.

— На мою думку, — вкінці промовив ген. Вотергаус, — треба заважити вигоди в поширенні наших досягнень як провідника в дослідженні космосу, проти ризику, що нас перехитрять і ми втратимо це місце.

Президент сів за стіл.

— Я згоджуюся з вами, що це дуже сильні політичні аргументи, — сказав він, — але я мушу признатися, що я мав на увазі інші, окрім політичних досягнень.

— Інших міркувань не може й бути, — відповів генерал, але президент перебив його, ніби конче бажав змінити тему:

— Забудьте за мої міркування. Ви мусите погодитися зі мною, що ми піднесемося в очах решти світу, коли врятуємо росіянина..

— Це правда, — стиха сказав ген. Вотергаус, — невимовна правда.

Втретє увірвалася розмова. Тиша тяглася з хвилину.

— Радіо контакт з майором Васильовичем обірвався дванадцять годин тому, — раптово перебив тишу ген. Вотергаус. Його голос був спокійний й вибагливий, ніби він намічав основні риси якогось військового маневру.

— Так, я чув.

— Я говорив з усіма нашими хлопцями, які повернулися з простору. Досить тяжко, самому лишатися в просторах, навіть коли триває радіозв'язок. Після дванадцяти годин самоти, він напевно відчувається або як володар зірок, або вже мертвим для світу. Спершу мусимо заспокоїти його, а потім уже рятувати. Містер президент, я пропоную X 15.

— Ракетний літак? Та він ще ні разу не досягнув висхідної швидкості.

— Літака вистачить для здійснення першого зв'язку.

— Я залишаю вам всі технічні деталі.

— Тоді треба спішити.

В дверях генерал завагався: «А пароль цієї операції?» Не чекаючи відповіді, він продовжував: Пропоную «Острів у небі».

Президент усміхнувся й кивнув головою.

«Йй Богу, думав генерал, поспішаючи, ми врятуємо москаля, коли б це була остання річ, що ми зробимо. Ми врятуємо того молодця. Ми покажемо росіянам, хто є володарем простору. Яка слухна нагода, але треба її гідно використати». І посміхаючись, він побіг коридором до геліпорту.

* * *

«Я майор Васильович. Я сам. Якби не те, що я ще спроможний мислити, я б не мав доказу, що я існую. Я бачу лише грубезні форми космічного костюма. Яку я маю запоруку, що я там всередині? Я міг би спорошитися тисячоліття тому, в цьому безчасному просторі, де сонце заходить десять разів на хвилину, з кожним обертом капсуля. Я нічого не важу, не натискаю на сидіння. Може я вже дух, як то кажуть релігійні люди, плаваю з кожним подихом вітру крізь простір?»

«Я майор Васильович. Я самотній. Я такий самотній, що для кожної істоти мого роду я вже загинув. Я згадка, оживлена лиш тимчасово телеметрами в контрольній кімнаті. Якби не факт, що я пишу якраз в цей момент, я б не існував для самого себе. А так я можу прочитати, що я писав, і знати, що я мусів бути живим під час писання. Я помру не тоді, коли скінчиться запас кисню чи коли відкрию цей мавзолей до зірок і розвію себе крізь простір, а в той час, коли перестану писати. Я помру в ту ж мить, коли не буде доказу, що я живу».

«Я людська істота. Я самотній. Я такий самотній, що яканебудь надія торкнутися, побачити, почути іншу людину здається глузуванням над моїм розумом. Був би я на землі, засуджений на смерть... Стільки потрібно енергії, щоб відкласти смерть, доки я не побачу востаннє всіх милих, доки я не полагоджу всіх моїх справ. Але тут, що я можу зробити перед тим, як вітати смерть?»

«Я майор Васильович. Я тількищо перевіряв запас кисню. Ще вистачає на один день електрики, щоб зогріти мене, на довше. Држайроскоп працює бездоганно, даючи мені знати, яка частина землі обертається підо мною. За-

те стабілізаторні джети забльоковані і капсуль став крутитися навколо точки, трохи нижче моїх ніг. Обертання змушує мою невагому кров текти до голови. Результат: кров з носа, сліпоту, кровотеча мозку, смерть»...

«Я людина. Я зробив все, що міг. Тепер я дозволю цьому олівцеві та бльокнотові плавати передо мною і притисну червону кнопку над головою. Тоді рятувальний люк вистрілить у простір, а я...?»

«Трапилася пречудова річ, неймовірна, неможлива. Я не сам! Я мусів це написати, перечитати його раз і ще раз. Це правда. Мені не віриться, але це правда. Вони намагаються мене врятувати. Не тільки моя країна, а й весь світ. Я мушу жити. Я мушу, щоб дати їм кожен шанс. Я простягав руку до червоної кнопки, я простягав руку по смерть, коли на радарі замерехтіла крапочка світла. Рука зупинилася. Крапочки більшали й наближалася до центру екрана. Це не була пряма лінія минаючого метеорита, а траєкторія чогось вистріленого із землі. Коли вона досягла найвищої точки, я міг бачити відблск кризь бортове віконце. Це не була рефлексія в склі, бо тоді був ще один червоний, потім синій відблск. Це було 50 миль піді мною, зате я бачив спалах магнію. Джайроскоп показував, що я був над західньою частиною Сполучених Штатів. Але чому ця країна? Чи мій батько...? Яка відвага! Який небувалий відгук. Чи я такий вартісний? Чи він... любить мене настільки?»

* * *

Ракета «Сатурн» стояла на стартовій платформі. Стиснуте полум'я вибухнуло із пальників, і пройшов дріж по ній. Ледве помітно велетенська ракета зачинала підніматися. Малі стабілізаційні джети спалахнули вздовж корпусу. Допоміжна щогла відпала, головні пальники досягли басейну, заповненого водою, і все огорнуло білими хмарами.

Минуло кілька секунд. За цей час ревіння було єдиною ознакою діяльності всередині клубка пари, диму й вогню. Тоді з'явилася ракета. Спершу конічний модуль із цінним вантажем астронавта, потім тонка третя частина. Далі йшла друга частина, поверх бочкоподібної першої. Своїм поштовхом полум'я з пальників було майже відокремлене від мотору, коли він з'явився і розбив свій кокон на фрагменти.

— Усе працює! — залунав тріумфуючий голос кризь

голосники, і генерал Вотергаус прийняв руку з червоної абортної кнопки. Його очі ще й досі припадали до бінокля, але він дозволяв своїй думці блукати після важливих технічних спостережень, які забрали всю його увагу під час запуску. Ракета видавалась білим пальцем проти темносинього неба. Парові сліди ніби тягли за собою землю. Клубок чорного димку сповістив, що вибухові болти відокремили першу частину й запалили другу. Тоді ракета зникла з очей.

— Ти залишився сам, — подумав генерал. — Я зробив все, що міг.

Він вибрав майора Шенну для цього першого рятувального доручення. Його привезли спеціальним джетом з Карнавон, слідчої станції в Західній Австралії.

Лише дванадцять годин тому майор Шенна був між голими чорними людьми, які ще й досі вірили, що їхній мудрий бог створив зірки, кинувши палаючий бумеранг у небо. За дванадцять коротких годин він пролетів половину віддалі довкола землі, щоб ширяти поміж тими самими зірками.

Чи майор Шенна не був могутнішим, ніж той старий мудрий бог тих примітивних мисливців?

А той другий чоловік, загублений там в просторі? Чи майорові не здається надлюдським, щоб врятувати того від неминучої смерті?

А ті два народи зімкнені в престижевому двобої за космічну зверхність? Чи не буде це тріумфом його власний гордй країні? Він весь час нагадував цей факт Шенні, коли вони спішили літаком до Кеп Кеннеді. Він переконав його, яку велику вагу має це доручення.

Дзеленчання телефону перебило його роздуми.

— Тут Вотергаус.

— Це президент. Поздоровляю вас із чудовим запуском ракети!

— Дякую.

— Я хотів би поговорити з майором Шенною, як тільки він матиме вільний час.

Генерал зиркнув на ряд циферблатів на контрольній панелі. Ракета досягла догораючої швидкості, і лишилось десять хвилин до наступного маневру.

— Можете тепер говорити. Я підключу вас до секретної хвилі

— Ні, те що я казатиму майорові, всі можуть чути. Всі мусіли б почути, — додав він.

— Добре, містере президенте, — сказав генерал. Він був

здивований. Чому президент хотів говорити до астронавта? Дотепер він був певен, що все мав під своїм контролем. Але тепер? Що таке міг сказати президент тепер? Що це була важлива місія, це правда, і всі це знали. Першість їхньої країни в просторі може бути зміцнене або загрожене. До нього простого факту навіть сам президент не міг нічого додати.

— Все готове, сер! — сказав він різко, коли лінія була підключена.

— Майор Шенна, — голос президента почувся з голосника й заповнив контрольну кімнату.

— Я чую вас, голосно й чітко, — повернулася гутнява розтягнута відповідь астронавта.

— Це президент тут. Прошу, почувайтеся вільним перебити мене, якщо ваша безпека потребує цього. Але дуже важливо, щоб я з вами говорив. Ваше доручення унікальне — перший в історії людства рятунок в просторі. Це торкається лише порятунку іншої людини. Всякі інші міркування треба зовсім відкинути. Небезпека, яка загрожує вам, мусить стати відповідною до мети, у виконанні цього завдання.

— Хоч це було непросто, не вжити всіх зусиль, щоб рятувати свого брата-астронавта, так само непросто брати надмірні ризики в його рятунок. Вкінці самі мусите рішати, що робити, але єдине, що важливе, незалежно від наслідку, поводитися як людина, що спішить на порятунок другої.

— Історія збереже цей момент. Щоб не обвинувачували нас в лицемірстві, треба виключити будь-яке лицемірство. Байдуже, які підозріння були засіяні нам в голову впродовж минулих десятиліть, ми мусимо прогнати їх у цьому унікальному випадку.

— Із вашої перспективи, земля лиш срібна перлина, серед тисячі інших, планета заселена одною єдиною расою. Ви мусите там припускати, що весь світ на цей раз об'єднаний, бажає вам успіху. І якщо ви потребуєте допомоги, ви маєте право вимагати її з будь-якої частини цієї срібної перлини. Не забувайте, що це єдиний шлях, яким ми можемо оправдати це доручення нашим нащадкам. Хай Бог буде з вами, майоре Шенна!

Кладнуло, значить президент повісив слухавку. Генерал Вотергаус далі пильно дивився на голосник. Його обличчя було напружене й серйозне, очі повні здивування, ніби він вперше повністю зрозумів те, що не доходило до нього протягом життя.

— Значить, для президента це було більше, ніж рятувальна операція, — подумав він, — отак воно додається ще одну цеглину до будови людської історії. Тепер я розумію, — і він завагався, — тепер я знаю, що потрібно для того, щоб формувати характер нації.

* * *

«Я тепер уже не сам. Я сиджу поруч з другою людиною. Наші плечі торкаються. Я дістав в аренду ще двадцять чотири години свого життя, але мої шанси повернутися до землі є так само малі, як і перед пересадкою в американський космічний корабель. Хотілося б говорити хоч пару слів по-англійському. Я припускаю, майорові Шенні так само хочеться розуміти російську мову. А так, ми можемо лише дивитися один на одного і час від часу жестикулювати руками.

Я турбувався за майора Шенну. Він згубив трохи крові і, напевно, переживає велику біль. Малі краплини крові висять передо мною. Я дую, і вони летять до стіни, де розпливаються ніжними рожевими плямами. Деякі крапельки вже застигли й прилипли, мов червоні бо-родавки до різних інструментів.

Майор Шенна є хоробрий чоловік, і його задум бу здійснився, якби не аварія.

Він насправді здивував мене. Поки я натягнув шолом, він уже був просто наді мною. Я бачив парові хмарки його стабілізаторних джетів, коли він наближався до моєї орбітної площі. Що він потім зробив, сповнило мене здивуванням і повагою до нього.

Він напевно знав, що я не маю рятувальної лінії, і було б самогубством лишати капсуль. Тому він стабілізував свій капсуль, виліз, і маневрував своїм руховим пістолем, поки не був на віддалі руки від мого капсуля, який весь час обертася. Кожну мить я бачив його в бортовому віконці. Одна рука простягнута, ляскала стабілізаційне крило, яке щоразу пролітало повз нього. Виглядало, ніби чоловік ляскає по болотниках проїжджаючих авт.

Він, мабуть, тоді надумав щось, бо коли знову з'явився у віконці, був скорчений, а ноги просто в орбіті крила. Коли воно пролітало повз нього, він вдарив його ногами, як чоловік стрибаючи з трампліна. Мій капсуль здригнувся, повільніше став обертатися, зате америка-

нець полетів навколо свого капсуля, кружляв, мов камінець на кінці шнурка.

Задум був чудовий. Він затягне себе в свій корабель по рятувальній лінії стабілізує себе і знову спробує. Після двох, трьох таких спроб обертання буде досить уповільнене, щоб здійснити пересадку. Але він напевно одлетів корабель швидше, ніж сподівався. Я почув заглушений стук, і уявив, що почув його жахливий крик, як він ударився об мій капсуль. Його спотворене лице, напівзакрите протисоняшним козирком шолома, промайнуло повз, і я знав, що коли не вилізу до нього, ми обом загинемо.

Поки я висадив рятувальний люк, мене занесло з п'ятдесят футів крізь простір. Я стрибнув, коли був урівні з ним. Пролетів повз нього на відстані трьох футів і бачив, як він намагався схопити мене. Між нашими пальцями було лише шість інчів, та мене понесло далі.

Його ракета замаячила передо мною. Я бачив відкритий люк, освітлену контрольну панель. Я звивався, мов кішка, марно пробував наблизитися.

Був ніби жахливий сон, де хочеш дістатися безпеки, а небачені сили тебе стримують. Я торкнув пласку зовнішню оболонку капсуля, покотився по ній, як кусень дерева повз бік корабля, і вплив у простір. Отоді рятувальний шнур американця, що кружляв навколо, вдарив мене. Я схопив його обома руками й примудрився зачепити дну ногу навколо нього. Раптовий поштовх мало не розірвав мій космічний костюм.

Тільки тоді я побачив, що змінив рух американця від обертання навколо його капсуля до орбіти довколо себе. Цим разом я крикнув, коли він ударився об свій капсуль. Він одлетів, та шкода була зроблена. Космічний корабель раптом розширився вдвічі й вибухнув зливою бронзових фрагментів. Удар напевно надув гумові плавці, які мали тримати капсуль на поверхні, коли він впав в океан, і це в свою чергу зірвало захисний щит.

Наш рятувальний шлях назад до землі був раз і назавжди закритим. Але в той час, я мав лише одно на думці. Мій запас кисню вже вичерпався. Тоді з допомогою шнура я втягнув себе в незнайомий космічний корабель, а потім втягнув за собою американця».

* * *

«Майор Шенна врятований! Він повернувся на землю. Авіоматка «Ентерприз» підбрала його з Тихого

океану, якраз на південь від Соломонових островів. Зараз оперували його зламану руку. Він дуже хворий, але виживе. Під час повернення в атмосферу збільшені сили тяжіння напевно виссали з нього багато крові. Але йому не загрожує смерть, а це головне. Він повернувся живим. Вістка про його порятунок промчала навколо мене по крижаних пустелях Сибіру, звідкіля я тепер рапортую, мов теплий вітрець з тих тихоокеанських островів, де його підібрало. Люди, яких я ніколи не бачив, всміхаються, тиснуть мені руку, поздоровляють незрозумілою мовою, і ми всі відчуваємо, що перемогли.

«Але це лише половина перемоги, бо ще й досі є двоє в холодному просторі. Ця комбінація успіху, всупереч дальшому викликові, створила напружену атмосферу очікування. Турбота за них примушувала всіх квапитися з подвійною силою.

«Спершу треба було подбати про майора Шенну. Кістка його поламаної руки прорізалася крізь шкіру, і його треба було приземлити негайно. Єдина придатна ракета в такий короткий строк була стара Торн-Атлас комбінація, яка могла підняти в простір лише одного чоловіка.

— Капітан Бултон добровільно полетів, замінитися місцями з майором Шенною. Він також взяв з собою додаткові пачки кисню для майора Васильовича, які росіяни примчали джетом до Пасадени».

«Обмін пройшов без пригод, але... — це є питання, яке всі ставлять. Що цим досягнули? Пораненого замінили здоровим. Двоє ще й досі чекають порятунку. Коли подумати, їхні шанси вижити тепер зменшилися. Посилаючи ракету Торн-Атлас, ми ще більше вичерпали технічне приладдя, придатне для порятунку».

«Цілий світ раптом отямився від своєї самопевності. Науковці, які хвастилися, що людина вже була господарем всесвіту, прокинулися раптом від неприємного й важкого факту, що ніколи ще в історії людина не була так зле приготована завойовувати нові кордони».

«Коли Колюмб вирушив у мандрівку через Атлантичний океан, його фльота складалася з вітрильників, таких самих, як сотні інших у водах Європи. Коли перші поселенці вирушили завойовувати дикі кордони, вони покладалися на свою численність, на вози й рушниці. В кожному разі, технологія яка здійснила ті успіхи, була добре розвинена. Навіть плем'я печерних людей, які махали своїми кам'яними сокирами, мало більш, ніж од-

ну, для свого розпорядження.»

«Сьогодні в нас немає ще одної кам'яної сокири, щоб замінити ту, що поламалася з першим замахом. Ми мусямо її спершу зробити!»

«І тому науковці з усього світу знаходяться в цьому глухому кутку Сибіру, недалеко від Іркутська, на космічній станції Советського Союзу. Вони несамовито монтують цю другу кам'яну сокиру, щоб нею замахнутися на мамута. Чи кам'яна сокира витримає удар? Чи примусить вона гігантське страхіття, яке тримає двох на своїх іклах, стати навколішки перед нами?»

«Привезли модуль «Аполон» з Кеп Кеннеді, бо це було єдине космічне судно, здатне міняти свою орбіту в просторі і, яке на крайній випадок могло прийняти екіпаж чотирьох. Совети мали підсилювачі. Це є імпровізація і тому ризик. Але не було іншого виходу. «Аполон» виглядає не на місці на коротких, товстих бустерах. Він порушує їхню обтічність, вони виглядають переважені вгорі. Ніхто не знає, як ціла структура витримає запуск. Чи додана вага розчавить циліндри на фрагменти? Чи відсутність вібраційної модуляції розколе зовнішню оболонку? Є сотки питань, відповідь на які буде відома за кілька хвилин».

«А двоє астронавтів — росіянин і американець? Що вони думають? Чи пробують порозумітися? Перекладачі чекають, щоб відразу перекласти кожне з їхніх слів. Але що, як трапиться крайній випадок? Чи буде час на це?»

«Голосники передають скільки часу залишилося перед відлетом. Ще шістдесят секунд. Для нашого захисту, нас просять зайти в спостережний бункер. Він виглядає дуже знайомий, з контрольними панелями, осцилографами, блимаючими світлами, й вертючими котушками компютора. Зосталося сорок п'ять секунд. Рахують по-російському, та я маю свій годинник.

«Сорок секунд. Телевізійні апарати покривають кожний аспект запуску. Я був у бункерах і в Кеп Кеннеді, і я вражений подібністю інструментів. Виходить, що технології, які розвиваються окремо, але для тієї самої мети, набирають однакових форм.

— Ще тридцять секунд. Ніхто не говорить тепер в бункері. Завелика напруга. Мій рапортуючий голос звучить, як блюзнірство серед мовчазного дзиччання компюторів. Я бачу піт на десятих обличчях, а тут холодно. Я бачу широко відкриті очі, які пильно спостерігають цифербляти й телевізійні екрани. Я бачу стиснені кула-

ки, сльози, і одна з асистенток... Ось і він, запуск! Ні, ще ні... Так, це він! Той маленький язичок вогню з нижньої частини... Неймовірно! Той вогник, як свічка, як свічка в порожньому храмі. Він замиготів, заборсався. Його ледве видно, але це початок. Це початок, бо он спалахнув перший головний ракетний циліндер, за ним ще дин, і ще, і ще! Вони всі горять — ціле пекло. І сніг тане. За милю — і сніг тане! А поверх цієї кулі пари й вогню, космічний зонд, мов ранений птах над вулканом. На екрані обличчя двох астронавтів. Руки готові до всякого вчинку, смерті, трясуться з коливанням здорового корпусу. Ну, піднімайся! Ради Бога піднімайся, розірви кайдани тяжіння й піднімися! Ну, ти, кам'яна сокиро, розмахуйся, зігнися від удару, але розхитуйся! Розхитуйся, але не розломися. Розженись і принеси їх назад. Вона піднялася, вона підноситься, залишила землю! Це божевілля, вона вже в хмарах! Принеси їх назад, не розбийся, а повернися з ними! Вона зникла. Хоч я чую ще рев, повернися з ними! Ми доконали... Це безумство, але ми доконали свого!...»

Співачка Анастасія Грушецька, сопрано, мала ще змалку любов до народного мистецтва і співу. Потрапивши до Франції, ще малою дитиною виступала в Парижі та інших містах Франції, де разом з братом здобула великих успіхів як дитяча пара виконавців народних танців. Приїхавши до Австралії, відразу вступила до церковного хору, а пізніше до театру, який організував маестро М. Кліоновський у Мельборні. Свій голос удосконалювала, навчаючись у приватних учителів, зокрема у співачки Київської Опери сл. п. Є. Павловської. Після того вступила до Мельборнської консерваторії, де, дякуючи успіхам, дістала право на безкоштовні студії — стипендію. Але пізніше, з народженням дитини, мусила припинити навчання. Тепер бере активну участь в культурно-мистецькій та громадській роботі: працює в Пласті, Союзі Українок, Рідній школі, в хорі «Чайка», в церковному хорі, а як солістка — в різних концертах. Останнім часом виступає в дуетах зі своєю 16-літньою донечкою Іриною.

З поезій Божени Коваленко

МОЇ ЗЕМЛІ

Давно чужиною блукаю,
Та все мене тягне туди,
В степи українські безкраї,
Де юність сховала сліди.

Де весни цвітуть волошкові
Щороку в житах золотих,
Де вітер колише діброви,
Співаючи пісню для них.

Де танок веде завірюха,
Як стогне у люті зима,
І шибку малює пустуха,
Неначе маляр жартома.

Все мрію про край Придніпровий,
Про гай у вечірній імлі,
Про кручі високі Дніпрові,
Про грудку моєї землі.

НЕ УТІКАЙ...

Не утікай, лишись, мов та перлина,
З тобою серце тугу забуває,
До краю рідного думками лине,
Притулку іншого воно не має.

Не утікай, розділимо вигнання,
І пісня все бринітиме весною,
Хай здійсняться всі сподівання,
Минулих днів, овіяних тобою.

Не залишай, витай ще надо мною,
В очі майбутнього не заглядаю
І хоч у косах сріблить сивиною,
А спрагле серце юністю палає.

МУЗІ

Чи ж знала я, що стрінуся з тобою,
В чужім краю, де евкаліптів цвіт,
Що тугу заплітатиму косою,
Що сиротою піде вона в світ?

Чи ж думала, що зблизимося знову,
Осяєш душу, наче волі міт,
Й летітиме моє крилате слово,
Як поривалося за юних літ?

Товаришко, розраднице кохана,
В душі цвіте твого насіння цвіт,
У серці гояться розпуки рани,
Поклін тобі земний, палкий привіт!

Не покидай, іди аж до розлуки,
Аж стихнуть струни в смуткові німім,
Тоді окрилюй слово моїх внуків,
І насолоду дай, тебе пізнати, їм!

На фото співачка Галина Корінь, яка має приємний голос, сопрано, і часто бере участь в українських мистецьких програмах та концертах у Мельборні. Вона має широкий репертуар народних і сучасних популярних пісень та оперових арій. Наша співачка також поклала на музику низку текстів сучасних еміграційних поетів та поетів з України. У програму своїх виступів вона завжди включає власні композиції, а на товариських вечорах часто сама собі акомпанує на піано чи на гітарі, особливо коли виконує свої власні віршовані гуморески. Галина Корінь уже багато років постійно бере участь в мельборнському хорі «Чайка» під керівництвом свого чоловіка Степана Кореня. Кілька років тому випущено платівку з її піснями.

З поезій Костя Гіммельрайха

Д А Н І Я Р А

Даніяру взяли з пустелі
(з усією ріднею взяли).
Привезли під чужого двері
і сказали: «Отут живи».
Дали їсти консерви собачі,
пити воду з іржавого крана.
Вони ж днями лежали.
Ледачі.....
Їм боліла душевна рана.
Все ввижались піски сипучі,
кучурги сухі, безводні,
де жили вони так щасливо,
хоч не рідко й були голодні.

П У С Т Е Л Ь Н И К

Там, де нема трамвайних колій,
де не бряжчить метал уночі,
знайшов він затишок від болів
в цивілізованій душі.

Тут вічний шепіт океану,
вічнозелених барв краса,
ростуть мигдалі і банани,
а на кокосах спить роса.

Г А Н Н І К О Л Е С Н И К

Приємний легіт з України
серед пустелі, тут, у нас.
Серед пустелі, де лиш скелі,
пісочок голий й:

«we like us».

Це може привид, лише мрія,
хто не згубив з усім її,
перетинаючи яруги,
провалля й хащі чужини.
Проте приємно, навіть мило
відчуть каштани на весні.
Відчуть пелюстки білі-білі,
що не торкнули бруд землі.
Я не буду співати осанна,
у далекий, для нас, глуші.
Чуєш, Ганно! Й моя бажання
Батьківщина в твоїй душі.
У солов'їних чарівних трелях,
чудо пісні із уст твоїх
сколихнули пошарпані реї
бригантин потоплих моїх.
Полоскали вітри нам рани.
Україні ми все дали,
щоб на ній цвіли каштани
ніжно-ніжно, от так, як ви.
Ви співали для нас сьогодні,
віддали нам свої чуття.
Ми ж за них умирали того дня,
як розквітло Ваше життя.

Співачка Марія Вайсброт

Марія Вайсброт — солістка Українського Музично-Драм Театру ім М. Лисенка при Українській Громаді Вікторії. Нар. в м. Дніпропетровському. Муз. освіту здобула в Дніпропетровському музичному технікумі та в приватних вчителів. В Зах. Німеччині брала активну участь в різних концертах. В Австралії спершу брала участь в інтернаціональному колективі. Часто виступала в концертах для Червоного хреста та під час «Мумби». Ще з Німеччини добре знала відому нашу співачку, солістку Київського оперного театру Євгенію Павловську, в якій також вчилась співу. Уже 10 років бере участь в Мельборні в театрі ім. М. Лисенка під мист. керівництвом М. Кліюновського, де грала головні ролі, зокрема в опереті «Сільва» муз. Кальмана в ролі княгині, також у виставах «Ідемо до Румбураю», «На хвилях кохання» та багатьох програмах концертів.

КАЯМА

Гарячий день кінчався. Жорстоке сонце, яке увесь день немилосердно випікало жовто-сіру савану, ще останніми проміннями чіплялось за верхи піщаних горбів. Але з долин вже виповзали тіні. Виповзали і розлазилися, спершу помалу й непевно, та чим далі швидше, огортаючи добродійною прохолодою спрагли трави і сірі, байдужі евкаліпти.

По узбіччю верха нечутною ходою ступала темна постать зі списом в руках. Вийшовши на самий верх, стала й повернулася на захід. Вечірня заграва осяяла лице молодого аборигена. Він дивився на погасаюче сонце і прощався з ним. Можливо, що вже ніколи його не побачить, що вже наступає для нього вічна ніч. В думках Каями пробігали події останніх днів: смерть побратима, похоронні церемонії; і ось тепер він має іти до гробу свого побратима просити прощення в його духа за всі погані вчинки, які Каяма йому колинебудь зробив. Страшно іти самому вночі, коли всюди чатують злі духи, але Каяма знає, що мусить виконати цей прадавній звичай свого племені, бо інакше ці духи його візьмуть до себе.

Каяма старається пригадати кожну дрібницю церемонії так, як його вчив старий Нільга. Рішальний момент його долі наступить, коли кидатиме спис у свіжу землю могили: якщо спис застряне в землю — все добре, якщо ж упаде, а то — не дай — зломиться, значить, дух померлого йому не простив, і Каямі прийдеться теж іти в країну духів.

Він здригнувся. Підвів голову і глянув на небо: таке спокійне й порожнє, лише ген над обрієм видніла хмарка-павутинна, сіропрозора, немов зіткана з вечірніх тіней і рідкого повітря. Каяма стояв, аж поки західне небо зовсім стемніло; тоді обернувся й поволі попрямував у чорну долину, зливаючися з тінями дерев.

Вже давно погасли останні відблиски дня. Повний місяць маєстатично впливав із-за лисих горбів і сріблив

своїм м'яким світлом цю дику, сувору країну. Все спочивало у глибокій тиші, лише з долини неслися якісь дивні звуки. Поміж покарлюченими деревами блимало світло. На невеличкій прогалині горів вогонь, а біля нього, вигукуючи несвоїм голосом, танцював Каяма. Та раптом зупинився й замовк. Тримаючи спис наготові, підходив боязко до місця, де сіріла свіжозрушена земля. В його широко розкритих очах був страх і очікування. Притаївшись, він підніс спис і могутнім замахом шпурнув у сипку землю. Спис застряв навскіс. Каяма, мов закам'янілий, дивився і бачив, як спис починає поволі клонитися до землі. Його побратим не прийняв списа — не простив йому.

Каяма не міг відвести очей від списа, який непорушно лежав на землі. Він боявся рухнутися; знав, що довкола вже збираються духи. Його погляд мимоволі впав на кущі, де танцювали тіні від вогню. Йому здалося, що це танцюють злі духи, радіючи з його неминучої смерті. Очі Каями ще більше поширилися, і в них появився невимовний жах. Крикнувши несамовито, він став тікати геть з цього місця. Зі всіх боків на нього шкірилися привиди. Він біг долиною, в якій ще змалку знав кожне деревце й камінь, але тепер нічого не пізнавав. В покручених галузках дерев він бачив тисячі страшних рук, які простягалися до нього, стараючись його вхопити. Знайомі скелі й печери видавалися грізними привидами, які хотіли його проковтнути. Він біг, падаючи і ранившись до крові об каміння й гостре віття дерев. Він біг все швидше і швидше, хоч знав, що йому немає рятунку....

Зійшло сонце. Десь кричали папуги. На сухому дереві сиділи кукабари і заливалися сміхом. Під деревом, у вогкій від роси траві, лежав неживий Каяма.

На фото сестри-співачки Наталка Александренко (ліворуч) та Ганна Цибульська, активні учасники багатьох мистецьких програм, концертів та вистав, зокрема на сценах Ессендону, біля Мельборну, та в Джілонгу.

З поезій П. Вакуленко

П. Вакуленко — автор оповідань для дітей та молоді. Його перу належать книжки «Весела кукабара», «Мої австралійські сороки» та «В джунглях Нової Гвінеї» про життя і пригоди відомого українського дослідника й мандрівника Миклуху Маклая. Але Вакуленко останнім часом написав і низку поезій. Цього разу містимо його перші спроби — кілька поезій, не позбавлених чуття й майстерності. Одночасно він мистець: його пензлеві належать обкладинки перших двох альманахів і обкладинка цього числа.

ВЖЕ ВЕСНА

Вечір спадає. Вже промені стахли
В загусклій палітрі розірваних хмар,
Вже перші розквітлі мигдалі запахли,
А захід ще тліє червоно, як жар.

Чорнішає тінь, візерунки малює,
В самотній душі за нездійсненим жаль.
Як смуток у гості прийде й заночує,
Затихне, замовкне затемнена даль...

Нехай самота чорний образ малює,
Нехай моїм сумнівам краю нема —
Та серце ожило чарує-хвилює
У небі вечірньому рання весна.

МІЙ БЕРЕГ

Тут берег мій і голубі простори,
І шумом вічним гомонить прибій,
І гнівно хвилі б'ють в скелясті гори,
І зводить море з дюнами двобій.

Тут золоті піски і вічний спокій,
А вітер дме на берег білу піну,
Дельфіни граються в воді глибокій,
І хвилі йдуть одна одній на зміну.

Тут крик чайок і жайворонків спів,
Зелених вод безмежна панорама,
Тут сонця блиск і гама кольорів,
Тут музика, тут лірика і драма!

ПРИМХЛИВА ДОЛЯ

Неначе запах перших квітів,
Як синь волошок у житах,
Неначе образ з давніх мітів,
Неначе дивний райський птах,
Злетів з небес... засяяв світлом
І освітив самотній шлях.

І синій зір і жовті коси
Через серпанок бачу я,
І трав високих ранні роси,
І сіна свіжого покоси —
Це ж рання молодість моя
Приходить знов... щасливий я!

Неначе теплий вітер з поля,
Неначе повінь на весні,
Звела примхлива наша доля
(Хоч і не снилося ві сні)
Обох нас разом. Запалила
Вогонь одвічний у грудях...
І кинула на битий шлях,
Щоб познущатись. Боже милий!
Чому так пізно на віку?
Чому мої ламаєш крила?

У САДКУ

Це перший раз у мене
В садку так сумно й тихо,
Журливо гнуться квіти,
Немов чекають лиха.

Це перший раз у мене
Спадає з вишень листя,
Таке тендітно-жовте,
Як в дівчини намисто.

Це перший раз у мене
Морози ляжуть білі.
Вже яблука і груші
З дерев упали спілі.

Це перший раз у мене
Вже ронять листя крони.
Садком гуляє осінь
І килим тче червоний.

ОЧІ СИНІ

Квіти сині й зорі сині!
Вперше я помітив нині,
Як ми стрілися в долині,
Що у тебе очі сині.

Я помітив лише нині:
Золоті у тебе коси,
Вії ронять сині роси,
А уста — як мак в долині.

Я помітив твою вроду,
Також вперше лише нині,
Як блукали по долині,
Як шукали в річці броду.

Я для тебе в цій хвилині
Рву, збираю квіти сині,
Та чекаю коло броду
Та дивлюсь у синю воду.

І тепер люблю все синє:
І волошки й твої очі.
Жду когось цієї ночі
І блукаю по долині.

ДАЛЕКІЙ ДРУЖИНІ

Це було наяву, не у сні,
Я, йдучи у неznані світи,
Цілував твої очі ясні,
Повні суму, тепла й доброти.

Чисті очі твої голубі
Заблищали перлинами сліз...
І той образ я в горі й журбі
По чужинних дорогах проніс.

Як відходив, з-під хмар журавлі
Посилали останнє «Прощай»,
А в душі наростали жалі,
І тривога, і біль, і відчай.

Тут і взимку квітучі садки,
Але я занімів в самоті,
Тільки часом налинуть згадки,
Аж тоді оживаю. Тоді

Виринає минуле в імлі,
Де спокійна пливе голубінь...
Хоч і чую: кричать журавлі —
Та мені твої очі ясні
Сяють зорями в тьмі і в журбі.

**Співачка Зірка Дошак
(Перт, З.А.)**

ВЕРОНІКА

Це сталося так несподівано!... Ще позавчора вона говорила і сміялася в цій кімнаті. А коли згадувала свого батька — насуплювалася. Тепер її нема!... Ось темна пляма на підлозі від її крові!

Туся лежала навznak на ліжку із широко відкритими очима й дивилася на сіру стелю. Вона не відводила очей вбік, бо боялася мимохіть глянути на темну пляму на підлозі, котра випуклювалася навіть при притемненому, каламутному світлі прикрученої газової лампи. «Вероніки нема!» — Туся прикрила рукою стомлені від напруження очі.

Надворі скажанів осінній вітер. Він вив, стогнав, свистав і реготав несамовитим реготом цієї темної, безнадійно-сумної ночі...

За стіною, в сусідній кімнаті, вибивали ритмічні кроки: «Раз-два!.. Раз-два!..» і голос — «Ох, Боже мій». Це батько Вероніки, старий полковник.

«А Таня спить так спокійно!» — Туся глянула на Таню, котра лежала побіч неї на одному ліжку і сопла закатареним носом.

Це вони лягли разом, щоб не було страшно.

На двох інших порожніх ліжках лежав сірий сум. Це ліжка двох старших сестер Вероніки, котрі виїхали на студії до Варшави.

«А Вероніки нема!»

Щось ячало й жалібно плакло за вікном. Туся скосила очі в тому напрямку. У вікно заглядала темна осіння ніч.

«Забули зачинити віконниці» — подумала.

«Огіі, оо-гі, оогіі!» — ячало далі за вікном.

Дивилася даякий час на чорні обриси вікна і старалася розібрати, звідки походять ці дивні, жалібно-плачучі звуки.

Це не був вітер!.. І ніяка тварина чи птах не могли видобути такого голосу... Це було щось інше!..

«Вероніка!» — стрибнула думка.

Відвела очі від вікна, опанована панічним страхом,

щоб не побачити там білої силуети померлої Вероніки.

А воно ячало і плакало безперервно: «Оо-гії, оо-гії, оо-гії!...»

Туся відвернулася до стіни. Боялася дивитися в тому напрямку. «Боже мій, якби я знала, що таке може статися!.. Хто б думав, що вона матиме відвагу застрелити себе!.. Мама Вероніки казала, що якби я тоді залишилася в них і не від'їхала додому, то цього б не сталося... Я не могла! Я задихалася від тої нудьги, яка панувала в цьому домі... Все те саме, все те саме!.. А потім він мене образив! Полковник не зник рахуватися зі словами в своїй родині... А я не його дочка!

«Оо-гії, оо-гії!...» — скиглило і плакало за вікном.

«І чому?.. Чому вона це зробила?!.. О Вереніко, Вереніко!»

За стіною ритмічні кроки: «Раз-два, раз-два»... і голос: «Ох, Боже мій!» Це він!.. Тільки він винен!.. Забрав її з гімназії і наказав сидіти дома. Вона не сміла вийти навіть за браму своєї садиби... А Вероніка так ненавиділа цей відлюдний хутір!.. Заховав її одяг, навіть шкільну уніформу, пальто і все... Ходила вона в одній перкалевій суконці, а коли виходила зі мною до лісу, позичала у Насті, своїй служниці, жакет... Як вона мріяла завше про гарний одяг!.. Казала, що хоч би раз одягнути бальову суконку і глянути на себе в люстро... На п'ять хвилин!.. О Вероніко, Вероніко, яка ж ти була гарна!

І незважаючи на свої переживання, вона завше сміялася й жартувала, але як тільки згадувала свого батька, — раптово хмурнішала, і її тоненькі брови над великими блакитними очима стягалися в одну лінію. Але це була мить!.. Вона піднімала одразу високо голову, стріпувала хвилясте русьве волосся і сміялася загонистим сміхом.

«Я вже ніколи не почую твого сміху, Вероніко!»

«Оо-гії, оо-гії!» — скиглило і плакало за вікном.

«Раз-два, раз-два і голос...»

«Боже, коли він вже перестане ходити?!... Хоч би знати, котра година!» Туся стала прислухатися до ритмічного цокання годинника, що висів у їдальні, але нічого не чула.

Ага, це полковникова зупинила годинник! Казала, що не може спати, бо їй вчуваються кроки Вероніки.

Почула, натомість, якийсь ніби шелест, не то шкряботіння у вікно. Від страху Туся затамувала віддих. Лежала нерухомо, чутко прислухаючись. Чула виразно, що щось шкрябало у вікно... Раптово обернулася і глянула

на вікно.

Не могла не подивитись, бо уява під впливом страху — багато страшніша... Побачила на тлі темного вікна, вгорі якийсь невиразний контур чогось... Воно рухалось і блимало, освітлене млявим світлом прикрученої нафтової лампи...

«Щось, як шпони дракона!» — майнула в Тусі думка.

Глянула на сплячу Таню і штурхнула її ліктем. Таня спросоння муркнула і повернулася на другий бік. Вдивляючись в шпони дракона, Туся підвелася на ліктях і... її зір впав на темну пляму крові на долівці. Впала на подушку...

«Вероніко, Вероніко!»

Ще три дні тому назад вони з Веронікою ходили до лісу по опеньки. День був хоч зимний, але соняшний. Вероніка була вбрана в свою перкалеву, полинялу суконку, в Настин жакет і в старих стоптаних маминих черевиках на босу ногу... Черевики були завеликі і хляпали її по п'ятах, а вона сміялася... Сміялася увесь час...

А в лісі було так жалібно й сумно... Обшарпані дерева повитягали голі гілляки, під ногами шаруділо листя, а на високих соснах сідали зграями ворони і круки, безупинно крикаючи... Блукали вони з галявини на галявину з кошиками в руках. Вишукували де-не-де опеньки. Коли натрапляли на гніздо опеньків, Вероніка зі сміхом кидалася перша і похапцем їх зрізала.

Хто знав, хто думав, що це останній раз!.. Вероніко, Вероніко!.. Я вже тоді, блукаючи по мертвому лісі, рішила того ж дня їхати додому, до міста. Мені чомусь тоді так сумно зробилося!.. Ця тиша в лісі, і відлюдність доому огортали мене смертельним сумом... Мене тягнуло до людей, до гамору, до міста... Якби я знала... Прости мені, Вероніко!... Ти так просила мене, щоб я не від'їжджала і так жалісно дивилася мені вслід!.. О, Боже, Боже!.. А Таня спить!..

Вітер надворі вирував з подвійною силою, перекочувався через хату і несамовито реготав.

«Оо-гії, оо-гії!» — частіше заскиглило надворі.

«Тук-тук, тук-тук!...» — голосніше зашкрябало й застукало в вікно.

Туся почувала, що від страху все тіло її захололо і вона не могла ворухнутися. Спляча Таня розкинула руки і зачепила її. Туся відкинула її руку і раптово повернула голову до вікна... Шпони дракона наблизились і на одну секунду прилипли до скла, якби заглядаючи в на-

півосвітлену кімнату... Порпурово-червоні, загачені, закручені...

«Ах, це ж листок винограду!» — Туся полегшено зідхнула, і її тіло відпружилось.

Кроки за стіною повільнішали й тихішали, а голос — «Ох, Боже мій!» слабнув.

«Це він!.. Це тільки він винен!.. Вероніка завше нарікала, що батько тероризує їх усіх...»

Але всі якось уміли пристосуватися до батькової тиранії. Жінка — зрезигнованою прикрістю, найстарша сестра Галя — своєю льюальністю, Оксана — дипломатією, Таня — своєю коров'ячою лагідністю, наймолодший брат Тарас — улесливою брехливістю... Одна Вероніка не вміла ніколи хитрити, брехати, коритись... Вона завше на всякі деспотичні й дикі розпорядження батька відкрито говорила йому, що вона думає й відчуває... Він же й бив її за це!... І як бив!... Просто ломакою це попало... Потім довго вона носила криваво-сині смуги на тілі...

«Мя бідна Вероніка!» Тусі хотілося плакати, але вона не могла.

Або тоді, як вона, Туся, перший раз приїхала в гостину на хутір!.. Який жах її огорнув, коли побачила на плечах Вероніки довгі, сині смуги... Був чудовий, літній день. Вони з Веронікою пішли у ліс по суніці. Туся зачарована красою лісу, захоплена барвистими квітами й запахом соснового лісу, сказала до Вероніки:

«Як тут чудово!... Яке це щастя жити завше в лісі і слідувати з самої ранньої весни за пробудженням природи!»

Вероніка глянула на неї насмішкувато і сказала:

— Якби ти пожила тут в лісі три роки так, як я, то ти б цього не сказала!»

— Мені здається, що я була б задоволена!

Вероніка насупилась, виламала на ходу прутик ліщини і, вимахуючи ним і не дивлячись на Тусю, говорила якби до себе:

— Хай воно все разом з тим лісом і з тою проклятою хатою — згорить, завалиться і щоб один тільки попіл зостався!.. От, чого я бажаю!.. Може, ми тоді переїдемо до міста, бо іншого виходу нема. Або я повішусь!

Прутик, від хуткого обертання в руках Вероніки, свистів і скошував траву, ранив листя та стинав голівки квітів... Їй навіть в думку не приходило, що вона в своєму гніві приносить смерть...

— Цей батьків улюблений ліс, — продовжувала Веро-

ніка, — відірвав мене від міста, товариства, розваг... Ти знаєш, що я, мабуть, втечу з дому!

— Та, що ти?! — Туся дивилася на неї напівздивовано, напівнедовіжливо. Струнке, гнучке тіло Вероніки випростувалося, малі гарні руки скрутилися в п'ястукі. Вона раптово зупинилася на стежці, зломила прутик і сказала:

— Ох, як я його ненавижи!... Ти знаєш, він отруїв все моє життя!.. Ти, не усміхайся! Думаєш, що в наші роки життя не може бути отруєне!? Але воно так є! Він здавив і забив своїм проклятим деспотизмом всю безжурність і радість молодости... І все, все, що має дівчина в моїх роках... Я не маю права не тільки ступити два кроки без його дозволу, але навіть думати не маю права інакше, як він бажає... Коли ж відважусь на щось таке... О, тоді горе мені!.. Дивись!

Вероніка швидким рухом зсунула суконку з плечей і оголила високо ноги. По всьому тілі тягнулися довгі, широкі синяки.

— Це він так бив мене ломакою за те тільки, що я без його дозволу виїхала на пару годин до міста... Я його назвала тираном і деспотом... Ти думаєш, що я йому прощу, чи забуду? — вона стягнула вузькі брови, котрі збіглися в одну лінію. Але за кілька хвилин Вероніка вже сміялася до розпуки, коли Туся сказала, що вона така гарна в своєму гніві, з оголеними плечима і підкасаною суконкою, як Діана.

Вона завше носила на своєму тілі синяки і навіть тоді, як вона, Туся, прибігла до шпиталю й застала Вероніку вже в трупарні. Вона була голісінька і на її стегнах смугами тягнулися пожовклі синяки... Вероніко! Вероніко!

Пурпурово-червоний, закарлючений, як шпони дракона листок винограду гойдався, шарудів і стукав у вікно, а за стіною притихли кроки й ніби щось хлипало і стогнало... А Таня спить! Ще була тепла, як поцілувала її. Малось враження, що вона спить, тільки блідість на личку і маленька цятка крові, що запеклася на правій вилиці, свідчили протилежне. Дивилася на неї й не могла повірити. Як це так!.. Вона була, а тепер її нема!.. Коли Вероніку одягали, підійшла і відрізала маленьке пасмо волосся, якраз там де запеклась була цятка крові... Сама не знала, чому вона це зробила!.. Коли ховала це пасмо волосся, подумала: «Хай буде»...

Стільки квітів і вінків було на її похороні! Чудові бі-

лі й жовті хризантеми з трупним запахом... І це Тусі нагадувало кожним віддихом, що смерть невідступно є між ними. Вся труна поринала в білих і жовтих хризантемах... А Вероніка, в білій сукні з серпанком, лежала байдужа і спокійна, тільки тонкі брови були трошечки загнуті й піднесені, наче від здивування... Яка ж ти гарна була, Вероніко, в цій пишній, білій сукні!.. Як королівна... Якби ти могла глянути на себе в люстро!... Хоч на п'ять хвилин!

На кладовищі Туся стояла побіч матері Вероніки. Не спускала очей з прикрашеної мертвої краси. Мати Вероніки сказала: — Тепер уже має моя дитина і чудову сукню, про котру мріяла, і бальові черевички, і... розкішний гріб у квітах, — і вона втулила обличчя в хустинку.

Туся обняла її за плечі. Батько стояв оподалік від них, з високо піднятою головою і щільно стуленими устами.

Вероніку поховали в гробницю, спеціально для неї вимуровану. Коли замуровували вхід, мати сказала:

— Має вже моя дочка свою хату!... Вибралась назавше до міста! Туся не могла тепер пригадати, як відбувся похорон і хто був на цвинтарі. Все никло, як в тумані, заслонене її власними переживаннями і завітчане білими і жовтими хризантемами з трупним запахом... Ах, цей запах хризантем! Пригадувала тільки, як хор співав «Зі святими упокой»... Завше цей похоронний мотив викликав у неї сум і сльози, а тоді нічого не викликав, і плакати вона не могла... Вероніко, Вероніко!

Виходячи з кладовища, полковникова сказала до Тусі: — Ви поїдете до нас, правда? Туся завагалася. — До тебе є лист від Вероніки, — додала Таня. — До мене?.. Так, я поїду з вами.

В переділї вагону були самі: полковникова, Таня й Туся. Він сів у другий вагон. — Він в цьому винен, — твердим голосом сказала мати. — Він трактував її, як пса... Та й пес має в нього більше уваги. А вона була така горда й непокірна!... Тоді, як ви ранком від'їхали, — звернулася до Тусі, — того вечора Вероніка мала з батьком бурхливу розмову. Вона протестувала проти її ізоляваності і домагалася, щоб він пустив її до гімназії. Він вилаяв її і сказав, що так буде, як він постановив. — То я себе заб'ю! — сказала Вероніка. — Я не можу так жити, тільки в товаристві собак і котів. — А він на це розсміявся і сказав: «Дам тобі ще шнурка — можеш повіситись!...» Вона глянула якомсь дивно на нього і більше нічого не сказала.

— Ви ж не знаєте, з чого це все пішло! Чому він забрав її з гімназії?!... Якось ще минулого року він побачив її на станції в товаристві начальника станції. Він просто тоді оскаженив... Мій Боже, що тут такого?... Як випадково щодня чекала на поїзд. Начальник станції знав її, бо щодня їздить до школи. Чоловік того дня збив її так, що вона пару днів не могла поїхати ко школи, і сказав їй, що як другий раз щось подібне повториться, то забере її з гімназії.

— А тепер?!... Якось побачив її в товаристві кількох гімназистів, її шкільних колег.. Проводжали її на станцію. Звичайно, як молодь жартує і сміється з будь-чого. Він сказав, що вона поводитись, як вуличниця... Боже мій, це ж діти!

— Того вечора, як вона мала з ним останню розмову, я зайшла до дівочої спальні. Вона сиділа біля стола, як закам'яніла і дивилася в один пункт. Я на це не звернула уваги, а ще стала її картати, чого вона так гарячиться, і сказала до неї: — Вероніко, заспокійся, я все залагоджу. Я вже балакала з директором гімназії, і він обіцяв мені побалакати з батьком. — Вона на це нічого не відповіла, а все дивилася кудись перед себе... Вночі я чула, що вона не спить, а ходить по кімнаті. — Я нічого не чула! — сказала Таня. — А ранком, — не звертаючи уваги на неї, продовжувала полковникова, — я чогось зайшла до дівочої спальні і зауважила, що Вероніка сидить за столом і щось пише. Я ще подумала собі: «Добре, що пише. Заспокоїлась». — Ви ж знаєте, як я ранком зайнята! Поки одпроваджу дітей до школи, а чоловіка на працю, та ще вислухаю всіх його розпоряджень, то нема часу вгору глянути... Коли вже всі пішли, я зайшла до Вероніки... Дивлюсь, вона лежить на підлозі, накрита з головою моїм старим пальтом... В першу хвилину подумала, чого вона так лежить?... Аж дивлюся з-під плаща смуга крові витікає... Вона зняла револьвер, що завше висів в ідальні на стінці і, як тільки всі пішли, то...

Пурпурово-червоний листок винограду гоїдався, шарудів і стукав у вікно, а за стіною щось ніби хлипало і стогнало... — Хай! Так йому й треба! — із мстивим зазяттям подумала Туся.

Після похорону вони всі троє сиділи в цій кімнаті й балакали притишеними голосами. Старалися не дивитися на темну пляму на підлозі і не чути безупинних кроків полковника в другій кімнаті.

Читали листа Вероніки. Їх було чотири. Туся взяла

перший лист, призначений для неї. З якимсь дивним страхом і здивуванням тримала Туся малий клаптик паперу, вирваний з шкільного зошита: «Дорога Тусю, прощай! Я не можу так далі жити. Вероніка». — Прочитавши, Туся дивилася на ці два коротенькі речення, не одриваючи очей, якби чогось шукала в цих кількох словах... Лист до матері й Тані були такого ж змісту.

— А це для нього! — сказала з притиском полковникова. — Прочитайте. «Тату, — читала Туся, — ти сказав, що даси мені шнура, щоб я повісилась, а я взяла твій револьвер! Вероніка».

Туся почувала, що холод пробіг мурашками по її тілі. Підвела очі від листа і дивилася, як загіпнотизована на темну пляму на підлозі.

— Дай йому цей лист! — сказала Таня матері.

— Пізніше дам, — відповіла полковникова, не дивлячись на дочку.

— Я б на твоєму місці зараз дала... Хай, знає!

— Ах, Таню, що ти розумієш!... Візьміть, Тусю, цей його лист до себе, додому. Хай поки буде у вас.

Поклалися спати з Танею в цій самій кімнаті. Іншої вільної кімнати не було. Туся боялася там спати, де ще два дні тому назад жила, сміялася і гнівалася Вероніка, а тепер лишилася тільки темна пляма її крові на підлозі... Вероніко, Вероніко!

Туся почувала тупий біль в потилиці так, ніби вона вдарилась. Підвелася й сіла, мацаючи голову. Таня рухнулася. Глянула на Тусю непритомними зі сну очима й одразу заснула знову.

Туся дивилася на темну пляму крові серед кімнати і не відчувала вже ніякого страху... Пурпурово-червоний листок винограду гойдався, шарудів і заглядав у вікно... «Оо-гіі, оо-гіі!» — скиглило й тихенько плакало за вікном.

Здалося Тусі, що вікно пояснішало. Вона примкнула очі і за деякий час знову глянула. — Так, уже світає! Слава Богу!... А!... Це віконниці так скиглять! — відідхнула.

Подмухом невгаваючого вітру сипнув дощ у вікно, спливаючи вузькими смужками додола. Закукурікав півень. Рипнули двері. Це Нася встала.

Туся не виходила з кімнати, аж поки не почула, що полковник пішов на поїзд. Працював у банку. Таня вийшла ще раніше. Одразу після їх відходу полковникова зайшла до кімнати.

— Я б хотіла сьогодні вернутися додому! — сказала

Туся.

— Як?... Зараз? — На обличчі в неї був переляк. — Зостаньтеся! Я вас прошу!... Я така сама!... І особливо після цього всього.

Туся мовчала. Вона за всяку ціну хотіла вирватись з цього дому.

— Я знаю, — продовжувала полковникова тихим, змученим голосом, — що ви себе прикро у нас почуваєте після останнього інциденту з чоловіком на минулому тижні. Але вірте, що чоловік уже забув про це все. Не гнівайтесь!... Ви ж у нас майже, як своя. Він неопанований, вибуховий, але незлопам'ятний. Навпаки, він сам висловився сьогодні, що дуже вам вдячний, що в таку тяжку хвилину ви не покинули нас. Казав, що ви напевно дуже любили Вероніку... Вірте, мені, що тоді після того прикрого інциденту, на другий день він був здивований, що вас не бачить і питався мене де ви ділися. Я сказала, що ви образилися і поїхали додому.

— Ах, це не це! — з мукою в голосі сказала Туся.

— Ну, то й добре! Ходить поснідаємо!

Мовчки сіли вдвох за стіл. Туся глянула на те місце, де на стіні, на килимі завше висів револьвер. Його там не було.

— І так ні Галя, ні Оксана не приїхали на похорон, — перервала мовчанку полковникова.

Її пооране зморшками обличчя стягнулося. Дивилася непорушно на шклянку чаю перед собою.

— Може, телеграма спізнилась, — висловила припущення Туся.

— Не думаю!... За годину після випадку була вислана телеграма і також телеграфічно гроші на приїзд.

Туся їла мовчки, позираючи на вікно, по котрому дрібними струмочками спливав дощ. Думала, що вона мусить сьогодні обов'язково виїхати. Змокне, поки дійде до станції, але це нічого...

Полковникова, сидючи над своєю шклянкою чаю, зідхнула і сказала:

— Знаєте, Тусю, я посаджу весною на могилі Вероніки найкращі і найдорожчі квіти!... Випишу з Варшави.

Туся притакнула головою. В двері хтось постукав. Увійшов наймит Гнат.

— Пані, пан казав сьогодні вивезти гній під дерева, але такий дощ, що я не знаю, що робити. Може, якусь іншу роботу пан сказав зробити?

— Ах, Боже! — сказала з досадою полковникова. —

Чи це важне тепер?... Робіть, що хочете!... Він нічого не казав.

Гнат вийшов.

— Дощ, — дивлячись задумано у вікно, сказала полковникова.

Туся також дивилася в тому напрямку і мовчала.

— Як це добре, що Вероніка похована в гробниці, — по деякому часі сказала полковникова. Їй там сухо й затишно... Мулярі цілу ніч працювали, щоб на час закінчити гробницю... Чоловік їм втричі заплатив і... труну найкращу купив... Взагалі похорон був гарний. Стільки людей було і квітів... Я навіть не знаю, від кого всі ті квіти... Вероніку всі люди любили... Ох, Вероніко, дівчинко моя!... — вона спустила голову на складені на столі руки й заплакала.

Туся з апатичною байдужістю дивилася на голову полковникової, що здригалася від плачу і думала: — Я конче мушу до вечора вернутися додому.

Хтось застукав знову у двері.

«Що таке?! — роздратовано гукнула полковникова, підносячи заплакане обличчя.

— Якийсь лист прийшов! Треба підписатися! — гукнув з-поза дверей голос Насті.

— Це, певне, від Галі й Оксани, — сказала й зірвалася зі стільця.

За кілька хвилин вернулася, тримаючи в руках вийнятий з коперти аркуш паперу. Туся сиділа непорушно.

— Пишуть, що получили телеграму й висловлюють жаль, що таке нещастя трапилося в родині. А Галя пише... Ось послухайте: «Гроші отримали одночасно з телеграмою. Рішили, що ми своїм приїздом нічого не допоможемо, а ліпше ці гроші влатити в університет, бо вже секретаріят двічі нас кликав за несплату. Тато ще досі не прислав нам грошей. Цілую. Галя».

Вона поклала на стіл лист і, підперши рукою голову, дивилася мовчки на заплакані вікна.

В хаті було так тихо, що Туся чула віддих сидячої проти неї полковникової. Над столом кружляла самотня осіння муха. Рівномірно і одноманітно тікав годинник. В вікно сік дрібний дощ, спливаючи по шклі струмочками додолу.

— Вже два дні минуло, як Вероніки нема, — сказала полковникова, не одриваючи очей від вікна. За хвилину додала: — Люди плещуть, що вона була вагітна.

— Що за нонсенс! — хотіла сказати Туся, але не мог-

ла видобути голосу, тільки її очі блиснули гнівом.

— Це брехня, — спокійним голосом продовжувала полковникова. — Люди завше схильні в таких випадках приписувати реальні і зрозумілі для них причини.

Туся кивнула головою, думаючи, що вона, власне, це хотіла сказати.

— Я не спала і цілу ніч думала про Вероніку, — говорила вона. — Чоловік також не спав... Ви чули, як він ходив по кімнаті?

Туся заперечила. Знала, що як вона підтвердить, то цим висловить, хоч маленьке, співчуття до нього... А вона цього зовсім не почувала... Навпаки, вона так його ненавиділа, як Вероніка і... за Вероніку.

— Зі всіх дівчат чоловік любив найбільше Вероніку, — не дивлячись на Тусю, говорила вона.

У Тусі повіки і брови стрепенулись.

— Вас це дивує?!... Але воно так було. Треба знати мого чоловіка... Він дуже скритий... Ви ще дуже молода, майже дитина, щоб зрозуміти людські характери й життєві проблеми... Часто в житті буває зовсім не так, як здається чи уважається.

Двері з грюкотом відчинилися. Увійшов Тарас, молодший брат Вероніки. Він був одягнений в дощовик і тримав у руках мисливську рушницю.

— Мамо, я їду до Савіцьких на полювання!

— Куди?... Як?... Що ти говориш? — дивилася перелякана на сина. — Та ж дощ надворі!... Що тато скаже!... Як ти смів взяти його рушницю... І ти в такий день хочеш їхати на полювання!... Це ж твоя сестра!

Він стояв під градом запитів і легенько кутиками уст посміхався. Високий на свої шістнадцять років, здавався ще вищим в довгому плащі. Здавалося, він дивився зви́сока на сидячу при столі матір.

— Почекай, послухай! — сказав.

— Я нічого не хочу чути, — сердито говорила полковникова. — Ти ж сказав татові сьогодні ранком, що себе зле почуваш, і тому не поїхав до гімназії. Що я тепер скажу, як тато вернеться?

— Послухай мене! — роздратованим голосом сказав Тарас. — Я зараз відповім тобі на все. Я їду на полювання до Савіцьких. Вони прислали по мене коня. Я умовився з ними ще тиждень тому назад. Ніхто не передбачив, що у нас таке станеться. Рушницю можу залишити, вони дадуть мені свою.

— Тарасику, Боже мій, Боже мій! — простогнала ма-

ти.

Туся дивилася на нього з повним презирством. Вона його не зносила завше. Всі сестри не любили його, бо він користався більшими привілеями в батька, ніж вони. Галя називала його — бичком, Оксана при кожній нагоді іронічно підкреслювала: — «Це гордість татова і надія на продовження полковницького роду». Таня й Вероніка взагалі його ігнорували.

— Слухай, мамо, я зараз тобі докажу, що твоє обурення не має жодної підстави. Чи я чимсь поможу Вероніці, що буду сидіти тут з тобою і плакати, стогнати?!... Треба було раніше за неї подумати!... Я хочу трохи розважитись. Чи думаєш, що самогубство Вероніки не зробило на мене враження?... А щодо тата, то я йому звичайно збрехав, бо правди не міг сказати йому. Ти ж його знаєш!

У двері застукано.

— Це по мене, — сказав Тарас. — Мамо, то ти йому там щось видумай, як буде питатися про мене... Ну, то поки, — і він цмокнув її в щоку.

— Ах, лиши, Тарасику! — простогнала полковникова, схилена над застиглою склянкою чаю.

«Я мушу сьогодні конче виїхати з цього дому!» — думала й повторювала Туся.

Стукнули виходові двері за Тарасом, і знову в хаті стало тихо, тихо... Над столом кружляла одинока осіння муха. Рівномірно і одноманітно тікав годинник. А в вікно сік дрібний дощ, стікаючи по шклі струмочками додолу.

Полковникова плакала, склавши голову на сплетені на столі руки: — Вероніко, Вероніко!... Нікому ти непотрібна, дівчинко моя!

Тусі здавалося, що в неї зараз вирветься крик з горла: «Я вже не можу більше, не можу!»

* *

Туся стояла біля вікна і дивилася поперед себе. Пополудні дощ ущух. В повітрі звисав прозорим серпанком туман. З голих дерев великими, важкими краплями скапувала вода. Похнюплені пси ходили по подвір'ю з настовбурченою від дощу шерстю. В мокрому пожовклому листі греблися кури. З заволоченного туманом лісу невпинно нісся неспокійний крик круків і ворон.

Туся зайшла до дівочої спальні по свої речі. Збирала-

ся додому. На підлозі навколішках стояла Настя і скребла ножем темну пляму.

— Що ви робите, Насте! — злякано запитала Туся. Настя підвела голову, загрибаючи рукою з обличчя біляве волосся.

— Та пані сказали, що це треба конче вискребти... Я вже вчора мила, мила! І щіткою, і піском, і гарячою водою змивала — нічого не бере. Прикипіло!... Оце скребу, скребу, аж рука мені умліває, а воно все так, як було... Пані кажуть, що не можуть зайти до цієї кімнати. Їм страшно!

Прощаючись з полковниковою, Туся приобіцяла на другий день вернутися, але не вернулася — ні на другий, ні на третій, ні на четвертий...

Проходили дні.

За пару тижнів Таня забрала передсмертного листа Вероніки до батька. Казала, що батько з мамою дуже сварилися, і він обвинувачував жінку в смерті Вероніки.

— Мама хоче показати цей лист йому. Хай знає! — сказала Таня. — Я казала тоді, що треба було дати цей лист йому одразу.

Проходили місяці.

Від Тані знала Туся про три життя і всякі зміни на хуторі. Темну пляму на підлозі не могли ні вискребти, ні вистругати. Вирізали дошки і вставили нові. Нові дошки кидалися в вічі, як темна пляма. Пізніше полковник зруйнував увесь дім і поставив оподалік новий.

— Ти приїдь до нас — казала Таня. — Побачиш, який гарний дім! Але Туся не приїжджала. Пройшов рік. Таня вийшла, крадькома від батька, заміж і вже не заходила. Тарас подібно ж, але, не зкінчивши гімназії, женився. Галя й Оксана, після закінчення університету працювали в іншому місті. Полковника та його дружину Туся не доводилось ніколи зустрічати в місті.

Туся напочатку часто ходила на цвинтар до Вероніки, потім рідше, а пізніше призабула за неї зовсім. Зауважила тільки востаннє, що квіти на могилі Вероніки дицїли й заростали бур'яном.

Будучи якогось літа на прогулянці в лісі, Туся зайшла уже з своїм чоловіком на хутір. При вході в браму впав у вічі великий білий дім з колонами на фронті. Перед ним симетрично — кругла клямба з барвистими квітами. Навколо рівнесенькі стежки, висипані жовтим піском.

Полковникова зустріла їх привітно. Вона нітрохи не

змінилася назовні, хіба трішки більше сивини в волоссі. Шкодувала, що чочоловіка не було дома. Показувала цілий дім. Великі просторі кімнати з лискучою підлогою, гарні меблі, квіти і... пуста в хаті... Діти розбрелися!

Поки полковникова балакала з Тусиним чоловіком про якісь технічні справи відносно будинку, вона висмикнулася надвір.

Обійшла садок, подвір'я і стала біля нової хати. Всюди чистота, порядок і симетрія... Але ось!... «Як дивно!» — подумала вона, підходячи до куща винограду, котрий весело п'явся вгору по драбинястих дрючках.

— Посадили серед стежки!... І так псує всю симетрію! І раптом блиснув спогад:

«Це ж той виноград!... І тут стояв старий будинок... Так, напевно так! Він ріс біля вікна... Так!... Одне дерево шовковиці!... Росло недалеко праворуч, а зараз біля шовковиці хвіртка до господарського подвір'я... Тут, зараз наліво, було вікно від дівочої спальні і біля вікна він ріс. Закружляли вихором спогади...

Виття осіннього вітру, безнадійно сумної ночі... Плач і жалібне скигління віконниць... Пурпурово-червоний листок винограду, загачений, як шпони дракона, гойдався, шарудів і заглядав у вікно... І темна пляма крові на підлозі...

«Зостався єдиний свідок!» — подумала Туся, не відриваючи очей від зеленого винограду, що весело пнувся догори.

— Що ви, Тусю, так дивитесь на наш виноград? — почувла з ганку голос полковникової.

— Дивлюсь, що він тут серед стежки росте.

— Та чоловік уже давно б його зрізав, але скільки він не садив — виноград не приймається. Тільки цей росте і щороку родить. Чоловік його й лишив. Псує трохи вигляд, але ми вже до цього звикли.

Мельборн, 22 жовтня 1961.

НА РОЗДОРІЖЖІ

Між ланів, на роздоріжжі,
Де росте пшениці плід,
Шле волошка чари ніжні
Подорожньому услід...

«Чого в дикому просторі
Так самотньо розцвіла?
Чого глибоко свій корінь
В сиру землю ти вп'яла?...

Чом не квітнеш у палаті
Серед лілій, серед роз;
Пелюстки нащо пухнаті
Виставляєш на мороз?

Вітер хилить — сил не маєш
Стебло сохне, не росте —
Смутно голову схиляєш
Між колосся золоте?»

«Я цвіту у ріднім полі —
Чорнозем бо свій люблю,
Але жить в ярмі, в неволі...
Ні, цього я не стерплю!

Я під сонечком зростаю,
Чую жайворонка спів,
Із бджілками розмовляю,
Зустрічаю журавлів...

Хоч мене й гойдає вітер,
Хоч не досить є снаги,
Та мої синенькі квіти
Всі шанують навкруги.

Не шкодуй мене, земляче,
Що я з вітром в боротьбі;
По мені земля заплаче —
... Хто ж затужить по тобі?...

Я ПРОШУ СЛІВ

(Пісня)

Весна, а небо вкрила чорна хмара,
Аж десь пташки сховались по кущах,
А я сиджу в кімнаті, мов примара,
Тривогою наляканий, мов птах.

Приспів: Ключа до твого серця не прохаю,
Знаю: мені туди заперті двері,
Та я чекаю слів, хоч кілька слів
Ласкавих на папері.

Навколо скрізь блукає чорна темінь,
Хоч десь там світить не одна зоря...
А я коло вікна сиджу, мов камінь,
І виглядаю й досі поштаря.

Приспів:

Та мрію перебили звуки грому,
На шибку впали краплі дощові,
І я відчув тяжку химерну втому:
До мене не вернутися тобі.

Приспів:

МОЯ УКРАЇНО

Для всіх ти мертва і смішна,
Для всіх ти бідна і нещасна,
Моя Україно прекрасна,
Пісень і волі сторона.

О. Олесь

О люба країно, кохана Вкраїно —
Прожиті де юнії дні;
Карпатські гори, блакитні простори,
Вас часто я бачу у сні!

У цілому світі немає тих квітів,
Що квітнуть на рідній землі —
Дніпровії хвилі — забудь вас не в силі —
И зелені розкішні гаї!

Тиняюсь по світу, без щастя-привіту,
Чужу перейшовши межу.
Та рідну країну, мою Україну,
У серці, мов скарб, бережу!

РІДНА ПІСНЕ!

(Маєстрові Мих. Мінському присвячую)

1. Вже давно я зустрів ту, що в серці збудила любов,
Запалила мене, і почув я мелодії зов —
І кохання у душу навіки мені принесла,
Незрадливе, як сонце — і чисте, і світле, як рання весна

Приспів: Рідна пісне, душа ти моя,
Рідна пісне — дружино моя,
Рідна пісне — ти доля моя —
Ти єдина, яку вже до смерти кохатиму я!

2. Разом з нею удвох я не мало вже меж перейшов,
Через неї я спокій і щастя у бурях знайшов.
Не зреклась і тоді, коли десь я утомлений впав —
І я сміливо з нею в тяжке і бурхливе життя мандрував!

Приспів: Рідна пісне....

3. Щастя раз загубивши, у темряву смутку я впав,
Свою долю і світ мій скитальський навік проклинав,
Та у пісні знайшов я розраду і світло надій —
Коли б знали, як скарбів чудових багато-багато у ній!

Приспів: Рідна пісне....

ВСТАВАЙТЕ, ГЕТЬМАНИ!

(Пісня)

Сльозами залитий і снігом покритий,
Страждальний, о краю ти мій!
Пісні скрізь лунали, як в похід рушали —
Козацтво то їхало в бій!

Тепер їх могили вже ниви покрили,
І слід геть за ними пропав.
Лиш трави в долині шепочуть донині
Про славу, що час приорав.

Та ні, не пропала козацька слава —
Пів тисячі років живе.
Вона ще зміцніє, сніг сонцем розвіє —
Як лід навесні попливе!

Вставайте, гетьмани, розбийте кайдани!
Збудить збайдужілі серця.
Хай Воля знов стане, загоїть всі рани
Їй свіжого треба вінця!

Вкраїно! Вкраїно! Кохана Країно!
Святішої тебе нема!
Століття під гнітом... не бачила світу,
Вставай, мов титан, без ярма!

Листопад, 1972

М. Садовський. Гетьман Івн Виговський із своїм військом під Конотопом. Цю картину нашого відомого мистця М. Садєського в окремій церемонії проф. Яр. Рудницький передав директорові Історичного Музею в Тайпеї для постійної міжнародньої виставки цього музею.

ДАР РОЗДВОЄННЯ

(Фантастичне оповідання)

Самотність породжує дивацтво.

Не маючи жадного наміру ставати диваком, Свирид Беркут зумів знайти собі товариство навіть у безлюдному австралійському буші. Він відкрив у собі дар роздвоєння. Як один звук біжить у два навушники, як один образ з'являється на двох телевізорах, так і з одного Свирида стало двоє: Свирид Перший і Свирид Другий. Обидва в засмальцьованих робочих комбінезонах. Обидва з міцними шиями. Вони тисли один одному руки, лагідно дивилися на довколишні луки, і ніхто в цілому білому світі не мав стільки спільного пережитого, ніхто не розумів один одного з півслова так, як ці два скитальці — два побратими.

Тільки під час роздвоєння закралася нерівномірність. Свиридові Першому припала більша частина тих внутрішніх органів, що лежать вище пояса. А Свирид Другий надолужив на кишках та шлунку. Отож одному дісталось велике серце, що, як осідок бажань і високих ідеалів, билось й нудьгувало в одноманітному буші. Воно кричало «Господарю мій, ходімо до міста! Там рух і люди. Там інше життя, нові «експерієнси». А Свирид Другий, обтяжений черевною діяльністю, тягнувся до осідлості: «Я вже мав досить життєвого досвіду. У моєму віці... після моїх поневірян у минулому... і страждань... людина, нарешті, прагне спокою».

Скоро настав той час, коли побратими почали набридати один одному своїми балачками і, нарешті, розлучилися. Свирид Перший подався до Сіднею, де були рух і люди, і де була така собі Мейзі, колишня міс закутку «Коров'ячі Ратиці». А Свирид Другий лишився в буші.

Мейзі і Свирид незабаром одружилися. Весільне прийняття відбулося в одному з міських ресторанів, де кухар приготував величезний бляманж, і Мейзині гості їли з великим апетитом. Вони час від часу виявляли своє здивування, чому це Мейзі, колишня королева краси, вийшла заміж за такого собі незавидного, непоказного Свирида Беркута, що все нервово встає та сідає в тих вузьень-

ких штанях.

— Чи ж він багатий? Ні.

— Чи ж він учений? Теж ні.

— А що ж таке? Чого це вона за нього віддалася?

— Того що він прудкий. Ач он уже бідній дівчині зіпсував фігуру.

— Ага! Он воно що! Та їй нещасній і виходу іншого нема. Мусить-мусить-мусить одружуватися.

Мейзині гості шепотіли поміж собою і негарно дивилися на Свирида, так наче це була виключно його вина, і наче не треба двох, щоб завагітніти одній. І не було на тому прийнятті нікого, хто вкинув би гарне словечко за нього. Ба навіть Свирид Другий, чоловік тієї ж плоті і крові, зателеграфував, що не може приїхати «за браком часу».

Коли прийшов час на пологи, Мейзі чмокнула Свирида гуд-бай і сказала, що іде в іншу частину міста до своєї матері.

— Я знаю, дарлін, — додала, нервово роздавляючи недокурок ногою, — що в цю важливу годину ти хочеш бути зі мною. Та моя мама знає більше за тебе і про немовлят і про роди. Все це — бабська справа, жіноча. Твоє діло — готуй гроші.

Чоловік, ясно, свого діла не цурався і працював надурочні.

Мейзі поїхала до матері і навіть не залишила адреси. Вернулася за яких пару тижнів без дитини.

— Ой, лишенько! — сказав Свирид.

— Ой, я так прибита горем, — відповіла Мейзі, — Народився хлопчик — вилитий батько. Помер під час родів. Я вже цілий тиждень мала нервові потрясення.

Зрештою, якби Свирид, замість їхати на надурочні, та відвідав нічний клуб «Безпритульне Цуценя» на Кінгс Кросі, то попереднього вечора він там побачив би свою дужину цілком веселу і здоровеньку і без потрясених нервів в товаристві якогось елегантного француза. Вони удвох їли пульорі і заїдали ріоле, і запивали чорною кавою з лікерами. Довкола пливли пари в тихому танковому ритмі і цигарковий дим линув у напрямку витяжних вентиляторів. Мейзі замріяно дивилася перед собою і повторяла, що це були найприємніші хвилини її життя.

Та, як кажуть, чого око не бачить — серце не знає. Свирид вірив, що Мейзі насправді побивалася. Отож, щоб утішити її, він їй купив разок перлового намиста й доро-

гоцінний камінь (синій — за хлопчика).

Не минуло й року, як Мейзі знову зібралася до мами.

— Бєбки й пєлюшки — це бабська справа, — сказала, — чого тобі, дарлін, ще й тут голову морочити? Ти краще приготуй гроші — чоловіків обов'язок.

І знову Мейзі безадресно зникла. І знову вернулася без дитини. І знову побивалася. А Свирид, як і перше, оплатив лікарські, шпитальні та похоронні видатки і купив разок перлового намиста та рожевий камінь (цим разом за дівчинку).

І так, мабуть, Свирид покривав би ті похоронно-лікарсько-шпитальні видатки й досі, і купував би він таке ж намисто ще й досі, бо Мейзі до нестями любила намисто і все шкодувала, що в неї була лише одна шия. Тільки як утретє надійшли пологи, Свиридові колеги по роботі підказали йому нову думку.

Того соняшного дня чоловік вернувся додму і сказав:

— А здогадайся, що, мила!

Мейзі саме про щось думала і тому неуважно пропустила його слова повз вухо.

— Що?

— Цим разом я теж їду до твоєї мами.

— Куди ти, дарлін, їдеш?

— До твоєї мами.

— А чого тобі, солодкий пиріжок, туди їхати? Це в мене є причина, а не в тебе.

— Та я знаю, мила, що це в тебе причина, — і він її при цьому ніжно поцілував туди, де час від часу та причина вже брикалася. — Та я хоть руку держатиму.

Мейзі зненацька усвідомила собі, що Свирид не жартує.

— Чию ж ти руку триматимеш, мамину?

— Та ні! Твою. Це тепер так психологи радять. Кажуть, — це допомагає при болях. Крім того, подумай тільки: ось уже два роки ми одружені, а я й досі ще твоєї матері не знаю.

Мейзі дратувала чоловікова впертість. У неї в очах застрибали злі чортики.

— І не знатимеш ніколи моєї матері. Вона не любить чужинців.

— Нічого! А, може, й полюбить. Ти ж полюбила.

Її обличчя скривилося від гніву.

— Ну так послухай же: в мене нема матері. Не існує. Мене знайшли в парку на лаві, як я була маленькою. От тепер ти про мене все знаєш і можеш мене зневажати.

Тільки результат її слів був цілком протилежним тому,

що вона сподівалася. Замість зневаги до неї, чоловік відчув приплив гарячої любови. Хіба ж його теж не знайшли в парку на лаві того голодного і холодного року, коли люди в Україні мерли, як бджоли, витрушені на сніг? Збентежена, жінка пішла собі до спальні, бурмочучи:

— Нікуди я цим разом не поїду. Зостануся вдома.

Та деяких жінок трудно зрозуміти. Вже увечорі Свирид помітив, як вона нишком почала пакувати свою валізку. А наступного дня, як Свирид пішов на роботу, Мейзі зникла безслідно. Вернулася ж за яких три-чотири тижні, і то, як звичайно, порожняком і без дитини.

— Де ж ти поділа бебку?

— Не мішайся, Свириде! — відповіла вороже. — Бебки й пелюшки не твого розуму діло. Ти краще плати оті шпитально-лікарські-похоронні й мовчи. Я й одружилася з тобою, бо думала, що ти будеш тихим і нешкідливим. Ти для мене корисний, залежно від цих якостей, а якщо тобі Австралія не подобається, то стрибай у море і пливи собі в Україну, тільки дуже руками не махай, бо скоро втомишся.

Свирид відчув себе безсилим і безпорадним. Його заїдали думки, його гнітили турботи. Чоловік із більшим шлунком уже давно захворів би на язву. Головне не було з ким порадитися, поділитися сумнівами. Десь далеко в буші жив побратим Свирид Другий. Послав чоловік до нього спільного листа: приїжджай, брате, — біда! Довго чекав відповіді. Нарешті, лист вернувся нерозкритим: «Адресат виїхав невідомо куди». Ясно, що Свирид Другий не міг сидіти в буші увесь свій вік. Йому теж прийшов час включитися в нові «експірієнси».

Приїхавши додому, Мейзі, за своїм звичаєм, зразу ж попливла до хати і вислала чоловіка, щоб розплатився за таксі. Це тоді Свирид і дізнався, що його жінка прибула з Кінгз-Кросу, з такої і такої он вулиці, де таксер підібрав її супроти жовтого особняка — точно десять миль відстані. Отож, коли Мейзі через один рік знову зникла безцеремонно, чоловік уже знав, де її шукати.

Він вернувся з роботи, ступив до хати і побачив — нема ані Мейзі, ані валізки. Йому аж ослабло в колінах на хвилинку. Він присів трохи, а потім вийшов на вулицю, гукнув таксера і дав йому адресу на Кінгз-Кросі. І коли таксі підїжджало вже близько до жовтого особняка, Свиридові здалося, що крізь ворота того дому увіходив ніхто інший, як його власний побратим, Свирид Другий.

На жаль, таксер втрутився: треба було платити за подорож, то Свирид так і не придивився як слід на свого побратима, але впізнав його добре.

Тим часом Мейзі задихана сиділа в жовтому особнячку біля вікна і спочивала. По кімнаті туди й сюди ходив елегантний французик.

— Я, — казав він, — вже приготував твоїй дитині метрику.

— Це не моя дитина, — заперечила Мейзі.

— Ясно, що не твоя, — заспокоїв її француз, — як і інші, вона схожа на твого чоловіка. Отже, генетично вона не твоя, а твого чоловіка, як я тебе запевняв і раніше. Гм...м, ага метрику. Якщо дівчинка, то буде вона, згідно з документом, принцеса Романова, а якщо хлопчик, то — принц Гогенцолер. Я особисто везу кілька дітей через Сінгапур наступного місяця.

Мейзі дивилася в вікно. Їй конче хотілося зідрати ще яку сотнягу (з цього зарази).

— Ти собі добрий бізнес маєш, — сказала так би наче замість вступу.

Але француз уже наперед здогадався, до чого вона веде, і скоренько відповів:

— Це тільки побічна лінія. Я з цього багато грошей не дістаю.

— Та дістаєш досить, щоб мені ще яку сотню додати.

— Та де-е-е! Я й так багато витрачаю на дорогу. Пам'ятай, твої дівчата житимуть у стилі шейків Арабії...

— А хлопці?

— Вони теж житимуть в спеціальних гаремах...

Мейзі глузливо скривила губи.

— В гаремах для хлопчиків.

Француз запротестував.

— Але ж це не моя провина, дарлінк. І не твоя, що не весь час дівчатка народжуються. Це твій чоловік детермінує стать дитини.

Мейзі сердито насупилася.

— От, зануда, — подумала про Свирида, — і тут мішається. Через нього й бізнес не можна як слід провадити. Пора вже такого чоловіка позбутися.

— Може ж хоть півсотню набавиш?

— Та ні. Я ось нового чоловіка на службу прийняв — тілоохоронника і на всі руки майстер. Сильний, як бик...

Крізь вікно Мейзі побачила, як хтось видчинив з вулиці фіртку і впевнено попростував до двору. Це, власне,

і був Свирид Другий, тільки Мейзі цього не знала. Француз, що теж дивився у вікно, сказав:

— Оце мій на всі руки майстер.

Мейзі злякано обернулася до нього.

— Це шпик.

— ! ?

— Це мій чоловік. Він напевно за нами шпигує.

— А ти в цьому переконана, дарлінк?

— Та вже ж я свого чоловіка знаю, як його бачу. Ану неси з кухні добру качалку. Я піду відкрию двері, а ти бий його щосили по голові.

Свирид Другий тільки но зайшов у сіни, як Мейзі й каже до нього — Гало, медок! А я й не сподівалася тебе тут такого гарного...

Чоловіка здивувала її безцеремонність. Він розвів свої повні уста в широку посмішку, коли це несподівано Андре повалив його качалкою на килим під ноги.. Так та усмішка й застигла йому на лиці. Навіть як француз упорскував в жилу сонливої сироватки, Свирид Другий не змінив виразу свого лица.

— Тепер підождемо до вечора, — казала Мейзі, потираючи з задоволення руки, а як смеркне, вивернемо його десь акулам у море: не зостанеться ні виду, ні сліду.

— Та ти цим разом легко позбулася свого чоловіка. А пригадуєш, як твій китаєць не хотів засинати...

— Ти поменше мели язиком, а бери цього типа за ноги, та тягни його в підвал, — командувала Мейзі. — Ач як головою по східцях торохтить, наче ломакою по паркані.

Щось примусило її піднести очі до входних дверей, і жінка, як завмерла на місці. Там, біля дверей, стояв її чоловік Свирид Перший і занепокоєно дивився на те, що коїлося перед ним.

— Та не тягни ж ти його головою по східцях: у бідака й так розуму нехватало, — Свирид, ясно, мав на увазі той несправедливо нерівномірний поділ внутрішніх органів. Потім він повернувся до своєї жінки:

— Гало, Мейзі! Це я приїхав тобі руку тримати...

— О, Джісус! — вигукнула Мейзі і впала непритомною на підлогу.

Француз спробував чкурнути навтіки, але перечепився через Мейзине тіло і настрикнувся на свій власний шприц із сонливою сироваткою..

Незабаром поліція провела ряд арештів серед людей, зв'язаних із жовтим особнячком. Урядова агентура вже

давно ходила по слідах інтернаціональної банди, що продавав хлопців і дівчаток у «біле рабство», і тепер, нарешті, придушила її діяльність. І все завдяки Свиридовому роздвоєнню.

Йому повернули всіх його четверо дівчаток. Деяких навіть з-за кордону. Отож сьогодні він доглядає за великою сім'єю.

Від усіх «експірієнсів», згаданих вище, інший захворів би на шлункову язву. Та на його щастя й на щастя його діточок, Свирид Перший має дуже малий шлунок. Цього не можна сказати про Свирида Другого. Він має велике черевко. Через те, що вони обидва були тієї ж плоті і крові, побратимова язва спустилася на його великий шлунок. І сьогодні Свирид Другий колише ту язву на дозвіллі, бо він в товаристві Андре провадить п'ять років позбавлення волі.

Що ж до Мейзі, то вона зуміла переконати суддю, що вона потрібна дітям, і одержала п'ять років умовного ув'язнення. Її можна зустріти або десь у вузьких провулках Кінгз-Кросу, або десь по кафеєйках і пивнушках, де вона палить цигарки в довгих мундштуках.

На світліні учні Музичної школи Марії Намурен, ім. Миколи Лисенка поблизу Сіднею. У першому ряді, починаючи зліва: Віктор Терпак, Соня Гулик, учителька Марія Намурен, Надя Намурен, Галя Намурен. Другий ряд: Ірина Остапів, Віктор Мішалов, Юля Скерда, Ляна Мішалов, Богдан Війтович, Лариса Зелена, Юрій Сухенко, Ляна Третьак, Анета Зелена. Відсутня Лариса Болюх

ДІВЧИНА З МУЗИЧНИМ СЕРЦЕМ

Милій і симпатичній Марійці Намурен минув тільки 21 рік, а вона вже учителька музики. Чотири роки тому вона склала іспит перед австралійською комісією А.М.Е.Б., дістала диплом і відразу відкрила власну Музичну школу, прибравши їй ім'я славного клясика української музики Миколи Лисенка. Наша молода піяністка народилась уже в Австралії в 1952-му році, вчилсь також і в українській школі, до того ж і походить вона з свідомої української родини, а мати навіть походить з козацького роду. Ще змалку Марійка мала нахил до музики і почала вчитися у відомій нашій піяністці Клари Скрипченко. Але тепер, здобувши музичну освіту, наша талановита піяністка мріє здобути ще й диплом на право викладання музики в усьому британському коммонвелті, і вона продовжує студії в Сіднейській Консерваторії.

Та дуже вартісне й те, що наша молода піяністка виступає з успіхом не лише перед австралійськими глядачами, а раз-у-раз бере участь в українських програмах: в Кабраматті, Сідней, Домі Молоді. Недавно завітали до Австралії славні співаки — баритон Михайло Мінський та співак-бандурист Володимир Луців. Виникло питання, хто ж зуміє акомпанувати таким маестрам. Сіднейські організатори не розгубились — відразу порадили й запросили Марійку Намурен. За дві-три проби наша піяністка щоразу була вже готова до цілком нового й цікавого для неї репертуару. Маестро Мінський із захопленням розповідав про Марійку Намурен, про її акомпанемент і, коли він вдруге виступав у Мельборні, запросив з Сіднею нашу панну з музичним серцем.

Віriamo, що у своїй музичній школі вона навчить і виховає ще не одно музичне українське серце. Вона й тепер має багато бажаючих навчатися у її школі, але мале мешкання і брак часу змушують її обмежити кількість учнів до тієї кількості, що має.

Можемо бути певними, що перед нашою соняшною Марійкою ще багато нових успіхів на музичному шляху. Бажаємо їй тих успіхів.

Оля КЕНІГ

ТВОЯ ВЕСНА

Чому ці хмари на душі,
Адже тепер весна?
Цвітуть життям усі кущі,
А я стою сумна.

Прозоре небо голубе,
Сміється сонцем сад.
Нема ні хмароньки ніде,
А в серці — снігопад.

Щораз радіємо весні,
Аж усміх на устах,
Та час мине в міражах днів,
Пролине, наче птах.

І буде квітень знов цвісти,
Квітками килимів.
Та тяжко квіти пронести,
Як сніг шляхи замів.

Бо у душі у нас цвіте
Один лиш раз весна.
А потім згадка все про те,
Що зникло, як мана.

Тому, як є твоя весна,
Живи, хоч серед злив,
Нехай хоч раз тобі вона,
Натворить в серці див.

Клава Ропко

ВЕСНА

Неможливо весни не любити,
Вона — радість, і сонце, і сміх.
Ні, не можна весни не любити —
Вона мила і щедра для всіх.

Вона пісню веселу співає, —
Вона скрізь — і в бурхливій воді.
Геть прокинутись всіх закликає
І надії несе молоді.

Зими струшує рештки завзято
Вся природа, збудувшись зі сну,
У квітках вся земля, наче в свято,
Все співає і хвалить весну.

Все довкола неначе сміється,
Вабить пролісок лагідно зір,
Пульс весни в кожному дереві б'ється,
В травах, ріках, у синяві гір.

Сміх бринить у повітрі весною,
Чути силу в акорді громів,
І несеться далеко луною
Спів пташок і дзюрчання струмків.

Весна сили дає, щоб творити,
Дні дарує ласкаві, ясні.
Ні, не можна весни не любити —
Увесь світ салютує весні!

ВІВЧАРЕВА ЖІНКА

ГЕНРІ ЛОВСОН
(1867-1922)

Генрі Ловсон помер п'ядесят років тому, але, як поет і письменник, ще й понині займає одне з найвизначніших місць в австралійській літературі. Його мати була англійка, а батько — норвежець, моряк, на прізвище Ларсен. Генрі змінив його на Ловсон. Дитячі роки майбутнього поета минали в скруті й матеріальних труднощах. Глухота, що докучала йому з малих літ, виробила в ньому надмірну скромність і соромливість. Спеціального зайняття Ловсон не мав. Заробляв на прожиток усякою поденною працею. Деякий час працював з батьком, навчаючись ремесла будівництва поштових карет. Багато літ прожив у австралійському буші, де полюбив людей, далеких від міста й цивілізації. Про них писав оповідання й поезії.

Побував у Західній Австралії, Новій Зеландії, Великобританії. Жив у Сідней й Мельборні. На одній з околиць Мельборну, в Футскрай, коло технологічного інституту, над глибокою річкою, під горою, є старий, столітній парк. У цьому парку стоїть пам'ятник-погруддя славному поетові. Недалеко від пам'ятника ще донедавна росло високе екваліптове дерево. Під ним любив поет відпочивати й писати ~~свої~~ поезії. Є багато поетів і письменників в Австралії, але ім'я Ловсона найбільш відоме не тільки серед дорослих, а й серед дітей. Нижче друкуємо одне з найкращих його оповідань «Вівчарева жінка» в перекладі Гр. Вишневого.

*

Ця хата з двох кімнат. Викладена зрубом. Обабочами у волохатій корі. Підлога з коленого дерева. Кухня ж на причілку, більша за хату з верандою разом.

Буш довкола. Буш без кінця. Ні гори, ні горба. Ні одної фарми на видноколі. Буш зарослий дикими яблуньками. Ані травинки під ногами. Окові нема на чому спочити, хіба що на дубах, що нудьгують над вузькою, майже до дна висохлою річечкою. Дев'ятнадцять миль від людської оселі, від халупи на великому шляху.

Вівчар, колишній дрібний фермер, десь із вівцями в дорозі. Лишилися самі діти з матір'ю.

Діти бавляться біля хати; четверо їх, обдергих і худих. Раптом одне з них кричить: «Гадюка! Мамо, гадюка!»

Сухорлява, засмагла на сонці бушменка вискакує з кухні, підхоплює з землі невідомо, тулить його лівою рукою до стегна, а правою схоплює палицю.

— Де вона?

— Ось тут, мамо. Сховалася під дрова! ✓ викрикує найстарший хлопець, гостролиций, вкрай схвилюваний шибеник років одинадцяти.

— Почекай, мамо! Я її витягну сам! Стань у сторону! Я сам витягну жербрачку!

— Томчику, відступись назад, бо вона тебе вкусить. Відступись, — кажу тобі, — розбишако!

Том неохоче відступає назад, тримаючи в руках палицю, більшу за себе. Раптом він кричить знову: «Он вона! Ховається під хату!» Він зривається з місця, тримаючи палицю високо над головою. Саме тоді здоровий, чорний, жовтоокий пес, що з самого початку виявив велику зацікавленість у незвичайній події, зривається з ланцюга й прожогом кидається на гадюку. На жаль, він доскочив до шпарини між обабочами тоді, коли вже кінчик гадю-

чого хвоста зник під хатою. Одночасно з тим Томова палиця падає на шпарину й на собачий ніс, але пес мало звертає на це уваги й намагається залізти під хату. Його силоміць тягнуть назад і прив'язують на ланцюг. Щоб гадюка не вкусила.

Бушменка скликає дітей до купи, коло псової будки, часто кидаючи поглядом на місце, де сховалася гадюка. Вона виносить дві мисочки молока й приміщує їх біля стіни, щоб виманити непрошену гостю з-під хати, але минає й година часу, а жебрачка не виповзає.

Ось-ось зайде сонце. Здається, буде гроза. Треба дітей забрати в хату, але бушменка знає, що гадюка, мабуть, уже там або скоро проповзе туди крізь шпарину в зрубі. Тому вона набирає цілий оберемок дров і заносить їх у кухню. Заводить туди й дітей. У кухні немає підлоги. Власне, є, але з землі. Долівка. Так заведено в буші. Посередині стоїть стіл, сляк-так збитий з дерева. На ньому будуть спати діти. Їх четверо. Два хлопчики й дві дівчинки. Малі, як немовлята. Бушменка дає їм щось повечеряти й, поки ще не стемніло, іде в хату по постіль, ні на мить не забуваючи про гадюку. Вона влаштовує діток на столі, а сама сиде збоку на всю ніч.

Тримаючи око на шпарині, вона ставить збоку замашного кийка напoxваті. Колю неї вже стоїть кошик з нитками та голкою, а в руках «Журнал для молодих пань». Пес також тут.

Том не хоче спати, кажучи, що цілу ніч не закрис очей, а таки вб'є прокляту гадюку.

Його мати питає, скільки це вже разів просила вона його не вживати таких слів...

Том ховає свого кийка під постіль, і менший брат^{ік} протестує: «Мамо! Том своїм кийком здере з мене шкіру. Скажи, хай забере...»

— Цить, мале щеня! — каже Том. — Чи може хочеш, щоб тебе гадюка покусала?

Малий Джек замовкає.

— Як укусить, — каже Том згодом, — то напухнеш, як гарбуз, почервонієш, позеленієш, а потім станеш синім-синім і... лопнеш. Правда, мамо?

— Годі вже, Томчику. Не лякай дитини. Спи, — каже мати.

Двоє менших уже сплять, а малий Джек скаржиться, що Том його задушить. Том відсовується від нього. Аж ось Том каже:

— Мамо, чи чуєш, як пищать маленькі опосуми? Я б

їм поскручував дурні головки.

Малий Джек протестує крізь сон:

— Але ж вони, бідні чортенята, шкоди нам не роблять.

Мати: — Бачиш, я тобі казала, що ти навчиш Джека сваритися.

Незабаром Том питається:

— Мамо, чи то правда, що вони хочуть понищити кенгур?

— Бог його знає. Звідки мені знати, дитинко? Спи вже.

— А розбудиш мене, коли гадюка вилазитиме?

— Звичайно, що розбуджу. Спи спокійно.

Опівночі діти сплять, а вівчариха сидить, шиючи або читаючи навпереміну. Інколи вона поглядає на підлогу, на вогонь у печі і, почувши шерех чи шелестіння, береться за кийка. А надворі гроза й вітер, прориваючись крізь щілини в зрубі, погрожує погасити свічку. Вівчариха переносить її на скриню, в затишок, заслонює газетою. При кожному спалаху блискавки шпарини між облопами блимають чищенням сріблом. Гримить грім, а дощ ллє, як з відра.

Крокодил (пес) розпластався на всю підлогу й не зводить очей зі шпарини в кутку. Це значить, що гадюка там. У стіні великі тріщини, отвір під підлогою хати.

Бушменка не з боязких, але недавні події розшарпали її нерви. Гадюка вжалила синочка її шурина й він помер. Між іншим, від чоловіка вже ось шість місяців немає вістки, і вона турбується про нього.

Він вівчар і мав навіть власну отару, коли вони побралися.

Зруйнувала його посуха. Він спродав решту овець і подався на заробітки. Вівчарити. Він має намір перевезти родину до міста, вернувшись із заробітків, а тим часом його брат, що живе на великому шляху, навідується сюди раз у місяць з провізією. Вівчариха, до того, має ще дві корови, коня й декілька овець. Приїжджаючи сюди, шурин ріже вівцю, лишає з неї, що потрібне зовиці, а решту забирає з собою в обмін за привезену провізію.

Вівчариха звикла жити самотою. Одного разу ніхто не появлявся сюди аж вісімнадцять місяців. Дівчиною вона мріяла про фантастичні палаци, але всі її дівочі надії й сподівання не справдилися. Єдину розвагу вона має з «Журналу для молодих пань», багатого на ілюстрації мод.

Її чоловік австралієць. Вона теж. Він хоч і легковажний, зате добрий чоловік. Коли б він тільки міг, він пе-

ревіз би її у велике місто, і вона б жила там, як велика принцеса. Вони вже звикли жити нарізно; принаймні, вона. «Журба не зрадить», — каже бушменка. Він іноді, може, й забуде, що одружений, але, вертаючись додому з добрим чеком, майже всі гроші віддає їй. Будучи при грошах, він возив її в столичне місто, замовляючи місце в спальному вагоні, й жив з нею в найдорожчому готелі. Він купив був для неї навіть бричку, але, на жаль, її треба було продати.

Одна ^(ї) дитина вмерла, коли бушменка була тут сама. Тоді вона проїхала конем 19 миль, шукаючи допомоги, з мертвим дитям на руках.

Уже, мабуть, перша година ночі. Вогонь ледве жевріє. Крокодил, поклавши морду на передні лапи, спочиває, стережучи шпарини в кутку. Не можна сказати, що він дуже гарний пес; на його тілі безліч ран; на них уже ніколи не ростиме шерсть. Крокодил абсолютно нічого не боїться ні на землі, ні під нею. Бульдог для нього все одно, що муха. Він ненавидить псів, за винятком кенгурських; не любить навіть родичів чи приятелів вівчарихи. Але ж вони бувають тут надзвичайно рідко.

Іноді крокодил приятелює з незнайомими. Він ненавидить гаддя, немало його загриз на смерть, та прийде час, і він загине від гадючого ^(жала), як більшість псів. Час від часу вівчариха відкладає роботу й насторожується, вслухається й задумується. Думає про власне життя, бо ж нема про що інше думати.

Після дощу виросте висока трава, і це нагадує їй про те, як вона одного разу гасила пожежу, коли її чоловіка не було дома. Трава була суха й висока. Вогонь загрожував спалити її кубло. Вона натягнула старі чоловікові штани й гасила полум'я зеленою гіллякою, аж поки густі краплі поту впереміш із сажею не виступили на лобі й навіть не потекли з почорнілих рук. Томові було смішно ^(на вид) матері в батькових штанах. Він теж без утаву, як малий герой, помагав матері. Немовлятко заливалося плачем; і вогонь був би переміг бушменку, коли б на ту пору не настигло аж чотири бушмени її на підмогу. Все переплуталося. Голова йшла обертом. Навіть рідна дитина не впізнала її, коли вівчариха пішла взяти її на руки. Побачивши перед собою «аборигена», вона закричала й конвульсійно запручалася в материних руках. Крокодил, довіряючи більше дитині, ніж власному інстинктові, накинувся люто і (старий та глухуватий) не одразу, від збудження, пізнав голос господині й хапав зубами за

штани, аж поки Том не відігнав його ременем з сідла. Необачно помилившись, Крокодил закрутив хвостом, за-скакав перед господинею, доводячи свою ~~досмертну~~ вірність. Це був прегарний спогад, і вівчариха любила про нього поговорити з дітьми, посміятися, повеселитися.

Вівчариха пригадує, як одного разу, коли чоловіка не було дома, повинь залила річечку й загрожувала розвалити греблю. Стоячи по коліна в воді, під проливним дощем, вона силкувалася скерувати воду від греблі, прокопуючи рів. І не змогла подужати стихії. На ранок греблі, як не було. Боліло серце. Місяці чоловікової праці пішли на марне. Що він подумас, коли приїде додму? І бушменка заплакала.

Від хвороби гинула худоба, і вона знову плакала, коли її дві найкращі корови загинули.

Одного разу дикий бугай напав на її хату. Вона, наробивши куль, стріляла по ньому з старої рушниці крізь шпарини між обалопами. На ранок вона знайшла його труп, здерла шкуру й продала за кілька карбованців. Воює вівчариха і з воронами та яструбами, що нападають на її курчат. Її плян дуже простий. Діти гукають: «Мамо, ворони!» Вона вибігає з хати з мітлою й цілиться на них, ніби з рушниці, а потім вигукує: «Бух!» Ворони, крикаючи з переполоху, зникають у просторі. Вони хитрі, але жіночі хитрощі сильніші.

Буває, що випадково якийсь обдертий і страшний бушмен або підозрілий волоцюга заблукає в цю сторону й нажене її страху. Вона, звичайно, каже непрошеному волоцюзі, що «мій чоловік з синами працює в полі, за греблею», коли він лукаво питається, чи господар дома.

Ось минулого тижня один, бундючного вигляду, зайда, здогадавшись, що чоловіка нема дома, кинув свого мішка на веранду й нахабно попросив тютюну. Вона дала йому перекусити, і він висловив намір у неї заночувати. Саме заходило сонце. Бушменка зірвала з ліжка перекладину, спустила з ланцюга Крокодила й з несамовитим виглядом стала перед волоцюгою, в одній руці тримаючи перекладину, а в другій нашийник пса. «Забирайся геть!» — крикнула. А він, лупаючи очима на неї й на Крокодила, пролепетав переляканим голосом: «Гаразд, я вже йду!» І зник, як і не було. До речі, бушменка виглядала відважно й переконливо, а жовті очі Крокодила не віщували нічого доброго.

Вівчариха все ще сидить коло вогню, вичікуючи гадюки, й небагато приємностей снується в її голові. Дні тяг-

нуться сіро й похмуро. Але в неділю по обіді вона одягасться, чепурить дітей, наряджує немовля й виходить на прогулянку по ледве помітній дорозі, пхаючи перед собою стару колясочку. Так вона робить щонеділі. Готується до недільної прогулянки з такою турботою, ніби їде до Сіднею. Проте, нічого тут не побачиш і нікого не зустрінеш. Пройдеш і двадцять миль, та нема тобі на чому зупинитися думкою, коли не живеш у буші. Безмежна однотонність миршавих дерев доводить до божевілля. Монотонність змушує мріяти про потяг, щоб заїхати на край світу, про корабель, щоб запливти на край моря або ще й далі.

Але ця бушменка звикла до такої самоти. Молодицею вона не любила бушу, але тепер їй було б дивно жити в якомусь іншому місці.

Вівчариха рада, коли чоловік приїздить додому, та вона не виявляє своїх почуттів і не робить метушні й біганини заради його приїзду. Вона зварить йому смачний обід і дбайливо причепурить дітей.

Вона, здається, задоволена своєю долею. Любить дітей, але за клопотом не може виявити своєї любови. З дітьми вона поводить суворо. Тяжке життя не сприяє формуванню жіночої сентиментальності в її характері.

Скоро вже світанок. Годинник у хаті. Догоряє свічка. Вона забула, що їх у неї вже немає. Треба принести ще трохи дров, підкинути у вогонь. Вона лишає Крокодила на сторожі, а сама вибігає надвір. Дощу вже нема. Вона злякалася на смерть, коли, потягнувши першу поліняку, побачила, як здоровенна купа дров з гуркотом повалилася на землю.

Учора вона домовилася з зайшлим аборигеном, щоб він нарубав для неї дров, і, коли він узявся за роботу, вона пішла шукати корову. Була вона відсутня може з годину, і абориген не тратив часу. Повернувшись, вівчариха побачила величезну, майже до верха комина, купу дров. Вона обдарувала його тютюном і подякувала за добру роботу. Він подякував їй і подався геть, високо тримаючи голову. Вона й гадки не мала про те, що в середині купи заяла порожнечою.

Вівчариху огортає жаль, а до її очей спливають сльози. Вона знову сидить коло столу. Витягає хустинку, витирає сльози й тиче в око пальцем, що просунувся крізь дірку. Хустинка вся в дірках, і вона бачить великого пальця в одній дірці, а вказівного в іншій.

Від цього їй робиться смішно, і вона, на здивування

Крокодила, голосно сміється. Вівчариха має тонке чуття гумору й, при нагоді, оповість цей випадок бушовикам для сміху. Вона любить оповідати, як одного дня сіла була добре виплакалася, а стара кішка, тручись об її спідницю, плакала разом з нею. Смішно їй було з того.

Ось-ось почнеться день. У кімнаті тепло й задушливо від вогню. Крокодил все ще пильнує шпарини. Раптом він дрібно крутить хвостом. Він обережно тягнеться до шпарини в кутку, а по його тілі пробігає дріж. Шерсть на шії стає дибом, а в очах спалахує світло баталії. Вівчариха розуміє, що це значить, і кладе руку на кийка. Між двома нижніми обополоми світить розколина. Пара маленьких, диявольських, яскравих, як дві намистини, очей, блищать крізь неї. Чорна гадина виповзає спроквола, обертаючи головою в усі сторони.

Пес лежить без руху, а вівчариха сидить, як зачарована. Гадина виповзає далі. Вівчариха піднімає кийка, а гадюка, збагнувши небезпеку, ховає голову в сусідню дірку й прудко тягне за собою хвоста. Крокодил сплигує, його щелепи розводяться й зводяться в одну мить, але він не попадає перший раз, бо в нього завеликий ніс. Він кидається вдруге, вже зручніше, вгризається в хвоста й тягне гадюку назовні. Одночасно глухий удар кийка падає на неї. А Крокодил тягне. «Трах! трах!» — падає кийок ще раз і ще раз. Крокодил витягає решту гадюки на долівку. Ось вона звивається, чорна, півтораметрова тварюка. Голова конвульсійно в'ється, готується до удару, але Крокодил тримає міцно за шию. Він великий, важкий пес, але швидкий, як тер'єр. Він трясє гадиною, ніби в своїх зубах відчуває прокляття світу. Том прокидається, схоплює кийка й намагається вискочити з ліжка, але мати силою волі не дозволяє. «Гуп! Гуп!» — і спина гадюки, нарешті, перебита в кількох місцях. «Гуп! гуп!» — і голова звірюки розвалена, хоч Крокодилів ніс і спробував кийка.

Вівчариха бере спотвореного плазуна на кінчик кийка й жбурляє його в огонь. Вона обгортає його тіло жаром, і гадюку пожирає полум'я. Том і Крокодил вдивляються в огонь. Вівчариха кладе руку Крокодилові на голову, і в його очах миттю гасне пекельний вогонь. Менші діти заспокоюються й засинають знову. Брудноногий Том ще мить стоїть перед вогнем. Він поглядає на матір і бачить, як у неї з очей льються горохом сльози. Раптом він обіймає матір за шию й вигукує:

— Мамо, я ніколи не піду вівчарити. Їй-богу, ні!

Вівчариха тулить сина до сухих грудей і цілує... І сидять вони так, обнявшись, а слабеньке світло пробивається крізь буш.

З англійської мови переклав
Григорій Вишневий

У студії митця В. Цибульського. Поруч маестра В. Цибульського бачимо його слухачів-студійців. Спереду сидить Мері Лемплю. Стоять, починаючи зліва: Власник ательє В. Цибульський, Джін Джексон, Еллен Мілко, Ганна Цибульська, Йолі Горлін, Гелґа Газен. Відсутні: В. Кандибко, його син Марко та Марк Барне.
Фото: М. Глухове́ра.

Відома співачка — меццо-сопрано — Галина Андреадіс

Недавня солістка «Колон-театру» в Буенос-Айресі, державної опери в Бонні (Німеччина), а також відома з своїх виступів у Північній та Південній Америці та Європі. Народжена в Запоріжжі. Під час Другої світової війни дитиною разом з батьками залишила рідні землі. 1949 р. прибула до Аргентини, там вчилася співу, а незабаром виступала перед багатотисячною публікою. Після Соломії Крушельницької Галина Андреадіс була другою, що дістала контракт на постійні виступи в «Колон-театрі». Співала в операх «Мавра» Стравінського, «Кавалерія Русітана» Масканьї, «Іль Троваторе» Верді, «Валькірія» Вагнера та багатьох інших. У 1963 р. в Буенос Айресі дістала першу нагороду за спів. Захоплені рецензії про її виступи перед українським і чужинецьким глядачами містили найбільші часописи багатьох країн. А платівки з її піснями були випущені як в Аргентині, так і в Америці.

Тепер Галина Андреадіс планує приїхати на виступи з низкою концертів до Австралії, про що провадиться домовлення з СУОА.

ДАВУН

Дядькові Сіндерові скоро перемахне через шостий десяток. Ось уже весь тиждень, як я гостюю в його хаті, що загубилася в джунглях Центральної Яви.

Його небіж студіює лісництво в університеті Гаджа Мада в Джогджакарті. Він і вибрав цей тихий закуток, щоб зосередитися на писанні докторської роботи. А я сиджу тут за компанію, — відпочиваю.

Ще в автобусі приятель заявив мені, що дядько Сіндер ексцентрик.

— Я про це розповідаю тобі, щоб ти не почував себе ніяково, коли дядько почне дивно поводитися.

Я відповів, що ексцентричні типи мені подобаються: принаймні від них людині не нудно.

Сіндерова хата — типове лісове житло: воно збите до купи з дерева, а підлога з глини насипана високо, бо під час мусонів вся околиця заливається водою. Хата розділена надвоє вузьким і темним хідником. Спереду ж і зду до неї прибудовано дві веранди, просторі, як добрі кімнати. В кожній звисає з крокви по гасовій лампі для освітлення.

Дядько Сіндер — чоловік чорний, худий і дуже тихий. Він майже не говорить з нами, хібащо за столом, коли лишається вдома на вечерю. Звичайно він з раннього ранку до пізнього вечора в лісі на роботі. Він, дійсно, заслуговує на репутацію ексцентрика. Тільки між простолюдям в цій частині світу ознаки дивацтва часто викликають побожність і глибоку пошану. За який десяток років чоловіка піднесуть на щабель місцевого святого, якщо лісництво не переведе його до іншої околиці. Та виглядає, що дядько Сіндер і не хоче виїжджати. Він тут жив ціле чверть століття і вже кілька разів відхиляв підвищення по службі. Грошам цей чоловік великої ваги не надає. Його молода дружина померла двадцять три роки тому, і він більше не одружувався, а жив тут із старим подружжям, що було йому за прислугу і компанію.

Діти цих стареньких людей уже повиростали і порозліталися. Зв'язки з зовнішнім світом були обмежені. Дядько Сіндер знав лише лісорубів і мав пару приятелів в околиці. Та й серед цих деякі вже помирали, а інші повиїжджали. Залишився один урядовець, що живе на віддалі якого кілометра.

Ось уже цілий тиждень, як дядько Сіндер вертається додому пізніше, як звичайно. Перед приходом дощового сезону він поспішає закінчити роботу з експортним деревом. Після вечері він відпочиває в себе в кімнаті, а ми удвох із приятелем зручненько вмощуємося на передній веранді й беремося за книжку. Ця веранда прикрашена двома оленячими головами, що можна часто бачити в місцевих житлах. Нижче цих голів висять з одного боку портрети Сіндерових батьків, а з другого — фото його покійної дружини. Побіч мою увагу притягло опудало убитого давуна. Його шия пробита в кількох місцях, а голова ще ціла й очі дивляться, як живі. Я мало знаю про гадюк, але мій приятель каже, що цей давун був колись справжнім велетнем.

Одного разу ми щойно повечеряли, коли це розкотився по небу грім, що нахвалаявся з раннього ранку, і ущулив проливний дощ. Ми вдвох ще сиділи за столом і розмовляли, а дядько Сіндер проти своєї звички попрямував на передню веранду.

— Сьогодні ми не зможемо студіювати там, — приятель хитнув головою услід за ним.

— Чому?

Повз прийшов старенький служник із кадильницею. Довкола рознісся запах ладану.

За вікном ревів грім і шумів невгаваючий дощ.

Зненацька потягло холодом. Я мимоволі здригнувся і подивився запитливо на приятеля.

— Мабуть, краще буде, якщо я розкажу тобі, що власне сталося з моїм дядьком Сіндером, — відповів він, роздаваючи спалену цигарку в попільничці.

Я мовчав.

В цей час дощ притих, і за стіною почувся дядьків голос, що повторював речитативом, як у молитві:

— О, бідна дружино моя! О, бідна дружино моя!

А потім:

— О, бідний, давуне мій!...

І так знову, і знову. Було чути, як надворі віддалявся дощ. За вікном ще коли-не-коли спалахувала блискавка. Мені було холодно.

Якись час на передній веранді панувала тиша, тоді полилися рядки з Корану.

— Мабуть, це Сура аль Тавбат, — мій приятель спробував відгадати розділ і, нарешті, почав свою розповідь:

— Покійна дружина дядька Сіндера походила з містечка Рембанг. Вони удвійку вже давно кохалися, але її батьки не давали згоди на одруження, бо донька була слаба на серце.

— Сіндер ламав собі голову: йому вже було тридцять три роки, а він все ще ходив парубком. Разом з тим дівчина, як це вважалося в її колі людей, теж не була першої молодости, — їй ось уже минув двадцять перший. Отож вони думали-думали та, нарешті, й одружилися.

— Коли молоді відїжджали, теща знову і знову наказувала Сіндерові, щоб він беріг її дочку. Кожна мати турбується про свою дитину. Сіндер теж був знаний як чоловік тихий і лагідний. Але тепер, в світлі того, що сталося пізніше, тещині попередження здаються пророчими.

— Молодий тактовно промовчав, коли стара жінка дала, що всякі плазуни, миші і жаби лякають її дочку. А зокрема треба уникати гадюк. Уздрівши їх, дівчина втрачала свідомість, ще навіть як була малою.

— Почувши ці слова, Сіндер згадав свого давуна. Не те, що він тримав приручену тварину в хаті, а кожен раз, коли проливний дощ затоплював довколишню місцевість, великий повзун залазив до нього в гості на передню веранду. Між чоловіком і звірюкою потроху зав'язалася дивна дружба: дощ звів їх до купи, обидва тікали в хату від води.

— Влаштувавшись з дружиною в лісовій хатині, Сіндер з тривогою в серці дожидав дощовий сезон. За хмарних днів він не відходив далеко від дому.

— Того вечора, коли почалися дощі, Сіндер уместив хвору дружину в ліжку і пішов до передньої веранди зустрічати свого «товариша». Інших заходів він не вживав бо жінка все одно лишалася в спальні, а, крім того, не хотілося робити шуму.

— Час минав. Подекуди Сіндер спускав руку до кишені і дивився на годинник. Давуна не було. Ось уже минуло десять хвилин, а тварина все ще десь забарилась. Дядько вже втомився дивитися на дірки в старих стінах.

— Дружина покликала з кімнати, питаючись, що це він робить. Сіндер відповів, що закінчує цигарку.

— Та ось, нарешті, з'явилася в дірці голівка. Сіндер з важким серцем узявся за мітлу, що стояла наготові бі-

ля столу.

— Яку хвилину чоловік вагався. Дозволив давунові наблизитися і почухатися спиною об ногу, як те кошеня. Довгий язичок часто показувався з рота.

— Під кінець Сіндер постукав об долівку держалом мітли. Давун злякався. Відповз у напрямку до дірки. Чоловік ішов за ним з мітлою, аж доки не досягли дірки. Коли Сіндер перестав стукати, тварина знову почала лащитися.

— Ну, годі. Іди собі та більш не вертайся, — сказав Сіндер. Давун же не розумів і все ще собі чухався об його ногу.

— Іди! Іди! Не барися! — заохочував Сіндер і стукав держаком уже голосніше. Повзун злякався і попростував надвір.

— Незабаром гадюча голівка знову з'явилася в отворі і дядько почав стукати знову.

— Нарешті давун, мабуть, зрозумів, що йому більше не раді в цій хаті, бо не вернувся. Дядько Сіндер погасив лампу і пішов до своєї дружини, що вже давно дивувалася з його поведінки.

— Наступного дня прибув столяр і позабирав усі дірки в стінах. Дощовий сезон розмахався не на жарти і дощ ішов щоночі, а то й після обіду. Та дірок уже не було, і дядько Сіндер зідхнув з полегшенням. Але забути свого «товариша» він так легко не міг.

— Одного вечора чоловік не всидів у хаті, вибачився перед дружиною і пішов відвідати знайомого.. Вже минала п'ята година, а дощу ще не було. Та щойно він прибув на місце, коли це полило й загуркотіло так, як ще ніколи. Прислухаючись до негоди надворі, дядько Сіндер шкодував, що не лишився дома з дружиною.

— Тим часом вона сиділа одна в хаті. Старе подружжя жило у флігелі, що з'єднувався з хатою критим хідником і відкривався на задню веранду.

— Сіндерова дружина повечеряла сама, а потім пішла перевірити, чи всі двері позакриваті. Вже по дорозі до спальні вона помітила, що підлога в кількох місцях промкла.

«Це не дощ, а справжня злива», — так до себе говорячи, жінка відкрила двері надвір. Вона затопила все навколо і досягла рівня підлоги. Сіндерова дружина погукала наймита, послала старого по Сіндера і також покликала бабуню до себе в хату. Стрий чоловік уже пішов. Його жінка похатцем вирушила до хати, коли тут по-

чувся божевільний крик, що лунав з передньої веранди. Скоренько стара прибігла сюди і вгледіла Сіндерову дружину без пам'яті розпростерту на долівці. Недалеко від неї сопів даун.

— Перемагаючи почуття страху, бабуня відтягла жінку до спальні. Вона все ще розтирала хворій ноги, коли прибув дядько Сіндер. При світлі газової лампи він детально оглянув дружину. Помацав їй пульс, потримав дзеркало перед її устами, подивився в очі. Жахлива думка повільно заповнювала його мозок: його дружина вже відійшла.

Стара жінка згадала словом про дауна, що був, на веранді, і Сіндерові все стало ясно. Він вибіг з кімнати, хапаючи по дорозі мітлу. Даун, угледівши Сіндера, почав висовувати язичок. Та чоловік розмахнувся держакон і вдарив тварюку з усієї сили. Даун уже більше й не рухався: за першим же ударом йому хруснув хребет. Він тільки трохи випростався, коли удари стихли. А після цього наче застиг.

Тут мій приятель закінчив своє оповідання. Він запалив цигарку і видмухнув хмарку диму.

— Ти, зрозуміло, спитаєш, що спричинило дядькову душевну кризу.

— Безперечно, уболівання за втраченою дружиною, — попробував я здогадатися, — або самодорікання: адже він ніколи не попередив свою дружину про дауна. А, може, шкодував за тим, що він не вбив гада з самого початку.

Мій приятель задумано слідкував за кілочками диму. Довкола нас панувала тиша.

— Справу не так легко розв'язати, — сказав, — дядькові дивацькі думки снуються довкола проблем про його обов'язки до ближніх, про його любов до жінки і смертельний гріх. Я думаю, що мій дядько — чоловік з мелодраматичною душею. Він любить перебільшування.

— А яка ж думка його так гнітить? — спитав я.

— Поперше, мені здається, що він відчуває себе винним за те, що тієї пам'ятної ночі лишив свою дружину, не попередивши її достатньо про небезпеку. А до того він кається за те, що вбив дауна.

— Кається за вбивство дауна? — не міг я приховати свого здивування.

— Так воно й є.

— Надзвичайно, — подумав я вголос. — А що каже старий наймит?

— Цей запевняє, що дядька Сіндера переслідує даунів дух.

— Чи не через це він повісив даунове опудало недалеко від жіничиного портрета?

— Не знаю. Міркування його йдуть таким шляхом: даун не винний у жіничиній смерті, він нічого не зробив навмисне. Тому, чи ж мав дядько право виносити над ним смертний вирок? З іншого боку, його жаль за дауном ставить питання, чи ж Сіндер дійсно любив свою дружину? Чи можна людину прирівнювати до тварини? Дядько також собі думає: якби вбив дауна раніше, то і дружина не злякалася б і не вмерла. Щоправда, він відчував би себе винним за даунову смерть, зате дружина жила б і досі. А так, обоє мертві.

Мене пронизало морозом. Ще ніколи я не чув подібних міркувань.

— Ото ж, твій дядько ще й досі живе з цими думками?

Мій приятель кивнув головою.

— Так, ти ж сам чув, як під час дощу він кликав спершу дружину, а потім дауна.

Я помовчав трохи, а тоді спитав:

— Ну, а що ти особисто про це думаєш?

— Не знаю, що думати. Якби той даун був людиною, то я ще зрозумів би свого дядька. Але даун є дауном. Нащо за ним шкодувати?

В цю хвилину дух ладану долинув до нас з веранди.

Переклав з багази індонезія

Євген ГАРАН

ГУМОР І САТИРА

Дмитро Чуб

УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР ТА ЙОГО ТВОРЦІ

Коли говоримо про український гумор, то згадуємо про найяскравішу рису вдачі українського народу. Від найдавніших часів і в найтяжчі часи нашої історії цей гумор скрашував людське життя, скріплював людські душі в час розпуки, додавав сили і в боротьбі з ворогом. Ми знаємо, як розлягався сміх від жартів у запорізьких куренях на Січі, як щедро він розсипаний по численних українських народніх піснях, яких Україна нараховує до 200 тисяч. А скільки тих дотепів, анекдотів, віців, сміховинок, веселих приказок, прислів'їв, небилиць, нісенітниць золотими іскрами поблискує в народній творчості!

Науковці-психологи доводять, що почуття гумору є надзвичайно позитивною рисою. «Людина, позбавлена гумору, — писав один науковець, — доходить до розпуки». Тому ми мусимо гордитися, що тяжко знайти українця, що не мав би гумору. Правда, не завжди цей гумор між людьми буває витончений, навпаки, навіть буває часом вульгарнуватий, але він тримає людину міцніше на життєвому шляху, скріплює її душу й віру в перемогу її ідей.

В Україні з давніх-давен не було села чи хутірця, щоб не було там кількох доморослих дотепників, гумористів, що користувалися великою популярністю серед людей. На кожних досвітках, вечорницях чи в неділю на вулиці такий жартун змушував голосно реготати всіх своїх слухачів.

Численні дотепи, жарти, анекдоти, приказки висміювали ледарів, п'яниць, злодіїв, підлабузників, підступних москалів, дотепних і хитрих циган, спритних жидів, нечесні подружні обставини, недобрих чоловіків та жінок, а часом і служителів тодішньої зросійщеної церкви.

Ось вам зустрілися двох п'яних і хвалиться один одному: «От маю клятву жінку, просто дихати не дає!» «То ще не біда, — каже другий, — у мене гірша: я тільки на поріг, а вона: ану дихни!»

У жартах часто висмівається чоловіків, що всяку невдачу чи помилку намагаються скласти на жінок. Наприклад, везе дядько на возі мішки до млина, а зустрічні люди гукають: «Он у вас, дядьку, мішок розв'язався!» А він: «Та це бісова жінка так зав'язала. Я його вже тричі перев'язував, а він усе розв'язується»... Або один чоловік хвалиться своїм псом: «От у мене собака: носом чує, де злодій, і так відразу й кидається на нього... Але я його вже продав.

— А то чому? — питають.

— Та почав уже й на мене ошкиряти зуби.

А ось про ледаря: «Ох і стомився, — каже ледачий, — цілу ніч снилося, що я на косарці працював. Доведеться тепер, мабуть, увесь день відпочивати».

А один чоловік хотів посміятися з ветеринара та й питає: «То ви є доктор від худоби?» А ветеринар теж не розгубився та й каже: «Так, я доктор від худоби, а у вас щось болить?»

Жарти є різної форми: одні наближаються до коротких оповідань, інші ще коротші й римовані: «На Тетяну поговор, що Тетяна вмерла, а Тетяна на печі ще й ноги задерла». Або ще коротші: «Косо-киво, аби живо», «Без води, ані сюди, ані туди», «Люби її, як душу, труси її, як грушу». Або ще й такі: «Не будь солодким, бо розлижуть, не будь гірким, бо розплюють».

Короткий дотеп — це влучне слово, що вмить засвічує в душі слухача іскри веселости. Один письменник назвав такі дотепи «духовою електрикою», а також зазначив, що окремі жарти здобули в народі велику популярність лише дякуючи своїй дотепності, яка часто заступає геніяльність.

Весь цей гумор, забарвлений часто й сатирою, має ще й ту вартість, що він не тільки відбивав ментальність народу, історію, а і впливав на дійсність, на оточення. Люди слухали дотепи чи жарти про свої недоліки і самі смілися, але поволі виправлялися, позбувалися своїх недобрих звичок, шкідливих впливів чи рис характеру. А гостріші сатиричні стріли діяли часом і на сильних світу, на тих, що тримали в руках правосуддя і зловживали законами, гнобили людей, використовуючи своє становище. Тож сміх одночасно і сильна зброя. Недаром великий сатирик Микола Гоголь сказав: «Сміху боїться навіть той, хто вже нічого не боїться».

Мов у люстрі, в народній творчості відбилися ті кривди, що чинили нам наші сусіди-напасники або різні зайди. Чи

не найбільше тих кривд було від москалів, що бачимо і в творчості письменників, навіть у Котляревського. Ось кілька прикладів: «З москалем дружи, а камінь за пазухою держи», «Москаль тоді красти перестане, коли чорт молитись стане», «Тату, лізе чорт у хату?» «Дарма, аби не москаль», «Бійся вовка спереду, коня ззаду, а москаля — з усіх боків». Навіть в поляків є прислів'я: «Пішішли москалі, вшістко забрали».

Багато характерних дотепів створив наш нарід і за останній час: «Сидить баба на ряді і рахує трудодні» або часи голоду 1933-34 років: «Ні корови, ні свині, тільки Сталін на стіні», «Батько в созі, мати в созі, діти ходять по дорозі».

Серед жартів є короткі неримовані, але дуже дотепні: «На одно вухо глухий, а на друге зовсім не чує», «Недавно осліп, а вже нічого не бачить» або й такий закручений вираз: «Тітко, дайте води напиться, бо їсти так хочеться, що ніде й переночувати».

Серед сучасного гумору, що належить теж до усної народної творчості є низка так званих ходячих віців чи анекдотів. Ось їхні зразки. Троє чужинців хвалилися своїми винаходами з гуми. Американець казав, що у них винайшли такі міцні гумові опони для авт, що можна сто років їздити —, і як нові... Француз розповідав: «А от у нас випустили такі міцні гумки до жіночих панчіх, що одна дівчина, чистячи вікна, випала з п'ятого поверха і, падаючи, зачепилась гумкою за раму відчиненого вікна. І так гойдалась на гумці, поки її не зняли, а гумка не перервалась. А росіянин думав-думав, а потім і каже: «А от у нас випродукували такі міцні гумові калоші, що один чоловік виплигнув з шостого поверха і впав просто додолю на цемент. От нево нічево не осталось, а калоші целіє».

Або інший старий анекдот. Онук просить дідуса, щоб повів його до цирку:

— Дідусю, поведіть мене до цирку...

— Та одчепись ти від мене з своїм цирком, — відповідає дідусь, — що ти там не бачив?

— Та поведіть, дідусю. Там гола жінка їздить на білому коні...

— Що, що гола жінка? — перепитує дідусь.

— Там гола жінка їздить на білому коні, — повторює знову онук.

— Ну, збирайся швиденько, — каже дідусь, — бо я давно не бачив білого коня.

А ось зустрілися дві жінки, і одна питає другої:

— Ну, як живе Марія Іванівна?

— Ох, і не питайте! Її жакливий чоловік так часто зраджує її, що вона, нещасна, навіть не знає, від кого в неї діти.

А скільки народніх гумористичних перлин увібрала в себе наша писана література з найдавніших часів. Ще в 16-17 століттях бачимо вже вплив того народнього гумору на творчість тодішніх письменників. Всім відомі інтермедії Я. Гаватовича, що з'явилися ще 1619-му році. А скільки того суто народнього гумору в творчості Ст. Руданського, Нечуя-Левицького. О. Стороженка, Квітки-Основ'яненка та багатьох інших наших клясиків. Сама лише «Енеїда» Котляревського, що має 7 тисяч рядків, — є цілою енциклопедією українського гумору. Її автор знав безліч тих дотепів, жартів, небилиць, якими при кожній нагоді розвеселяв своїх співрозмовців. Недаром кажуть, що коли перед самою його смертю у 1838-му році зайшли до нього відвідати друзі на чолі з головою міста Полтави Лобановим-Ростовським, то він ще й тоді, лежачи в ліжку, жартів. А коли, прощаючись, Лобанов-Ростовський сказав хорому Котляревському, що він ще поправиться й довго житиме, то письменник і тоді відповів жартом: «Коли бабу сказило, то не pomoже бабі й кадило». І, справді, незабаром, уже того вечора Іван Петрович помер.

Щось подібне було з нашим сучасником найбільшим гумористом Остапом Вишнею, який за свій гумор був засланий на 10 років на заслання в 1934-му році. Пробувши там майже 8 років, він повернувся до рідного Києва під час війни. Втративши здоров'я на чужині, він часто хорів. У 1956-му році він був під Києвом в будинку творчості й відпочинку для письменників. Одного дня він мав тяжкий приступ хвороби. До нього збіглися колеги з переляканими обличчями. Щоб розрадити той смуток, Остап Вишня розплющив очі і спокійно сказав: «Не журіться, хлопці. Остап Вишня ще не вмирає, це була тільки генеральна репетиція. На цей раз смерті не повезло...» Але незабаром, того ж 1956-го року, він помер.

Умів часом сказати чи написати експромтом жарт і Тарас Шевченко. Якось випивши в шинку чи корчмі чарку горілки, він написав на стіні корчми: «Випив чарку — стрепенувся, випив другу — усміхнувся, вітер віє — поважає, думка думку доганяє». А одного разу після міцної чарки горілки у товаристві він скрутив головою і сказав: «І є ж такі дурні, що п'ють отаку погань!»

Чимало гумористичних ситуацій, розмов, бувало і серед інших сучасних письменників у їхньому особистому житті. Найвидатнішими гумористами 20-30-х років в Україні, зрозуміло, були Остап Вишня, Юрій Вухналь, Сергій Чмельов, Анатоль Гак, П. Капельгородський, Антоша Ко, В. Чечвянський (брат О. Вишні) та інші. У спогадах про Остапа Вишню згадується ціла низка смішних випадків. Якось поїхав Остап Вишня з дружиною до села Мануйлівки відпочити. Було літо. Його дружина Варвара Олексіївна, яка теж побувала на засланні біля Архангельська, відразу заправила великий бутель вишнівки і поставила на вікні вигріватись. Поволі надворі смеркло. За вікном витьохкував соловейко, а вона сиділа й вишивала. Остап Вишня саме щось писав. В цей час у відчинене вікно простяглась чиясь дебелила рука, взяла бутель за шийку і зникла. Варвара Олексіївна злякалась і аж заплакала, а Остап Вишня з реготу ледве промовив: «У Вишні з-під носа потягли вишнівку».

Остап Вишня любив ловити рибу та полювати на зайців, але ніколи їх не бив. А повертаючись додому казав: «Який я щасливий, що не вбив ні одного зайця». А одного разу заєць вискочив у нього з-під ніг, але він навіть рушниці не підняв, а тільки поляпав у долоні та сказав услід: «Біжи, біжи, щоб тебе ніхто не вбив». Тому про Остапа Вишню та Максима Рильського ходив жарт, що зайці часто дзвонять до спілки письменників і передають Остапові Вишні та Рильському привіт.

Та одного разу поет Майк Йогансен (теж закатований на засланні) сказав, що під Харковом за Померками є капустиння, і там зйці просто табунами ходять. От і вирушили на полювання аж п'ять мисливців-письменників. Підійшовши до місця полювання, де починались чагарники та ліс, вони розподілили місця: ліворуч пішов Майк Йогансен та Олекс Слісаренко, праворуч Остап Вишня та Рильський, а середню позицію зайняв Юрій Смолич, що саме купив нову рушницю. Його лишили посередині, трохи позаду, мовляв, як вони «промажуть», то він заб'є. Попереду скоро почулися постріли. А згодом і Юрій Смолич побачив зайця, що сидів до нього спиною. Він відразу вистрілив з своєї нової рушниці, і заєць перекинувся на спину. Смолич з радісними вигуками побіг до забитого зайця, а одночасно з боків вийшли з-за кущів всі інші колеги. Але коли Смолич підняв забитого зайця, то побачив, що з рота в нього стирчить папірець. Він витяг і прочитав: «Товаришу Смолич, ну, навіщо ж ви мене за-

били! Всі почали голосно реготати з нового мисливця. Це була витівка Остапа Вишні та Максима Рильського.

Як бачимо, гумористи і в житті дуже часто послуго-вувалися і творили гумор. Але при читанні своїх гумо-ристичних творів не всі вони однаково виявляли свої емо-ції. Наприклад, Остап Вишня, читаючи, стримано посмі-хався, більше очима. Юрій Вухналь, читаючи, і сам ре-готав і слухачі разом з ним. А, наприклад, Анатоль Гак (Мартин Задека) був майже серйозний, лише в очах по-блискував вогник гумору.

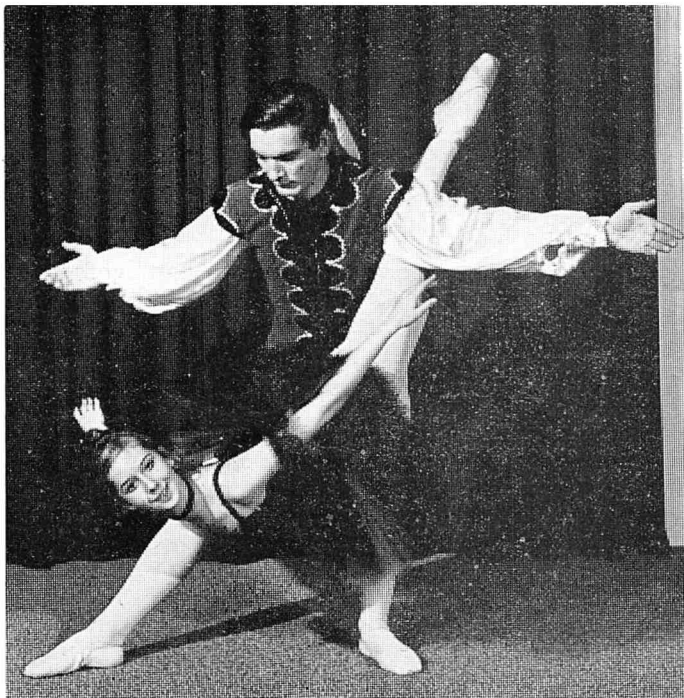
Тож цей гумор, ця одна з кращих рис людини, щед-ро відбита в усній і писаній творчості українського на-роду. Ще 156 років тому письменник Квітка-Основ'янен-ко зібрав чимало українських анекдотів і надрукував в Росії, в журналі «Вестник Європи». Після того різні збір-ники гумору й дотепів чи дотепних приказок та прис-лів'їв, жартів виходили багато разів. Та досить сказа-ти, що сам Іван Франко зібрав 35 тисяч дотепів, які вий-шли свого часу друком у шістьох томах.

Не можна не згадати і про сучасних письменників, що творять і сьогодні по цей бік греблі. Серед них відомі Ед-вард Козак, (ЕКО) — неперевершений карикатурист і ви-давець журналу «Лис Микита»; Микола Понеділок, — письменник і добрий виконавець гумору на сценах, Іван Керницький, Мартин Задека (Анатоль Гак), Роман Куп-чинський (Чіпка), Іван Евентуальний (Анатоль Галан), Свирид Ломачка (Борис Олександрів), Богдан Нижан-ківський (Бабай), Олексій Зозуля, Степан Підкова та інші.

В Австралії найбільше виявила себе як сатирик-гумо-рист (не тільки поетеса) Зоя Когут, авторка «Культур-них арабесок», Ярослав Масляк, знаний своїми гуморис-тичними скетчами та фейлетонами, Опанас Бритва, В. Онуфрієнко, Остап Зірчастий, Неван Грушецький та інші.

Це, зрозуміло, далеко неповний перелік наших гумо-ристів, але й це показує, що наш гумор живе, виконую-чи свою почесну корисну роллю. А щоб не завмирав наш гумор, треба прикласти всіх зусиль, щоб жила і не вми-рала наша мова, особливо серед молоді. Отже хай живе український гумор та його творці!

П.С. Ця стаття була написана на замовлення, як до-повідь для Веселих вечорів, що відбулися в Сіднеї, Мель-борні та Аделаїді в 1972-му році, де її читав сам автор.

На світлині наша молода танцюдистка з Перту (Зах. А.) Діяна Тепла та австралієць Роберт Чітті виконують дуетний танець «Пакіта». Балетних танців Діяна почала вчитися з 7-х років. В 11 років уже виконувала головну роль дівчинки Клари в «Наткраккер», а також протягом 6-років була головною танцюристкою в «Балетній компанії молоді» (Junior Bal. Co.), виконуючи головні ролі та сольові виступи.

Діяна Тепла також діставала відзначення за кожному іспиті з балету. Серед інших танцюристів була вибрана до Австралійської Балетної Школи в Мельборні, де й тепер продовжує студії. Живучи ще в Перті, дуже часто брала участь в українських мистецьких програмах. Крім балетних відзначень, дістала високі оцінки з музики (фортепіано). Крім цього, закінчила «гайскул», складала матуральні іспити та дістала степендію до університету.

Фото А. Міллера.

Неван Грушецький

ЧУДОВИЙ СИМБІОЗ*

(Зої та Ірені, замість квітів, на дорогу до Америки)

Погляньте, друзі, лиш довкола!
(а я кажу вам це всерйоз)
Мистклюб і Ноблепаркська школа —
Чи не чудовий симбіоз?

Хоч сваталися ми віддавна,
Аж нині завершаєм шлюб,
Бо, врешті, наша школа славна —
Це майже весь мистецький клуб!

І, дійсно, ніде правди діти,
Що здібності там немалі:
Якщо не пишуть творів діти,
То пишуть їх учителі!

Тому то наші літерати
Звели неписаний закон:
Що із Нобл Парком діло мати —
Це вимагає сам бон-тон.

Ось мандрівний поет-миспитель,
(Сковорода новітніх днів)
Як сам у школі не учитель,
Зате внучат туди привів.

Та це ще невелика штука,
Ось наш шановний голова
Має учителем онука
Ще й сам у школі виклада!

А поетесу-секретарку,
Яку оце пускаємо в світ,
Тягнуло так до Нобел Парку,
Що плян снувала кілька літ!

*Симбіоза — співжиття двох різних організмів.

Тому нікому не новина
(Хоч і подія немала),
Коли одного свого сина
До Нобел Парку віддала!

Сьогодні ж Зою та Ірену,
Цю нашу гордість і талан,
Що йдуть на світову арену,
Проводим ми — за океан.

Нехай побачить темний мурин,
Що ми тут творим не на жарт!
Що цей незнаний край кенгурин
В мистецтві також чогось варт!

Прощайте ж, наші емісарки,
Проводьте гарно в світі час!
Збирайте лаври! (Та без сварки!)
І повертайтеся до нас!

28.7.1973

К. Гімбельрейх

О. ЗІРЧАСТОМУ В АЛЬБОМ

... «Або просто до серця б поклав,
Пригорнув би з теплом, як дитину,
Щоби скарб дорогий — та дівоча нога —
У час холоду марно не гинув».

О. Зірчастий

Нащо нам думки, зміст чи правда?
Майстри ми просто легких фраз:
Притисну ніженьки до серця
і покажу вам все нараз.
Все покажу, щоб знали й чули,
що я не зовсім вже старий.
І це не дні, що минули.
Ій-бо я серцем молодий.

ОЙ ДУМИ, ВИ, ДУМИ!...

Шановні! Щось нудьга мене обвила!
Сиджу не раз, як птиця та безкрила,
А вся душа — неначе сито з дір...
Ех, думи, думи! Де б я вас поділа,
Якби не олівець та не папір!...

На Україну вас післати — годі,
Ні сиротами з вітром, ні під тин,
Бо рознеслось би в нашому народі,
Що з ворогом я йду... на культобмін...

А тут, ви, думи, зссхлись через зиму!
Не досягнути справ вам світових.
Як зрозуміть клітинами старими:
Чому шляхи всі вели колись до Риму,
А враз тепер — від Риму до... Москви?

Яка блаженна дія Ватикану
Тут сотворила чудо наших днів,
Що всі антихристи, невіри й бусурмани,
Враз перелицювались на — братів?

Душа щось мивоволі б'є тривогу
При думці про цей божий монастир,
Де небо видячим зробило лиш Сліпого,
А іншим всім — повідбирала зір...

Та, думи, думи! Ліпше схаменіться!
Не ваш город — політика святих...
Ви зупиняйтесь, думи, на полицях,
Справ суто недвозначно життьових!

От візьмемо, хоч би, такий «полюшен»
Чи всі ви чули, скільки бруду в нім?
Куди не глянь: на море, чи на сушу,
«Полюшен» — всюди... Ще й до того — дим...

А «оверпопулейшен»!? Добрі люди,
Таж раз дихнеш — китайців четверня
Прийшла на світ... Скажіть самі: що буде,
Як дихатимем далі та щодня?!

Дістанеться світ жовтим на поталу,
Лиш чай всі будуть пити на землі...
Ой, ради Бога! Дихайте помалу!
А ліпше ще — не дихать взагалі!...

Та гетьте, хмари! Візьмем щось цікаве,
Хоч би, наприклад, — наркотичний гін!
Чи чули ви про «ґрас», чи «пот», чи «трави»,
Такі, як «еЛ-еС-Ді», чи героїн?

Їх звуть: бичем модерних генерацій!
По них, мовляв, приходить дивний стан
І рідна жінка вигляда, як цяця,
І кожний певний — Він є Отаман!...

Пізніш — свідомість може мати плями
І наступити заворот голів...
Таж ми цей стан вже знаємо віками!
Ще як «сивуху» пращур наш відкрив!...

І що — чи постраждали ми від цього?
Чогось нам бракувало в цих віках?
Хіба, часом, держави... Та ж їйбогу!
Зате й жили — під звуки гопака!!!

Були в нас, правда, певні Кочубеї,
Нещасна доля, зраджена любов...
Але зате — у нас були й ідеї!,
Й текла — в горілці вимочена кров!!!

Тож не міняймо на чужі монети
Цю спадщину! Хай Заходів — цур!
Ми вип'єм чарку за старі прикмети,
Козацьких, не розбавлених натур!!!

ГАЛЛО, СІДНЕЙСЬКА УКРАЇНО!

Галло, сіднейська Україно!
(Тобто одна із Україн...)
Як тут життя? Які новини?
Чи й ви не маєте новин?

Як, панство, Дім цей просперує?
І де Дім Молоді, де Клюб?
І хто тут з ким за що воює,
І хто кого бере на зуб?

Бо ми — з Мельборну, люди темні,
У нас таких домів нема...
Як тут відношення взаємні
Між Українами двома?

Бо бачу, взявши поверхово:
Тут забезпечені ви всім.
А як зі справами духово?
Що робить ваш Народній Дім?

Чи там і тут одні ідеї?
Чи тут і там народ один?
Бо нам казали, що в Сіднеї
Існує «двоє» Україн!...

Одна гучніша, друга — тихша,
Одна з заробком, друга ні...
Та кажуть — хоч одне тут втішне:
Що сварки в них обох одні!...

І що часопис ваш успішний,
Десь загубивши «Хліб і сіль»,
Дві квітки має ніжно-пишні:
Одна — Володимир безгрішний,
А друга — праведний Василь...

Вони продумано й шляхетно
Народу вказують шляхи,
Доводячи авторитетно,
Куди повинні йти — конкретно
Святі, цивільні і Верхи!

Й тепер газетний кожен номер
Бринить повагою... Хоч плач!
І так потроху губить гумор
І цей часопис, і — читач...

Ще кажуть, що Сідней Великий
Великим став щойно тепер,,
Тоді, як наробили крику
Про Кінгс-кросс, Оперу і «Геер»,

І ваш Дім Молоді... На світі
Це ж тільки горсточки прикрас!
І хоч Сідней — вже майже «Світ»,
Зате Мельбурн!... Зате у нас!...

Які у нас авторитети!
Які в Мельбурні є уми!...
Які писаки і газети,
Солісти, хори і квартети!...
І незбудовані Доми...

У нас і братчики, й сестриці,
І Голова усіх Голів!
Кажу вам: Мельбурн — це Столиця
Для Церкви, Преси й — двійкарів...

Ну, словом, в нас — усього досить,
Навіть горілки, навіть вин...
Лише, на жаль, нема Кінгс-кроссу
Й немає покерних машин...

Та й тут вже скоро прийдуть зміни,
Бо наш прем'єр — не проти змін...
ГАЛЛО Ж, сіднейська Україно —
Одна із ТИСЯЧ УКРАЇН!

(Цей вірш авторка продекляму-
вала на «Вечорі гумору і сатири»
в Домі Молоді 4 липня 1972 р.

Ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича в Сіднеї (старший і молодший). Перший ряд, починаючи зліва: Олена Тиндик, Марія Особа, Ірина Остапів, Олена Масна, Ніла Деряжна, Катя Наринецька та Леся Білаш — заступник керівника. Другий ряд, починаючи зліва: Андрій Голобродський, Віктор Мішалов, Роман Гузій та керівник — Петро Деряжний.

З членів старшого ансамблю відсутні: Юля Бабченко, Леся Плис та Клеменс Бабченко. З учнів відсутні: Христина Семенець та Михайло Саган.

ДАР ЛЮБОВИ

Петро Цілушка йшов і чуть не вголос роздумував:

— Казали панотець на проповіді, щоби щось дати на «Дар любови» для Блаженнішого. Вісімдесят років прожити то файний вік! І стільки намучитися по концтаборах за нашу віру, а ще й тепер обстоювати наше право на свій Патріархат!... Бойовий наш Кардинал! Вігме, варта дати, абим такий! І на списку Цілушка буде, і люди заговорять: «дивіть, навіть він дав!»

— Ба... стара, аби тільки виплата! Як покладе свою руку, то бувайте здорові! Вже від неї і цента не витягнеш! Правда, чоловік не має дві ліві руки і збоку все щось собі доробить, але... закурити треба, склянку пива випити треба, а часом таки й кортить чорта за хвіст потягнути. — Це так він величав покермашину.

Цілушка пристанув, витягнув з кишені дрібняки і почав рахувати. Вісімдесят центів. Розганятися на список нема з чим, бо соромно, але попробувати потягнути — інше діло. Як той казав: купити не купити, а поторгувати можна. І Цілушка пошкандибав до клубу.

Там став перед покермашиною, витягнув дрібняки і вголос заявив: — Ну, Блаженніший, як виграю, то гроші Ваші. Як програю — вибачайте!

І що ви скажете? Тільки рукою потягнув, а гроші посипалися, як з дірявого мішка. Цілих 30 доларів!

— Го, го!... — Цілушка аж підскочив з радості:

— Е, Блаженніший, стільки грошей ніхто Вам не дасть. І Ви не мали би серця їх взяти в бідного Цілушки. Правда?... Ну, щоби кривди не було, поділим по половині. П'ятнадцять доларів — Вам, і кладу їх в праву кишеню. П'ятнадцять — мої, і кладу в ліву кишеню.

Цілушка ретельно поділив гроші, і машина знову пішла в рух. Але не все в середу Петра! Що Цілушка потягне, то нічого не йде, а як капне, то мов з носа. Так тягнув, тягнув і не оглянувся навіть, як ліва кишеня спорожніла.

Цілушка винувато схилив голову, почухав її ззаду і промовив під носом:

— Е, як нема щастя, то й нема долі. От, преч би сі казало. — І рука мимоволі торкнулася правої кишені. Петро на мить завагався, але рука знову погладила кише-

ню.

— А що, якби так за Вашим перепрошенням, Блаженніший, та й попробувати Ваше щастя?...

Відповіді не було. Перед ним стояла машина з вічно голодним ротом, лискуча й обіцяюча...

Рука жадібно сягнула до кишені, і сьогодні сам Цілушка не знає, як це сталося. Проциндри́в все, до цента. Як отямився — кишеня була порожня. З острахом оглянувся довкруги. Якраз підходив знайомий австралієць.

— Гей, Джек! Позич пару бобів! — крикнув йому, замість привіту.

— Е, ні... засміявся Джек. Грошей не позичу, бо не хочу втратити доброго майта, але поставлю тобі пиво. Випили.

Тоді Джек підійшов до машини, кинув грошину й потягнув. Посипались гроші... Цілушка поглянув і з жалю й досади вибіг з клюбу.

А люди ще й дивуються, що на списку нема Цілушки. Як з таким щастям?...

ЗУСТРІНЕТЕ ВИ ЇХ ПОВСЮДИ...

Зустрінете ви їх повсюди,
Впізнасте уже здаля;
Амбітні, дрібничкові люди,
Якими всіяна земля.

Їх розум не летить далеко,
В житті у них нема турбот,
У груди б'ються, так для ока
Мовляв, я також патріот.

Все для промов знаходять теми
І критики цілі міхи,
Нездатні вирішити проблеми,
Лише вишукують гріхи.

Для них нема авторитетів,
Найважливіше власне «я»,
Хоч просять їх до комітетів,
Так їхня «скромність» відмовля.

Проблема молоді їх мучить,
Та праця їм не до лиця,
Словами розгортають кручі,
А не торкнуться й камінця.

Народжені лиш промовляти,
Коментувати те і це,
Аби на кусники потяти
Іще не знесене яйце.

Давно вже вас усі пізнали,
Самозакохані людці,
Спинастесь на п'єдестали,
І падаєте з них вкінці.

Тож не ховайтесь за куртини
Гнучких патріотичних слів,

Зійдіть з уявної вершини
Думки громадської творців.

Облиште репліки зухвалі,
Амбітність в жертву принесіть
І для підтримання моралі —
Працюйте більше і мовчіть!

Олена Рябченко

БАЙКА

Зібрались лебідь, рак і щука
важливі справи порішать:
чи важливіша є наука,
чи воду в річці загатить?

І мовив рак авторитетно,
що без науки можна жить,
навівши приклади «конкретні»,
рішив науку «відложить».

Бо без науки він задкує
за п'ятдесятку в болотах,
йому нічого не бракує,
лиш щucci дати по зубах.

А лебідь, крилами тріпнувши,
підтримав рака-свояка,
хоч він прихильний до науки,
та в рака права він рука.

Писали жаби протоколи:
«Найперше воду загатить,
а вже тоді можна й до школи,
як буде красно в мулі жить».

Отак не раз воно буває,
що мудрий з дурнем в дудку грає.

1972 р.

Оля та Галя Кривенки. фото: К. Любарського

ТАЛАНОВИТІ СЕСТРИ

Олю та Галю Кривенко вже добре знають українці та австралійці Мельборну. Ці талановиті сестри вже не раз з успіхом виступали на українській сцені як акомпаніаторки чи учасники концертів. Обидві вони народилися в Австралії.

Старша, Оля Кривенко, має 21 рік. Свою музичну науку почала здобувати, маючи 8 років, в учителів музики Моніки О'Сулліван, а пізніше в Я. Співаковського. З 11-ти років Оля почала вже брати участь у конкурсах в різних районах Мельборну, здобувши великий успіх, кілька медалей та грошові нагороди.

Маючи 14 років, Оля виграла в Мордіяллоку «Сан Нюс Пікторіал Сколаршіп» (стипендію). Тоді вона була першою серед учасників за 12 років, 14 і в дуеті — за 16 років. Крім сольових виступів, Оля акомпанувала під час іспитів для учнів різних шкіл в Мельборнській консерваторії. Протягом останніх 7-х років, як член Музичної Асоціації Вікторії, вона грає на їхніх концертах в різних районах Мельборну та в «Мельборнській Асемблі Голл».

Крім успіхів на піаніно, Оля в 11 років почала вчитися в Іссі Співаковського (брата) на скрипці, а через 7 років перейшла вчитися до концертмайстра Мельборнської симфонічної оркестри — Леонарда Домметта. Такі ж успіхи мала наша молода скрипачка і в цій ділянці: протягом п'ятих років грала першу скрипку в Молодечій симфонічній оркестрі, яка давала концерти в низці міст Вікторії, як Балларат, Мільдура тощо.

У 1970 році Оля з відзначенням склала іспит з теорії і практики гри на скрипці. Минулого року, діставши відповідні рекомендації і документи, Оля Кривенко виїхала до Німеччини, де з успіхом продовжує свою музичну освіту у Франкфурті (на Майні).

Галі Кривенко тепер 14 років. Почала вчитися на піаніно в 4 роки в тієї ж вчительки музики Моніки О'Сулліван. Уже в 4 з половиною роки почала брати участь в конкурсах, здобуваючи успіхи. У 5 років Галя вже виграла дві золоті медалі та одну срібну в секції за 8 років, а в 6 років брала участь в конкурсі, в секції за 14 років, діставши відзначення. З 6-х років Галя вже належить до членів Асоціації музик Вікторії і бере участь в їхніх концертах в різних околицях Мельборну. Позаминулого року Галя виграла «Герберт Дайвіс Сколяршіп» вартістю в 80 доларів. У 1970 році, після смерті Я. Співаковського, Галя перейшла вчитися до Макса Кука, головного лектора і вчителя консерваторії. А потім повернулася до своєї першої вчительки Моніки О'Сулліван, де навчається й тепер. Минулого року Галя брала участь в «АВС Концерт Фестивалі», де була наймолодшим кандидатом. Того ж року Галя брала участь в Данденонзькому фестивалі, в секції за 12 років, де брало участь 95 дітей, і виграла також «Сан Нюс Пікторіал Сколаршіп», а також була першою в секції за 14 років. За найкращі успіхи в 6-х секціях піаніно дістала спеціальну нагороду від «Данденонг Ротарі Клубу», (на 3 роки).

Варто згадати, що наші талановиті сестри також акомпанували під час концерту співака баритона Мих. Мінського. Тож бажаємо нашим молодим талантам дальших успіхів, як у музиці, так і в опануванні української мови.

В О Н А

Її він над усе любив.
А намагався кинуть.
Бо через неї загубив
і гідність і майно.
За це дістав звання: «жебрак».
А шкода цю людину,
що опустилася отак
на соціальне дно.

Він прагнув щастя у житті.
Але свій час проводив
тільки із нею, в самоті.
Нераз розповідав,
як він, бувало, ніс її
увечорі, по сходах.
Й ще на порозі, в темноті
нервово «роздягав»,

щоб подивитися на стан.
І хоч рука й тремтіла,
Та почувався, наче хан,
коли дивився на бюст,
стираючи холодний піт,
що виступав на тілі.
І... закрутився цілий світ,
коли припав до уст

таких солодких, чарівних,
вологих і пахучих
і цілував. П'янів від них.
В екстазі так горів,
аж почало здаватися,
що він такий могутий.
Хотілося сміятися...
Літати десь вгорі...

А ранком, обесилений
лежав в своїй постелі.
А на брудному килимі,
оподалік вікна,
стояла його пристрасна
товаришка з готелю —
(з усіх емоцій виссана)
плящина від вина.

Зоя Когут

ПРИВІТ З АМЕРИКИ!

І МОЯ ВІДПОВІДЬ НА ПИТАННЯ:

ЧИ ВИ ЛЮБИТЕ АМЕРИКУ?

Чи я люблю Америку? Хвилину!
Я ж тут доперва кільканадцять діб!
А «Ксеня», «Союзівка» й «Верховина»
Це не Америка! Це — український гриб

У величезнім лісі, ще не знанім.
Цікавий гриб! А я — люблю гриби.
Та розкусити ще його не в стані,
Бо всі епітети здаються заслабі!

Ви, друзі, в вакаційній оболонці,
Можливо, не такі, як в будні дні:
Тіла і душі, стоплені на сонці,
Все виглядають мило-нескладні...

Такими, власне, я вас тільки й знаю,
Привітні, різнофарбні, як і ми.
Як добре, що в сандалах заникає
Різниця між кишнями — й людьми...

То ж вибачте! Я вам скажу пізніше,
Що думаю про край цей і — про вас.
Але тепер — хіба лише напишу,
Що дощ ваш мокрий,

Зовсім, як і в нас!...

Грицько Волокита

ПОНЕВОЛЕНИЙ

Під церковою сам прибіг до мене похвалитись: — Я Вас бачив! І сам теж там був, з жінкою.

— Де? — питаю.

— Та на «поневоленій культурі». Але на віче варта було йти. Просто okazія побачити «Трокадеро». Ну і заля! Шкода лише, що музики не було, але на вічах пока ще не грають. Зате була добра нагода подивитися на австралійських міністрів, що сиділи на сцені з жінкою (казали, що її аж з Перту приперло). Над ними висіла ціла купа прапорів, а наш був так, як і ми, завжди — наостанку. Що ж така вже нам доля судилась, бути в абетці на кінці, якраз по турках і татарах.

Жінки, як звичайно, крутилися по залі, продавали програмки та показували культуру своїх поневолених народів. Наша представниця була в народнім одязі і, як приписано, в чоботях. Жінки інших національностей показували, як то було за старих часів. Кожна мала чіпець і довгу по кістки спідницю.

Кажу вам, то напrawdę велике щастя, що ніхто не міряє культури на довжину спідниці. І то подвійне щастя. Раз, тому, що ми, українці, знову були би наостанку, а подруге, показалося, що сьогодні вже й не так багато з тої культури осталося. Скорчилася, майже до мініскерти.

Самого поневоленого народу могло бути на залі куди більше, бо багато крісел світило пустою. Що ж, неділя після обіду і багатьом не хотілося ставати з вигідного фотеля і лишати телевізію.

З того, що міністри говорили, я сам мало що чув, бо сиділи ми з жінкою від кінця. Але, говорили і про нас і того нашого поета Симоненка, що москалям правдою бризнув в очі за поневолену Україну. І, бігме, шкода, що молодих так мало було, хай би почули, що світ уже навіть знає те, чого вони не знають.

— А як вашій дружині подобалося? — запитав я радше з чемности, як з цікавости.

— Тобто жінці? Е!... — махнув лише рукою. — Не подобалося. А всьо через ту молоду й гарну литовку. Сиділа спереду, наліво від нас. І я, що тут скривати, хоч чоловік старіє, та око не хоче, і час від часу таки туди глип-

нув. А моя стара за кожний раз мене парасолькою по нозі — дзюг! І то тим гострим кінцем. Навіть в однім місці шкіру здерла ще й приговорювала: — А ти куди баньки вибалушив? Дивись на міністрів! Ось якої культури йому захотілося!...

Але добре мені так. Хотів чоловік бути дубельтовим патріотом і жінку потягнув за собою. А з нею завжди те саме. Дивись, куди вона хоче, слухай, що вона хоче, роби, що вона... Е, ця Австралія зовсім нам жінок зіпсувала.

Бачу, що він починає на родинні жалі заводити, тож змістця перебив.

— А в поході брали ви участь?

— Ще би ні. Певно, що брав, але одно вам скажу: ми більше чулі на живіт, як на культуру.

— Та що ви... тут уже я обрушився. — Та ж кожної неділі щонайменше по три імпрези. Хіба ще вам мало паннахид і академій?

— Та ні — виправдувався — але... Пригадуєте? Двадцять років тому назад, як був наш голодовий марш на Домейн, то йшли нас тисячі... А тут, в обороні культури — горстка. І який то похід? Навіть не серединою дороги... Кілька соток того перемішаного поневоленого народу, якраз стільки їх у Вотерборді. А де решта?...

— Е, ви беретеся вже критикувати, — перебив я, — а до речі, ми тут не поневолені народи, а тільки їх представники. Що, хіба ви не у вільному світі?

— Та, у вільному... і мій знайомий якось трохи збентежено почухав себе по потилиці. — Але...

— Що, може скажете, що ви поневолений?...

Він косим оком поглянув на мене з-під лоба і майже нечестно відбуркнув: — Я з вами про політику говорю, а ви в домашню дипломатію втручаєтесь. Хіба я вас питаю, як вам живеться з вашою жінкою?...

Я хотів йому щось на це відповісти, але він обернувся на п'яті і пішов поміж людей під церквою.

З гумору

Остапа Зірчастого

ЕКСПРОМТИ — МІНІАТЮРИ ТА ГУМОРЕСКИ

Коли маєш серце ти чутливе,
А до того щирости, хоч шмат,
Тяжко буде жити на цім світі,
Якщо ти не спритний дипломат.

Не скажи нікому правди в вічі,
Толеруй неправду і злобу,
То тоді тебе вже, чоловіче,
Не повісять на суху вербу!...

ПОКЕРМАШИНА

Але машина-покер клята,
Вона — як дівчина крута...
Що хоче взяти з вас багато,
Але нічого не верта.

ПО — МОДЕРНОМУ

Весілля вчора відбула,
Така цнотлива і тендітна,
А нині чутка поповзла:
На сьомім місяці вагітна!...

ГАЛІ РІЖНІВ

За серце й очі, що теплом
І ласкою налиті,
Нехай Вам смуток на чоло
Не ляже на цім світі!

25.1.1969 р.

ДЕКОМУ З МОЛОДІ

Навчилися бороди носити
І танцювати звинно твіста,
А вже про мову — й не проси...
Немов загублене намисто...

Пишу це молоді «хвалу»,
Якій на розум впала хмарка:
Дивись — у дівчинки на глум
Стирчить в устах дурна цигарка.

11.3.1968 р.

НЕСПОДІВАНА ЗУСТРІЧ

Присвячую Зої Когут

Тоді не сонце у zenіті,
А місяць холодно зорів,
Я йшов якраз по Фліндер «стріті»
Й знайому дівчину зустрів.

Я зупинився, глянув в вічі,
(Аж посковзнулася нога).
— Моя кохана Беатріче!
Моя Лаура дорога!

Я знав її ще в Україні,
Як зірку мрійно-чарівну...
Не раз будили очі сині
Мою незайману весну.

І поцілунок ніжний-ніжний
Йй ліг на соняшнім лиці.
Мої ж думки далекобіжні
Шугнули враз в усі кінці.

— Ну, звідки ж ви й куди дорога?
— Яким вас вітром тут несе?
А в серці стелеться тривога,
І чорт якийсь мене трясє.

— Чи тут нема хоч жінки знову?
Не зашморгне мене петля?...
І я прокинувся раптово,
А сум аж серце застеля!

І жаль який, що так зненацька
Цей сон погас, немов свіча.
Погасла мрія враз юнацька,
А з нею й соняшне дівча.

1973 р.

* * *

Не забудь же квітку полум'яну
З поцілунком разом принести,
Бо та квітка швидко геть зав'яне,
А цілунок вік буде цвісти!

ХИМЕРНИЙ СВІТ

На світі все тепер не так,
Прийшла паскудна ера:
Як не задушить вас пістряк,
То вчепиться холера.

Один пиячить день і ніч,
Допався, як віл до браги.
Для нього це звичайна річ:
Він чує в серці спрагу.

Другий, утративши лице,
В церквах бої справляє
І дума, що його живцем,
Покличуть враз до раю.

А третій з гнівом все гуля
На громадському полі.
Він всіх би вішав і стріляв,
Лиш дайте йому волю...

І справді, все тепер не так,
Прийшла паскудна ера:
Як не задушить вас пістряк,
То вчепиться холера!

1973 р.

У 1962-му р. почала працювати при школі в Нобл Парку (Вік.) Ритмоплястична студія під кер. артистки Ірени Кобзар-Залеської. Протягом свого існування Студія багато разів брала участь в нац. святах та мист. програмах як в Нобл Парку, так і в Мельборні та околицях. Силами студії поставили п'єсу М. Підгірянки «В чужому пір'ї» та популяризували український танок та стрій на австрал. сцені і в телебаченні. Студія має три групи — від найменших до найстарших. На світлині старша дівоча група, починаючи зліва: Христина Цибанюк, арт. Кобзар-Залеська (керівник), піяністка Галя Єфименко та Романна Козак. Стоять, починаючи зліва: Мирослава Шкандрій, Ірена Стефін, Дарія Федевич, Леся Шевченко, Катерина Ткач, Ірена Грушецька та Оріся Опар. Це переважно студ. Педагогічної школи та Школи Укр-ва.

Фото: Петро Вачур.

Ритмоплястична студія під керівництвом Ірени Кобзар-Залеської при школі в Нобл Парку, 1973 р.

Фрагмент з танку «Образ» (Гуцульська фантазія). Сидять, починаючи зліва: Романна Козак, Ірена Грушецька, Христина Цибанюк, Мирослава Шкандрій та Леся Шевченко. Другий ряд: Катерина Ткач та Ірена Стефин. Стоять ззаду: Оріся Опар та Дарія Федевич.

Фото: Петро Вачур.

ДОЛЯ

Дійові особи: Доля — кокетлива, елегантна жінка.
Українець — пересічний емігрант.
(Українець дрімає, збоку з'являється Доля)

Доля: Минають дні, і ночі, і віки,
А мій народ все далі ще дрімає...
Розводнює горілкою думку,
Й на мене, тобто долю, нарікає...

Мовляв: чом наша доля все сумна,
Тоді, як людські долі є веселі?...
Чому, нарешті, не подасть вона
Нам волю та державність на тарелі?

Чому лише для нас біда та гніт?
Чом мучимось століттями в неволі?
Якщо пустив нас, Боже, на цей світ,
То дай вже нам принаймні іншу долю!...

Тому ж, що небо вже не робить чуд,
І долі для народів не міняє —
Мій сплячий люд, мій український люд,
Дрімає далі... й далі нарікає!...

(бачить дрімаючого українця і звертається
до нього)

Доля: Ви хто?
Українець: Я — українець!.. Ну, а ви?
Доля: Я — тільки Доля...
Українець: Наша чи загальна?
Доля: Та ж ваша...
Українець: Не морочте голови!
У вас постава не національна!...
Доля: Ха-ха! Ви звідки судете про це,

Нещасний смертний?

Українець: Прошу тут без кличок!
У вас не є страждаюче лице,
І голові бракує, бачу, стрічок!

Доля: Чого ж мені страждати, поясніть?

Українець: Чого?! Дозвольте! Що це за питання?
Чи ж вам не досить наших лихоліть?
Чи ж ви глухі до нашого зідхання?
Що це за доля!...

Доля: Що за дивний люд!
Йому болить, а я маю кривитись...
Чи треба вам ще, може, інших чуд?
Чи не піти мені за вас втопитись?...

Українець: Чому б і ні?... Та годі, жарти вбій,
Ви крутите, як це жінкам пристало...

Українець: Та ж доля наша — БІДНА З ВІКУ В ВІК!
А ви?... Так, може, доля б виглядала,
Американська... (залицяється) Правда?
Чи не так?

Доля: Яка уява! І який ваш смак?
Вже, як не ваша, зразу ж цікавіша?
Та ж ви, здається, теж не є жебрак!
Чи в добробуті вам страждати приємніше?..

Українець: Ви — залишіть мене... І взагалі,
Чого ви тут з'явилися раптово?
Чи загубили щось на цій землі?
Чи прагнули почути людське слово?...

Доля: Ні, ні! У мене людських слів
Цілі комори! Я тут для візити
з цікавості... А люд, щоб не жалів,
Я дозволю вам, за колектив,
Мені одне бажання накреслити.

Українець: Бажання?! Що?! Ви хочете бажань?
Чудесна річ! А я злякався помильно!
Бо, знаєте, у нас, куди не глянь,
Всі хочуть тільки даток добровільних.
Аж боязко...

Доля: Чому?

Українець: Бо без гроша,
Виходить, і людина ніц не варта!
А що, коли без мита і душа
не піде в рай?... Це ж, знаєте, не жарти!...
Та ви нікому, прошу, не кажіть
моїх думок!... Я тільки так, між нами...

Доля: Не бійтеся! Мені вас не судить!

Це роблять по-церквах уже віками...
 Я тільки обсервую і даю
 Можливості, а ви з них користайте!
 Ну, як на пропозицію мою?
 Як є бажання — прошу вже, бажайте!
 Українець: Пробачте!... Зараз... Прошу почекати...
 У нас бажань, їй Богу, так багато,
 Що й сам не знаю, звідки починати...
 Доля: А з грішми як?... Чи можна їх бажати?
 Я — не банкір! Крім того, мій народ,
 У чарці та грошах втрачає міру!
 Чи чули ви, що й Рим пропав від жиру,
 Грошей, вина, кохання і вигод?...
 Чи можете щось інше побажати?
 Українець: Хвилинку!... Я — не можу пригадати!...
 Бажань — сотки! Але забув яких?
 Ви грошей не дасте... А ми б їх поділили,
 Купили б площу, річку, ліс і гай,
 Цибулю б і часник там посадили,
 Курей купили б і корів доїли,
 І мали б рай!... Направду, тихий рай!...
 Доля: А хто б там працював?
 Українець: Як, хто? Та певно — ми!
 Доля: Хто — ми?
 Українець: Ну, та знайшлися б... Я не знаю...
 Доля: А потім?
 Українець: Потім? Та воно з грішми,
 Можливостей є, знаєте, без краю!
 Доля: То я вам дам можливостей!
 Українець: Яких?
 Доля: Можливості — дібратися до цілі!
 Українець: Якої цілі? Бо у нас думки,
 Буває, що розходяться на ділі...
 Доля: Агаа!... Вам — площа, іншому — музей,
 Кому — валюта, а кому — мережки...
 І хоч одна мета у всіх моїх людей,
 Але чомусь до неї різні стежки...
 То, може, вам сміливості краплину
 подарувати?
 Українець: Прошу без образ!
 Ми всі герої від батьків — до сина!!!
 Чи знаєте, що за цей наклеп вас
 Могли би ми покласти на коліна?...
 Доля: Мене?... Ха-ха! Мене!... Типовий чоловік!
 Як радо б взявся він мене судити!

Як радо б відрубав мені язик,
 Коли б лиш руки вміли — не тремтіти!...
 І то за що? За правду Чи не сміх?
 Українець: Це наклеп! Ми сміливі уже віками!!!
 Ми від часу Адама в битвах всіх,
 Геройсько бились власними руками
 За правду й рідний край! Ми на війні,
 Вмирили гордо!!!
 Доля: Героїзм фізичний...
 А от ви покажіть тепер, на чужині,
 Що ви сміливі — ідеологічно!
 Українець: Це — як?
 Доля: А так! Тепер настав той день,
 Боротися за ПЕРШУ самостійність!
 Не списом, кулаком чи скигленням пісень,
 А ХРЕСТ ЗА ХРЕСТ!!! Перфідність —
 за перфідність!
 За підступ — вашу правду!!! Віч-на-віч,
 щоб стали ви, як сильні проти сильних!!!
 Щоб гордо міг лунати, врешті, клич:
 ПРИЙМИ МОЛИТВУ НЕ РАВІВ,
 А ВІЛЬНИХ!!!
 Що ви на це?
 Українець: Ой, тихо!... не кричіть!
 Як хтось почує, не такий, як треба,
 Зможуть мене і вас — заборонить,
 Та ще й відтяти хід мені до неба!...
 Бо ж знаєте, у НИХ туди ключі,
 Тому сиди, наш брате, і мовчи!!!
 Доля: Ах, що ж ви за відважні мудреці!
 Які похвальні риси і старання!...
 Але, скажіть мені кінець в кінці,
 Чи, врешті, є у вас якесь бажання?
 Українець: Бажання?... Певно! Їх у нас сотки!...
 Одну хвилинку!... От, напrawdę, горе!
 Ніяк не пригадаю вже — які?
 А ви б не почекали так... на Збори?
 Ми б там порадилися...
 Доля: Ну, ні! Мій час скупий;
 Коротка вічність — навіть без додатку.
 Не думаю, що за термін такий,
 Ви б перейшли до денного порядку...
 То ж не турбуйтеся! Нагода пролетить
 не перший раз... А ви — живіть, як досі!
 Прощайте!...

Українець: Хвильку! Прошу, подождіть!...
Я — зараз!... От, якби мені вдалося
щось пригадати!... Прошу, Подождіть!!!...
(доля зникає)

Таня Волошка

СПІВАК М. МІНСЬКИЙ В АВСТРАЛІЇ
(Дружній шарж)

А Мінський тут, замість овець,
Збира колекцію сердець
І, перекинувши за спину,
Він має цілу вже торбину!

Не знаю, як і де було,
Але й моє туди втекло...
Та тут іще біда яка:
Без візи взяв до літака!
Клянусь! Що я без серця геть
загину!
Верніть мого, хоч четвертину...

.....
Або пришліть своє в заміну...

ДБАЙМО ПРО ЗДОРОВ'Я

Є в мене в Сідней старий друг Семен. Знаємося ще з Німеччини, зустрічалися не раз в Австралії, переписуємося. Добра душа, своя людина. Не цікавиться ні політичним, ні церковним життям, тому й досі живемо в найкращій згоді. Запросив він мене ще до себе, пише: «Приїжджай, в нас місця доволі; діти поженились, вийшли. Живи тиждень, місяць — скільки хочеш. Маю багато цікавого тобі сказати. Став я новою людиною, наче знову на світ народився».

Це мене заінтригувало, бо і я вже чим далі, то більше відчував потребу стати новою людиною, тож і поїхав. Дорога довга, гаряче; при кінці вже майже шкодував, що вибрався. Одне, що тримало мене на дусі, це Семенова відома гостинність: я уявляв його радість з мого приїзду, гарну випивку й смачну закуску, приємну розмову, відпочинок.

Нарешті, добився до його хати. Двері відкриває якийсь незнайомий тип. «Сорі, — кажу, — я шукаю іншого містера». А він до мене: «Що ти, не пізнаєш? Вже тобі жир очі заступив, чи що?» Приглядаюся — невже справді?! Я пам'ятаю Семена дебелим козарлюгою — а цей більше на старого англійця, ніж на нашу людину похожий. Шкіра зморщена, щоки позападали, кості тирчать, як у циганської кобили — просто жаль дивитися.

— Що з тобою? — кажу, — Та ж ти страшний, як ма-ра, — а тоді схаменувся, може, бува, образив...

Але де там! У Семена очі проясніли, лице засяяло, якби найкращий комплімент почув. «Я на дісті, — сповіщає радісно, наче сто тисяч виграв. — Заходь, розкажу тобі свій секрет».

Зайшли, привітався з його дружиною (а вона змарніла, постаріла, аж жаль дивитися). Хотів я трішки поговорити про згальні справи, розпитати про спільних знайомих, але де там! Семен, справді, нова людина: як взявся за своє, то й молотком слова не вставиш! Все товче про здоров'я: і як його треба доглядати, що робити, що оминати.

Його дружина трішки посиділа, потім зідхнула і вийшла; я спершу слухав уважно, а тоді й мені набридло. Мимоволі почав поглядати в бік шафки, де Семен завжди на почесному місці гарну колекцію плящин тримав, але там уже не пляшки, а якісь книжки тирчать...

Нарешті, Семен зоглядівся: «О, треба тебе чимсь почасувати. Вибачай, алькогольних напоїв у цій хаті немає. Науковці доказали, що алькоголь — це страшна отрута. Ти знаєш, скільки одна чарка клітин у мозку вбиває? Просто жах подумати! Ох, якби я тєє раніше знав, я би вже зараз, напевно, генієм був!»

— Ну, як така справа, кажу, стараючись приховати своє розчарування, — я можу й лімонади напитися».

— Тьфу, того свинства? Як же можна пити ті прокляті хемікалії? Наукові досліди показали, що вони шлункову оболонку геть роз'їдають! А з нирками що роблять!»

— Ну, якщо так, то дай хоч кави, щоб трішки до себе прийти, бо дорога мене геть замучила.

Тут Семен аж руками сплеснув: «Що, то ти вже на наркотиках?! Вже тебе на таку дорогу повертає? Сьогодні кофеїн, а завтра героїн, га?»

Це вже мене трохи зайло. «Ну, то пробач». Я встав, підійшов до кухні, взяв шклянку — і тільки я до крана, щоб демонстративно наточити води, коли Семен вже за мною, за руку мене — хап і вирвав шклянку.

— Що ти, здурів? Хто бачив з крана воду пити! Ти не знаєш, що тут воду, як то вони кажуть, плюворизують? Я недавно вчитав, що це на голову впливає... знаєш, людина від того дуріє. Ти собі лише подумай: як наливаєш воду до батареї в авті, то береш дистильовану, а чи твій організм гірший від дурної батареї? Чекай, зараз дам чистенької, дистильованої водички. Сам переганяю. Добрий самогончик, га?

— Дякую, не турбуйся, я скривився, — мені вже водички... перехотілося. Краще молочка дай, коровка ж зовсім природня тваринка.

— Еге, не жартуймо з такими справами, не так то воно просто, як тобі здається! Якби ще просто від корови пив, було би пів біди, а то поки нам у пляшки поналивають, то всигнуть вже чорт-зна що домішати. Як то його — щось з пастою до діла... ага! пастаризують! Але справа з молоком іде далеко глибше. Сідай, розкажу тобі, бо це дуже важливо знати. Отже, за останніми відкриттями науки, молоко і молочні продукти належать до тих харчів, які треба оминати, бо вони роблять ту штуку в крові,

яка дуже на серце шкодить. Може, чув, холера з Тироль називається. Також не можна їсти сиру, яєць, сметани, всяких м'ясив.

Поки Семен зі зростаючим ентузіазмом ганив страви, такі дорогі моїй душі і шлункові, я в думці викреслював те, чого вже не доведеться мені поїсти в його хаті. Мене огорнула тривога.

— Чекай, Семене, — перебив я його — не так воно вже страшно, як ти малюєш. От візьми м'ясива: не всі ж вони шкідливі. Кажуть, що біле м'ясо, як курятина, не шкодить.

— Не шкодить? Ой, не згадуй мені про курятину! Чи ти не знаєш, що курям дають якісь спеціальні гармонії, щоб скоріше росли і м'якше м'ясо було? І наука тепер відкрила, що як їси таких курей, то тратиш, знаєш... мужеськість. Ох, якби я, старий дурень, та раніше тес вичитав, я б курятини і в рот не брав, і не нюхав. І не дивився б на неї!

Йому так досадно стало, що на хвилину аж замовк.

— То ти, значить, хіба на одних овочах і зеленині тепер, — докинув я співчутливо.

— Ого, і з цим треба дуже обережно! — він знову ожив. — Вони вживають всякі удобрення і дідіті, а наука остаточно доказала, що це отруйне для людського організму. Я свої власні продукти в городі плекаю. О, мав би добрий урожай, якби проклята хробачня все не пожерла!

— То що ж ти, до біди тяжкої, їси? — не витримав я.

«О, я так собі обережно, потрошку. Ой, як нагадаю, брате, як ми колись їли, то аж страх бере. Бувало, впрорю дві миски борщу, тоді горщик вареників, чи чого там, аж живіт тріщить, а стара ще приказує: «Набирай ще, голубчику, не соромся». — Ййбо, якби багатий був, думав би, що скоріше на той світ загнати хотіла — але то все темнота, темнота нещасна наша. А я, дурний, ще бувало й добавку беру».

— Ну, і що з того, здоровий же ти був, як дуб; ніколи на здоров'я не нарікав.

— Не нарікав! Отож кажу, що темний був. Не нарікав, бо нічого не боліло. А нема гірше, коли нічого не болять. Наука нам каже, що біль — це тая пересторога, отой сигнал, що дає тобі знати, від чого лікуватися. Заколело в грудях — може бути серце; болять під боком — мабуть, якась печінка чи що там. А як непевний, чи болять, чи ні, відразу біжи до доктора — він же більше хвороб знає, чим ти можеш повичитувати! А коли тобі не болять нічого, як же ти в чорта можеш знати, від чого маєш лікува-

тися? Тоді раптом — бубух! та й дуба дав!

— Ну, Семене, то вже хто — як — хто, а ти можеш бути спокійний, що тобі такого не буде.

— Спокійний? Спокійний, як циганська собака! — Семен подратовано махнув рукою. — Не маю, брате, спокою. Весь час турбуюся, журюся. А знаю, що журитися не можна, бо погано впливає на здоров'я. І від того ще більше переживаю і журюся, просто ночами не сплю.

— А чого ж тобі, Семене, переживати, коли ти себе так доглядаєш?

— Та як же не переживати? От їм якийсь харч і думаю, що не шкодить. А звідки я знаю, ану ж десь стоїть написане, що наука відкрила, що воно шкідливе? От дивись, маю повні шафи книжок і журналів, сиджу над ними, аж голова тріщить — але чи може людина теє все, що на світі пишуть, дістати, та ще й перечитати? От, слава Богу, що ти, голубе, приїхав; допоможеш мені в тих книжках більше второпати. Будеш їсти в нас так, як наука велить; навчимо тебе, брате, як треба своє здоров'я доглядати!

Це вже мене кинуло в паніку. Я почав горячково думати, як мені звідси вискочити — і раптом прийшла думка рятунку.

— Ой, вибач, Семене! — я стукнув себе в голову. — Я зовсім забув тобі сказати, що в останній момент мої плани несподівано змінилися. Я тут зупинився лише на хвилинку, мені треба негайно їхати далі, знаєш... на Ньюкастель, Брізбен...

Я швидко підвівся, попрощався, і поки господарі опам'яталися, я вже був біля авта.

Уже починало вечоріти, а я, голодний і змучений, мусів собі ще десь у Сідней пристановища шукати.

МОЛОДІ ГОЛОСИ

Наші мсłodі автори-початківці, учасники авторського літературного вечора в Ессендоні, біля Мельборну, 21-го травня, 1972 р. у 6-річчя існування Мельборнського літературно-мистецького клубу. Починаючи зліва, у першому ряді: Андрій Ліщинський, Катя Ткач, Арета Підгородецька, Леся Шевченко, Дарія Федевич, Таня Ліщинська. Другий ряд: Богдан Грушецький (гість), Ірена Грушецька, Ігор Якубович, Олег Шевченко, Юрко Ткач, Юля Рибіцька та Петро Хома. Фото: Василь Фокшан.

На фото молодеча група Мельборнського літературно-мистецького клубу на Авторському літературному вечорі, що відбувся 1-го липня, ц.р. в Ессендоні, біля Мельборну. Вечір частково був присвячений пам'яті Степана Руданського з нагоди 100-ліття з дня смерті. За столом, починаючи зліва, сидять: Юлія Рибіцька, Арета Підгородецька, Марійка Орфіній, Дарія Федевич, Ігор Якубович, Юрко Ткач та Леся Шевченко. Голова клубу Дмитро Нитченко читає доповідь «Життя і творчість Степана Руданського». Фото: Павло Олійник.

Дарія Федевич, 15 р.
Студ. Педагогічної школи в
Нобл Парку, біля Мельборну.

МИ ЧИ ВОНИ

«Найвищий час, щоб я в себе попорядкував, — подумав уголом Павло і, заперши віддих, поторсав дверима шафи, які затялися були через натиск шпаргалів зсередини. Ну, а цих саме шпаргалів, як самі знаєте, за 18 років юности та цілий ряд захоплень назбиралось досить багато».

Про захоплення фізкультурою свідчила тенісова ракетка, струни з якої вже встигли вирватися і повиснути, немов розпатлане волосся. Пара тенісівок, заболочена й порвана, з яких ліва позіхала підошвою, теж забиравала почесне місце в шафі спортового ветерана. А ось і гітара, це вже більш культурно-мистецький подвиг. Павло з любов'ю погладив стару гітару, немов давню подругу, якої вже давно не стрічав та за якою стужився. Гітара видала чужерідний звук, немов протест за довгі роки, пролежані в шафі забуття.

— Дуже добре робиш, — почувся мамин голос, — той монотонний протест забутого інструменту підказує мені, що ти, нарешті, взявся до серйозного порядкування в кімнаті. Половина тих речей тобі, вже старому хлопцеві, не потрібна. Краще дати їх на...

— Ось література. Ні, вірніше кажучи, період захоплення героями детективних та шпигунських новел, — подумав він.

— Ага! Знайшов! Тут вони запроторились! — злорадісно скрикнув Павло.

— Яку це ти знахідку таким тоном зустрічаєш? — обізвалась мати.

Та це вже був архів тривалого батькового захоплення. А саме, чим? Та ж українською школою! І перед Павлом лежало на підлозі дев'ять років втрачених субот. О, так! Безперечно, ось тут вони лежали, сконденсовані в зошитах граматики, літератури, географії, історії... історії?

Сівши на ліжко, Павло з зацікавленням розглянув зошит з шостої класи і підручник. Історія України — з історії, це єдиний предмет, на якому Павло явно не позіхав, хоч деякі поняття були абстрактні. А все таки їхати з кня-

зем Олегом по бурунах Чорного моря, здобувати Царгород або вихором ганяти по степу, щоб відтяти башку монголою, чи з'являтися в критичний момент під Віднем, коли вся Європа, заперши віддих, не починає бою без славного Війська Запорізького...

Так, Павло любив історію. Вона давала йому почуття гордості за свій нарід та його величні подвиги.

— А тут уже плачуть, слізоньками вмиваються, — перекривив Павло.

— Що це ти кажеш? Я аж у кухні чую твої коментарі...

Павло сердито повторив: «Та кажу, що українці свою долю оплакують, значить дійшов до перлини української літератури — до теми, кріпаччини. Знову українці плачуть, спину хилять, царя бояться, коряться й бідкаються та нарікають. А чи це не найвиразніший доказ браку національного хребта та гордості»... Павло спересердя аж піднявся і проголосив, немов цитуючи з підручника:

— Чи не найвиразніший доказ того, що українці готові спину гнути як нація і придержуватися цивілізованих і чемно-чесних принципів і приписів — і Павло перекривив фальцетом, щоб гарно, немов ягня чи чемна панюся, теж піти в світи, коли сусідні держави шкуру деруть. — Ось доказ! Чуєш, мамо! «Центральна Рада не хотіла армії, а визнала принцип світової міліції!»

— Українці не мають свого «Я», — продовжував Павло, — і тому не мають своєї держави. Треба мати трохи агресивності в процесі власної стабілізації, а ми нібито стидаємося чогось.

Після довгої, як на Павла, політичної промови він зідхнув чи то з утоми, чи з безсилої злості. Тим часом мама обізвалась:

— Дуже ти сильно висловився, сину. Звичайно, про інших, про національний загальний одинок може висловлювати свою думку та філософствувати, але цікаво побачити, як ця одиниця, яка критикує, поводить себе в тих обставинах, де треба виступити за нарід. Така ситуація не трапляється тільки на полі бою, а може тобі глянути в очі кожного дня

— А що ти мені знову торочиш про моралі і принципи? — різко обірвав Павло.

— Я більше вже не відзиваюся, — багатозначно мовила мама, — лише хочу зробити мале застереження...

— Тих застережень завжди, немов грибів по дощі, — зрезигновано позіхнув син.

— Чи даси хоч раз сказати? — мовила знову мама.

— Якби то тільки раз! Ну, що то за мудреса?

— Цікаво прислухатися до твоїх висловів про наш нарід. Чому, коли маєш на увазі українців, ти не вживаєш особового займенника «ми», а кажеш — українці? Іменником ти відчужуєшся і не хочеш поняття залежності. Нібито «ті українці» десь далеко, мов греки чи китайці. «Ті українці, той нарід», замість особового «ми», бо ти також українець, не забувай!

— Добре, добре, виторгувала, як звичайно, і маєш останнє слово. — буркнув Павло.

— Лиши, Павле, те порядкування в шафі, я завтра сама закінчу. Ти йди вчитися. Сам знаєш, матура за рогом!

- - -

Наступний день у школі пригнітив Павла. Учитель викладав історію Росії. Австралійські товариші із зацікавленням і здивуванням слухали, як він впроваджував у незнайний світ. Учитель розпочав коротеньким зведенням, починаючи від стародавньої російської історії, яка якимсь чудом починалось Київською імперією. Захоплено розповідав про російських козаків та про новітню історію, кінчаючи заувагою про великі потенціали України, давньої російської провінції, а тепер республіки.

Павло не смів подивитися вчителеві в очі. і... мовчав. Тільки час до часу боляче здригався, коли видима вчителева неправда падала важким тягрем на серце. Він був свідомий того, що міг би легко скинути цей тягар. Тільки встати й заперечити неправду... Але якось незручно... Ось навколо австралійські приятелі. Почнуть сміятися. Просто нема чого робити з себе дурня. І взагалі, що він їм скаже чи докаже?!

Але якийсь голосочок сіпає за душу, спочатку несвідомо, а потім уже й свідомо підказує з докором: «Пам'ятаєш, Павле? А що тебе вчили в українській школі? Чи вже забув всі правдиві дані з історії України?» «Чому мовчиш? — докоряє душа. — Чи може стидаєшся? Ей юначе-ко-заче!»

Павло намагається щоразу сильніше перекинути голос в душу: «Ну, ніяково навіть перед товаришами витинати всезнаючого мудрагеліка. Подумають, що я чванюся. А пана вчетеля теж негарно загнати в кут. Він же мене вчить англійської літератури. Як не злюбить мене, то погано оцінюватиме матуральні есеї. І взагалі не виплатиться. Ось-ось і лекція закінчиться».

«Так, Павле, — шепоче далі в душі, — насьогодні пізно, але все є завтра, післязавтра, наступний тиждень, май-

бутні роки, століття. Був і завжди є час, щоб — ті українці, ну, а це ж і ти, Павле — виступали гордо за свій на-рід».

«Так, це ж і я, але.. але... ну, все ж таки... гммм... Ось і дзвінок. Нарешті!» Павло зідхнув з полегшею, але тя-гар і провина засіла в душі на довше.

Мати здивовано привітала незвичайно похнюпленого си-на:

— Що з тобою? Згорбився, скорчився, немов когось на шибеницю відіслав!

— Так, щось подібне, — неохоче відповів Павло і поспі-шив до своєї кімнати.

А мати гукнула вслід:

— Уважай, ступай обережно! Не талапни ногою на книжки! Я їх усі виклала на підлогу, а ти увечорі відне-сеш до гаражу.

Павло обережно ступав між розкладеними речами, а особливо обережно переступав зошити з української шко-ли. Поводився між ними лагідно, немов у церковній спо-відальниці.

І раптом з досадою підняв купу книжок і жбурнув їх у брикетову піч.

— Чи ти божевільний? — зойкнула мама.

Павло поволі озирнувся і тихо-глухо мовив:

— Я перший з тих, що гнуть спину і дбають про зов-нішнє враження, замість правди і свого українського «Я».

Дарія Федевич, 15 р.
Студ. Педагогічної школи
в Нобл Парку, біля Мельборну.

ВОСКРЕСІННЯ

— Осанна! Осанна!

Так ви, люди, прославляли,

А тепер, гіпокрити, стоїте

І Пилатові в душу кричите:

«Розпни Його, розпни!»

Немов сам диявол,
З глибини пекельної безодні
в один голос кричить:
— Розпни!

І маєте, чого бажали,
На горі Голготі
Висить у муках Богочоловік!
І чуєте...?
Останніми словами
Прощає вам ваш вічний гріх.

А ви?
О, невдячні діти Єви,
Стоїте та смієтесь!
Цей сміх століттями лунає,
Щоденно смієтесь під хрестом,
Сміхом страху, ненависти й зневіри.

Але на все ще є надія,
І для наших душ існує вона.
Ми поховали Мученика в скелі,
Та ще й маловіри стерегли,
Щоб часом уночі не взяли
Тіла Його,
Вірні словам Його слуги.

Та святість і сила переможуть!
Бо, слухайте! У ранніх годинах дня
Загриміла земля, і світло спасіння
Вдарило та розбило скелю гріха!

О, радійте, люди!
Хоч сміх мерзенний далі ще
Бездонями лунає,
Та сходить Світло Спасіння,
Бо воістину
Христос Воскрес!

Оля Гралюк, 15 р.
Студ Школи Українознавства
Братської школи у Мельборні.

МАТУСЮ МОЯ...

Рідна мамо, матусю моя,
Я ношу тебе в серці всі дні...
Ти лишилась у рідних краях,
А я тут, у чужій чужині...

Надломили нам наші серця
Гнівний час і жорстокі часи...
Повернися до мене хоч раз
І тепло своїх рук принеси.

Я й без тата лишилась давно:
Його також забрала війна,
І живу я самотньо одна,
Як порожнє забуте вікно...

Идуть роки, та мій біль не завмер,
Він зроста, як весняна трава,
Бо не можу забути й тепер
Твої милі і добрі слова.

РАНОК

«Кукуріку-у-у», — когут запіяв,
Це вже вставати нам час.
Сонце, мов соняшник спілий,
Усміхом стрінуло нас.

Дерево й різні рослини
Сон обтрусили, встають.
Руки простягають милі,
Казку шепочуть свою.

Сонце — будить нас вічно
Всіх визволяє від сну,
Щастя нам носить щорічно,
Збуджує в серці весну.

На фото учасники авторського літературного вечора, який організував Мельборнський літературно - мистецький клуб в Ессендоні, біля Мельборну 21-го травня, 1972-го року, з нагоди 6-річчя існування клубу.

На фото учасники авторського літературного вечора, що його організував Мельборнський літературно-мистецький клуб 1-го липня, 1973 р. в Езсендоні, біля Мельборну. У першому ряду сидять початківці, члени клубу, починаючи зліва: Юлія Рибіцька., Арета Підгородецька, Марія Орфіній, Дарія Федевич, Ігор Якубович, Юрко Ткач та Леся Шевченко. Ззаду стоять: Кость Гіммельрейх, Божена Коваленко, Дмитро Нитченко, Тетяна Волошка, Оля Кеніг, Неван Грушецький та Павло Олійник. Фото: Павло Олійник.

Юрко Ткач
Студ. Мельб. Університету
та Педагог. школи в Нобл Парку.

Л И С Т

Хоч панувала осінь і вже жовтіло листя на фруктових деревах у садку, сонце ще часто палило, мов серед літа. Добре спотієш, поки долізеши додому після школи. От і сьогодні такий день. Марко так змучився, що й забув глянути в поштову скриньку, а таке дуже рідко траплялося. Бідолаху заливав піт, хоч він і скинув краватку та розстебнув усі гудзики на сорочці. Після холодної склянки цитринового соку так і розлігся на канапі. Вже ні купи домашнього завдання, ні просьби звідти його не зірвуть.

Двері трахнули.

— А де тут наш кавалер! — зачувся мамин голос з сіней. Сам його тон сповіщав про щось неминуче, неприємне.

— Ти тут, Дон Жуане? — з'явилося над ним обличчя матері. Що це вона таке видумує? А хитра усмішка так і грала на устах. Руки за спиною були, значить щось ховала. Що ж може бути? Раптом перед носом забілів конверт. Він встиг прочитати лише «Віра Зінченко».

В очах аж потемніло, серце закалатало. Хотілося провалитися крізь цю обідрану дешеву канапу. Хотілося скрикнути, сказати мамі, щоб геть пішла, не поглядала на його листи, не допитувалася, що це за дівчина. Все цікавиться вона, чи є в нього дівчата. Та він віддав би все на світі, аби, як інші хлопці, мати, дівчину, яку можна поцілувати, пригорнути, на фільми повести. А він ще не відважився піти ані на одну забаву, ще ні разу ніде не водив дівчат, ба, навіть не цілував нікого, крім мами. Ох, як хотілося взяти когось в свої обійми, пригорнути міцно до себе. Та кого, Оксану? Вона ж у вічі йому плює. А Віру він би не одважився. До того ж Віра сидить десь у своїй хаті, сотки миль від нього і не озивається.

Марко вихопив листа з маминих рук й зник у своїй кімнаті. Скільки очікував він цього листа, скільки молився, а тепер боявся й розкрити його. Що ж Віра могла йому написати? Чому чекала стільки часу, поки відписала? Лист лежав на ліжку, а думки так і роїлися в голові. Лист зда-

вався святим. Не можна було просто так відразу розірвати. Урочистість вимагала пересядгтися з шкільної уніформи. Марко аж тремтів від хвилювання. Вже дальше не міг відкладати. Обережно розчинив конверт і витягнув листа. Ось він тепер в його руках, але чомусь раптом схотілося, щоб Віра не існувала, щоб не було того табору, де він її зустрів, ні тих палких любовних листів, які після табору їй часто писав, ні тієї маленької невиразної світлини з газети. Та це переборов, і перед ним засиніли рядки листа:

«Дорогий Марку! Я одержала твого листа, за якого дякую. Ти пишеш, що я не хотіла дружити з тобою під час літнього табору. То не була лише моя вина, а твоя також, бо я дівчина, і дівчина ніколи першою не підходить до хлопця. Виглядало б дуже негідно з мого боку, коли б я підійшла до тебе і ні з того, ні з сього сказала: «Мене звуть Віра Зінченко, я хочу з тобою заприятелювати...»

— Може й правду пише Віра, але, Вірусю, тебе ніхто не просив підходити. Лише ввічливо глянути, всміхнутися. А ти, мов води у рот набрала, байдужа якась, незадоволена. Як я, соромливий парубійко, міг набрати хоробрости, щоб з тобою заговорити, коли ти все відвертала очі від мене, як проходила повзг. Ти виглядала такою непривітною. Але чому ти так відверто пишеш до мене? Може, я тобі сподобався, і ти мене боялася, бо також була соромливою? А, може... може, ти просто глузуєш із мене. Ой, Боже, як тяжко це все розібрати, зрозуміти!

«... дякую за вірша. Буду дуже вдячна, коли ти мені ще напишеш кілька...»

— А, той вірш я знаю напам'ять. Він ніби жив у мені все життя. Не був він дуже вже таким добрим, не було в ньому добрих рим і всього, але він був писаний від серця. Сидів ото собі на лекції з історії, учитель нудно бурмоче десь спереду, захований за головами учнів. Я, як завжди, сиджу на задній лавці. Всі дрімали. Здавалось, уважно слухали, але от-от, і, чого доброго, хтось ще захропе. От і написав тобі вірша, адже нічого карщого не було робити.

«... маєш тепер ще одного пенфренда, цебто мене. Пізніше вишлю своє фото, бо зараз не маю окремого, тільки з товаришками...»

Значить, ти хочеш таки листуватися зі мною, і вже обіцяєш фото. А мені б і таке, з твоїми друзями, аби бачити тебе. Чи, може, боїшся, що закохаюся в якусь із товаришок? Ні, єдина ти мені подобаєшся!

«... народилася 22-го грудня. Уже минуло 15 років. Приїжджаю до твого міста на хрестини мого кузина 3-го травня. Може, побачимось...»

— Не «може», а напевно зустрінемося?! Та це ж чудово! Всього за два тижні ти будеш коло мене. І яке щастя, що ти не старша за мене, а то я вже боявся...

Марко на мить перебив свої роздуми і, взявши паперу й ручку, з піднесенням почав писати відповідь, поки мати не позве до столу вечеряти.

Юрко Ткач

ОБІДНЯ ПОРА

Знову обід в університеті. Змучений після довгих нецікавих лекцій, бурмотінь старих, обшарпаних доцентів, Володя сидів за столом у кафетерії. Праве плече сперлося об скло вікна, яке бриніло музикою моредної оркестри, що вигравала у дворі. Як завжди, його товариші, Гриць і Роман, говорили про зовсім нецікаві й незрозумілі технічні деталі авто. Зараз вони щось креслили та гарячково сперечалися. Час від часу один із них обертався до Володі й питав, «Ну, як ти думаєш?», та, бачачи, що той не звертає уваги, далі сперечалися, доводили один одному щось на папері.

Володя задивився на дівчат, які юрмилися скрізь, сиділи за столами. Очі затримувалися на красивіших, оббігали їхню постать, а за деякими стежили, поки вони не губилися в натовпі. Інколи якась відчувала хлоп'ячий погляд на собі, ледь помітно здригалася й спішила далі. За третім столом він помітив дівчину, яка, хоч і не надто обдарована багатствами природи, чимось приваблювала його. Довший час приглядався він до неї, та ні разу не міг зловити погляду. Все ж таки, здавалося, ніби вона знала, що її хтось спостерігає і хотіла цього. Ось з-за газети поруч неї виринула гідка голова якогось «дідугана» з довгим масним волоссям.

По обличчю видно було, що їй зовсім не подобалося залицяння цього типа, який все жартував, вишкіряв зуби. Дівчина кривила личко в примушену усмішку. Раптом во-

на глянула в напрямі Володі. Його сполохані очі не послухалися, відскочили набік.

Коли він набрав хоробрости знову глянути в той бік, дівчини вже не було, а «дідуган» знову заховався за газету. Роман і Гриць поспішили геть на лекції, та Володі не хотілося йти. Музика ще досі пульсувала, заволодівши всім тілом. Руки й ноги рухалися під такт. Сидів, мов загіпнотизований, та думав, думав, сам не знав про що. Думки були невиразні, неясні.

Поруч зашкребтів стілець, і хтось сів. Сів і витяг книжку. Погляд звівся набік, і він угледів її, ту саму...

В очах, в усім тілі, здавалося, було чекання. Книжка лежала на столі неторкнена, видно сусідка й не збиралася читати, лиш дивилася крізь вікно. Володя вкусив яблуко, втупив очі у стіл. Чи це вона спеціально сіла тут коло нього? Може, хоче, щоб він з нею познайомився, заговорив, адже могла zostатися коло «дідугана». Ні, це напевно лише здається йому. І як то виглядатиме? У неї напевно вже є хлопець. Та й з чого почати? І взагалі нащо? Лекції починатимуться за п'ять хвилин.

— Будь ласка, подай мені сіль, — раптом вихопилося в нього. Дівчина здивовано глянула на нього, і йому здалося, що задоволення розплилося по її лиці. Вона подала солянку, і Володя солодко відчув теплоту її руки на своїй. Очі запитливо дивилися на нього. Тепер згадав, що в руці лише яблуко.

— А тебе не звуть Леся? — врятували його слова.

— Ні, я — Ірина.

— Ти диви! А я був певен, що ти Леся.

— Видно, мене з кимсь поплутав. Хоч, може... А звідки ти мене знаєш?

— А.. а... ну...

Очі засміялися, і на дівочих устах заграла усмішка. Володя також всміхнувся.

— Хочеш мілкшейк?

— Ні, дякую. Я чекаю тут на чоловіка.

Студент зніяковів.

— А, ось і він іде. Ну, до побачення, хлопче!

Дівчина підбігла до молодого бородатого чоловіка, міцно обняла його. Пара зникла в юрбі, залишивши приголомшеного студента насамоті.

9-10 квітня, 1973
Донкастер

На фото вчителі та учні української суботньої школи ім Лесі Українки в Нобл Парку, біля Мельборну, разом з студентами школи українознавства та педагогічної школи, що працюють в приміщенні Українського Народного дому в Нобл Парку. У третьому ряду сидять вчителі, починаючи зліва: Юрко Ткач, Євген Стефин, Валя Дроботюк, Неван Грушецький, Надія Михайлишин, Дмитро Нитченко, Тетяна Сліпецька — кер. школи, Божена Коваленко, Віра Шевченко, Марія Якубович та Дана Осідач. З учителів відсутній Роман Федевич.

Леся Шевченко — 16 років,
студ. Педагогічної школи
в Нобл Парку, біля Мельборну.

МАЙБУТНЄ З УКРАЇНСЬКИМ ПРИСМАКОМ

Нас у хаті живе сім осіб, а саме: мама, тато, троє дітей та дідусь і бабуся. Розуміється, що жити вкупі в одному будиночку тіснуватو. До того ж вся родина розходиться в поглядах майже в кожному питанні. Ми, діти, теж сперечаємось, і це теж до деякої міри дратує батьків. Зрозуміло, під кінець тижня всі стають нервовішими. Тому нетерпляче чекаємо «вікенду». Кожного з нас тягне до нової української домівки, до своїх однодумців і ровесників.

В цю п'ятницю, як тепер часто буває, біля авта метушня: ми ідемо до своєї «Централі» по вечеряти й розважитися серед приятелів і знайомих. Займаючи місце шофера, тато бурчить:

— Коли б знав, що ессендонську домівку продадуть, а в новому місці побудують такий величавий український осередок, то ніколи б в світі не поселився так далеко від нього.

Бабуся підтакнула:

— П'ятнадцять миль — це дистанція, поїздом далеченько. Та хотілося б частіше побачитися із старенькими друзями, поговорити про минуле: війну, молодечі роки, школу, бо тоді ж все це інакше було. Також декого провідати в шпиталику, до бібліотеки заглянути. Там завжди спокійно, правда, дідуню? Ніхто на голові не ходить... — додала недвозначно, поглядаючи на мого брата, великого бешкетника.

Брат уже хотів відповідати, та мама дипломатично перевела розмову на інше:

— Принаймні, після праці посуду не треба мити. Приємно хоч раз у тиждень купити готові українські страви. А обслуга там у вишitiesх сорочках, привітна.

— А я люблю собі пограти в більярд чи в шахи після смачної вечері, — заявив тато.

— А ми колись ще переїдемо до дому пенсіонерів, правда, дідуню? Там багато спокійніше буде жити, — продовжувала бабуся. — І запишемо всі свої гроші на розбудову Централі, — поважно заявила, знову поглядаючи на свого брата.

— Бачу, що не помилилася управа, яку вибрали 1973 року, коли намовили Союз Українок вибудувати старечий дім поруч з домівкою, — посміхався тато. — Будуть грошові прибутки, і тоді вже зможуть думати і про катедру українознавства.

— Тату, а хто ж то був за пан, що ти його водив по залях останнього тижня? — запитала моя сестра.

От забув вам! — відповів тато. — Це ж я з Миколою із Сіднею бачився. Він зупинився у motelі при Українській Централі. Казав, що українці інших стейтів і досі дивуються несподіваному відродженню українського життя в Мельборні. А я йому пояснив, як здійснився проєкт, коли вибрали тут завзяту нову управу, як збудували спочатку головну залю й меншу для клубу, а потім уже прилеглі приміщення для кооперативи «Дністер» та для проводів молодечих та інших організацій. Він добре знає історію України й обізнаний з психологією українців, що коли їм даси куточок, то праця закипить. Це ж за словами Шевченка: «В своїй хаті своя сила і правда і воля».

— І мені здається, — сказала мама, — що Мельбурн тепер збирає самі похвали. Я також розмовляла з приїжджими. Вони кажуть, що тут молодь добре згуртувалась і стала чисельнішою. Їм найбільше сподобалось, що тепер є окремі кімнати для проводу Пласту та СУМ-у, що спільна зала служить всій молоді. Вишивки в музеї також хвалили.

— А ті вишивки вишивають мої приятельки, — гордо поінформувала бабуся. — Одна другу хоче здивувати все новою вишивкою. А вишивають, певно, тому, що їм там спокійно живеться.

Я уважно прислухалась до розмови й вирішила ще пильніше приглянутися до того будинку, яким всі українці Мельборну так пишаються. Адже центр захопив заплановані наші організації, а ще головніше, що розбудив і привабив кілька тисяч приспаних українців Мельборну.

У міжчасі авто вкотилося в автопарк, і ми всі посунули до українського ресторану, звідкіля доносились пахощі борщу та пампушок і звуки українських мелодій.

Леся Шевченко — 16 років.

Студ. Педагогічної школи
в Нобл Парку, біля Мельборну.

ЗА СТИНОЮ ШКОЛИ

(Шкільне життя на весело)

— Ну, що це за дисципліна? Такої класи я ніколи в житті не вчила! Де дзвінок? А хто черговий? Вже десять по дев'ятій!

«Починається, — думаю собі, — день в українській школі». Я швиденько збігаю з товаришками по сходах на молитву, а у вухах ще дзвенить голос учительки, яка гримає на чергового, який загубив дзвінок, забув подивитися на годинник, не витер пилу з лавок і взагалі не знав, що на сьогодні припадає його чергування. Після молитви знову повертаємося до своєї класи.

Наша школа від початку року в новому будинку, але якось шибеники вже розбили шибку, помазкали подаровані занавіси, а також шкрябають лавки, підписують свої імена. Тому згадується приказка, що «ім'я дурня на кожному стовпі видно». Тож пані вчителька збирається читати імена тих шибеників. Нехай вони тоді почистять всі столи й лавки. Ото буде сміховисько!

Видно, наші «ангелики» не дуже змінилися, відколи в позиченій австралійській школі, монашкам на злість, склеювали докупі лавки, підкладали в столи холодні вогні.

Але тихо, діти! Лекція вже почалась. Вчителька, як звичайно, дала нам вправу чи дві і завзялася вчити студентів школи українознавства, які тут поруч. Та, на жаль, граматики, — нудний предмет, а тому наші язички «потребують вправ», тож весь час чути:

— Прошу тихше, сьома класа!

— Ви нам перешкоджаєте...

— Ведіть себе спокійно!

Але нам чути, як у студентів іде лекція. Проста розмова, як між рівними, та ще не знати, хто кого береться вчити. Ось чути, як старший студент школи українознавства до вчительки:

— А ви знаєте такі й такі хемікалі (він називає їх) ?

— Вибач мені, але це щось дуже мені нове...

— А вживають їх для того й того...

— О, це дуже цікаво...

Потім учителька нагадує, щоб хоч тепер дзвінок був своєчасно. Але це даремне хвилювання, бо хіба було ще так, щоб учні забули про перерву?

Ідемо на перерву. На сходах метушня. Це «Вишка» з п'ятої кляси (інакше його продражнили «Фаз») тягає за чуба нашого старосту кляси. Аж ось підходить якась добросердечна пані і каже поблажливо:

— Та ти, великий, не чіпай малого, уб'єш старосту, а хто тоді буде?

— Нічого, — відповідає «Вишка», — то я сам буду старостою...

Але наш староста міцно схопив «Вишку» за чуба, і «Вишка» вже боїться, що втратить свою однушку прикрасу — свій чуб — а староста, хоч і малий, та добре дає здачі... Тож не диво, що й черговий так задивився на цю боротьбу, що знову прогавив дзвінок на лекцію. На щастя, якісь мами «з проблемами» затримали вчительку.

Та ось і лекція співу. На цей раз черговий не забув глянути на годинник і не встиг загубити дзвоника. Вся школа рушилась до іншого приміщення. Кожен шукав собі стілець і місце, де його поставити. Бо ви ж знаєте, що у нас під час співу всі сидять, бо дітки ще з ніг попадають. А хор — то просто живе срібло, а голоси в хорі такі, що навіть вчителька співу часто з розпачу вибігає з кляси. А іноді нас просто виводять, бо ми невпопад співаємо або саме жуємо гуму. А дехто так позіхає, що міг би проковнути слона.

Але по обіді ми маємо «серйозні» лекції. Тепер уже не можна бавитися, бо вчителька добре за нас береться і веде нас в часи гетьманщини та по горах і долинах України, бо тепер уже немає премудрих студентів школи українознавства, які нам заваджали. Але тільки ми почали солідно вчити історію й географію, як чуємо сильний удар надворі, а за тим злякані голоси:

— Дянку, що ж ти, бешкетнику, наробив?! А за хвилину чи дві на дверях з'являється й винний, якого тягнуть на кару: виявилось, що він зірвав ринву.

— Дай мені зараз, Данку, граматику, — каже гнівно вчителька. Вона вибрала вправу й погрозила:

— Оце, щоб не руйнував того, що батьки будували, будеш сидіти, поки не виконаєш!

Та ледве почали навчання, як приводять ще більшого шибеника, який кидав шматки цегли і звалив драбину на прохожих. Він теж за кару дістав писати вправу. Але коли вони закінчили вправи, вчителька їх відпускає, бо вони з молодших клас. Та, вийшовши на подвір'я, хлопці позлазили на трактор і почали битися. Вчителька тоді відчинила вікно й кричить:

— Ну, куди сто вас понесло? Хочете собі голови позвертати?

А ми теж підбігаємо до вікна, щоб подивитися, як вони «звертатимуть голови».

Та за сьогоднішнє дармування платимо дорого: все, що не доробили в школі, додалось до завдання.

Нарешті, лекція танців. Передягаємося і йдемо до залі, але на сцені ще малі закінчують танцювати. Тим часом староста, тікаючи від «ведмедя», біжить через залю. Вони, як коні, гупають ногами, а до того ще й двері грюк — одні, грюк — другі, аж стіни дрижать. Тоді вчителька танців розсуває завісу, і ми чуємо її улюблений вираз:

«На милість Бога, спокій! Нема і хвилини тиші, навіть думати не дають!»

В залі настає тиша, а ми тим часом мерзнемо і згадуємо: обіцяли нам колись, що в залі буде тепленько взимку, буде де заховатися від холоду й дощу...

Танці проходять жвавіше, і день в українській школі на цьому закінчується.

1970 р.

Арета Підгородецька— 16 р.
Студ. Педагогічної школи
в Ессендоні, біля Мебьорну.

ДИВНИЙ ХЛОПЕЦЬ

Надгорі вже смеркало, а за півгодини зовсім уже стало темно, коли я їхав до невеликого міста у справах. І раптом моє авто загуркало і стало. Що робити? Я виліз з авта, обійшов навколо, подивився на мотор, але, нічого не міг зробити, до того ж і бензини було замало. Була вже пізня осінь, і вітер та холод добиралися до кісток. Поблизу стояла самотня стара хата. Їй було, мабуть, не менше 100 років, і було видно, що її ніхто не доглядав.

Моє становище було безвихідне: поперше, була вже ніч, подруге, не було поблизу гаражу та будинків, де б можна швидко відремонтувати авто чи запитати якоїсь поради. Лишалось до вибору: або йти пішки до міста, лишивши авто на дорозі, або сидіти в авті до ранку. Та я не вибрав ні того, ні другого. Я вирішив піти до цієї обідраної самотньої хати, може знайду якусь допомогу. Взяв я свою маленьку валізку, де були харчі. У кишені було ще трохи грошей. Навколо було тихо, тільки вітер жалісно посвистував, ніби співчував моїй біді. І хоч було ще не так пізно, в жодному вікні не світилося. Більше того, багато вікон було побито. «Мабуть, тут ніхто не живе», — подумав я, обходячи будинок навколо. І в цей момент я побачив якусь тінь на ганку перед дверима. Я наблизився, хоч мені зробилося страшно. Це був якийсь обшарпаний хлопець із спотвореним лицем. Хвилину ми дивилися мовчки один на одного. Тоді я сказав:

— Ти тут живеш?

— Так, — відповів хлопець похмуро.

— Сам?

— Так, сам.

— А де родичі?

— Кілька місяців тому померли, — сказав він якимось монотонно.

— То ти сам?

— Сам.

Тоді я розповів йому, що сталося і запитав, чи можна в його хаті переночувати. Він відчинив скрипучі двері і запровадив мене до середини. Засвітив свічку, і я побачив, який брудний вигляд мала кімната всередині. На столі лежали порох та якісь уламки меблів. Потім він показав мені кімнату для снання. Там стояло старомодне ліжко. Тоді я повернувся до кухні і сів, щоб трохи підвечеряти. Запросив і його щось з'їсти, але він тільки заперечно похитав головою.

«Дивний хлопець, — подумав я, — зовсім не схожий на інших: мовчазний, байдужий і якийсь тасмничий».

Я взявся до їжі, а він весь час мовчки дивився на мене. Потім я згадав, що мав у кишені карти і запросив зіграти хоч пару разів. Він мовчки погодився, хитнувши головою. За півгодини я програв йому майже всі мої гроші. Була вже десята година, коли я пішов спати. Відразу заснув, але кілька разів прокидався: мені все здавалося, що хтось по хаті ходить, але коли придивлявся, то нікого не бачив. «Може, то вітер залітає крізь побиті шибки», — думав я. Раненько я прокинувся, вийшов до кухні, заглянув до інших напівпорожніх кімнат, але хлопця ніде не було. Взявши свою маленьку валізочку, я пішов пішки в напрямку міста, надіючись знайти по дорозі гараж та домовитися, щоб забрали та полагодили авто. На щастя, скоро я прийшов до бензинної станції, і звідти післали механіка по авто. Чекаючи авта, я розбалакався з господарем станції. В розмові я сказав, що довелося ночувати в тім обідранім будинку над шляхом. Господар зробив великі очі, почувши про того хлопця з деформованим лицем:

— Ви що, справді, ночували там? І хлопця бачили?

— Бачив, — підтвердив я, — але він справив на мене дивне враження...

— А ви в духи вірите? — перебив мене господар.

— Певно, що ні, — засміявся я, — а до чого тут духи? — запитав я в свою чергу.

Власник станції допитливо подивився на мене і тасмничо сказав:

— А ви знаєте, що той хлопець з перекривленим лицем помер шість років тому? Добре, що вам сдійшлося щасливо, бо декому були з ним великі пригоди.

Я не вірив у ніякі духи, але коли господар сказав про це та ще й забсжився, що то правда, що хлопець помер,

шість років тому, але вночі з'являється у своїм будиночку, мені зробилося страшно.

За годину я вже доїжджав до міста.

На фото видно частину слухачів на авторському літературному вечорі, що відбувся 1-го липня ц.р. в Ессендоні, біля Мельборну. Фото: П. Олійник.

Ігор Якубович, 14 років.

Студ. Школи Укр-ва в Нобл Парку,
біля Мельборну.

ЖАЛІ І СУМНІВИ

Задзвонив будильник. Петро прокинувся. Надворі було ще темно й холодно, а в ліжку так тепло... Йому так не хотілося вставати, тому він і не любив свого блискучого

будильника, що раз-у-раз не давав йому виспатись. Але хлопець відразу пригадав, що сьогодні п'ятниця, останній день тижня, і треба вже вставати, бо ж його австралійська школа так далеко. І він швидко вискочив з ліжка. А з кухні було вже чути брязкання ложок та тарілок і запах смачного снідання.

Як виходив з хати, почув услід:

— Не забувай же, що сьогодні сходи́ни, поспішай додому!

— І навіщо нагадувати? — подумав Петро, — Хіба він не поспішає завжди додому? Адже кожного дня після навчання все якесь шкільне зайняття: хор, спорт, астрономія, оркестра та інше. Тому він щовечора стомлений повертається додому. Хоч би швидше весна, — згадав Петро, — будуть довші дні, сонце і якось веселіше буде.

Петрові не легко потрапити на сьому годину на сходи́ни: у п'ятницю, після школи, він щоразу бере участь у шкільній оркестрі аж до шостої години. Він любить грати, любить товаришів з оркестри: вони якісь відмінні від всіх інших. А після школи завжди йшов з ними додому, розгвідаючи Джулієнові про Україну. Джулієн цікавився, і Петро йому охоче роз'яснював, що Україна — це не частина Росії, що українці — не росіяни, що українська мова — не російська, а окрема слов'янська мова. Джулієн уже знав багато про Україну: про Тараса Шевченка, багато з історії, а найбільше він хотів знати про українських композиторів.

Коли Петро прийшов додому, була вже майже сьома година. Він нашвидку помився, перебрався, щось трохи з'їв, і тоді вже батько повів його на сходи́ни. Хлопець не любив цих сходін. Проходили вони якось нецікаво: зв'язковий не умів нічого цікавого розповісти, захспити чимсь молодь, а все тільки накази, суперечки... І Петро за сім років, як йому здавалось, нічого там доброго не навчився. Більше того, він мав часто різні неприємності. Ось пригадує собі, як він одного разу звернув увагу братчикові на те, що той часто звертається до них англійською мовою. Братчик тоді скипів і, відкликавши його набік, лаяв і погрожував: «Ти не будеш мене вчити, якою мовою гоморити! Розумієш!? А то я тебе повчу не так!»

Було вже давно по сьомій, коли Петро прибув на сходи́ни. Зв'язковий глянув на нього сердито. Та вибачатися не варто було: Петро не раз уже казав, що на сьому годину він не може встигнути на сходи́ни, але зв'язковий і слухати не хотів. Петро сів, чекаючи нових неприєм-

нстей, і відразу почув, як зв'язковий звернувся до гурткесого:

— Прочитай листа, якого я написав!

Той лист був про нього. Запамя'tалися слова: «За те, що не був на святі Юрія... що не був у Великодню суботу в церкві... або виконавши обов'язки, або лишай організацію...»

Петра пригломшили ті слова. Він встав і пробурчав: «Я ж вибачився й пояснював уже, що я в той час мав іспити в австралійській школі»...

— Це ніяке виправдання! Замовч!

Хлопцеві від несподіванки здавило в горлі — чи то жаль, чи гнів, що він уже нічого не міг сказати.

Дома Петро показав листа батькові. Батько, прочитавши, дав мамі.

— На сходини більше ходити не буду, — пригноблено сказав Петрусь.

— І не потребуєш, почув він у відповідь, на велике здивування.

— Про це ще треба поміркувати, — сказала мама, — не скірзь же однаково поведатся й виховують. Є ж гуртки, де всі задоволені.

Петро довго не міг заснути. Всілякі думки лізли йому в голову. Ще не так давно він чув від батьків: «Нас тут тільки горсточка, ти ж не можеш одриватися від свого гурту. Ти ж так швидше забудеш і свою мову...» І Петрові мимоволі приходили до голови добрі й недобрі вчинки людей. З одного боку, він пригадував, як самі братчики та виховники розмовляли між собою англійською мовою, а на зборах вимагали від інших української. З другого, він згадував окремих вчителів з української школи, що були добрими й ласкавими до нього, як всіма силами хотіли впоїти любов до своєї мови, до всього рідного. Один учитель завжди позичав цікаві книжки з своєї книгозбірні, радив писати щоденник. І як Петрові тепер приємно записувати до щоденника найкращі свої пригоди, випадки, успіхи й невдачі. А ще цікавіше тепер читати те, що він записав до щоденника чотири роки тому: він відразу бачив своє минуле життя, свої тодішні думки, про товаришів і приятелів — все те, про що майже цілком забув...

Або та старенька вчителька... Вона його ніколи не вчила, а яка вона була ласкава до нього: завжди щось запитає, щось розповість... Петро вже засинав, а її усміхнене добре обличчя ще дивилося на нього...

Уранці Петро поспішав до української школи, а в го-

лові боролися дві протилежні думки: лишати молодечу організацію чи ні? І коли вже повертався із школи додому, друга думка перемогла. «Ні, — сказав Петро сам до себе, — треба боротися проти зла та помилок. Треба поговорити з проводом, щоб вони подумали про кращу організацію сходи́н, ставлення та виховання молоді».

1973 р.

Володимир Островський,
Учень 7 кл. Рідної Школи
в Аделаїді. 1971 р.

РАЗОМ З УЧИТЕЛЕМ НА РИБОЛОВЛІ

(У сумівському таборі)

Підходив латинський Великдень. До школи не треба йти, завдань не буде, тож і тато не буде скубати за вуха: «Сідай робити задачі!» Яке щастя!

Мої приятелі говорять, що кудись поїдуть, а в нас всі мовчать, і ніхто нікуди не збирається, а мене від цього така досада бере, що не знаю, як вам про те розповісти.

Коли тут, як блискавка з неба — несподіванка! Сіли ми вечеряти, а мама каже татові, що сусід-учитель їде з родиною на сумівську площу на кілька днів і запрошує нас до товариства.

Я так зрадів, що бігом кинувся до своїх вудочок. Навловив черв'яків і вискочив переповнений радістю на вулицю, щоб похвалитися приятелям, що ми їдемо на прогулянку.

Аж дивлюсь, під'їжджає мій учитель, зупинив авто, щось розпитує тата. Я не витримав, підходжу і відразу засипаю його питаннями: «А чи ви вмієте ловити рибу? Чи маєте вудочку? А що маєте на принаду?»

Виявилось, що він і риби не мвіє ловити, і вудочки не має, і жодного поняття не має про риболовлю. Ото ж, думаю, тепер учителем буду я, а ви, пане вчителю, відчуйте, як бути учнем! Це не те, що історію викладати, а рибо-

ловлю вибчати...

І ми незабаром вирушили на сумівську площу. В дорозі довідаюся, що вчитель десь у приятеля дістав уже вудочку і збирається пробувати ловити рибу. Дорога нам не забрала багато часу — всього дві години, і ми були вже перед сосновим лісом, в якому розташувався сумівський табір.

Яка краса! Великий сосновий ліс, чудовий запах хвої, спів пташок! Десь із одного намету чути «Хлопці підємо»..., а в другому чути, як хтось розказує дотепи і лунає дзвінкий сміх сумівців.

Ми відшукали відповідне місце і почали й собі отаборюватись. Учитель мав кийсь візок, причеплений до авта, і сказав, що в ньому будемо спати. Але те возеня було таке мале, що ледве чи його родина вміститься, а не то ще й наша. Тому підкрадалась думка: а де ж ми будемо спати?

Та ось почали розкладати той візок і, на моє велике здивування, з того возеняти вийшов великий караван з подвійними ліжками, столом, холодильником, газовою кухнею та іншими устаткуванням. «Гм, — подумав я, — не дурно люди вчаться!»

Тим часом почало смеркати, і нас поклали до нашої новозбудованої хати-каравану вечеряти. По вечері ми пішли на прогулянку по лісі. Навколо тихий шум дерев, запах сосни та де-не-де перелетить з гілки на гілку сполоханий птах. Цілком стомлені дорогою та враженнями, ми повернулися до каравану.

Перші лекції з риболовлі

Було ще темно, коли ми лишили караван і за кілька хвилин були вже на місці риболовлі. Отут, думаю, моє буде горою: ніхто мене не буде вчити — вчителем сьогодні буду я. «Оце ж беріть вудочку, — звертаюсь до свого «учня», — отак тримайте гачок, щоб вам не заліз у палець, а отак чіпляйте хробака, а потім із-за плеча закидайте у воду».

Тяжко йшла наука моєму «учневі». Я крадькома спостерігав всі його рухи і думав: «Як то важко бути учнем!»

Довго ми ловили і, як я й припускав, мій «учень» нічого не впіймав, але казав, що клює. Мені, правда, пощастило впіймати маленьку рибину, але й та «зчезла», бо тато, гріючись біля вогню, спік її і з'їв, а тому до каравану ми повернулися з порожніми руками... Не було вели-

кої надії, що наступний день буде кращий, але все таки ми зібралися раненько й поїхали. Цього разу, замість черв'яка, ми вживали спеціальну принаду, яку купили ще вчора в крамниці.

І от закинули ми вудки, і я зразу впіймав рибину, а потім знову й знову. Мій «учень» теж, бачу, підучився і зловив аж дві, і так втішився, що наказав мені «ані пари з уст не пускати», щоб не полошити риби. Він знову закинув вудку і витяг з води аж три рибини. Ми всі закричали з радості, але він тепер заборонив нам цілком розмовляти. Мій «учень» ловив спочатку рибу з берега, а потім так захопився, що вже не помічав, що стояв по пояс у воді. І що ж ви думаєте, як не старався я, щоб і собі впіймати три рибини на один гачок — не пощастило. Мій настрій тоді підупав, бо я відчув, що я знову учень. Володимир Островський, а він — учитель історії.

Потім ми повернулися на сніданок до табору. У мене було 25 рибин, а в нього — то вже й не знаю... Мама та дружина вчителя присмажили рибу, і ми всі їли, вона була дуже смачна. Поснідавши, склали візок до купи, розпрощалися з сумівцями і, задоволені, поїхали додому.

Петрусь Комишин
учень Рідної Школи
в Тасманії. 1969 р.

МОЇ ПЕРШІ СТІЙКИ

У неділю, на третій день мого перебування у пластовому таборі, я мав першу стійку.

Розбудили мене о 12-ій годині ночі. Мені дуже хотілося спати, але я встав і вдягнувся. Коли я вийшов із шатра, то побачив, що надворі було темно, віяв холодний вітер, а листя і трава шелестіли, наче хтось ходив навколо табору. Іноді я чув, як хтось хропе в шатрі. Час минав помалу, і я хутко змерз.

Довгенько я так стояв, аж почув якесь шарудіння. То не був вітер, а хтось ішов. Потім я почув, як хтось уже

ближче кашлянув із того боку, звідки чув я шарудіння. Я відразу засвітив ліхтарик і побачив, що то був комендант юнацького табору. Підійшовши, він апитав, як мене звати та звідки я приїхав, і похвалив мене за пильність.

Інакше було зі мною на другій стійці. Надворі тоді було так холодно, що я мусів позичити паджак, хоч мав на собі теплий светер.

Коли в таборі все затихло, я сів на пеньок, бо почувався дуже стомленим. Раптом я почув, що недалеко від мене затріщало сухе листя. Я насторожився і повернувся в той бік. Потім засвітив ліхтарик і гукнув: «Стій!» — у цей час я побачив перед собою двоє червоних очей, які світилися, як дві жарини. Я занімів на місці, а волосся від страху стало дибки. За деякий час, отямившись, я приглянувся краще і побачив, що то був волабі, невеличкий кенгуру, який стояв на задніх лапах і дивився на мене своїми круглими переляканими очима. Він, мабуть, злякався більше від мене. Я погасив ліхтарик, а волабі поскакав собі в ліс.

Трохи пізніше я мав іншу пригоду. Наближалась 12-та година, і мої очі мимоволі стулялися. Щоб не заснути, я ходив навколо табору. Місяць виринув із-за хмар, і тіні від дерев лягали на землю. Я поглядав навколо, чи хто не підкрадається то табору. Коли раптом побачив страшне обличчя, яке було повернуте в мій бік. Моє серце почало швидко стукати, а волосся знову стало дибки. Але придивившись краще, я побачив, що то був обгорілий пеньок. Та я був радий, що нарешті прийшла зміна. Цієї ночі я спав неспокійно, бо снилися мені різні привиди.

Таня Ліщинська, 15 років.

Студ. І-го курсу Школи Укр-ва
в Мельборні. 1971 р.

Темні дерев'яні стовпи
робляться більші й більші.
Одинока постать тяжко й поволі йде.
Тихо. Нема нікого, тільки ніч

та її приятелі — місяць і зорі.
Ніч холодна, морозна, довга.
Прозоре повітря спокійне.
А він іде часами повагом,
а іноді майже бігом.
Минає ніч, і перше соняшне проміння
відживає з минулого вечора,
а білий сніжок падає й падає на мокру землю.
Дерева, як білі душі.
А в тихому куточку в саду,
біля хати,
лежить людина, тиха, спокійна, —
і спить, чи, може, мертва?

ДУМКИ ПРО ЛІТО

Білий сніг паде на мокру чорну землю,
Сірим вулицями біжать до праці люди.
То, мабуть, думають про соняшні, теплі дні,
Але це тільки думка.
Немає зеленої трави, квіток, немає пташок і їхніх пісень.
Зима довга і холодна.
Приходить темна ніч, і хатки, як ляльки, освітлені.
А в теплій середині веселі, сумні люди, маленькі діти.
Незабаром прийде другий день, коли знову підуть до праці,
Знаючи, що це один день ближче до тепла,
До соняшних днів, до прекрасного теплого літа і радощів.

Віра Овчаренко

Студ. I-го курсу Школи Укр-ва
в Баллараті. 1967 р.

САМОТНИЙ ЧОВЕН

Освітлене небо, чорвоне, як жар,
Нависло над морем безкраєм...
То кидає сонце проміння з-за хмар,
Що спати на обрії лягають.
А онде чийсь човен по хвилях блука,

Самотній, пливе сиротою.
Тебе не торкнеться проміння рука,

Лиш думка летить за тобою.
Я довго дивилась на човен пустий,
Що в серці гойдався сльозою...
Не хочу в житті я самотньо плисти,
Блукати упарі з журбою.

На фото учасники пластового табору «Зелена діброва» біля Брізбену, 1972-3 рр. У першому ряду, починаючи зліва: новачки — М. Дмитерко, С. Дутка, Т. Пінкевич. Новачки: М. Бундз, С. Думка, Л. Михайлишин та Ю. Любівич. Другий ряд: юначки — О. Сендзік, Г. Христовська, М. Струк, Н. Керик, М. Пилат та К. Любівич. Третій ряд: юнаки — Симонів, Б. Корнійчук. Ст. пластунки: П. Струк, М. Піскор. Сеньйори: О. Павлишин, Р. Павлишин, (комендант). Старші пластунки: Є. Бобешко, О. Мотика. Пластунка-сеньйорка І. Бундз. Юнаки: П. Копачевський та Р. Мотика.

На світлині випусники Школи Українознавства ім. Лесі Українки в Нобл Парку, біля Мельборну (Австралія) — учасники вечірки-балю-зустрічі, що відбулась 26-го травня, 1973 р. з нагоди 10-их випусків згаданої школи. Починаючи зліва, сидять: Оля Коваленко-Пірсон, Неля Сліпецька-Весела, Олеся Дацьків-Розальйон, Галя Єфименко, Наталка Васютяк-Чайківська, Ірена Тройнер, Марія Бабійчук-Кечпол, керівник школи Тетяна Сліпецька, Валя Сидоренко, Надя Фурик-Жилан, Романна Козак, Христя Цабанюк, Оріся Опар, Наталка Олійник-Головка, Галя Шеремета.

Другий ряд, починаючи зліва: Любомир Сліпецький, Василь Фурик, Богдан Панасевич, Вадим Добрянський, Лена Коваленко-Гіммельрейх, Дзвіня Добрянська, Юрій Радіон, Ганя Панасевич, Володимир Єфименко, Ірена Грушецька, Петро Панасевич, Євген Стефін, Леся Шевченко, Богдан Балабан, Андрій Олійник, Дарія Федевич, Петро Вачур, Олег Шевченко, Марія Шеремета.

Юлія Рибіцька, 18 років.

Студ. Мельборнського університету,

ТРИВОГА НА ПЛЯЖІ

Небо починало режевіти, коли я вийшла з мотелю «Сурферс Парадайс», але надворі було вже досить тепло. Я перейшла вулицю в бік пляжу, дивлячись на море. Воно сьогодні було неспокійне: величезні хвилі з рокомом налітали на берег, розбиваючись і заливаючи білою піною побережжя і поволі відкочуючись назад. Сівши на пісок, я почала малювати бурхливий океан та далекі темні скелі, що стрімко, мов вартіві, стояли над морською стихією, що лютувала вниз.

Проте, це був чудовий ранок. Небо вже ставало блакитним — не було ні хмаринки. Тим часом з-за обрію почало підноситись величезне золоте сонце, і ніби під його магічним впливом і море почало втихомирюватись. І небо, і море засвічуєались чудовими вогненними оранжево-червоними кольорами. Требені хвиль відблискували рожево-золотим світлом. Я почала малювати, намагаючись пошвидше схопити ці чудові барви.

Та ось група хлопців вибігла на берег, штовхаючись та пустуючи. Побачивши мене, вони підійшли ближче подивитися, що я роблю. Я була збентежена, що вони можуть побачити мою наляпану почату картину.

— Доброго ранку, незнайома! Така рання пташка?! — сказав високий чорнявий юнак.

— Мене саме захоплює своєю красою схід сонця, — відповіла я й подумала, який гарний хлопець!

— Ходім з нами купатись! — гукнув інший.

— Ні, дякую, не зараз, хочу ще помалювати до сніданку.

— Ну, побачимось пізніше, — з усмішкою сказав перший.

Після цього вони побігли й кинулись в обійми неспокійних хвиль. На пляжі зібралось уже більше людей. Якась дівчина бігла по березі з великим білим кудлатим

псом, а її родина розташувалась на піску під великою парасолею. Я почала знову малювати, пробуючи воскресити в пам'яті недавні чудові кольори, бо сонце вже зовсім зійшло, і небо стало тепер ясноблакитним. Я була занурена в свою роботу, як раптом заревла сирена. Піднісши голову, я побачила, що люди стояли біля самої води, пильно дивились на океан і щось кричали, показуючи руками. А ті, що стояли далі в воді, в купальниках, спішили вибігти на берег. Спершу я не розібрала, чого була така паніка, але скоро зрозуміла й побачила: полізу від пляжу з'явилися дві акули. Сирена продовжувала голосно ревити, а люди, почувши тривогу, почали збігатись з ближчих вулиць на пляж. Два рятівники вже бігли з свистками, наказуючи всім виходити з води.

В цей момент хтось крикнув: «Акули! Акули!»

Придивляючись до поверхні моря, я помітила хвости чі верхні плавники акул. Колись я їх не раз бачила з пароплава. У цей момент якась жінка закричала:

— Дивіться, дивіться, хтось пливе до берега!

Справді, ярдів за сто якийсь купальник поспішав до берега, то з'являючись на поверхні хвиль, то зникаючи між ними, а слідом за ним показували свої спини акули. Очі й увага двох сотень людей прикипіла до людини, що вибиваючись з сил, намагалась дістатись до берега.

Рятівники скоро штовхнули свій човен на воду, запрацював мотор, і за хвилину наблизились до плавця, та було вже пізно: акула заатакувала плавця, схопила за ногу, коли він був уже біля самого човна. Побачивши це, один з рятівників ударив акулу веслом по голові, другий кинувся в воду на допомогу потерпілому. Діставши кілька ударів, напасниця кинула хлопця і зникла у хвилях моря, лишивши за собою почорнілу воду. Нарешті, рятівники втягли хлопця в човен, і незабаром він був уже на березі. Коли його брали з човна, він зомлів: з порваної литки на нозі текла кров, капала на пісок. Тільки тепер я побачила й пізнала, що це був той самий чорнявий хлопець, що недавно розмовляв зі мною, запрошуючи йти купатися. Його відразу оточили його товариші та інші люди. У за кілька хвилин його забрала вже швидка допомога.

Тим часом по радіо через прибережні голосники попереджали, що вздовж берега кружляють акули і щоб люди не заходили в воду, поки не мине небезпека. Після цього випадку мені вже не хотілося малювати, і я, зібравши свої речі та приладдя до малювання, пішла назад до мо-

телю. Сама ж я теж вирішила більше ніколи не плавати далеко від берега.

Юлія Рибицька

НЕЩАСЛИВА ПРОГУЛЯНКА

Іван скочив з ліжка й підбіг до вікна. Відкривши, жадібно вдихнув свіже ранішнє повітря. Сонце саме сходило, і небо забарвлювалось із сірого в блакитне, а потім почало рожевіти. Він з радістю зустрічав це народження дня.

Поглянувши на свого брата Миколу, який ще міцно спав на ліжку, прошепотів:

— Миколо, вставай. Підемо купатися.

Брат солодко потягнувся і повернувся на другий бік. Але Іван рішуче штовхнув його з ліжка. Опинившись на підлозі, Микола спросоння тільки вимовив: «Що? — Ш-Ш-ш-ш, не крич... Ходім купатись, — повторив Іван.

Згадавши приємне купання, став швиденько збиратись. Вони навшпиньках вийшли з хати, коли всі ще спали.

Хоч пляж був в десяти хвилинах ходу від хати, вони кинулись бігом до берега. Тут ще не було нікого, тільки сполохали чайок, що вже вкрили побережжя. За хвилину вони вже борюкались в холодній воді. Микола схопив Івана за ногу і потяг під воду, а потім кинувся тікати. Брат погнався за ним. Так, бавлячись, вони приплили до свого моторового човна. Гарний великий човен спокійно гойдався на хвилях. Сідаючи в нього, Микола сказав:

— Шкода, що тато ніколи не дозволяє нам самим погнати на човні. Як би було гарно гайнути оце назустріч хвилям. Саме немає нікого, тільки ті рибалки на пристані.

— Слухай, — сказав Іван, і очі в нього заблищали, як завжди, коли він хотів щось зробити заборонене, — а чому б нам зараз не скористатись... Ми його поставимо на те саме місце, і тато нічого не знатиме.

— Ти думаєш?...

— Чому ні. Пішли!

За кілька хвилин хлопці вже мчали човном у відкрито-

му морі. Зустрічний вітер свіжив їм обличчя і мотолошив їхні чуби. А вода перемінилася з темнозеленої в ясноблакитну і пінилася позаду корми.

— Чудово! — кричав Іван. — Давай спробуємо, як швидко він може летіти. Човен відразу набрав повної швидкості і стрілою понісся далі в море, аж геть до лінії обрію.

Поїдемо до того острівця, — кричав Іван під галасливий шум мотора.

— Я завжди цікавився ним, чи можна до нього пристати? — гукнув у відповідь Микола, дивлячись на скелясті обриси острівця з маяком нагорі.

Коли вони наблизились, то побачили стрімкі береги. Вони розчаровано об'їхали навколо, не знайшовши нічого цікавого. Хвилі тут били об скелясті стіни строва сильніше, і вони трималися осторонь.

— Давай вертатися! — крикнув Микола, дивлячись назад, у бік покинутого берега. Та Іван не чув братової поради і з свого боку крикнув: «Цікаво, як тут глибоко — і подивився вниз, але вода була темна, а хвилі наганяли морські водорощі.

— Я ще хочу подивитися, що за тим виступаючим рифом, озвався Іван.

— Напевно такий самий пляж, як наш, — відповів Микола. — Давай вертатись.

— Ще ні, — уперся Іван. За рифом, як і сподівався брат, був гарний маленький пляж, захищений скелею.

Тим часом хвилі побільшувалися, але хлопці не помічали, більше того, їм подобалося, коли човен підкидало догори. «Чудово!» — казав Іван, повертаючись знову до острівця. Милуючись хвилюючим морем, Микола глянув догори і, аж підвівшись, крикнув:

— Дивись! Буде шторм! — і показав рукою на хмари, за якими зникло вже сонце.

— Нічого не буде, — байдуже сказав брат, — все буде добре.

Вони вже наближались знову до острівця, як море почало дужче кидати човном, який аж дрижав.

— Ти збожеволів! — крикнув наляканий Микола, адже починається буря. — Повертай назад.

Раптом вітер шарпнув сильніше, човник, мов пір'їнка, підлетів на хвилях і впав між ними, ніби в глибоку яму. Хлопці схопилися за борти, ледве втримавшись. Микола побілів, Іван теж загубив свою недавню хоробрість:

— Повертай до берега! — кричав він, але повернути

було важко. Іван допомагав, але нічого не могли зробити, бо тепер хвилі керували човном. Все навколо ніби кипіло і гнало човен на каміння.

Аж ось блискавка раптом розкраяла небо, grimнув грім і линув дощ, а спереду йшла просто на них велечезна хвиля.

— Скеля! — закричав Микола не своїм голосом. Вмить почувся тріск, човном сильно труснуло, щось зарипіло. Микола просто вилетів з човна. Іван простяг руку, тримаючись за борт човна, який потопав, але Миколу захлиснула хвиля... і в нього все почорніло перед очима.

* * *

Іван прокинувся і глянув навколо. Кімната була чиста, біла. Біля нього сиділи дві сестри й лікар. Нараз всі недавні страшні події вирости в його пам'яті. Він хотів піднятися з постелі, але не міг, відчуваючи гострий біль у нозі. Голова була важка, як свинець.

— Микола? Де Микола? Що з ним? — запитав він слабким голосом.

Лікар похитав головою. Іван зрозумів, що з Миколою сталося страшно, що його вже немає на світі. Він відвернувся й гірко заплакав.

Присутні слухають виступи учасників авторського літер. вечора 21-го травня 1973 р. в Ессендоні, біля Мельборну
Фото: В. Фокшан.

Олег Шевченко, 15 р.
Студ. Педагогічної школи
в Нобл Парку, біля Мельборну.

ПРОЗРІВ

Петро давно прокинувся, але з постелі підніматися не хотілося. Був холодний зимовий ранок, аж занадто холодний для переважно соняшної Австралії. Знадвору вперто добивався вітер, шарпаючи стару віконну раму, і навіть у хаті відчувалися його крижані подихи.

Зрештою, навіщо було йому поспішати? І Петро приємно потягнувся, думаючи, як то гарно було не йти до української школи в цю суботу.

»Навіщо мене батько посилав до тієї клятої школи, — думав собі. — Хіба ж я українець? Я ж австралієць, бо народився тут, у Мельборні».

Петро ніяк не міг зрозуміти, навіщо йому потрібні ті далекі українці, що живуть десь там, за залізною заслоною. Ліпше б було жити своїм життям вдома, ніж йти за прикладом батька. І що з нього за батько? Ніколи не буває вдома, завжди працює при тій нещасній громаді, то замітає залю, то розставляє столи, а город заростає бур'яном, травою, хата потребує ремонту.

Та хід його думок перебив материн стукіт у двері.

— Петре! Чи ти вже встав? — почувся її настирливий голос.

— Ще ні... — озвався знехотя Петро.

— То піднімайся скоріше! Снідай! Демонстрація ж починається в одинадцятій!

Петро був заскочений. Він же не казав матері, що протест проти масових арештів в Україні відбудеться сьогодні. Звідки ж вона дізналась?

— Я не їду. Я домовився з приятелями, що поїду на футбол, — не погоджувався Петро.

— Не говори мені дурниць! Що з тебе за українець, коли ти не підтримуєш своїх людей?! Поспішай, бо батько зараз виїжджає.

Петро давно вже знав уперту материну вдачу і здався. Не довго думавши, він одягся у старі джинси та пом'якшав

піджак.

Побачивши неохайний вигляд сина, мати нову сердито наскочила на нього:

— Чи це ти в такому вигляді збираєшся їхати? Я не хочу тебе бачити в такому обтріпаному вигляді, та ще коли їдеш на поважний протест! Це ж буде сором нашій родині на весь Мельбурн!

Почувши галас, батько теж з'явився, а мати відразу до нього:

— Ти бачиш, як твій синок одягнувся? Хіба це не сором?

Батько теж підтримав материні вимоги:

— Поки ти у цій хаті живеш, ти будеш вдягатися так, як батьки кажуть, — почав він поволі, але твердо пристукуючи пальцем по столі.

Петро бачив, в яке безвихідне становище він потрапив і, щоб уникнути дальшої сварки, швидко переодягнувся.

У місті на «Сіті сквер» уже зібралося багато українців. Петро швидко сховався між ними, боячись, щоб його часом не побачив знайомий австралієць

До Петра відразу підійшов молодий українець-демонстрант, певно, організатор, і всунув йому в руки плякат, хоч Петро не дуже поспішав його взяти. Демонстрація розпочалася тихо, але незабаром пожвавішала, підбадьорилася. Українці вигукували, вимагаючи звільнити ув'язнених українських патріотів. Петро навіть не спостеріг, як теж захопився, і хоч спершу неспішно, але що далі, то сильніше став вигукувати: «Чорвоні кати! Звільніть українців»!

А тоді, як горів советський прапор, а на вітрі гордо розвивалися два синьо-жовтих прапори над головами чисельного натовпу і пролунав могутній спів українського гімну, у Петра від зворушення зацеміло серце. Він кинув погляд на величезну юрбу зацікавлених австралійців, і вони йому видалися такими далекими, такими чужими.

Ріта Філонюк, 14 р.
Студ. Школи Українознавства
в Ессендоні, біля Мельборну. 1971 р.

БРОВКО

Вітер щоразу дужчав, бився об стіни хати, а сніг застеляв землю, заліплював вікна. Здавалося, що цей мороз і сніг гуляють по всьому світі. І не даром малий Михайлик думав, що цього року зима найхолодніша.

Надворі поволі смеркало, і шибки вікон чорнішали. А коли буря іноді на хвилину притихала, то з лісу долітало грізне виття вовків.

Тато з Івасем пішли до хліва покласти коровам їсти, а мама присвічувала їм ліхтарем. Лише Михайлик лишився в хаті та песик Бровко, якого пустили погрітися. Раптом Бровко зірвався з-під лави, підбіг до дверей і загавкав.

— Що там, Бровку? — запитав Михайлик. А Бровко гавкав і шкрябав лапками двері, рвався надвір.

— Ні, Бровку, не пущу. Ще злий дід вітер понесе тебе від мене, закине в сніг, — лякав його Михайлик. І пес, ніби розуміючи хлопчикову мову, вернувся назад до лави. Але за хвилину він знову схопився, підбіг до дверей і сердито загавкав. Михайлик і собі підійшов до дверей, вмоляючи Бровка:

— Нема там нічого, ось глянь, — і хлопчик прочинив трохи двері і сам глянув у темряву ночі, тримаючи Бровка за ший. В цю мить пес рвонувся і, вирвавшись з рук, зник у темряві.

— Бровку! Бровку! Вернись! — гукнув йому вслід Михайлик, покинувши розчинені двері. Хлопчик чув гавкання пса і біг у тому напрямку.

* * *

Михайликів брат Івась перший повернувся до хати і, побачивши, що двері відчинені і Михайлика немає, побіг по маму й тата. Запаливши смолоскип та взявши рушницю й ніж, тато з Івасем кинулись шукати Михайлика, а мама стала перед іконою і почала молитися.

В той час, як тато з Івасем, привітуючи, бігли по Михайликових слідах, сам Михайлик біг за Бровком, чув його гавкання і благав його повернутися. Михайлик не чув уже ні холоду, ні вітру, тільки сльози котилися йому з очей. Раптом хлопчик почув якусь боротьбу, гарчання, і він зупинився, згадавши про вовків. Але за хвилину знову зірغاється з місця і побіг уперед, а гілки дерев були його по лиці, рвали на ньому одєжину. Аж ось на галлявині на білому снігу він побачив: поміж дерев щось лежить. Підбіг ближче, і бачить — Бровко, а бля нього лежав неживий вовк. Михайлик думав, що й Бровко неживий і заплакав. Але в цей час помітив, що його пес ворухився. Він з радістю схопив Бровка і притиснув до себе. А коли повернувся, щоб нести песика додому, то побачив світло і татів та Івасів голоси.

— Тату! Іване! Це я тут, Михайлик! Наш Бровко вовка задушив! — гукнув хлопець.

За кілька хвилин тато, тримаючи Михайлика за руку, наближався до хати, а слідом за ним ішов Івась з раненим Бровком на руках. Почувши їхні кроки, мати кинулась назустріч і з радістю й сльозами обхопила руками Михайлика, а він все розповідав про Бровка, який задушив вовка.

З того часу минуло багато літ, а Михайлик і досі згадує про той випадок з Бровком та вовком.

Марійка Орфіній, 15 років,
учениця 7-ої класи Братської Школи
в Мельборні. 1973 р.

ЗГАДКА ПРО ЛІТО

Маруся сиділа біля вікна. Гарячі сльози текли їй з блакитних очей, а її думки верталися на кілька місяців назад, коли ще було літо. Вакації цього року почалися раніше, і Маруся з батьками поїхала до моря на кілька тижнів.

На другий день по приїзді Маруся вигрівалась на піску й читала книжку. Читала? Ні, вона дивилась у книжку, а сама мріяла про хлопця, бо всі в школі сміялися з неї, що вона й досі не має знайомого хлопця... А одна хвалилась, що її бородатий Василь уже кілька разів поцілував, і від цього вона ніби стала вже цілком дорос-

лою...

І раптом великий футбольний м'яч ударив Марійку у плече й відскочив набік. Дівчина схопилась з місця, вона була зла, що хтось враз розігнав її солодкі мрії. Вона оглянулася навколо, хотіла побачити, хто це зробив, як зустрілись поглядом з хлопцем, що підбіг до неї. Він був високий, тіло бронзове, волосся темне, кучеряве, очі променисті великі.

— Перепрошую, що я помилково зачепив вас м'ячем... Чи не наробив вам шкоди?

— О-о-о... нічого, — ледве вимовила Маруся, заскочена такою несподіваною зустріччю.

Коротка розмова, і хлопець, схопивши м'яч, побіг до своїх товаришів, а дівчина дивилась йому вслід, ніби невдоволена, що він так швидко зник, як і з'явився. А хлопець був красивий і без бороди та отих довгих патлів, які здавалось, ніколи не бачать води.

* * *

Перед вечерею, коли Маруся перебиралася, згадувала ранішню коротку пригоду з хлопцем. Вона журилася, що навіть не знала, як його ім'я, і була певна, що більше його не побачить. Вона вже готова була вечеряти й зайшла до залі та сіла собі в куточку самісінька.

— Добрий вечір, дівчино, — озвався чийсь голос. Марійка оглянулася і побачила того самого хлопця. Дівчина привіталася, а сама аж затремтіла з несподіванки чи з радості.

— Мене звуть Павло Солинський, — почав хлопець, не зводячи очей з дівчини.

— А мене кличуть Чук, а справді моє ім'я Маруся Юлійчук, — сказала вона в свою чергу. Павло сів поруч, і Маруся забула й про вечерю. Довго розмовляли, а потім пішли до сусідньої залі, де були танці. Уже опівночі вони вийшли з приміщення і стояли освітлені сяйвом місяця. Павло легенько повернув і прихилив дівчину до себе й поцілував. Марійчине серце спалахнуло. Це ж було перший раз у її молодому житті. Від цього дня вона ніби переступила поріг від дитячого віку до молодечого, юнацького. «Тепер уже дівчата не сміятимуться з мене», — думала вона, вертаючись з цього приємного побачення. З того часу Маруся часто зустрічалася з Павлом і проводила вільний час разом. Та вакації швидко минули, і Павло, прощаючись, обіцяв писати до неї листи.

* * *

Маруся вже була дома, як дістала перший лист.

— Що то вже каваліри пишуть? — посміхнувся Марусин тато, — вийнявши лист з поштової скринки.

— А що ж ти хочеш, — заступалась за дівчину мати, — їй уже 15 років минуло... — але глянувши на Марійку, мати теж посміхнулась. Та дівчина мовчала, схиливши голову, ніби чимсь провинилась.

А листи спершу приходили майже щодня, а потім все рідше, аж поки й зовсім припинились. В останньому листі Павло писав, що знайшов іншу дівчину, і тепер нема коли писати...

Перші дні Марійка тяжко переживала, текли сльози, боліло серце. Але вона заспокоювала себе думкою, що вона помалу його забуде, а потім знайде кращого.

Андрійко Ліпдинський, 12 років,
учень 5 класу Братської школи
в Мельборні. 1971 р.

ЖУЧОК

Білявий хлопчик Богдан бавився у старому будинку, коли туди забіг невеличкий песик. Він був чорний і з великими вухами, що висіли, як лопухи. Богдан забрав його додому. Мама, як побачила, то не знала, що й робити.

— Ну, навіщо ти його привів? Щоб гавкав цілу ніч або скавучав і не давав усім спати?

Та після довгих розмов і прохань мама поступилась: «Побачимо, як він себе поводитиме».

Богдан назвав його Жучком. З того часу Богдан годував його доглядав і бавився з ним. Песик був досить спокійний і навіть розумний. Він скоро навчився ходити на двох ногах, щоразу зустрічав Богдана, коли він приходив із школи. Богдан йому ще на вулиці давав у зуби торбинку з книжками, і він слухняно ніс її до хати. Скоро всі звикли до Жучка. Та ось одного дня Жучок вискочив на дорогу і потрапив під авто. Богдан почув Жучків плач і вискочив на вулицю. Схопив його на руки і, плачучи, поніс до хати. Скоро Богдан з мамою та песиком були вже у ветеринара і розповіли йому, що сталося. Операція тривала три години, і три години Богдан з мамою чекали під дверима операційної кімнати. Ветеринар сказав, що песик дуже побитий і залишиться в лікарні.

За три тижні ветеринар під'їхав своїм авто до Бога-

нового будинку. Він постукав до хати, тримаючи на ланцюжку Жучка. Побачивши живого й здорового Жучка, Богдан аж затанцював з радості по хаті. А ветеринар сказав мамі, що Жучок мав сильне здоров'я і витримав операцію й видужав.

Жучок теж був дуже радий, побачивши своїх господарів: він лащився до Богдана і лизав йому руки, ходив по хаті, обнюхував усі куточки і потім ліг до ліжка, де він завжди спав. З того часу Богдан пильно стежив, щоб Жучок не вибігав на вулицю. Вони стали ще більшими приятелями.

Андрійко Ліщинський, 12 р.

ЗАГАДКОВІ БОБРИ

У хаті, що стояла в лісі над річкою, жив Петро Каренко. Сдної ночі він почув, як тріщали й падали дерева. Петро підбіг до вікна і побачив, як великі бобри гризли дерева. Коли закінчили гризти, побігли до річки, а Петро дуже обережно пішов за ними. Коли вони віддалялися, вони робилися щораз менші. Петро сам собі не вірив, що сталося.

На другий день він пішов подивитися на їхні сліди. Вони були такі великі, може вдвічі більші, як Петрова нога. По обіді Петро поїхав до села, що лежало за двадцять миль від його хати, щоб привезти когось подивитися на ті сліди. Він привіз доктора, на ім'я Степан Петренко. Доктор подивився на сліди і сказав, що він привезе людей з кліткою, щоб зловити хоч одного бобра. Того вечора вони наставили клітку, а самі заховалися в хаті. За якийсь час прийшли бобри і почали гризти дерева. Довго треба було ждати, поки один з бобрів попав у клітку. Коли дверцята клітки закрилися, інші бобри втекли до річки. Клітка залишилася надворі, бо була велика, щоб внести її до хати. Люди думали, що бобер буде старатися втекти з клітки, але він спокійно лежав. Він три дні не їв і не пив і по трьох днях помер. Доктор Степан Петренко забрав мертвого бобра до міста, щоб знайти причину смерті.

За кілька днів Петро дістав листа від доктора: «Дорогий Петре! Деякі звірі не можуть звикнути до клітки. Той бобер, що ми впіймали, помер від туги за волею. Твій приятель Степан Петренко».

Від того часу Петро більше не бачив бобрів в цій околиці. Де вони поділися, залишилося Петрові загадкою на все життя.

Катя Ткач, 12 років.
Учениця 6-ої класи Рідної школи
в Нобл Прку. 1970 р.

У ТЕМРЯВІ

Ми вже були зовсім сонні, коли поверталися після ватри до своїх шатер. А коли наблизилися до нашої невеличкої брами, я подумала: «Ось іще буде збірка, а тоді можна буде цілу ніч спати». На збірці сестричка сказала: «Ну, дівчата, тепер підете спати, але спершу я визначу, хто буде на стійці, бо вночі можуть напасти хлопці або хтось інший». Пробігши очима по наших обличчях, вона додала: «Ну, Олю і Катю, ви — найстарші, то будете найдовше стояти».

Почувши це, я ледве не впала. Я сумна повернулась до шатра. Оля теж сиділа насуплена. «Ну, що, Олю, мусимо цієї ночі йти на стійку?» — роздягаючись, сказала я. «Та доведеться, — погодилась Оля й зазначила: «Між іншим, Катю, я чула, що будемо вартувати від десятої до дванадцятої. Це страшно!»

Ми швиденько лежали й поспули. Вночі нас розбудили дівчата, які саме закінчили стійку. Мені дуже не хотілося йти. Поперше, я була сонна, а, подруге, надворі було темно й холодно. Оля теж була незадоволена. Та треба було вставати. Вилізши із спальних мішків, ми одяглися. Спершу тільки голови вистромили з шатра, а потім набралися хоробрости і вийшли на стійку. Навколо було темно, і сон геть зник, а замість нього прийшов страх. Тримаючись за руки, ми підійшли до старого евкаліпта, що ріс поблизу, й стали під ним. Оля потихеньку запитала: «Катю, чи тут є звірі?»

— Мабуть, є.

— А які, ти думаєш, тут можуть бути звірі?

— Може, кенгуру, — кажу я, — або опосуми, давуни, вомбет, а може й тасманський чорт...

— О, це недобре, — каже Оля, — і як же той чорт із Тасманії міг сюди добратися? А я ще боюся, що оце як ми тут стоїмо, може підлізти і вкусити за ногу гадюка або скорпіон. А скорпіони отруйні? — запитала знову

Оля.

— О, дуже отруйні, — кажу я. — Я раз чула, що одного чоловіка, що таборював сам у лісі, укусив скорпіон. У нього було авто, але нога швидко опухла і він не міг натискати на педаль. А якщо за 24 години не зроблять застрика, то людина умирає. І його знайшли потім метрового.

— Це жахливо, — прошепотіла Оля, а я заспокоїла її: «Ти не бійся. Як тебе вкусить скорпіон, то пластове авто завезе швидко тебе до лікарні».

— А ти надієшся на ту стару пластову «бомбу»?

Потім ми почали ходити навколо табору: чи все гаразд. Але нашу увагу привернув ліс. Там щось зашелестіло і захиталися гілки. Ми злякалися й побігли до шатра.

— Давай сестричку покличемо, — сказала тремтячим голосом Оля.

— Та що ти! Вона подумас, що ми справжні боягузи, — сказала я, і ми, як злодії, вилізли з шатра і перелякано почали придивлятися до того місця, що нас налякало. В цю хвилину з-за кущів виплигнула кенгуру, подивилась на нас, а потім пострибала на таборову площу. Ми так злякалися, що притулились одна до одної і стояли, сховавшись за евкаліптом. Ми вже збирались побігти до шатра, щоб сказати сестричці, але в цей час із найближчого шатра висунулась сонна голова і сказала: «Дівчата, можете вже йти спати». Сестричка була така сонна, що навіть не помітила, що поблизу стояла досить велика кенгуру і щипала травичку. Та ми раді були, що нашим страхам прийшов кінець, і побігли до свого шатра.

Дмитро Нитченко

ЖУРБА І ГУМОР У ТВОРЧОСТІ С. РУДАНСЬКОГО

(Сто років з дня смерті)

Нещодавно минуло 100 років з дня смерті відомого поета, співця журби й неволі, а (поруч) і творця багатьох гумористичних ~~творів~~, Степана Руданського. Читаючи співомовки та гумористично-сатиричні поезії ~~нашого~~ поета, що в перший період після Т. Шевченка був найбільшим творцем поетичного слова, читачі думають, що це був «хронічний весельчак», дотепник, гуморист, повний оптимізму й безтурботності. Справді ж, його життя склалося дуже нещасливо: суперечки з батьком, хвороба, вічні злидні та царський гніт і національне безправ'я були супутниками всього його безрадісного життя. Та незважаючи на всі ці обставини і на те, що він прожив (усього тільки) 39 років, його творчість становить солідний вклад в нашу класичну спадщину і не втратила свого значення ще й сьогодні.

Народився Степан Руданський 25-го грудня (старого стилю) 1833-го року в с. Хомутинях на Вінниччині в родині священика. У 8 років батьки віддали його до Шаргородської духовної школи-бурси, а в 1849-му році він уже вступає до Кам'янець-Подільської духовної семінарії. Тут він, всупереч русотяпським поглядам батька, що вороже ставився до української мови, набирається української свідомости, багато читає корисних видань і починає писати свої поезії українською мовою. Це батька дуже гнівило, і між ними на цьому грунті виникає незгода. Батько настоював, щоб син писав і листи, і твори російською мовою. Це бачимо з листа Руданського до брата, де він скаржився на батька: «Заказують (тобто забороняють — Д.Н.) мені мою рідну мову. Заказує батько. Але у мене був прадід і прапрадід: вони мені не заказували. Не слухає батько мови мови, — зате мене і по смерті, може, послухає штирнадцять мільйонів моїх однодумців... Батько, може, не любить своєї мови через те, що нею говорять у нас мужики, — а нібито в московщині не говорять мужики

по-московській? Да і чим ми луччі від мужика? Всі ми рівні у Бога і у натури»...

І справді, батько, пишучи до Степана листа, підкреслював: «Если захочеш писать письмо, то пиши или почтительно, не по-малороссийскому, або лучше ничего не пиши!» Отак безкомпромісово й вороже ставився батько до рідної мови, хоч, як бачимо з листа, він і сам допуття російської не знав.

Тож не дивно, що коли Руданський по закінченні духовної семінарії вступив у Петербурзі не до духовної академії, як йому наказував батько, а до Петербурзької медико-хірургічної академії, то це призводить до розриву з батьками, і батько відмовився допомагати синові матеріально. Яке те злиденне життя спіткало молодого поета-студента, можна бачити з його ж творчости та з листів до брата Григорія. В одному з листів Руданський писав: «Коханий Гришо, милий мій брате! Лист твій від 28-го марта і п'ять карбованців я відібрав на страсній неділі, — не повіриш, як ти мене потішив перед святами: за ті гроші я хоч трохи підновився навесні, принаймні підновив старий жупан та шаровари, вставивши нові червоні пасмужки, та ще й на свята zostався карбованець в кишені»... Це був якраз 1859 рік, коли Степан складав іспит в медико-хірургічній академії в Петербурзі, і коли найбільше розвинулась у нього хвороба туберкульози. (Тож і характерним для того періоду є його вірш «Студент».

У 1861-му році, ~~коли~~ закінчив академію, Руданський ~~виставляти~~ звання лікаря, вирушає до Криму, куди через його стан здоров'я спрямувало правління академії. По дорозі він відвідав рідне село, де жили вдова-мати та сестра, а, приїхавши до Криму, одночасно працював лікарем в маєтках князя Воронцова, а також — у Ялті. Платня лікаря була тоді дуже мізерна, до того ж він був людиною дуже співчутливою і бідних людей лікував безкоштовно, а іноді ще й сам допомагав матеріально.

Родинне життя його склалося теж нещасливо: давніше його покинула кохана дівчина, а в Ялті він зійшовся з міщанкою, Явдохю Широкою, яка мала вже трьох дітей від першого чоловіка. Це теж обтяжувало матеріальний стан і не сприяло творчості.

~~Тим часом~~ У 1872-му році вибухнула в Криму епедемія холери, яка поширилась навіть на окремі губернії України, зокрема на Херсонщину, Басарабію, Київщину та Поділля. Лікуючи хворих на холеру, Руданський сам захворів 25-го липня 1872-го року і, прохворівши дев'ять міся-

ців, помер 21-го квітня 1873-го року. Його рідний брат згадує, що останні хвилини свого життя поет мужньо дивився смерті в вічі, «наспівуючи хрипким басом свою улюблену українську пісеньку «Україно, моя мила».

У 1892-му році коштом прихильників покійного поета, на могилі в Ялті було споруджено пам'ятник, на якому викарбувано уривок з його вірша «Чорний кольор».

На могилі не заплаче
Ніхто в чужині.
Хіба хмаронька заплаче
Дощем по мені.

Початки теорчости Руданського, як уже згадано, припадають на кам'янець-подільський період, тобто на 1851-1854-ті роки. Тоді в літературі були сильні впливи романтизму й романтиків не тільки на Заході, а і в Україні та Росії. В Україні друкував уже свої романтичні балади Тарас Шевченко, Ізмаїл Срезневський, Гулак-Артемівський, Боровиковський. В Росії — поет Жуковський. Писали в цьому модному тоді жанрі і польський поет Міцкевич, а ще до них — на Заході Гете та Бюргер, які мали великий вплив і на Схід Європи. Баладу «Лісовий цар» перекладала Д. Загул, Грінченко та П. Куліш. Тож не дивно, що й Руданський, потрапивши під вплив інших, почав писати спершу балади. Уже в самому Кам'янець-Подільському в 1851-му р. він написав 6 балад. Перша з них «Два трупи» має типово романтичний зміст. Син лишився без батьків: батько потрапив на війну до турецького полону, а мати померла. І син, пустившись берега, йде в розбійники. Сидячи в лісі над дорогою й очікуючи когонебудь, щоб ограбувати, він підстерігає й забиває людину. Потім, роздивившись, бачить, що то він забив батька, що повертався з полону, і сам кінчає самогубством.

Жанр балади, що походить з часів середньовіччя, перейшов багато країн, зазнавши чималих змін. Для цього жанру властиві казково-фантастичні або легендарно-історичні твори невеликого розміру, сюжет яких часто має трагічні ситуації, вбивства, нещасливе кохання, продаж душі чортові, отруєння зрадливого, перетворення людей на дерева чи тварини, вставання мертвих з могил чи трун серед кошмарної ночі, незвичайні явища природи тощо.

Пізніше Руданський написав ще три балади. Майже всі вони, як і в Тараса Шевченка, мають соціальний ґрунт трагічного кохання.

Потім Руданський написав близько 40 ліричних віршів, більшість їх близькі до народніх пісень, деякі мають

сильне громадське звучання, підкреслюють соціальні обставини тих часів, безправ'я простої людини. Тож до цього циклу належать, як «Повій, вітре, на Україну», що став народньою піснею, також такі, як «Калино-малино», «Козаче-голубе», «Полюби мене», «Чорний кольор», «Гей, би-ки», «Нехай гнеться лоза», «Наука». Останні часто перегукуються з поезіями Тараса Шевченка, з яким, як припускають літературознавці, Руданський міг зустрічатися в медико-хірургічній академії, куди Тарас Шевченко іноді приходив до студентів, повернувшись з заслання.

У 1859 му році Степан Руданський пробував видати збірник своїх поезій «Нива», але Київський цензурний комітет не дав дозволу на друк. Пізніше, у 1861-му році він таки дістав дозвіл на ~~збірник своїх~~ вибораних творів, але вже не мав грошей. Тож Степан Руданський належав до тих небагатьох авторів, які за життя не побачили своєї друкованої книжки, до того ж по журналах він надрукував усього за життя з 20 ліричних та гумористичних поезій.

Наш клясик захоплювався також збором народніх пісень, зокрема подільських. Ще на початку своєї творчості він упорядкував два томи «Народніх малоросійських пісень» (134 пісні), зібраних на Поділлі, та великий ентографічний збірник «Подільське весілля». Пізніше упорядкував збірник пісень з нотами, що звався «Копа пісень», але жодний з них не був опублікований за життя. Лише після його смерті, аж у 1928-му році була знайдена ця збірка пісень у приватній книгозбірні і надрукована, а також були видані «Казки та оповідання з Поділля», де було близько 500 текстів, з яких Руданський записав понад 80 мелодій пісень.

~~Тим то і його~~ ліричні поезії і співомовки своєю формою та мотивами близькі до народніх пісень. Більшість ліричних пісень має сумний зміст, журбу як через його нещасне життя, хворобу, так і через обставини національного та соціального гноблення з боку царської Росії. У поезії «Над колискою» автор пише, яка доля чекає кріпацьку дитину, починаючи від колиски. У цьому творі є характерні рядки для долі кріпака, який зазнає тяжкого життя на панщині, а потім заберуть його в москалі. До того треба пам'ятати, що в ті часи до війська брали на 25 років!

«... Поженуть тебе в чужу сторону
І зачнуть муштрувати,
І приказ дадуть — мову рідную
На чужую зламати

Нотатки

Це дуже нагадує й теперішні часи, бо в армії української мови немає і українські газети «Ворошиловець» та «Червона армія», що виходили попервах, русифіковані.

І наломишся, і забудеш ти
Свою мову рідненьку,
Смоп'янеш не раз не по-рідному
Свою рідну неньку...

А прийде війна — зложиш голову,
Де і хто поховає?
Не згадає мир, не спитається,
Хіба Бог спам'ятає.

У поезії «Нука» поет подає гострий контраст двох поглядів на життєвий шлях своєї дитини, яка кидає батьківський дім і йде у світ шукати щастя. Мати радить у житті бути гнучким перед начальством, щоб син перед панами згинався, як билиночка, ~~зате~~ пан прийме його за покірність і дасть кращу працю; ~~тоді~~ тоді син піде вгору, мов по драбинці, а тому ~~він~~ зможе тоді розпрощатися з батьківським полем. Але погляди батька є ~~(антитезою)~~ до поглядів матері. Він, ~~на~~ ^{навпаки}, наказує синові, щоб він не гнувся перед ~~трутнями~~, а як спина зігнеться від тяжкої праці, то ~~зате~~ пізнає життя, і світ із ним порівняється, а одночасно він і з полем ~~батьківським~~ привітається. Інакше кажучи, не стане безбатченком, який цурається всього рідного, своєї мови, аби здобути становище серед панів.

У поезії «Гей, бики» ~~автор~~ ^{поет} закликає боротися проти всякого бур'яну й засмічення рідного поля, боротися проти зла. Тут можна розуміти під злом кріпаччину, русифікацію, засмічення життя чужими недобрими звичаями, які несла Росія.

Одним з цікавих жанрів поета є «Спісмовки», яких понад 150 було надруковано вже після його смерті. Це віршовані дотепи, жарти, анекдоти, спрямовані проти гнобителів, хабарників, п'яниць, брехунів, різних зайд, що часто дурили й обкрадали наших людей, як цигани, москалі, тощо. Їхнє джерело — народні приказки, розповіді, легке висміювання та критика спрямовано і проти дяків, ксьонзів, священиків, а іноді й єпископів, що несли з Росії гидкі традиції, резбещеність, любов до наживи. Наскільки вони були популярні, бачимо з того, що більше 30 видань спісмовок та творів Руданського було надруковано лише в Галичині ще до 1918-го року. Віль-

ше 30 видань було їх ~~уже й~~ по революції 1917-го року. А вперше їх було видано ~~вже~~ частину у 1880 році заходами матері Лесі Українки — Олени Пчілки.

У спієсмовці «Засідатель» ~~говориться~~, що їхав засідатель і провалився на «тонкім льоду». Всі метушаться, не знають, як витягти, врятувати, але «йде жидок убогий», який, знаючи жадобу ~~до грошей~~ (засідателя) сказав, щоб тільки наставили над водою карбованця, і засідатель сам вискочить. Відомий всім віршик «Свиня свинею» або «Вовки», де в легкій формі висміюється брехуна й боягуза, який сказав, що за ним 100 вовків гналось.

У гуморесці «Жалібний дяк» Руданський жартує з голо-су дяка:

Коли щойно в церкві дяк
Іже заспіває,
Бідна баба у кутку
Мало не вмлїває.

Аж завважив тєє дяк,
До неї забрався.
— Чого плачете ви так? —
Стару запитався.

— Як не плакати мені, —
Стара баба каже, —
Коли мене голос ваш
Аж за серце в'яже.

Так колись моя коза
На льоду кричала,
Як там її звірина
Бідну розривала.

Не менш дотепний жарт «Хто висвятив»:

Питається архирей попа молодого:
— Який, — каже, — тебе чорт висвятив дурного?
А той йому, неборак, глянув тільки в очі:
Та святили ж, — каже, — ви, пресвятий панотче!

До творчих здобутків Руданського належать також кілька історичних поем, які колись були друковані, а тепер тільки згадують літературознавці, але у виданнях творів Руданського їх немає. Це поеми «Мазепа», «Іван Скоропа-

да», «Павло Полуботок» та інші. В поемі «Іван Скоропада» поет висловлює свій біль за долю України, пишучи:

... І ще довго над тобою
Будуть панувати?
Твоя слава у могилі,
А воля в Сибірі.
От що тобі, матусенько,
Москалі зробили

Степан Руданський також один з перших переклав сучасною українською мовою «Слово о полку Ігоревім», назавши його «Ігор князь Сіверський». Він також уславився своїм перекладом з грецької мови ~~відомого епічного твору~~ «Іліяда» Гомера та «Енеїда» Вергілія, що свідчить про його глибокі знання і мови і техніки перекладу. Степан Руданський відомий також як перекладач слов'янських та інших мов, як з польської, чеської, російської, німецької. А потрапивши до Криму, він відразу вивчив татарську мову, щоб познайомитися з татарською народною творчістю і познайомити нашого читача.

Доробок Степана Руданського досить великий. Але тільки в 1895-1903-х роках було видано його повну збірку у семи томах. Досі ж і по революції виходили одностомники вибраних творів. Лише цього року вийшов в Україні три томник творів поета, куди можна сподіватися увійде дещо з того, що досі протягом 70-х років було замовчуване

Тож, як бачимо, Ст. Руданський був на диво патріотичним, талантовитим і працюючим автором, що за коротке своє життя лишив нам такий великий доробок. Він мав дружні зв'язки з низкою письменників та діячів нашої культури, як з композитором П. Ніщинським, поетом А. Метлинським, істориком Миколою Костомаровим, політичним діячем і публіцистом М. Драгомановим, художником Айвазовським тощо. Гострий розум, ерудиція та дотепність справили велике враження і на Костомарова, який назвав його «навдивовижу талантовитою людиною». Іван Франко також писав про Руданського, що він має «великий талант, обік Шевченка найвизначніший в українським письменстві 19-го віку». Дуже високу оцінку також дав Франко перекладові «Іліяди» Гомера, що його зробив Руданський.

Тож, підсумовуючи, можна додати, що дякуючи своїй майстерності, творчість Руданського має велике значення не тільки для історії літератури як твори пізнавального

значення, а й сьогодні як будуючий фактор у боротьбі проти зла, як енциклопедія народнього гумору, увібраного в його творчість, як твори мистецького значення. Тому сьогодні і ми на далекій чужині з такою пошаною вшановуємо пам'ять нашого талановитого творця, літератури, коли минає 100 років з дня його смерті.

З нагоди 60-річчя заснування українського Пласту, в Аделаїді відбулася 23.12.1971 — 3.1.1972 Ювілейна зустріч, в якій брали участь і видатні представники Пласту Канади та Америки. На світлині пластуни-новачки і новачки на пластовій площі в Аделаїді.

На фото учасники та організатори програми Веселого вечора, що відбувся 4.7.1971-го р. в Українському Культурно-Товариському Клубі в Сідней.

Мирослав Болдох

УКРАЇНЬСКА ГРОМАДА В АВСТРАЛІЇ Піонерська еміграція

До 1948 року Австралія була «невідомою» країною в історії української еміграції. Одинокими українцями, що до того часу проживали в Австралії, була родина ветеринарного лікаря в Сідней д-ра Барчинського і декілька осіб в стейті Квінсленд, які по першій світовій війні приїхали з групами росіян через Манджурію і Китай.

До 1948 р. Австралія щодо іміграції мала свою «ізоляційну» політику, яка дозволяла на поселення тільки громадянам брітанського материка. Урядові австралійські кола мали на меті не допустити напливу азійських народів, і в цьому питанні ще й сьогодні зобов'язує т.зв. «біла» іміграційна політика.

В 1948 р. схвалено окремий іміграційний закон, і від того часу почався приїзд нового типу поселенців Австралії. Ними були спершу прибалтійські народи і поляки, а далі й українці з переселенчих таборів Зах. Німеччини й Австрії. Найбільш масовий приїзд українців припадає на рр. 1949-53. Всі ці поселенці одержали офіційну назву «нові австралійці» і це зустрілося, після кількох років, з спротивом новоприїжджих, вважаючи це за класифікацію як другорядних громадян; на сьогодні ця назва вже рідко вживається.

Офіційна статистика показує, що в Австралії живе 22 тисячі українців. Але сюди не враховані діти, народжені в Німеччині, Італії й інших країнах, як також і в Австралії. Єдиним показником в переписі населення є країна народження, і таким чином офіційний перепис, т.зв. «цензус», є для нас кривдчим. За офіційними даними наших церков, які мають дуже точний перелік своїх вірних і за даними громадських установ, ми прийняли, що на терені Австралії проживає 35 тисяч українців.

Поселились вони в більшості біля стейтових столичних міст і найбільшими скупченнями являється Сідней (Новий Південний Велз), Мельборн (Вікторія), і Аделаїда (Півд. Австралія); далі йде Брізбен (Квінсленд), Перт

(Зах. Австралія) і, врешті, найменші скупчення в Канберрі (Столична Територія) і в містах Гобарт та Лонцестон на острові Тасманія.

До Австралії приїхало приблизно 10% українських емігрантів з європейських країн, і вони становлять біля 1% всіх імігрантів Австралії. В офіційній статистиці, серед 30 національних груп, українці знаходяться на 12-му місці.

Перші роки побуту позначалися поважними труднощами для новоприїжджих. Контракт з державою на перші два роки праці, що в більшості зумовляв найгіршу чорноробочу працю, і часто працюючі батьки жили від решти родини на сотки миль віддалі. Незнання мови, дискримінація європейської освіти і кваліфікацій, брак технічно-індустріального досвіду.

Але найбільш дошкулюно вичувалось те, що перші українці, приїхавши до берегів п'ятого континенту, як національна група, були здані виключно на власні сили і спроможності. Не було тут жодних допомогівих комітетів, церков, людей, що могли б послужити досвідом і порадами. Без знання мови і довілля, без фінансових засобів, розділені розлогими просторами, здавалось, що промине чимало часу, поки українська людина на новому континенті спроможеться на одню піонерську громадсько-національну працю.

Але наш притаманний організаційний хист та гін до самозбереження, виявили непересічну мірку ініціативи, послідовності і посвяти. Вже в перших днях, ще в переходових таборах, відбуваються перші організаційні сходи, творяться ініціативні гуртки, пишуть прохання до Європи у справі священиків обох віровизнань, укладаються проекти перших статутів громадських установ, організуються хори і мистецькі гурти, суботні школи, відбуваються перші спільні імпрези, як Свят-вечори, святкування Державности і роковини Т. Шевченка. Перші організаційні сходи відбуваються на лавках в парках, гаражах чи у військових бараках.

Найбільш гідним уваги було те, що самі, живучи в шатрах чи гаражах, вже з перших заробітних платень організуються збірки на фонди придбання власних народніх домів.

На шляху до організованої національної спільноти

Не диво, що вже 15.5.49 р. постала перша наша громадська установа в Аделаїді: Українська Громада Південної

Австралії. Перші організатори та основоположники нашого організованого життя мали тоді на увазі, щоб створити установу, яка на еміграції була б одинокою національно зобов'язуючою і передовою у відношенні до інших організованих форм громадського життя. І тому вибрано назву цієї установи «Українська Громада», і покладено на початках твердий наголос, що мережа цих Громад становить громадсько-національний сектор і таким чином найбільш безпосередню і виступаючу організаційну побудову. Назва «Українська Громада» і її структура являється, мабуть, єдиною громадською системою у відношенні до інших країн нашого поселення.

За адміністративним принципом стейтів, з осідком в столичних містах, почали творитися Стейтові Українські Громади, а в дальших місцевостях стейтів творилися філії чи гуртки Громади. 9-11 червня 1950 р. відбувся перший з'їзд делегатів Стейтових Громад, на якому створено першу громадську централю Австралії — Об'єднання Українців Австралії (ОУА), що його очолив бл. п. Василь Болух.

Незабаром, за зразком Європи та інших країн нашого поселення, почали, мов гриби по дощі, творитися дальші громадські, церковні і політичні організації. Це не дуже сприяло початковим намаганням централізації громадського життя. Одні організації віджили з часом, на їх місце потворилися нові. А коли не стало місця на творення нових, то найновіша дійсність позначилася двоподілом існуючих серед деяких розполітикованих секторів нашої спільноти.

Щоб дати змогу всім організованим секторам бути членом громадської централі і для всецілого завершення громадської (а частинно і політичної) консолідації, в 1953 р. змінено статут і назву ОУА на Союз Українських Організацій Австралії і під такою назвою він існує до сьогодні, мючи в своєму складі 20 членів-організацій. Таким чином, з одним винятком, СУОА репрезентує і координує працю всіх організованих громадських формацій в Австралії.

Окремо належало б сказати про шкільництво. Рідні школи мають своє приміщення при Народніх Домах, а в окремих випадках при церквах. Але всі вони є охоплені однією громадською мережею, на місцях в Шкільній Раді стейту, а в крайовому значенні в Українській Центральній Шкільній Раді, яка є членом СУОА. В 35 українських школах, 140 вчителів навчають приблизно 1600 учнів і студентів кожного року. Школи Українознавства і Пе-

дагогічні школи зуміли виховати молодих вчителів, з народженої вже в Австралії молоді, які совісно виконують свої вчительські обов'язки в рідних школах. Саме одним з великих досягнень рідного шкільництва в Австралії є те, що воно не зазнало різних поділів, як в інших країнах поселення.

Від 1953 р., по всій Австралії почалась доба придбання або будови власних народних домів і церков. Для цього було необхідно Українським Громадам зареєструватись в урядових колах як правні компанії, з правом набувати власне майно. Кожний стейт в Австралії має свої власні адміністративні закони, немов окремі держави в державі. Проте затверджені статuti Українських Громад в основних справах завдань української еміграції становлять певну однородність, включно до назви: Асоціація українців Австралії, Вікторії, Зах. Австралії і т.д.

Українські католицькі парафії на початку користувались церквами і приміщеннями місцевих католиків, а православна церква знайшла допомогу в англіканських колах. Але незабаром обі наші церкви, після оформлення власних крайових проводів з єпископами, почали підготову і акцію будови власних церков.

Це було конечним ще й тому, що австралійське суспільство виявилось дуже стриманим, а то й неприхильним до емігрантів небритійського походження, і в перших роках позначилась ізоляційна прірва. Мешканева проблема в Австралії зажди була (і на сьогодні є) дуже незадовільною, і тому наші люди мусіли мешкати в початкових днях в гаражах, різних добудівках чи гостелях. Австралійський обиватель, з типовим самозакоханим англосакським комплексом, не був психологічно підготований до масового припливу емігрантів і не виявляв найменшої охоти їх пізнати чи піти їм назустріч.

Свідомі такої дійсности, наші люди почали будувати власні і громадські домів. І коли в праці над проєктами статутів, перших основуючих зборів, контактів з урядовими колами виявила ініціативу інтелігенція, то в роках «гарячки» будови народних домів і церков велику винахідливість, практичний досвід і жертвеність виявило наше простолюття. Знайшлись мулярі, столярі, сотки помічників. Треба було дивуватись кожної суботи й неділі, як 40-50 людей працювали від ранку до вечора при будові просторих народних домів по всій Австралії. Цей ентузіазм можна пояснити найкраще таким моментом: коли закінчено будову сцени, дуже часто на ній появлявся великий

напис: «В своїй хаті, своя правда і сила і воля».

Звичайно, спершу будовано чи закуплювано центральний дім, а в дальших роках — в окремих передмістях. Для ілюстрації варто б вказати на приклад стейту Вікторія, з столичним містом Мельборном. Біля 10 тисяч українців у Мельборні та околицях мають 8 народніх домів, і при деяких ще окремі шкільні приміщення, величну католицьку катедру і дві цекрви, три православні церкви, 127 акрів пластової оселі з басейном і будинками, біля 50 акрів сумівської оселі з будинками, спортовий майдан, два будинки щадничої кооперативи (на сьогодні вже має 2 мільйони дол. обігу річно) і одну ферму з призначенням для будови дому для пенсіонерів. Все це має біля 2 міль. покупної вартости на сьогоднішній день і зважити заробіткові спроможності в Австралії та тільки 24 роки життя — це величезне зусилля і посвята українського піонера на цьому терені.

Коли українці Мельборну показували всі ті надбання землякам з України (професорові Київського університету, морякам, коли радянські кораблі забирали куплену австралійську пшеницю), то вони недовірливо запитували «скільки австралійська влада дала вам на це грошей?»

Хоча ми говоримо про 35 тисяч українців в Австралії, то за даними організаційного відділу СУОА, 7 тисяч є членами громад та інших організацій, репрезентованих в громадській централі. Зваживши, що членство в громадах та інших організаціях в системі СУОА в якомусь відношенні повторяється, можна сказати, що організована спільнота нараховує 5 тисяч (одну сьому загальної кількості українців). Така дійсність недалеко відбігає і від інших країн поселення, але в Австралії особливіші труднощі є у великих просторах (пр. від осідку СУОА Укр. Громада в Західній Австралії віддалена на 2 тис. миль). На 2.974 квадратних милях території Австралії проживає 35-тисячна українська спільнота.

Український громадський сектор, у відміну до інших країн поселення, позначається двома вимовними моментами. Поперше, він ніколи не був опанований якоюсь партійною групою, що могло б загрожувати його всеукраїнському характерові. В проводах громад та централі були люди з різних політичних середовищ з особистими спроможностями до своїх завдань.

Хоча українська громада в Австралії партійно і політично є зрізничкованою, подібно як в інших країнах, у важливих і життєвих питаннях ця громада завжди виступає

суцільним і солідарним фронтом.

Другим моментом, яким позначається громадський сектор в Австралії — це ідеалістична настанова громадського активу, його проводу. Ще й досі вся праця проводиться безкоштовно у вільних від праці хвилинах і в громадських установах немає ні одного платного урядовця.

РІДНЕ СЛОВО

Якщо взяти до уваги загальну кількість українців в Австралії, то їхня видавнича діяльність, розповсюдження друкованого слова і боротьба за вдержання на поземі рідну мову серед чужого довкілля мають також поважні успіхи. Самий факт появи трьох часописів, з власними друкарнями, свідчить, що Австралія не відстала від інших країн.

Австралія, мабуть, була першою країною, що спромоглася накладом громадської централі, СУОА, видати 862-сторінкову книгу, документальну публікацію про поселення українців в Австралії, яка зветься «Українці в Австралії». Як СУОА, так і різні громадські комітети опублікували англomовні видання, як «Людська гідність і відвага» про події в Україні, інформації про процес В. Мороза, переклади публікації В. Чорновола, І. Дзюби та інших. Все це розсилано на адреси австралійських державних, політичних і наукових діячів або роздано безкоштовно під час протестаційних та маніфестативних демонстрацій і походів.

Надруковано понад 45 видань українських авторів, що живуть в Австралії, головніші з яких книжки Дм. Чуба «В лісах під Вязмою», «Живий Шевченко», Дм. Нитченка «Український правописний словник»; М. Лазорського «Кирило Розумовський», «Патріот», «Степова квітка»; С. Домазара «Замок на Водаєм» українською та англійською мовами; Л. Далекої «Легіт і бризи» та «Забавки»; Іванни Сірко «Голос крові», Зої Когут «Культурні арабески», а вже цього року з'явилося нове видання покійного Миколи Лазорського «Світлотіні» — збірник історичних оповідань, нарисів, спогадів на 400 стор. друку.

Тут же у В-ві «Ластівка» за редакцією Дм. Чуба вийшло понад 10 різних видань наших авторів.

Заходами філії ОУП «Слово», перевидано роман Б. Антоненка-Давидовича «За ширмою», а тепер робляться заходи до перевидання книжки «Як ми говоримо» того ж автора.

Від довшого часу існує в Аделаїді Т-во прихильників

творчости М. Зерова, організатором і надхненником якого є Кузьма Прохорович Каздоба, а голова др. І. Ващишин. Досі, заходами цього Т-ва, видано або перевидано чотири видання: «Королларіум» та «Нове українське письменство» М. Зерова, збірник спогадів про неокласиків «Безсмертні» і лише недавно — літературознавчу працю П. Филиповича «Література» за редакцією Гр. Ол. Костюка. Ці видання друковані коштом зібраних пожертв, а всі друкарські та редакційні праці оплачувались мінімально...

Видано також чимало шкільних читанок Марії Дейко.

Літературно-мистецький клуб в Мельборні видає неперіодичний альманах «Новий обрій». Впорядковує і редагує його Дм. Чуб. Досі появилось чотири числа цього цікавого збірника з літературного та культурно-мистецького життя в Австралії.

На особливу увагу заслуговують т. зв. Двомісячники української книжки і преси, які проводяться від 1958 р., під патронатом Укр. Центр. Шкільної Ради і СУОА в місяцях липень-серпень. Ініціатором, організатором і надхненником цієї щорічної акції є відомий вже Дмитро Васильович Нитченко. У згаданих місяцях, за 20% знижки, проводиться продаж книжок, видань, а також організація передплат на газети, за кличем «Українське друковане слово в кожній українській хаті». В останні роки продається річно під час «Двомісячника» 2-3 тисячі книжок на суму 5-6 тис. доларів. За час 15 «Двомісячників» розповсюджено 26.122 книжок на 62.786 дол. (тут не враховано передплат на газети).

Приблизно 25% вищезгаданих видань припадає на дитячу та молодечу літературу. Популярними є монументальні твори, повісті, історичні романи, гірше розходяться малосторінкові книжечки, особливо поезії. Та найбільший успіх мають видання сучасних радянських авторів, твори яких заборонені на батьківщині. Видання «Прологу» «Берег Чекань» Симоненка розійшовся так, як жодне досі видання.

МИ І АВСТРАЛІЙЦІ

Австралійське суспільство, як витвір англосакських поселенців (англійців, шкотів та ірландців), до приїзду масової еміграції, позначувалося ізольованістю від зовнішнього світу, груповим самолюбом і австралійським націоналізмом. Австралійський обиватель навіть недолюбливав новоприїжджаючого англієця, давши йому згрідливу наз-

ву, яка пскутує до сьогодні.

Але в Австралії, як в демократичній країні, всі поселенці (в тому й українці) від першого дня мали повну свободу для есебічного себевияву. Українська справа в Австралії була невідомою. Сама наша присутність в Австралії почала робити інформацію і пропаганду. Творились українські асоціації, виступи назовні культурно-мистецьких одиниць, особисті зв'язки — все це крок за кроком поширювало і закріплювало українське питання.

Від першого дня український поселенець дуже послідовно доказував і протестував. Не змішувати його з росіянами, змінити національність у паспорті, це український танок, а не російський і т.п. Так було кожного дня, на праці, в товариській чи офіційній зустрічі, в петиціях до урядських кіл. І так з'явилася окрема рубрика для українців в переписі населення, появилися українські видання і книжки в університетських, державних і місцевих бібліотеках, заговорено по радіо і в телебаченні, почала писати преса. І коли в 1956 р. появилсь на Заході лист українських політичних в'язнів з Мордовії, перший раз в історії австралійського парламенту заінтерпелювано українську справу.

Сьогодні — це вже не рідкісна подія, коли австралійська преса пише: «1500 українців демонструють в Мельборні в обороні арештованих в Україні», «Українці пікетують ссоєтську амбасаду в Канберрі», «Українці протестують в Сідней в обороні Мороза» і под. Парляментаристи, державні й політичні діячі, яких українці запрошували як промовеців на національні святкування, маніфестації і віча, грюхали інформаційних матеріалів і запізнавались з українською справою. Оце зусилля пропаганди української політичної думки і популяризування української визвольної справи, знайшло серед австралійського довкілля велику міру зрозуміння і симпатій.

Ясно, що годі говорити про якийсь український елемент в сфійній австралійській політиці. Ми хотіли б тільки віднотувати про зворот і позитивну еволюцію щодо української справи на п'ятому континенті.

Ширення правди про Україну і здобування для неї приятелів серед австралійського суспільства вимагає основного знання і зрсзуміння світу країни нашого поселення. І тут далеко кращі можливості матимуть діти приїжджих батьків. Але, знову ж проблема в батьках, які своїм прикладом, діловістю і речовим аргументом мали б допомогти своїм дітям віднайти духовий зв'язок з реальною і жи-

вою Україною — батьківщиною їхніх батьків.

ЧАС — НАИБІЛЬШИЙ ВОРОГ ЕМІГРАЦІЇ

Кожний еміграційний рік криє в собі небезпеку, бо віддаляє нас від часу виїзду з батьківщини. Цей час інколи буває химерним художником і для декого малює образ батьківщини в надто згущених кольорах. Затрата реальної дійсності і брак перспектив спричиняють або конфлікти або втечу людини від ідейної настанови. Австралійська практика вказала, що громадські низи, наші селяни і робітники, виявились більш стійкими і відпорними в цьому відношенні від інтелігента. Останній, зокрема в перших роках, не міг переставитися соціально до становища робітника, і після десяти років позначився поважний відхід інтелігенції від проводу і праці в громадській діяльності.

Еміграційний час також небезпечний втратою живих людей цього покоління, що в початкових роках творило й організувало наше життя в країні поселення. Це болюча і незаступима втрата.

А рівночасно з тим, на громадському видноколі, появляється новий її член — еміграційне покоління. За 24 роки в Австралії вжеросло нове покоління. Це нова проблема, що криє в собі психологічні тонкощі, вимагає основнішої застанови, підходу і такту.

Щоб передати наші надбання в країні поселення та ідейну спадщину в надійні руки, треба зводити бій за душу молоді української людини. І не можна тут підходити з безкомпромісових позицій, але на базі синтези двох духовостей і вартостей берегти і включити молоду українську людину в тяглість і послідовність наших історичних змагань. Родина, церква, українська школа, молодечі організації — це інституції громадсько-національного дошкілля еміграційної молоді.

Культурно-мистецька діяльність являється, як показує практика, поважним засобом у вдержанні молоді при українстві. В останніх роках, на сценах Народніх домів в Австралії, щораз частіше виступає наша молодь, а бувають випадки, що самостійно заповняють програми національних святкувань. Мистецький вечір української молоді II-го Здвигу Українців Австралії в 1967 р. виявив непересічний мистецький рівень молодих виконавців. Танкова група (14 хлопців і дівчат у віці 12-16 років) приїхала до Мельборну на фестиваль за 2000 миль, з Перту. При відомих

наших хорах, як «Боян» в Сіднеї чи «Гомін» в Аделаїді потворилися «Юний Боян» і «Юний Гомін», які з великим ентузіазмом ходять на проби, вивчають репертуар, а що найважливіше — гуртують нашу молодь з перспективою майбутніх чисто українських подруж. На окрему увагу заслуговує Молодечий Катедральний Хор при укр. кат. катедрі в Мельборні. Цей хор — це сотня молоді у віці 12-20 років вже зумів практично об'їхати всю Австралію з самостійними концертами.

Велике виховне значення для нашої молоді мав розголос в австралійській пресі про події в Україні, арешти і гідна постава патріотів в Україні. Треба було тільки бачити, з яким ентузіазмом молодь включалася в протестаційну акцію. Ці живі актуальні символи найбільше промовили до молоді української людини, і молодь виловлювала кожну вістку з австралійської преси чи телебачення. Пластові гуртки відразу прибирали імена Алли Горської, В. Мороза, Ю. Шухевича і ін.

При Літ-мистецькому клубі в Мельборні існує секція молодих, яка начисляє 14 авторів. Беруть вони участь спільно з старшими в авторських вечорах, читаючи свої нариси, оповідання, вірші. Досі друкувались вони в 46-х журналах і газетах, а в українській австралійській пресі час від часу дають власні сторінки «З творчости наших наймолодших». У «В. Думці», було вже 15 таких сторінок.

Вищеназвані позитивні явища аж ніяк не можуть розв'язати і невідрадних моментів на відтинку нашої молоді. Ми не помилимося, коли скажемо, що це, мабуть, можна б сказати про інші країни нашого поселення. Більшість нашої молоді відходить від українства, при всіх стараннях батьків і громадських установ, світ країни нашого поселення в цьому внутрішньо-психологічному двобої виходить переможно. Правда, ми ще зовсім їх не втратили. Є випадки повороту, зокрема, коли в молодій родині появляються діти.

І тому, з перспективи збереження національної ідентичності, дуже важливим є чисто українські подружжя. Під тим оглядом в Австралії є не найгірше і, за даними наших церковних кругів, біля 55% всіх подруж є чисто українськими.

ВИСНОВКИ

Наймолодша українська еміграція в Австралії подвійно ізолювана. Назовні океанами від українського масиву у вільному світі, а на самому континенті, внутрі, великими

просторами. Три центральні стейти: Півд. Австралія, Вікторія і Новий Південний Велз себе часто взаємно відвідують, і ці поселення мають кращі можливості себе зберегти на довший час. Далеко віддалені і менші скупчення, як в Західній Австралії, Квінсленді чи Тасманії, є виставлені на більшу небезпеку «громадського застою».

Немає можливостей нового допливу крові. Свідомий того, громадський провід в Австралії робив намагання через австралійський еміграційний уряд спровадити певну кількість українців з Польщі та Югославії. В першому випадку не пощастило, але вдалось деяким родинам з Югославії в 1965-68 рр. поселитись в Австралії. Незважаючи на довготривале перебування поза межами батьківщини, ці родини з Югославії виявилися стійким і надійним елементом і позначили себе в громадському і церковному житті дуже позитивно.

В далекій Австралії українська громада здана на власні сили. Еміграційна відстань часу створює подальші труднощі, а велика віддаль між поодинокими скупченнями українців в декого витворює почуття самотності. Тому, поборюючи технічні і фінансові перешкоди, в Австралії відбуваються останньо Крайові здвиги українців, виміна мистецькими силами між стейтами з метою частіше гуртувати земляків, а нашій молоді показати, що австралійська Україна має і вмє виявити свій національний потенціал.

Беликою допомогою для такого поселення українців, як в Австралії, був би шляхетний приклад консолідація українських громадських і політичних сил у вільному світі. Це мобілізувало б нашу спільноту, давало б почуття віри у власні сили і перспективи на майбутнє.

Найкращими досі інъекціями для нашої громади були події на бітьківщині останніх років. Ці найновіші і актуальні симболи боротьби українського народу доказали, що 50 років російсько-імперіялістичної окупації не здавили українського народу. Україна політично і концепційно виграла. Крізь далекі континенти і океани, без фізичного зв'язку і порозуміння, відбувається своєрідна «виміна» взаємної допомоги; говорять в обороні переслідуваних перед вільним світом, а рівночасно духово підсилюють непересічним прикладом людської й національної гідності земляків на батьківщині.

Яким шляхом піде майбутнє української громади в Австралії? Треба вірити, що вона вже збереже свою національну самобутність. Ця громада стоїть напередодні 25-

річчя поселення — срібного ювілею. Не треба закривати очей, що за той час, в житті і змаганні цієї громади часто змагалось особисте людське, вужче групове з загальним українським. Ті, що творили цю історію поселення, що були відповідальними, подбали, щоб перемогло українське загальне.

Наступне 25-річчя напевно вже буде під знаком перебрання і відповідальності наступного молодшого покоління. Воно не зробить такого поповнення як ми надіялись і на що є вимоги. Але це покоління матиме відвагу в шуканні нових і свіжих синтез вдержати українську громаду в Австралії живучою і більш цілеспрямованою.

І треба вірити, що і в наступному 25-річчю ця нова українська людина вийде переможною.

Від редакції: Цю статтю подаємо в незначному скороченні за ж. «Сучасність», квітень 1973 р.

Т. Ляхович

ТЕАТР ЧИ ПАНТОМІМА

(З лондонських вражень)

Ми живемо тепер в дуже цікавий переломовий час. Наростає нова генерація, яка старається відкинути усе, що створила попередня, стара генерація, протягом віків. Вона бореться проти старих напрямків в літературі, вона ламає усі дотеперішні форми музики, малярства, штуки, вона ламає дотеперішні засади моральності, подружнього життя, вона виступає проти дотеперішніх політичних систем, вона хоче творити новий світ і новий лад.

Ця реакція, мабуть, є наслідком останньої війни, яка принесла з собою мільйони жертв, знищення і злидні, які треба приписати тій старій генерації. Вона запитує: «По що ті жертви?»...

Ця молодь бореться за новий лад, однак часто вона не має ясного пляну на майбутнє, часто попадає в різні труднощі, доходить до суперечностей, шукає нових шляхів, однак тим не зраджується. В своєму стремлінні до чогось нового, ніяк не хоче повторяти старого, пережитого, скомпромітованого...

Під цю пору в Лондоні група молодих ентузіастів створили новий театр, який пориває з усіми дотеперішніми формами театральної штуки і намагається створити зовсім щось нове й відмінне.

В серці Лондону, під великою залізничною станцією «Чарінг Кросс», в підземеллях, група молодих артистів продукує тепер свою виставу, яка підносить уяву людини до небувалої, фантастичної висоти. Умови: цілковита співучасть у грі аудиторії з артистами. Аудиторія — це інтегральна частина вистави. Програма розпочинається тим, що зібрані відвідувачі театру мусять позбавитися непотрібних частин одєжі, як взуття, краватка, піджак, щоб усе те покласти до кольорового мішка. Цей мішок повертається знову по «виставі». У такому одязі глядачі входять до першої напівосвітленої кімнати, де очікують їх артисти (х усіх 55 осіб). В кімнаті чуються легкі звуки музики. І тут починаються дитячі забави. Бавляться або в Наполеона, або моряка, змія, Цезаря або ангела з неба. Як і хто це виконує, лишається кожному повну волю. Публіка бавиться разом з артистами. Уважається тільки, щоб хтонебудь не переступив форм етики, бо в такому випадку дуже чємно буде звернена йому увага. По закінченні цієї «забави», публіка набирає почувань веселости, безжурности, дитинства.

Дальше переходиться до другої кімнати, освітленої на червоно. Тут публіка стає довкруги колом, по середині кола балетна група виконує екзотичні танці, а одна з танцюристок зі свічкою в одній руці і чашею з вином в другій, наближається по черзі до кожного з глядачів і подає вино до пиття. Ця церемонія триває приблизно 20 хвилин, і усе набирає враження орієнтальної містики, забувається про весь світ, входиться в сферу мрій і нереальности...

По тій церемонії публіка поодинці переходить темним коридором до наступної, більшої кімнати, т. зв. лябіринту почуттів. Цей лябірнт є головним центром цілого видовища. Звуки голосної музики «рок ен рол», кольорово освітлена кімната, екзотична обстановка — все це інший, модерний настрій. Очікується чогось нового, сенсaційного. Вся театральна група розпочинає свою виставу — танцями. Публіка приглядається, і поволі усі по черзі втягаються до співучасті в танкові. Починається божевільно-темпераментний танок, вимахування руками, головою, підкидування всгами, гикручування всим тілом. Це модерний «рок ен рол». По закінченні танку приходить щось надзвичайне. Притишений голос просить публіку приплющити очі, нічого не боятися й поволі, не відчиняючи очей, ходити в юрбі. Знову озивається мелодія орієнтальної музики, а в повітрі чується запах ніжної парфуми. Раптом

м'який дотик уст — це поцілунок від незнаної. А далі дотики, обнімання, стискування делікатних рук, а все разом має на меті усунути усякі бар'єри між публікою й артистами. Публіка й артисти — це одна цілість. Захоплення публіки досягається не деклямацією, грою, співом чи діалогами, а тільки мовчазливим настроєм, мімікою, поєднанням почувань артистів і публіки. І це є ціль нового експериментального театру в Лондоні, т. зв. «Глобал Віллідж» під Чарінг Кросс.

Після того переходиться до дальших кімнат, де przeprowadжується експерименти в напрямі розвитку почувань, як смак, дотик, зір, нюх, а по виставі, яка триває три години, артисти і публіка збираються в приватному барі на традиційний «кап оф коффі» або «драй мартіні». І тут є ще раз нагода порозмовляти з артистами, поділитися враженнями, запізнатися приватно. Як в приватному житті, так і в сценічній праці — це люди-ентузіясти, які пробиваються зі своїми новими ідеями в життя. Вони відвернулися від традиційної опери Ковент Гарден, де найдешевше місце коштує 25 дол., відвернулися від двох величезних лондонських опер «Садлер Уелс», відвернулися від усіх інших лондонських театрів, яких щоденно пресарекламує понад 60, відвернулися від театрів, які пішли шляхом цілкомітої порнографії, а розпочали творити зовсім щось нове естетичне, небувале...

Залишив я цей театр як співучасник сценічної гри, відмолоджений, вільний від усяких земних клопотів, з гарними мріями, які так потрібні під сучасну пору кожній людині.

Проф. В. Олійник

МІЙ СПОМИН ІЗ ПОХОРОНУ ІВАНА ФРАНКА 1. У ДОМІ ПОКІЙНОГО

Іван Франко помер у неділю, 28 травня, 1916 року, о 4-тій год. по полудні у Львові. Був це час 1-шої світової війни.

Про смерть Франка довідалось українське громадянство щойно в понеділок ранком. У вівторок, тобто 30 травня, пішов я до дому Франка, щоб віддати йому останню пошану та помолитися за його душу.

Прийшов я саме в полудневу пору, а тому й не зустрів нікого, крім двох жінок і одного студента. Помолившись, стояв я доего, оглядаючи тлінні останки великої людини.

Тіло перебувало в першій кімнаті від вулиці Понінського, тепер Івана Франка. Двері знадвору були відчинені, в кімнаті — тиша, як у церкві. Стіни й вікна покриті чорним сукном, посеред кімнати катафалк, а на ньому відкрита дубова домовина з тілом поета. У головах хрест, по боках свічки. Навколо домовини і в ногах вінки від установ, до яких покійний належав. Інші вінки від організацій і приватних осіб — попід стінами кімнати. Голова поета спочивала на білій, берегами вишитій подушці. Рідке, напівсиве і досить хвилясте волосся зачесане догори, вуса опущені вділ. Лице як і за життя, лише дещо повніше. Чоло незвичайно високе, видавалось мені більшою половиною лица. Руки зложені одна на одну пониже грудей. Померлий Франко лежав у вишитій сорочці, чорному вбранні і чорних лакових черевиках та чорних шкарпетках.

Довго-доего, як укопаний, стояв я і дивився в лице Великого Учителя народу, в те чоло, під яким ще недавно крився великий, рухливий розум і небуденна пам'ять, оглядав ті руки, через які перенеслось на папір стільки теорій, думок, закликів, почувань.

Помолившись за душу померлого ще раз, залишив я кімнату з дивною мішаниною почувань: і біль, і жаль мішалися з якоюсь гордістю, гордістю національною й осо-

бистою, що я мав і честь і щастя востаннє бачити Великого Каменяра, вшанувати його та помолитися за його душу. Образ його врізався глибоко в мою душу, і я ніколи його не забуду.

2. ПОХОРОН

Похоронний обряд, zorganizований Головною Управою Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, розпочався коло 2-ої год. по полудні в середу, 1.5.1916 р.

Вулиця перед домом Франка з одної і другої сторони запоенена натовпом, годі протиснутись. Я сам нахожуся яких 15 метрів від вілли.

Священик починає панахиду. Лунає спів хору, який уставився на веранді. А коли загриміла тужлива зворушлива пісня «Со духи праведних», рознеслись довкруги плач і ридання жалібної громади. Як по рідному батькові!

Панахида скінчилась. Домовину з тілом покійного вносять на плечах Українські Січові Стрільці в своїх одностроях і устанавляють на мари. Їх обвішують і на них накладають гору вінків.

«Жалібна українська громадо!» — несуться слова з веранди. Це промовляє Голова Українського Народ. Комітету і дійсний член Н.Т.Ш. др. Кость Левицький.

І знов тут і там ридання, сльози на очах у людей.

Похід рушає. Попереду хрест, за ним довга процесія з вінками, а далі догий-довгий ряд учнів українських народніх і середніх шкіл. За ними кілька найкращих українських львівських хорів, які співають на зміну.

Звільна, поважно, велично посуваються мари з тілом д-ра Івана Франка. Ви чуєте виразно рівний, рівномірний, наче в такт, цокіт вісьмох пар кінських копит. Жалібний похід провадить лиш один молодий священик у церковних ризах.

Я їду в товаристві о. проф. Ю. Дзєровича, що був пізніше директором Укр. держ. учит. семінара у Львові. Розпитую і довідуюсь, що генер, вікарій львівської капітули, о. офіціал Андрій Білецький, москвофіл, що в той час заступав Ексселенцію Митрополита Шептицького, якого москалі вивезли були до Росії, незважаючи на домагання Відділу Н.Т.Ш., відмовив Покійному церковного похорону і деперва парох єолоської церкви, о. Давидяк, згодився на власну руку делегувати свого «сотрудника», рівнож москофіла, молодого о. Гургулу. І він одинокий

відправив панахиду над тілом поета в хаті, він самотній провадив похорон, і він відправив надгробні молитви з євангелією над гробом Покійного.

Похід переходить вулицями св. Миколая, Академічною в напрямі Галицької Площі, Ринку і Руської вулиці. За домовиною йде найближча родина померлого: брат Франка, обидва сини поета, Петро і Тарас та братанок Василь, який у час недуги доглядав покійного.

Немає лише тут дружини Франка, бо вона в лікарні, немає найстаршого і найбільш поетом улюбленого сина, Андрія, бо цей помер за яких 3 роки перед тим, немає і наймолодшої доньки, Анни, бо ця виїхала до Києва.

За родиною поступають у похід члени Н.Т.Ш., Просвіти і багатьох інших установ, Українські Січові Стрільці, студентство, а далі вся решта жалібної громади. В похід можна помітити багато священиків, очевидно, в приватному характері, та багато військовиків у односторях. Чується також мову чужинців.

Похід організовано незвичайно вдало. Яких 10.000 відправляє Великого Українця на його вічний спочинок. Між ними дуже мало лише наших селян, за долю яких боровся покійний увесь свій вік. Воєнні закони забороняють без окремих дозволів приїздити до Львова. Це ж саме за кілька тижнів, перед московським наступом Брусилова і проламанням австрійського фронту на Волині.

Хори наперемінно безперервно: «Святий Боже», «Со святими», стрілецькі і ін. жалібні пісні. Всякий рух на вулицях спинається. Жалібна громада повільно, в такт похоронних співів, вісімками посувається вперед.

На небі ні хмаринки. А сонце сипле свої весняні проміння, наче хоче винагородити покійного за його такі похмурі життєві дні. Відчувається, наче Всевишній благословить найбільшого сина Галицької Землі в останній його дорозі до добре заслуженого спочинку.

А могутня пісня хорів несеться далеко-далеко по городі Лева. З усіх усюдів спішать і біжать свої і чужі. Хідники вулиць, якими проходив жалібний похід, заповнено натовпами народу. У вікнах будинків повно людей. Похід, розтягнений на яких пару кілометрів, триває коло 3 годин. Він перетворюється у величаву українську національну маніфестацію.

Зупиняється похід на Ринку, перед будинком ч. 10. 3 балкона 1-ого поверху, де знаходилися приміщення Н. Т.Ш. й Просвіти і де покійний стільки літ працював, було виголошене прощальне слово (не тямлю вже, хто про-

мовляв), після чого похід рушив у напрямі вул. Пекарської, а там і на Личаків.

Уже сонце на небосхилі хилилось, як жалібна колона зближилась до брами цього і того світу на Личаківському кладовищі. Неначе свій останній поцілунок посилав Неструдженсму Борцеві за волю України. Мари спиняються. З брами того світу ксикить жалібно цвинтарний дзвінок. І знову Січові Стрільці здимають із мар і несуть дорогі останки поета до могили в чужому, тимчасово виваймленому, гробівці, дуже близько від вхідної брами.

Тут знову похоронні молитви, знову «Святий Боже», знову «Со духи праведні» і «Вічна пам'ять», і знову плач і ридання вдячних дітей ласкавого Батька.

**«Тут я буду лежать
І до гір сих Моавських глядіти,
Аж за мною прийдете ви всі,
Як за мамою діти».**

Слідують промови, гарячі і вимовні слова жалю і туги, вислови вдячності й відданості. Жалібна громада обіцяє йти слідами покійного, обіцяє продовжувати розпочату великим сином народу працю.

Сонце вже давно сховалося, а промови тривають. Майже 9-та година вечора, а зі сторони групи студентства лунає ще Франкове «Не пора, не пора москалеві й ляхові служити...».

На небо висипались зірки і своїм миготінням наче висловлюють співчуття зосталим у сирітстві і зажуреним синам і донькам зболілого народу по втраті їх духового володаря і батька.

**»І паде величезна тінь
Від Мойсея востання
Аж у низ на народу шатри,
Мов батьківське прощання...»**

На фото артистка Людмила Максимішин, колишня акторка Українського театру в Тернополі. Ще в дитячі роки вона вже захоплювалась театральними виставами, виступала в шкільних програмах. Маючи лише 11 років, вона вже грала роллю 15-річної Сотниківни в істор. п'єсі «Сотниківіна», яку ставила Бережанська рідна школа. Цікавим було й те, що на цю виставу прибув відомий поет і письменник Богдан Лепкий. До тернопільського театру Л. Максимішин вступила, коли їй було лише 15 років. Тож, маючи за амплу драматичне інженю, наша артистка працювала в різні часи там з такими режисерами, як М. Комазовський, М. Голуб, А. Дігтяр, М. Терещенко та Б. Сарамага.

У Німеччині Л. Максимішин брала участь в різних театральних групах, в тому числі і за контрактом для американського Червоного Хреста, виступаючи з співами та танцями. В одній з таких груп працювала разом і відомою балетмайстер Вал. Переяславець.

Прибувши до Австралії, наша артистка уже в перші роки бере участь у спільному інтернаціональному концерті в Мельбурнській ратуші. Незабаром виступає в опері Ф. Легара «Жайворонок», яку поставив наш Український драматичний театр ім. Леся Курбаса. Протягом усіх подальших років, аж до сьогодні багато мистецьких програм свят, концертів наша артистка прикрашувала своїми виступами із груповим співом в терцеті чи з емоційною деклямацією, що глибоко зворушувала нашого глядача.

Ірена Білинська

ЗУСТРІЧ З ПОЕТОМ (Із спогадів про Тодося Осьмачку)

Весна змивала рештки снігу, а вітер підсушував землю. Вулицями блукали біженці з усіх закутків європейських країн. Я йшла до праці, спритно обминючи людей. Завертаю праворуч і заходжу в будинок залізничної станції в Брегенці (Австрія). У кімнаті вже сиділа наша співробітниця, французенка, яка прийшла раніше, й читала якусь англійську книжку. Привітавшись, я почала упорядковувати своє бюро, готую все, що потрібно, бо о 9-ій годині починається робота. Незабаром поприходили і панна Мар'яна та панна Куте.

Двері до наступної кімнати відчинені, там працює пан Дайзенбергер, начальник станції.

Готуючись до початку праці, я часто поглядаю на французенку. Її звали Контеса. Вона мені подобалась: була середнього росту, мала гарне і гнучке тіло, чорне волосся прикрашувало її лебедину ший. Очі світилися, як два самоцвіти, вони були дивного зеленого кольору. Принадний усміх, приємний голос; маленькі уста, як листочки червоної троянди, закривали рядки дрібненьких гарних зубів. Її поведінка зраджувала добре виховану аристократку. Вона носила чорну спідничку і рожевого кольору светер, який я їй недавно подарувала, бо гестапо не журилося тим, що Контеса носила полатані панчохи і старі викривлені черевики.

Контеса Маргарет Сібонь де Сібоньзак прибула на працю до цього міста лише недавно, але ми заприятелювали з нею, і скоро я довідалась про долю, яка закинула її так далеко від Франції. Вона вчилась останній рік в Паризькому університеті, студіювала філософію. Одного ранку вона пішла до бібліотеки по книжку. Дорогою її зустріли два пани. Один з них сказав: «На доручення паризького Гестапо, ми вас арештуємо. Ідіть з нами». Вона благала їх, щоб дозволили подзвонити додому і повідомити родичів, але в цьому їй відмовили, сказавши: «Сідайте в авто і сидіть мовчки».

На головному вокзалі Парижу вони посадили її в ос-

танній вагон поїзда і привезли до Австрії, до Брегенцу.

Увесь тиждень сиділа вона там у в'язниці і навіть не знала, за що. Настоявала, щоб викликали її на допит, але у відповідь було:

— Чекай, прийде час, тоді покличемо, чого тобі так спішно!

Боже мій! А дома ж родичі нічого про це не знають, і дівчина нудилась у розпуці й сльозах. Лише наступного тижня викликають на допит і заявляють:

— Ви належите до організації «Макі», тобто до підпільної організації. Маємо про вас всі інформації, які нам потрібно.

Дарма дівчина запевняла, що про таку організацію сама нічого не знає і що все це чиста неправда. Вони знову відправили до в'язниці. Аж через деякий час знову викликали і заявили, що їм потрібні робочі руки. Послали її на фабрику текстильних виробів, загрозивши, що коли спробує тікати, то розстріляють.

Тим часом на фронтах німці зазнали поразки за поразкою, господарство занепадало, на фронт стягали останні контингенти війська. Міністерство транспорту вимагало від уряду праці людей, щоб заповнити порожнечу, створену мобілізацією. Тому незабаром Контесу перекинули з фабрики до головного вокзалу в Брегенці, бо дівчина добре володіла німецькою мовою.

Тут нас і познайомив пан Дайзенбергер як з четвертою робітницею нашого бюро. Ще так недавно наш начальник хотів післати мене саму як перекладачку десь до Інсбруку, де багато чужинецьких робітників, які лагодили залізницю. Та я відмовилась їхати туди, мотивуючи тим, що мій чоловік працює тут. Начальник розгнівався:

— Робите на мене враження твердої й упертої людини, яка любить багато говорити, — сказав він з незадоволенням. — Добре, лишіться тут, за кару дам вам таку роботу, що будете говорити цілими днями.

Ненависть стискає горло, стиснула зуби, глянувши на нього вовчим злим оком. А він усміхнувся, як оберменш, і сказав: «Ходім». Зайшли в кімнату, де працювали француженка та Маріянна і Куте.

— Ось ваше бюро й телефон, будете вивчати по малі, куди ідуть поїзди, де треба робити пересадку. Панна Маріянна буде вас учить.

Так сталося, як він казав: я мусила розмовляти весь день: підучившись, я мусила давати всім пасажирам довідки про рухи поїздів, а Маріянна продавала залізничні

квитки. Двері до кімнати Дайзенберґера завжди відчинені: він хоче бачити, що робиться в нашій кімнаті. Часом гнівався на мене за те, що довго розмовляю по телефону тоді, як перед моїм вікном чекають люди на інформації.

Пан Дайзенберґер мав довгі ослячі вуха, був низького росту, руде волосся покривало його голову, чорна бородавка, мов п'явка, сиділа на чотирикутному носі. Великі штучні зуби скрипіли, як давно не мазані колеса. Ліва нога була значно коротша від правої, що, певно, його рятувало від війська. Він носив мундир гранатового кольору і мав партійну шпильку. Коли гнівався, то ричав, як недорізаний бик.

Одного разу до мого вікна підійшов дуже елегантно одягнений пан і питає, як його проїхати до Цюріху. Поруч нього стояв, певно, його секретар, тримаючи в руці дорсгу течку, гапсезану золотом. Я дала потрібні інформації, а потім прошу:

— Ви будете в Цюріху. Там живе моя знайома фрау Марія Шнайдер. Я згубила її адресу. Як ваша ласка, зайдіть до поліції і довідайтеся про її адресу...

— Я не маю часу ходити й шукати адреси вашої знайомої, але це може зробити мій секретар. — А потім обернувся до нього і сказав:

— Фріц, ти полагодь цю справу з адресою...

На моє нещастя, мій начальник в цей час стояв збоку за шафою, так щоб його не бачити, і слухав нашу розмову. Коли вони пішли, він накинувся на мене з докорами:

— Як це так, що ви дозволяєте собі звертатися до чужих людей, яких ви не знаєте, щоб вони полагоджували вам ваші особисті справи! Чи ви знаєте, хто то був? — кричав Дайзенберґер, — Це був особистий перекладач Гітлера і його секретар!

Я розгубилась і злякалась: — Побий його сила Божа, — думаю, що мені тепер робити?

— Ви хочете, — кажу йому у відповідь, — щоб я тут зараз від страху померла?

Маріянна розсміялась і вмішалась у нашу розмову, злагіднивши її жартами. Так нам пощастило припинити його дорікання.

Минуло небагато часу, як до вікна підходить якась людина, що має жалюгідний вигляд: обдертий, зарослий, худий з книжкою під пахвою.. Це був великий контраст, порівнюючи з недавніми панамі, що їхали до Цюріху. Він запитав ламаною німецькою мовою:

— Я їду до Мюнхену... не говорю по-німецькому...

— Ви що, росіянин? — питаю.

— Ні, я українець...

— Тоді прошу піти до почекальні, — сказала я українською мовою, — сядьте там на лавку, а я за кілька хвилин прийду погоєорю з вами.

— Незнайомий розгубився, — почувши українську мову, подякував і пішов до почекальні. Я попросила Маріянну, щоб заступила мене:

— Як начальник питатиме, скажіть, що у мене болить голова і я пішла купити аспірини.

У почекальні сидів незнайомий і чекав на мене. Побачивши мене, він встав і зробив два кроки в мій бік. Я подаю йому руку й кажу:

— Ірена Білинська. — Він елегантним рухом поцілував мені руку і сказав:

— Тодось Осьмачка.

— Вибачте, що не зможу довше поговорити з вами, але почекайте тут ще трохи, і я заберу вас з собою. Мій чоловік буде дуже радий погоєорити з вами.

Так і зробила: після праці забираю знайомого і їдемо додому.

— Знайсмтєсь, це мій чоловік, — кажу до Тодося Осьмачки, а до чоловіка:

— Це буде наш гість з великої України.

Чоловік радий був познайомитися, і за хвилину наш гість уже розповідав, що він не має родини, що життя так склалося, що він довгий час сидів у в'язниці, а потім його госадили в бсжеєільню. А тепер він тут уже дві ночі ночував у парку. Тим часом я подала вечеряти, а моя приятелька Маріянна потім примістила поета в одного селянина, де поет закінчував шліфувати свій твір «Старший боярин».

За кілька днів мені пощастило дістати «бецугшайн» на костюм для мого чоловіка, але він вирішив віддати його поетові. Наступного дня ми вирушили з Тодосем Осьмачкою до міста по костюм. Зупинившись біля однієї одягової крамниці, я розповіла поетові про мету нашої поїздки до міста. Прошу його заходити до крамниці, але він соромиться йти:

— Куди мені з такою елегантною панею заходити до крамниці? Я своїм виглядом нароблю вам сорому.

«Оце, думаю, мені кара Божа з цим старшим парубком: не був жонатий і не знає ні дисципліни, ні послуху». Та я не відступаю: прошу його, вмовляю. Так ми просто-

яли перед крамницею вже кілька хвилин, торгуючись, але без жодних наслідків. Мене вже він розгнівив своєю упертістю, що я відчинила двері і щосили штовхнула його в крамницю.

— Тепер мовчіть і робіть, що я вам скажу, — сказала я до нього удавано сердито, а продавця попросила, щоб він забрав поета з собою, подавши йому «бецугшайн».

Не минуло й 20-ти хвилин, як передо мною вже стояв гарний високого росту, мужчина, що профілем нагадував мені Івана Котляревського. Побачивши моє велике здивування, він розсміявся. За хвилю ми попрощалися, бо я поспішала до праці.

Наступної неділі поет прийшов до нас і приніс мені гарну китицю польових квітів, а моєму чоловікові щиро дякував за гарну несподіванку.

Через рік німецький «райх» розвалився. Ми чули, що Тодось Осьмачка виїхав до Мюнхену, а ми виїхали до Австралії. Коли наступила вістка, що поета вже нестало серед живих, туга сторнула мою душу. Часом читаю його твори, і гірка сльозина падає на книжку. А поет Тодось Осьмачка, мов живий, стоїть біля мене і подає мені китицю польових квітів.

14. 1. 1971 р.

О. Ст. Ровський

Присвячую моїй дружині Зеновії.

В Т Е Ч А **(Мої Уродини)**

Дивом удалось нам з моєю дружиною та дітьми покинути Штабляк Норд у Східніх Прусах і дістатись до Гайліген Байль над Білою затокою. Пройшовши по льоду Білу затоку та мандруючи з пригодами косою, що простягнулась від Кенісбергу до Данцігу, ми дістались на Помор'я. Східні Пруси були вже оточені большевицькими військами.

Це було в лютому 1945 року. Пройшовши все Помор'я, майже пішки минули Штетін, а далше Шверін. Зупинились в місцевості Покрент біля містечка Гадебуш. Здавалось, що нашій мандрівці прийшов кінець. Але це, дійсно, — тільки здавалось.

Нам призначили мешкання в «бауера», а працю я отримав у Гадебуші — у власника крамниці з електричним і радіоприладдям. Мушу признатись, що власник гер Міллер був надзвичайно чесною людиною.

Від нього я дістав ровера й кожного дня їздив ним чотири кілометри до праці й назад додому.

Війна тривала далі. Німецька армія відступила зі сходу, а американці та англійці щораз більше затискали обручем з полудневого заходу.

Одного ранку, як звичайно, я виїхав до праці. Не доїжджаючи до головної дороги, почув здалека незвичайний гуркіт автомашин. Я зупинився і за хвилю побачив безконечний ряд американських військових колон, що посувались в напрямі Гадебуша. З містечка почулась коротка перестрілка — це «гітлерюгенд обороняв» місто від американців.

Я повернувся з півдороги додому, ми стали вичікувати дальших подій. Недовго довелось ждати, бо вже по полудні американці появились в Покренті. Ніхто вже з нами не воював, а саме німецьке населення було вдоволене, що це прийшли американці, а не москалі.

Та й ми, очевидно, були раді з такого закінчення, як здавалось, — війни.

Порядок життя місцевого населення так села, як і сусіднього містечка, не змінився. Кожний працював далі, як звичайно, і на другий чи третій день я також поїхав до праці.

Настав ніби спокій, прийшла чутка про капітуляцію Німеччини, а тим самим про кінець воєнних дій. Друга світова війна в Європі закінчилась.

Не минуло трьох тижнів, як американці відступили з цих околиць, де ми жили, а на їхнє місце прийшли англійці. Північна частина Німеччини опинилась під англійською окупацією, а кордон із советською зоною на сході проходив через місто Шверін.

Почалась гарна весна. Але нас вона не радувала, бо не знали, в яких руках опинилась наша доля.

Англійці змінили адміністрацію по селах і містечках. Для нас була з цього та користь, що дістали краще помешкання, в шкільному будинку, на поверсі.

Я далі, як звичайно, їздив до праці. Через деякий час я довідався, що в місті Любек є табір УНРА для чужинців, що попали на працю в Німеччині. Тому, що поїзди на лінії Гадебуш — Любек ще не їздили, я вибрався в дорогу ровером. Так, як приїхав, так ще скоріше вернувся з Лю-

беку.

Становище в Любеку було нецікаве. Був один табір і то польський, з польською адміністрацією. Я довідався тоді, що поляки дуже бойовничо ставились до інших національностей, а особливо до українців, доходило навіть до кровопролиття.

Кли я зайшов до коменданта табору, то він привітав мене — «висьце кабані пхнелі нам нуж в плєци».

Після такого не лишалось нічого іншого, як повертати до Покрену. З жалем виїхав я з Любеку, тільки частково пошкодженого воєнними діями. Гарне, старовинне місто, відоме нам із історії, яку доводилось нам вивчати в школі. Не думав тоді, що ще колись прийдеться мені з родиною в ньому побувати.

Того самого вечора, вернувшись додому, я розповів усе дружині, і ми вирішили не виїздити до табору в Любек, щоб не наражуватись на неприємності. Краще пережити це лихоліття в Покренті, де ми вже були ознайомлені з його мешканцями, і працювати на «старому» місці в Гадебуші. Гер Міллер був дуже прихильний до мене та в усьому помагав, чим тільки міг.

Вирішили — та не передбачили, що ще доля нам приготувала.

З того часу минуло кілька тижнів. Одного разу, будучи в місті, я довідався, що альянти знову змінили окупаційні границі. Частина Шлезвіг — Гольштайн, де ми перебували, припадає більшовикам. Границя буде сягати аж по Любек. Я негайно поїхав додому. На дорозі був рух. Вози й авта їхали з околиць Шверіна в напрямі Любеку. Хто міг — утікав перед «товаришами». Дорогою важко було протиснутись.

Вдома дружина вже також про це знала, бо з УНРА прислали вантажні авта, щоб забрати всіх чужинців, що не хотіли залишатись з «визволителями». Мене не було, і дружина не рішилась їхати сама з дітьми. Я почав питати в селі, чи хтось з «бауєрів» не зміг би відвезти нас під Любек. Даремна робота — не було бажаючих.

Не лишалось нічого іншого, як ждати непевного. На другий день було всюди тихо, ніякого руху на дорогах. Англійці відступили, а советчики не приходили. Я ще раз пробував знайти когось, що підвіз би нас із дітьми, але й цей раз надаремне.

Зловісна тиша зависла над селом. Всі сиділи по хатах і, здавалось, так як і ми очікували непевного. Невеселі думки снувались в голові. Дружина робила мені докори,

що їздив до міста й втратив нагоду виїхати далі на захід. Але хто міг сподіватись, що справи візьмуть такий хід.

Ніч проходила також тихо. Аж над ранком крізь відчинене вікно ми почули тупіт кінських копит і... брязкіт медалів. Це в'їздили бійці «доблесної армії», а за ними завис у повітрі різкий сморід дьогтю.

Миттю почали перешукувати хати та все перетрушували, бо, як я пізніше довідався, мали дозвіл 24 години грабувати й гвалтувати.

В нашу кімнату також вбіг солдат і почав питати годинників: — «Ур, ур, — часи панімаєш!?» — На столі побачив декілька будильників, а біля них кліщики та інше годинникарське приладдя. Запитав, чи я є «часовий мастер» — та здивувався, коли я українською мовою відповів, що так.

Це, здається, мене рятувало. Солдат нічого не забрав із хати, збіг скоро вниз і по дорозі «визволив» мене від мого ровера, що стояв у коридорі. Я побачив його на ровері через вікно.

Так виглядала наша перша зустріч із «визволителями» в Шлезвіг — Гольшайні, точної дати нині вже не пригадую. Але й тоді, здається, я не думав про дату й час.

В селі заквартирував цілий кінний полк, озброєний модерним воєнним устаткуванням, тачанками... Часом можна було побачити якесь німецьке авто — це таке, що чудом у якогось «бауера» збереглося, і аж тепер його солдати «відшукали».

Блискавкою по полку рознеслась чутка, що в селі є «часовщик», що розуміє російську мову і вже другого дня солдати й офіцери почали приносити до мене годинники «на ремонт». Одні мали руки обвішані годинниками, а інші просто приносили їх у «котьолках».

Не важко довелося з цим давати собі раду, бо ще перед війною цікавився тою ділянкою ремесла — як аматор. Деякі годинникарські книжки німецькою мовою, які припадком попали мені в руки, були дуже помічні.

Мушу признатись, що за лагодження всі щедро платили німецькими окупаційними марками, в переконанні, що вони не становлять ніякої вартости. Так почалося наше життя в совєтській зоні Німеччини. Тоді й на думку не прийшло, що в квітні 1947 року все таки пощастить нам перейти на захід.

Військові частини, що зайняли тоді Шлезвіг — Гольшайн, — це були частини так званої української армії маршала Жукова. Майже 30 відсотків солдатів і офіцерського складу були, дійсно, українці, переважно молоді

хлопці з усіх областей України. Решта були москалі, вірмени, татари та інші національності. Москалі всіх солдатів іншої національності, називали «нацмени». Не запримітив я там «радянської дружби» народів, бо майже кожний з українців інакше не висловлювався про москалів, як погордливым » «то кацап».

До осені 1945 р. ми залишились в Покренті. Небагато нами турбувались і цікавились, бо «часовой мастер» був потрібний. В містечку його не було, бо як пішов у німецьку армію, то ще не повернувся з війни чи полону.

Але сталося так, що полк перевели до місцевості Віттенбург. Ця місцевість була яких 12 кілометрів від англійської зони.

Полковий комендант — між іншим татарин — запропонував, щоб і я туди переїхав і працював так званим «вольнонайомним».

Недалека відстань від границі мене манила, і я переїхав до Віттенбургу.

Головна військова квартира поміщалась в недалекому вузловому місті Гагенові. По декількох тижнях казали мені перенести мою майстерню до Гагенова, де я дістав відповідне приміщення, а мешкав далі у Віттенбургу.

Тут виринула нова історія, на що я вже здавна був приготований. А саме — військова комендатура перевела реєстрацію всіх, хто поселився в цій місцевості по закінченні війни. Це були втікачі зі Східніх Прус, фольксдойчери та чужинці.

З чужинців були ми й один росіянин — старий емігрант, з яким ми познайомились і заприязнились. Він сам доктор прав, на прізвище А. В. Волгін, закінчив юридичний факультет Київського університету й до першої світової війни був одним із заступників російського консула в Китаї. Людина дуже культурна й характерне те що знав напам'ять весь Шевченків «Кобзар».

Був самотній, об'їздив весь світ, а тоді поселився на стале у Франції й заклав курячу ферму. В час другої світової війни та німецької окупації Франції Гестапо його заарештувало й відправило до концтраційного табору в Саксенгаузен. Чудом залишився при житті. Знайшли його американські вояки умираючого в рові, куди він упав, коли рештки засланців німці переганяли на північ, бо альянтські війська наближались до Берліну. Одужав у шпиталі, і сталося те, що й з нами — «доблесна армія» його «висвободила».

Наслідком переведеної реєстрації, ми обидва опинились

на одному возі. Мусіли що три тижні голоситись в комендатуру, а радше в НКВД — де щоразу запитували — «пачему не уежаєте на родіну?».

Мене рятувало одне — я народився в Перемишлі. На моїй німецькій виказці було написане місце народження, а місце перебування на складці втерлось і я твердив, що я й проживав у Перемишлі. В 1939 році ми попали під німецьку окупацію й тому я ніколи не був у Советському Союзі, а тому і не був советським громадянином.

Виглядало, що моє вияснення приймали за добру монету й, звичайно, відправляли. Але по одній з таких «візит» мій новий приятель, який, очевидно, не знав мого минулого, сказав:

— Знаєте, Володимире Миколайовичу, ви на цьому конику далеко не заїдете. Одного дня вони можуть вас посадити з сім'єю на тачанку та повезти чорт-зна куди.

— Так, що ж робити?

— Послухайте мене. Вам треба мати якийсь інший документ, подібний до мого. Їдьте до советського консула в Берліні, та подайте прохання, що хчете отримати советське громадянство. Найважливіший документ, що вам треба дістати, — це довідку, що ви таке прохання подали. Приготуйте собі зазделегідь автобіографію й три фотокартки. Автобіографія мусить бути в російській мові.

Зразу мені видалось те все невіргодним та підозрілим. Але коли я почав довше над тим роздумувати, дійшов до висновку, що ніхто не знає так добре психіки москаля, як сам москаль, росіянин, та ще й колишній дипломат.

Під претекстом купна частин до годинників — я поїхав до Берліну.

Сам Берлін — це було одне румовище, що тягнулось кілометрами. Не хотілось вірити очам, просто дивитись, як люди могли ще там врятуватись.

Якось допитався вулиці й напіврозваленого будинку, де примістився сов. консулят. Я вийшов на перший поверх, так перший. Якись люди там уже ждали, консула саме не було.

За якийсь час прийшов. Ті, що були передо мною, заходили перші. Коли прийшла моя черга, я увійшов до кімнати. Всередині був тільки стіл із машинкою до писання й два стільці. Чоловік середнього росту попросив мене сісти.

Титулуючи його «господін консул» — я сказав, що хочу подати прохання, щоби отримати советське громадянство і дістати змогу виїхати в Україну.

Вів поглянув на мене досить підозріло, а тоді запитав:
— «Здесь рядом есть польскій консул, господін Ланге, што он на ето скажет? Ви же польскій подданий».

— Йому яке діло до цього, я українець, а не поляк, хочу їхати в Україну, а не в Польщу.

Консул хвилюк подумав, виглядало, що мій аргумент був переконливий, бо він сказав:

— Ну, харашо, напишіть заявку, но імейте в віду, што саветская власть скоро подданства не дают. Вам прийдеться дожідать.

— А як довго?

— Может бить год, а может бить больше.

Я вийшов писати заяву. Дотепер пішло все, як по маслі. Це ж те, чого мені й треба, щоби над головою не висів меч Дамокла, що можуть повезти передчасно.

Постояв у коридорі півгодини й постукав у двері.

— Да.

— Написав заявку.

— А автобіографію, тоже?

— Так.

— Ну, харашо. Теперь дожідайте.

— Так... Будьте ласкаві, господін консул, напишіть мені «справку», що я почав клопотання про советське громадянство.

Хвилюк подумав — «напишем». Сів до машинки — написав «справку», поклав на столі, сягнув рукою в кишеню штанів, вийняв печатку, хухнув на неї й притиснув до довідки.

Мені наче невидимий тягар зсунувся з плечей. Я подякував за довідку і вийшов із кімнати. На вулиці прочитав і перевірів найважливіше печатку, чи вона виразна. Все гаразд.

На Александер Пляц я сів до потяга й поїхав на Панков. Це одне з передмість Берліну, яке до певного ступеня схоронилось — і там переночував у людей, що їх адресу дістав у Віттенбургу. Хоч непогано знав німецьку мову, але з берлінським діалектом мав клопіт, важко приходилось зрозуміти берлінця.

Найбільші труднощі в Берліні в цей час були з харчуванням. Але дружина дала мені на дорогу досить харчів, так що я міг погостити моїх господарів, чим зразу придбав собі приятелів. Мені ще раз довелось у них побувати, і їхав тоді до них, як до своєї хати.

Вранці господиня сказала, що недалеко станції в Ліхтенбергу є базар, і там можна дещо купити. Я подяку-

вав за гостину, попращавсь, і таки поїхав до Ліхтенбургу. І, дійсно, недалеко від станції обгородили якусь площу колючим дротом і там берлінці привозили те, що у них ще збереглося і що хотіли продати. Всякий крам лежав просто на землі. Я став оглядати.

В одному місці я помітив скирту книжок. Підійшов — і, на мого здивування, наверху побачив маленьку книжечку, не німецьку. Я підняв — «Пісні і романси українських поетів» — скоро сховав у кишеню, заплатив берлінцеві 20 марок і пішов до станції. Щойно в дорозі на Легрте Бангоф я переглянув свій здобуток. Книжка видана в Києві 1941 року, тираж 8.000, зберігається у мене по нинішній день.

А «справка»? Вона свою прислугу робила досить довго, аж до квітня 1947 р. Скільки разів довелося стрінутися з питанням «Пачему не ѣдете на родину?» — я виїмав із кишені довідку. Її читали, і я діставав відповідь — «Ну, харашо, дожідайте».

Але я ще до «справки» повернусь.

Важко в уривкові із споминів описати все, що довелося бачити й пережити чи стрічати різних людей. Чужих і своїх. Добрих і лихих. Можна списати томи. І коли б у мене була хоч іскра письменницького хисту — може й писав би. Вже сьогодні багато дечого затерлося у пам'яті.

Я згадав добрих і лихих людей.

Моїм улюбленим заняттям у вільний час від праці — було й є рибальство.

Здається, що немає нічого кращого й приємнішого, як із вудочкою посидіти над водою, любитись навколишньою природою, дихати чистим повітрям та часом витягнути рибку, що неспачно попала на гачок. Людина відпочиває тілом і душею.

В житті приходилось мені стрічати багато рибалок і то різно: національності. Над водою, а потім у щоденному житті. У висліді я дійшов до переконання, що кожний рибалка — це гарна людина, якій можна довіряти. Я тут не говорю про себе самого, бо, може, я є виняток.

Але доведу...

Звичайно, в неділю, як погода дозволяла, я виїздив ровером поза Віттенбург на річку або аж у Царентін над озеро, що вже було недалеко англійської зони. Користь подвійна, я пізнав добре околиці й привозив рибу. Рибою тишилась дружина, і діти мали різноманітну страву.

Одного разу над річкою я стрінув другого рибалку. Ми

сіли поряд, познайомились. Він молодий чоловік — утік зі Східніх Прусів, прийшов тою самою дорогою, що й ми. Зразу знайшли спільну мову. За спеціальністю — голяр. Відкрив у Віттенбургу свою голярню. Самітній, тільки признався, що має дівчину також зі Східніх Прусів, з якою думає одружитись.

З цього часу я відвідував його голярню, а в неділі ми стрічались над водою.

Якось він признався, що один раз із своєю дівчиною переходив границю, їздив до Гамбургу до рідних, що там живуть, і вернувся назад. Я буцім не виявив більшого зацікавлення, але довідався, що границя обсаджена енкаведистами, та все таки є місця, де вночі можна перейти. Озером не можна переплисти, бо ніхто не має човна.

Ці новини запали мені в тямку й не давали спокою. Дружині я про це нічого не розповідав.

Життя йшло своїм шляхом. Я їздив до праці до Гаґенов, майже що другий вечір заходив до нас Волгін, розповідав свої життєві пригоди й не раз виникло питання: — а що даліше? Особливо після того, коли одного разу НКВД забрало його та тримало 10 днів в тюрмі. Ми думали, що він десь поїхав, нічого не знали й не могли довідатись, бо все сталося уночі. Вернувся із тюрми напівживий, а йому було тоді 65 років. Ми стали думати про найгірше.

Від цієї події минуло, здається, півтора місяця, коли на початку квітня знову треба було зголоситись до НКВД.

Моя «справка», здається, втратила свою чародійну силу, бо я почув — «Ви учтіте, что вам прідьотса раньше уехать на родину».

Я вийшов. На мене ждав Волгін.

— Що сказали?

Я переповів. Він мав подібну відповідь.

— Щось треба робити. — почав він, — тільки що б ви не робили, Володимире Миколайовичу, не забудьте про мене, бо я застарій, щоб дати собі раду.

Я нічого не відповідав, тільки мої думки забігали навколо рибалки-голяра.

Того самого вечора я зайшов до нього. У нього не було нікого, і я вирішив заграти у відкриті карти.

— Мені треба з рдиною перейти границю на захід.

— Чому ви не сказали мені цього раніше. Я був би вже давно вас перевів. Залишіть цю справу мені, бо мені це безпечніше робити. Я все приготую й разом з вами перейду на ту сторону. Буду у вас завтра о 8-ій вечора і ска-

жу, що зроблено.

Увесь вечір і наступного дня я не мав спокою. А що буде, коли він все зрадить або в кращому випадку проговориться? Я ще дружині нічого не сказав.

Точно в 8-й вечора хтось застукав у двері. Я відчинив. На порозі стояв усміхнений мій рибалка. Ця його усмішка мене заспокоїла, я відчув, що маю до діла з людиною, якій можна довіряти.

Він уже встиг довідатись, що 10-го квітня НКВД передає охорону границі німецькій поліції. Один із поліцаїв його добрий знайомий. Чотирнадцятого квітня поліцаї справлятимуть «поліцайфест», їх на границі не буде, і в цю ніч ми перейдемо на той бік.

Залишилось чотири дні. Кожний вечір точно о восьмій приходив рибалка з новинами.

День перед виїздом дав знати, що наступного вечора точно о десятій заде закритий віз, що забере дітей, жінок та Волгіна, а ми вдвох поїдемо за возом роверами. Візникові треба заплатити 400 марок, і він підвезе до самої границі.

Кожного ранку, як звичайно, я їздив до праці й кожного дня потроху ліквідував свою майстерню, щоби не впадали в очі якісь зміни. Останнього дня вранці просив дружину приготувати на дорогу що найкращіше.

Коли увечорі вернувся — нічого не було приготоване, а дружина заявила, що не поїде, бо боїться, що дітей і нас можуть на границі постріляти. Десята година наближалась і не було часу на якісь переконання. Тому я просто сказав, що беру дітей і їду, а вона хай залишається. Це зразу допомогло. Ми зібрали в клунок те, що попало з дитячих речей, бо вибирати вже не було часу. Загорнули в ковдру, взяли одну валізку та й дітям дали по клуночку.

Точно о десятій заїхав віз і наш провідник із нареченою. Ми стали вантажити наші речі, коли вийшли господарі, в яких ми жили. Вони нічого не знали. Щойно тепер я сказав, куди їдемо. Господиня з плачем обнімала дітей, як рідних, вони були бездітні й полюбили Олега й Славку. Я вивів ровер на дорогу й з жахом побачив, що переднє колесо «сіло».

Господар без слова передав мені свій ровер, і ми виїхали.

Ніч була темна. Кругом тиша, тільки підкови кінських копит ритмічно стукали об асфальтову дорогу й глухо гуркотіли колеса. Два роверисти тихо без слова посува-

лись за возом.

Було пів до дванадцятої, коли ми минали Царентін. Проїхали дальших два кілометри, коли в далині перед нами показалось сльиво світел. Це «Дойчес гаус», — пояснив мені мій супутник. Через деякий час ми почули звуки музики, а даліше гамір і виразно можна було відрізнити силуети вже підпитих полцаїв і жінок.

✓ Серце неспокійно стукло в грудях. Я міг чути те стукання ще дужче тому, що гуркіт коліс несподівано затих, ми з'їхали з асфальтової дороги на пісок. Даліше їхати роверами не могли, ми йшли пішки за возом. Перед нами затемнів сосновий ліс, до нього ми поволі наближались.

Віз зупинився перед стіною лісу, на дорозі був малий місток. Фірман зіскочив зі свого сидження й сказав, що ми вже на границі і можем вивантажуватись. Я запропонував, щоби він ще підвіз дітей і жінок, хоч з два кілометри, що заплачу ще раз стільки. Ні! Умова була тільки до границі.

Ми скоро зняли дітей, жінок, клунки. — Волгін зіскочив з воза, я стиснув руку фірманові, і ми щезли в темряві лісу. Коли вже відійшли на віддаль, що не було видно світел «Дойчес гаусу», я відваживсь засвітити ручну ліхтарку. Ми прив'язали більші клунки й валізку до роверів, а тільки малі клуночки залишились кожному в руці. Навіть діти — Олег і Славка — мали вузолки, що несли, перекинувши через плече.

Дорога була важка, пісок, тяжко було пропихати колеса навантажених роверів, але як же легко було на серці — що вирвались на волю.

Першою йшла наречена нашого провідника, за нею діти. Славка час від часу зверталась до Волгіна: — Дідусю, йди за мною, бо я добре бачу дорогу. — Дружина підбігала за ними, а ми вдвох з вантаженими роверами ззаду. Іноді зупинялись, щоб відпочити.

Ніч минала. Стало сіріти. Іти стало краще, бо можна було бачити де твердіша дорога. Коли розвиднилось, ми зупинились перед високим насипом. Всі вийшли на нього. Це була незакінчена автострада Гамбург — Берлін. За насипом долина й село Додов.

Дружина миттю поклатала ковдру. Всі посідали на неї, хоч змучені довгою мандрівкою, але усміхнені, і там нас привітало сходяче сонце.

На ковдрі з'явилась пляшка німецького «Кіммелю», яку дружина в Віттенбургу захувала в свій клунок. Ми на-

повнили горнятка, я вийняв з кишені срібний годинник «Доха» й подарував нашому провідникові — рибалці. Для нього це була невимовна радість, бо він не мав жодного годинника, а ніяких грошей не хотів брати. Ми випили з горнят, і тоді я признався, що це був день мого народження. Це було 15 квітня 1947 року.

Австралія, червень, 1973 р.

Надя Петренко

ІЗ СПОГАДІВ ПРО СТРАШНІ ЧАСИ

(З пережитого в дитячі роки)

Був кінець грудня 1929-го року. Надворі саме лютувала страшна зима: замети снігу наносило врівні з хатами, не можна було відчинити дверей, щоб пробратися на подвір'я.

Я була тоді ще маленькою і стояла з братами та сестрою на лаві, пробуючи глянути, що робиться надворі. Ми прохували дірочки в замерзлих шибках і дивилися одним оком, як батько, упріваючи, пробував лопатою зробити доріжку крізь замети снігу до повітки, щоб нагодувати худобу, що вже мукала й голодна чекала на свого господаря, не розуміючи, чого він так забарився.

Але довго йому не довелося працювати: якийсь чоловік, грузнучи по пояс у снігу, наблизився до тата, щось йому сказав і миттю подався геть. Тато в ту ж хвилину з пспіхом ускочив до хати і щось страшне сказав мамі. Вона скоренько приготувала торбиночку й дала йому в руки. Батько пригорнув нас усіх разом до своїх сильних грудей, а на наші голови спадали гарячі сльози. За хвилину його вже не було в хаті: він зник у невідоме.

— Мамо, — запитала я, плачучи, — куди пішов тато і чому він плакав?

Але ніякої відповіді я не дістала, лише мама попередила нас, щоб ми були чемні, а сама похапцем почала готувати та зав'язувати якісь клунки і кудись відносити до людей, щоб переховали.

Нашу веселу хату тепер опанувала якась чорна хмара, ніби в ній лежав покійник: всі були пригнічені, насторожені й чекали чогось страшного. В такому напруженні ми були до вечора. Потім мама повитягала з скрині най-

ліпші речі й одягла нас та, що могла, поприв'язувала нам навколо наших дитячих грудей і поклала нас одягнених спати. Сама ж похапцем замкнула двері й пішла в темряву ночі, але куди, ніхто з нас того не знав.

Уранці мене збудив страшний рух та викрики в хаті. Я схопилась перелякана, почала плакати і кликати маму. Мене тоді пригорнула старша сестра й почала заспокоювати. Тим часом на подвір'ї вже метушилися якісь чужі люди. З криком і брутальною московською лайкою вони увірвалися в хату. Майже всі вони були зодягнені в шкірянки та галіфе, на головах мали шапки-будьоновки, а на ремінках у них звисали в кобурах пістолі. Розмовляли вони майже всі чужою мовою. Пізніше я зрозуміла, що то була російська мова. Вони швидко взялися до роботи:

— Де батько та мати? — прискіпалися з криком до сестри. — Від нас ніде не заховаться куркульські морди! Ми їх скрізь знайдемо!

Одночасно з цим, мов ті дикі звірюки, почали розтягати батьківське добро, нажите тяжкою працею. Уже вся скотина, яка не їла протягом доби, була вигнана з повітки, її погнали до колгоспу. Біля комори відбили замок, відчинили й забирали останнє збіжжя, що було для посієу та харчування.

У хаті чинилась інша акція: повний лантух полотна продавали самі собі по десять копійок за шматок, а материну та батькову одежину приміряли та одягали, а яка не пасувала, то рвали, топтали й нівечили. Раз-у-раз вигукували страшну лайку, заливались божевільним сміхом, ніби на радощах, — тяжко переказати, що там творилось. Один рудоволосий чоловік в подертій шкірянці підскочив з ломом до печі і почав розбивати комини, мабуть, шукав, чи не заховався хто з батьків у них. Комини посунулись донизу купою цегли та глини, а чорна сажа стовпом піднялася аж до стелі, яку недавно так старанно вимазала мама.

Ніби аж тепер ця банда у шкірянках та будьоновках помітила нас, що купою збилися й сиділи на печі. Один середнього віку, із шрамом на щоці, простяг свої довгі руки до нас, мов щенят, поскидав на долівку, обсипаючи московською лайкою, перемішаною з сміхом. Ми були такі перелякані, що вже не могли й плакати.

Серед них вертілась і одна місцева комсомолка. Вона побачила на печі макітру з тістом (мама не встигла спекти хліба) і з сміхом схопила її, хоч це було важкувато,

згинаючись, потягла її додому.

Потім тривали довгі допити й настрашування, все з криком і лайкою, питали, де батьки, але ми й самі не знали, де вони поділися, й не могли нічого сказати. Тернер і мені було зрозуміло, чому так скоро батько зник з дому і чому мама казали, щоб ми були чемні.

Після допиту ця брутальна зграя повикидала нас на двір, на сани, які вже стояли напоготові.

— А ви так не кидайте хоч малих дітей! — озвався сергито до шкірянки мій старший брат, якому було 11 років. Але рудоборода шкірянка, вилаявшись, схопила його міцними уками і, розмахнувши, жбурнула у велику кучугуру снігу. Брат весь потонув у снігу, тільки чорна смушева шапка лежала зверху. Погоничеві місцевому чоловікові, мабуть, соромно було за вчинки москаля, і він витяг брата з снігу і посадив на сани. Потім скочив сам на сани, умостився, загорнувшись у великий батькієський кожух, що недавно потяг з хати, свиснув на коней, лягнувши батогом, і сани побігли. Позаду лишилося рідне гніздо, що досі було сповнене родинною радістю, теплом і щастям. Але за дві години все це було зруйноване навіки.

Надворі далі стояв страшний мороз, а нас, дітей, без батьків, везли кудись далі у сніжну заметіль. Нас ніхто не запитав, чи нам холодно і чи ми хочемо їсти. Не пригадую, як довго нас везли, але наші сани нарешті спинилися перед хатою, на якій не було даху. Ця хата стояла серед поля, і тільки високі тополі та садок за хатою свідчили про те, що донедавна тут жив якийсь господар, якого теж, мабуть, спіткало подібне нещастя.

Коли сани стали, погонич скомандував нам швидко вставати. Переступивши поріг цієї хати, ми побачили жахливу картину: на долівці було трохи соломи, а на ній лежало й сиділо повно куркульських дітей — дітей «ворогів народу». Діти були худі, змучені й напівпритомні.

Нас зустріла червонопика комсомолка, коротко підстрижена, у вузенькій спідничці та в червоній блузі.

— А, це новички прибули! — вигукнула вона, заливаючись уїдливым сміхом. — Ну, то я їх зараз підкурю, щоб були слух'яні та не мерзли. — І вона підкинула до печі якогось мокрого бадилля. Воно відразу почало чадіти. Але заслінка, мабуть, була закрита, бо весь дим валив на хату, і ми опинилися ніби в газовій камері. Багато дітей стогнало, деякі просили води або кликали маму, але ніхто не відгукнувся на їхній плач і благання. А

комсомолка сиділа в іншій кімнаті, де топилась піч. Ті діти, які потрапили сюди давніше, то вже вмирали, бо ні їсти, ні пити їм не давали.

На щастя, недового нам довелося там бути, бо багато односельчан знали нашого батька як доброго господаря й добру й чесну людину: він багатьом допомагав, чим міг, у біді. Першої ж ночі під'їхали чийсь сани, і до хати зайшли двоє замаскованих людей. Вони обдивилися навколо і впізнали нас. Ми вже лежали на соломі пригломшени чадом. Вони винесли нас на сани, а іншим дітям сказали, що хто має силу, то щоб тікали геть. Самі ж пішли до другої кімнати, де солодко спала червонощoka. Звідти долинув страшний крик і плач. Що вони їй зробили, ми не знали. За короткий час вони вийшли, швиденько сіли на сани й поїхали. Чоловік, який сидів у кожусі і гладив мене по гарячій голові, сказав: «Ну, вона вже більше не буде душити чадом невинних дітей»...

Довго нас переховували люди, довго нам доводилося сидіти в темних погрібах, щоб ніхто не чув і не знав, де поділись діти Івана Верещаки. Село також перейшло до оборони: як тільки хто прибуде з райпарткому, щоб агітувати до колгоспу або щоб закрити церкву, то всі були проти, а часом він уже й назад не вертався. Селяни були дружні, чинили опір проти всякої руїни та руйників. І навіть міліція не могла довідатися, хто керував тим опором у селі. Через такий стан церкву їм пощастило закрити аж у 1937-му році. Вночі, коли люди спали й не сподівалися, вони зняли дзвони й дзвіницю, а в церкві потім зрobili комори для збіжжя.

Через згуртованість і національну свідомість не було доносів і навіть мало кого розкуркулювали. А кого й хапали, то родини не витягали з хати й лишали клаптик землі.

У 1933-му році знову, з наказу Москви, прийшов в Україну страшний голод. Одночасно з тим скоро почалась і пашпортизація. Це й застало нас з мамою повернутися до рідного села, бо ми не мали права на існування: не могли дістати пашпорта і приписатись. На околиці села мама впросилась до однієї старенької жінки, і ми стали жити в малій хатині. Жінка дала нам чотири широких дошки, на яких долі і спали ми покотом. Так знову почалось наше злиденне життя у своєму селі. Не було в хаті крихти хліба, мама билась, як риба об лід, щоб якось нас рятувати, але нічого не могла зробити. Незабаром моя сестричка опухла від голоду й померла, а мама

захворіла на тиф. Ми були вже, як кістяки, страшно було дивитися на нас.

Тим часом надходили великі Великодні свята, а у нас не було ні крихітки їжі, щоб навіть запорошити око. Я сиділа на порозі, і мені пригадалась гарна, чиста батьківська хата, високі пахучі паски, кольористі крашанки та всякі ласощі. Мені стиснуло горло, і я гірко заплакала. Я ще була зовсім малою, щоб зрозуміти, чому на нас упало таке нещастя і що то за люди, що забрали від нас батька і зруйнували наше життя. З плачем я підвелася і звернулась до брата:

— Ходім просити в наше село, там нас люди знають, може dadуть, хоч крихту хліба...

Брат довго відмовлявся, але потім голод переміг, і ми пішли... Брат ставав тільки біля воріт, а я сама заходила по милостиню. Люди, дійсно, пізнавали мене, бо я була лицем дуже подібна до батька, і обдаровували мене, хто чим міг. Із очима, повними сліз, та з жалем на серці люди проводжали мене з двору та бажали веселих свят. Коли мій брат побачив, що люди так співчутливо ставляться, то й сам разом зі мною почав заходити до хат.

Уже наші торбиночки майже наповнились милостинею, а в одній хаті нас нагодували оладками з шелухи та картопляного лушпиння, і ми повернулися до мами. Ішли наспростець озиминою, що була вже в коліно, повні радості, що й ми маємо що їсти на Великдень. І раптом ми побачили, що напроти йде людина з наганом при боці. Ми пізнали його: це був один з сільських активістів, що допомагав розкуркулювати нас. Він зупинив нас і став пильно приглядатися, а, пізнавши, запитав: «Ви діти Івана Верещакі?» Ми підтвердили. «Добрий був чоловік Ваш батько, — сказав він, — шкода його, пропав, а ви поневірялись. Ходіте, діти зі мною!»

Ми полякалися на смерть: думали, що він забере від нас нашу надію, наші харчові здобутки, що їх дали нам люди. Він привів нас до себе додому. Жив тепер у гарній хаті куркуля, якого допоміг заслати на Соловки.

В хаті почули ми приємні пахощі смачної їжі, що залоскотало нам у грудях. Він наказав своїй жінці, щоб нас добре нагодувала, а сам набрав торбу борошна, сала та яєць і навіть дав кільце ковбаси, а потім випровадив нас аж за село. Нам навіть важкувато було все те нести, а він довго ще стояв і дивився нам услід. А за два дні прокотилась по селу чутка: коли у Великодню ніч

співали в церкві «Христос Воскрес», цей активіст застрелився.

Він був вірним слугою совєтської влади. Протягом кількох років бачив, які знущання вони робили своїм же людям, як допомагали Москві нищити села голодом — і, мабуть, не витримавши, покінчив самогубством.

Гр. Божок

КОНКУРСНИЙ ВИСТУП УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ХОРУ В ПРАЗІ

Українці не можуть жити без співу, а особливо студенти, молодь. Наша рідна пісня споконвіку була найкращою розрадою кожної української людини. Ціла наша історія відбита в піснях, коломийках, думах... Не погасла вона серед наших людей і на чужині, зокрема в Чехії, де після Першої світової війни оселилось багато цивільних і військових емігрантів. Тут, у Празі, одразу творилися організації, товариства, громади, школи. Одним з найбільших наших культурних огнищ у Празі був Український Академічний Хор, що складався з студентів Української Господарської Академії та різних вищих шкіл.

У 1926-му році, коли я вже був студентом УГА, постав наш хор. Диригентом була пані Платоніда Іванівна Шурґеська, яка свого часу була помічником диригента славного хору О. Кошиця. Вона закінчила музичну освіту в Київській консерваторії по класі гри на піаніно, а також Празьку консерваторію по класі диригування й композиції.

Хор складався в необхідній пропорції для рівноваги голосів: три п'ятих голосів чоловічих, з перевагою басів, і дві п'ятих — жіночих, сопрано та альти. За короткий час наш хор перетворився на справжню досконалу мистецьку одиницю, що притягала до себе й захоплювала українську й чеську публіку. До складу хору, як я вже згадував, належав співочий елемент всіх вищих шкіл у Празі і під час фестивалів виступав об'єднано. Проби відбувалися переважно в Подебрадах. Репертуар хору був широкий, складався з творів М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, О. Кошиця, Я. Яциневича, П. Демуцького, П. Козицького, М. Вериківського, П. Ніщинського, В.

Костенка та Н. Нижанківського. Особливо гарно виходили народні пісні, зокрема колядки. Чи то М. Леонтовича «Ой, там за горою», що, почавшись з піаніссимо тенорів, з безупинним наростанням темпу і сили звуку, закінчувалась бурхливим, могутнім завершенням. Або В. Ступницького «Ой, рано-рано» та « Жала Уляна шовкову траву» — з кожної музичної строфи Шуровська творила мистецький малюнок дії, приспів «Під бором» — це веселка нюансів, подібна до грізної чорної хмари, що в басовій партії, відразу переходить у грайливе дзвінке, що закінчується (у теноровій партії) у легко сповільненому темпі лірично-мрійним завмиранням: «Під зелененьким явором»... Це був просто мистецький шедевр.

1928-ий рік був роком 10-ліття Чехо-словацької Республіки, і цей ювілей урочисто відзначали всі громадські організації. У цьому брала участь вся співоча частина української еміграції. А під час самого фестивалю в цьому 1928-му році в Празі брали участь майже всі слов'янські народи зі своїми найкращими хорами. Тут варто згадати, що спільний хор чехів складався з 4 тисяч співаків, а диригентом був доц. Чеської Техніки др. Сморадж. Для фестивалю було споруджено спеціальну будову, яка мала вмістити тисячі людей, тому можна собі уявити грандіозність тієї сцени, коли взяти до уваги, що на сцені мусіло поміститися 4 тисячі співаків.

Хори гостей виступали в алфавітному порядку: першим співав хорватський студентський чоловічий хор, якому пророкували здобуття першості... Але після першої пісні він мусів зійти зі сцени. А причиною було те, що спокусились перед виступом виробами празьких винарень... Шкода було їхнього диригента.

Далі був бравурний виступ польського понадстотчленного чоловічого хору з першорядними голосами. Прогриміло «Єще Польська не згінела» і ще кілька веселих бадьорих пісень. Знамениті голоси і стрункість, зіспіваність, але — глибшого сліду якось не лишилося. Після них виступив російський хор, що складався з 65 співаків з чехом диригентом. Але успіх був дуже блідий.

І нарешті на кінці виступив український мішаний хор з 139-тисх хористів і з жінкою-диригентом. Уже в першій точці («Сон» К. Стеценка) чується певність себе, захоплення самих співаків, тонкість нюансів — а слухачі щедро озвалися оплесками. А за тим імпозантно-сильний «1905-ий рік», і ця найтяжча річ репертуару пройшла з повним успіхом. А далі «Ой, зійшла зоря вечерова» М. Леонто-

веча з солістом басом Миколою Самойловичем. Спокійний, без жодної драматизації епічний спів. Величезний хор в руках митця-диригента — як один слухняний інструмент...

І весь фестиваль закінчується нашим виступом — зірницею, темпераментною «Ой, на горонці» К. Стеценка. Повний тріумф українського хору і його диригентки! На сцену виймають два великих вінки від упорядників фестивалю. Об'єднання хорів Чехо-Словаччини — чехи, що зникли до того, що їхні хори протягом 30-тих років на світових концертах виходили переможцями — захоплені українською піснею... Оплесків — немає кінця...

А було це так: на велечезну сцену по-військовому виходять двійками співаки. Спершу жіноцтво, а потім хлопці, стаючи на свої місця. Нарешті виходить на сцену перед багатотисячну публіку середнього віку жінка, повертається і вклоняється до глядачів. Люди оглядають, мовляв, що ти, бабо, хочеш? Але ця жінка повертається обличчям до хору, піднісєть руки, і хор, мов великі церковні органи, загудів... По величезній залі понісся спів, що аж стіни загули та забриніли вікна. У залі все завмерло: все перетгорилося в слух...

А пісня лунає, вирує, заповняючи безмежні простори величезної концертної залі. І, нарешті, форте-фортіссімо, і бренькіт вікон, і все в повітрі затихає. А слухачі, мов зачаровані, мовчки сидять. ніби порожня зала... і враз, нарешті, загуло: «Браво! Браво! Біс! Біс!...

Спокійно вклоняється митець-диригент із свідомістю своєї перемоги... і її жіноче вбрання вже не дивує глядачів, а чарує... Вона не махала дуже руками, як це роблять багато диригентів, ніби щоб слухачі більшу увагу звертали на рухи їхніх рук, а не на красу співу. П. І. Шуровська піднісши руки догори, передає весь чар творчости своєм очам, які горять і ніби гіпнотизують співаків, веде їх так, як того бажає її творчий дух... а руки лише големіньку рухаються, ніби підпорядковуючись її очам.

Диригент празького чеського хору «Глагол» так писав у місцевій газеті про той концерт: Тяжко руці писати, коли серце співає хвалу. Українці прийшли й перемогли! Я думаю, що ми тяжко кривдили їх, коли несвідомо і проти їхньої волі з'єднували їх в одно ціле з народом московським... Українці відрізняються від москвинів. З усіх слов'ян вони найближчі нам всією їхньою вдачею. Українці все дають диригентові, що йому потрібно: багатство інвенції (вигадливости) та фантазії [дають можливість

диригентові будувати свої строфи, повні різноманітності та виразності... Акценти не стріляють одноманітністю, але пишно відтіняються з мірою і смаком, а ефект не є метою, а лише засобом... і все переконливо йде до серця з таємною ніжністю, аж до козацької буйності. Хор цілковито і сліпо кориться диригентові і кожному його настрою, теорячи втілену живу українську пісню!»

Дуже захоплені відгуки подала тоді і польська преса.

З нагоди 60-річчя заснування українського Пласту, в Аделаїді відбулася 23.12.1971 — 3.1.1972 Ювілейна зустріч, в якій брали участь і видатні представники Пласту Канади та Америки. На світлині пластуни-новачки і новачки на пластовій площі в Аделаїді.

Український Академічний Хор у Празі.

Іван Смаль-Стоцький

З КОЛИШНЬОГО ЖИТТЯ В АВГСБУРГІ

По обох боках річки Леху розлягається старовинне місто Баварії — Авсбург. В 1946-1950 роках це місто було культурним і політичним центром української еміграції в Німеччині. В ньому перебували Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині, орган УНРади, Спілка Українських Пръменників і Журналістів, Центальний Комітет СУМ-у, Голівна Управа Спілки Селян у Німеччині, Центральна Управа Спілки Визволення України, театр В. Блавацького, Владика Ігор і Владика Григорій.

В Авсбургі друкувалися журнали «Заграва», «Пугу-пугу», «Студентська Думка», «Світання», «Авангард», «Вільне Слово», «Сьогодні», «Молоде Життя», «Повстань, Перуне», газета «Наше життя» та інші газети. В ньому часто відбувалися різні з'їзди, сесії, наради, конференції письменників, науковців, громадських організацій та політичних угруповань.

Всі організації перебували в українському таборі «Сомме-казерне», в ньому мешкало коло п'яти тисяч українців. Центральне Представництво Української Еміграції та Владика перебували в місті.

Табір «Сомме-казерне», так би мовити, був мініатюрною державою в державі, бо табір ані адміністративно, ані політично не підлягав Німеччині, а був під наглядом УНРА. В таборі була українська адміністрація: комендант, канцелярія, поліція; народньо-товариський суд; функціонували філія Українського Вільного Університету, гімназія, курси українознавства та журналістики, курси англійської та німецької мов, церкви, медпункт, вишивальництво, кравецька майстерня, шевський та кравецький цехи, фотографія; працював гурток танців, драмгурток, церковний хор; була крамниця, кіоск, навіть був базар.. В таборі містилися і редакція газети «Наше Життя».

Табір належав до найкращих українських таборів, де українське життя ллялося гірською бурхливою річкою. Хоч таборяни жили у злидених умовах, але молодь тяглася до навчання. В університеті плата за навчання в

рік становила 400 німецьких марок, але студенти роздобували ці 400 марок і «гризли» науку. В Українському Вільному Університеті на першому семінарі філософічного (історико-філологічний) факультету було більше 50 студентів.

Навчання в Університеті відбувалося у великому цementsьому підвалі, з двома малими вікнами. Перший студент, зайшовши до підвалу, розпалював дрова в чавунці (маленька з чаунна піч). Дрова завжди були мокрі. Інколи лекція розпочиналася, а студент ще шапкою роздмухував жар. Зрозуміло, що університетську кімнату-клясу й за чотири чи п'ять годин не можна було нагріти. Студенти під час лекції тупали ногами, щоб зогріти замерзлі ноги, бо в класі температура завжди була нижче нуля.

Перерахую прізвища тих студентів, що не вивітрилися з пам'яті. Яр Славутич, Олекса Воропай, Валентина Воропай, Яків Гурський, Юрій Буряківець, Олекса Запорізький, Іван Смаль-Стоцький, Олекса Рань, Іван Манило, Григорій Сенько, Юрій Повстенко, Микола Миськів, Олександр Кузьменко, Б. Війтенко, О. Запорізька, О. Рибачик, І. Бойко, Янчишин, Балабан, Л. Зуєвська, сестри Перетятки, О. Кам'янська (та інші).[†] ?

Прийсно зауважити, що в нашому таборі великий відсоток інтелектуалістів працював на літературній ниві. Між ними була велика частина студентів.

Членів Спілки Українських Письменників і Журналістів в Авсбурзі було 34 особи. Василь Барка — поет, Юрій Буряківець — поет, Олекса Запорізький — письменник, Олекса Воропай — етнограф, Василь Гайдарівський — письменник, Олег Зуєвський — поет, Павло Котович — журналіст, Неофіт Кибалюк — журналіст (голова СУЖ), Іван Липовецький — журналіст, Іван Манило — байкар, Петро Сдарченко — літературознавець (секретар СУПіЖ), Артем Орел — мовознавець, Михайло Орест — поет, Олекса Рань — поет, Іван Сенько — журналіст, Микола Скеля — поет (совєтський шпигун, викритий у Венесуелі), Яр Славутич — поет, Іван Смаль-Стоцький — письменник (скарбник СУПіЖ), Левко Чикаленко — журналіст та інші.

Появилися перші автори художньої літератури в Авсбурзі. Яр Славутич надрукував дві збірки поезій: «Колоски», 1946 р. і «Гомін віків», 1946 р.; Василь Барка — «Апостоли», поезії — 1946 р.; Олег Зуєвський — «Золоті ворота», поезії — 1947 р.; Олекса Запорізький — «Мати помирила» п'єса-жарт, 1946., драму «Граніт», 1947

На цій історичній світлині (1946-7 рр.) студенти факультету філософії (авгсбурзька філія) Вільного Українського Університету в Мюнхені, який під час війни переїхав з Праги. На цьому факультеті (і в авгсбурзькій філії) викладали наші відомі професори: Дм. Дорошенко, (історія), Дм. Чижевський (філософія), М. Міщенко (психологія), Юрій Шерех (мова), Л. Вілецький (література), П. Феденко, П. Курінний, В. Державин, Яр. Рудницький, Л. Чикаленко, В. Січинський та інші.

р., «Швайцарський пашпорт» драметюд — 1946 р. і байки, 1948 р.; Олекса Степовий — легенду «Степова царівна», 1946 р. та «Різдвяні звичаї нашого народу», 1946 р.; Юрій Буряківець — дві збірки поезій: «Слово про Україну» 1946 р. і «До вершин духа», 1948 р.; Іван Манило — три збірки байок: «Колючий сміх», 1946 р., «Постріли з пера», 1947 р. і «Запоріжжя сміється», 1950 р.; Петро Павлович надрукував історичні пам'ятки «Поділля», 1946 р.; Михайло Брик — дві збірки нарисів: «З минулих днів», 1946 р. і «Перстень», 1946 р.; Петро Кізко — «Навіки твій» поезії — 1946 р.; Лев Орлигора — брошуру «Проблеми демократії», 1946 р. — «На суд історії», 1946 р. та «До Сонця України» 1946 р. і «Про більшовицький фашизм», 1946 р.

У 1948 р. самітні та бездітні родини таборян стали виїжджати до Бельгії, Франції та до Австралії. У 1950 р. почався масовий виїзд емігрантів за океан. Бурхливе українське життя в таборі «Сомме-казерне» згасло.

З тих колишніх студентів вийшла ціла низка відомих людей в літературі, науці та інших ділянках нашої культури. Декого з них пізнаємо на цьому фото: здається, ліворуч ззаду в останньому ряді — Юрій Буряківець, праворуч крайній в тому ж ряді — Др. Олекса Воропай; у передостанньому ряді четвертий і п'ятий зліва — Іван Манило та др. Яр Славутич. У другому ряді всередині з намістечком на шиї, здається, др. медицини Катерина Кохно, інших не пощастило встановити.

Світлину подарувала нам одна з студенток, що є тут у першому ряду.

МИСТЕЦЬ МИХАЙЛО САДОВСЬКИЙ

Бог дає талант, а людина сама має відкрити вартості й дороги. Творчий процес — це процес зміни, розвитку живучесни й виваходу в організації внутрішнього життя. Думка шукає розв'язки життя, відповідаючи вимогам доби. Ці вимоги кажуть, що наш мистець найперше має бути українцем, — і таким цілковито є М. Садовський.

Мистець не творить епохи, але епоха творить його. Епоха зі всіма своїми скрижалями й подіями. К. Юнг сказав таке «Не Гете створив Фавста, але Фавст створив Гете». В уяву автора втілювався цілком дух народу, який керує його пензлем. У візійному надхненні зникає свідомий розрахунок, і українське серце, яке не знає спочинку, шукає у збуреному океані трагізму щось нове, радісне, надійне, як схід сонця. У нього типове для майстрів вичуття, що треба зробити, і стихійна зручність засобів вислову. Пильність не допоможе, коли немає вичуття, візії, надхнення...

Мистецтво — це своєрідна релігія, де мистець душею перебуває разом із своїм твором. Він для когось і для чогось малює. Він рветься до пензля не як п'яниця до пляшки, а молитовно, жертвено, так, як ішли герої УПА до бою. Ось що сказав визначний поет Франції Поль Валері: «Щоб твір мав ефект, мусить творець і глядач бути один від одного зовсім не залежні».

Михайло Садовський любив змалку мистецтво, і в невідрадних большевицьких умовах пощастило йому потрапити у Київський Художний Інститут, звідки його викинули як сина «куркулів». Він міняє прізвище і б'ється за кусок хліба в Донбасі. Йому доводиться малювати стахановців та большевицькі кличі, а вечорами слухати лекції в музичній школі, в ділянці композиції й диригентури. У 1938-му році він був директором середньої школи. 1941-го року пережив утечу червоної армії, фронт, німецький полон і втечу додому. І знову втеча, а потім подорожі, разом з родиною до Австралії, де умови для плекання мистецтва не найкращі, бо до сьогодні М. Садовський малює будинки і паркани, посилаючи двох синів до школи. І тільки у вільний час займається малярством.

Його робітня велика й багата. Сотня картин приголомшує глядача різноманітністю. Садовський мав в Австралії

дві виставки — у Мельборні й Сідней — та брав участь у збірній виставці в Канберрі. Як член австралійської спільки мистців, також брав участь у її виставках. Він подарував багато своїх картин нашим установам в Австралії. У Домі Молсді в Сідней красується його промовистий рельф Таґаса Чупринки. Національному музеєві в Тайпеї на Формозі подаровано його картину «Іван Виговський під Котопом». (Фото дивись на стор. 94). Її також показували в телебаченні та згадували в пресі разом з інформаціями про Україну. Його портрети наших національних мужів виразні, з рисами сильних особистостей. Його «Кінгірські жінки», що йдуть проти советських танків, виявляють отой нечуваний героїзм народу, що веде до найвищих жертв. Його «Розкуркулені» — потрясаюча трагедія України. Навіть тема міжпланетних подорожей чи морське дно — у нього не абстракт, а складність метафізичного думання й невтомне шукання ідеалістичної розв'язки життя-буття.

Стиль Садовського — це переосмислений імпресіонізм. Його олія розцвітає живими кольорами, що підкреслюють вічну тугу за батьківщиною. Не для себе, не для слави творить Садовський, а для нації, її культури, її духа. Скрізь у нього Україна-сади, квіти, гаї, ніби «Зачарована Десна» Довженка або «Фата Морґана» Коцюбинського.

Р. Драган

Друкуючи статтю Романа Драгана про мистця Михайла Садовського, тим самим ми відзначаємо 65 років з дня народження нашого талановитого й заслуженого майстра палітри. Народився Мих. Садовський 21-го листопада 1908-го року в Україні. Має незакінчену вищу освіту (три курси). Та ім'я собі як першорядного мистця він здобув своєю невтомною працею в різних жанрах улюбленої творчості. Особливо приваблювали око глядача на виставці в Мельборні його барвисті й різноманітні краєвиди, квіти, дерева... Лише за 20 років життя і праці в Австралії наш мистець створив сотні чудових полотен, що прикрашують вітальні як українців, так і австралійців. Лише у його робітці зберігається близько 200 готових полотен. Та й тепер мистець не зменшує темпів творчості — він далі працює над широкими історичними темами, щоб збагатити наше образотворче мистецтво новими здобутками. Тож у дні 65-річчя нашого талановитого мистця бажаємо йому здоров'я та подальших успіхів на користь нашої культури.

Редакція

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ ЖИТТЯ В ПЕРТІ

ЗАХ. АВСТРАЛІЯ

(За останні три роки)

У місті Перті, столиці Зах. Австралії, від самого початку поселення тут українців, постають, крім українських церков, різні інституції й організації, як Укр. Громада, Рідна школа, Спілка Укр. Молоді, Т-во Сприяння УН Раді, Легіон ім. С. Петлюри, Союзу Українок, СУК, Укр. Вільне Козацтво і УАЛ.

При Укр. Громаді існує громадський хор «Бандура», який під керівництвом своїх диригентів (давніше п. К. Уласевича, а тепер Др-а О. Менцінського) помагає при влаштуванні різних концертів. При Укр. Громаді існує також Танкова Школа під проводом п. Ф. Мельничука, яка, крім виступів на укр. імпрезах, часто виступає на фестивалях, організованих австралійцями, і дуже популярна.

При молодечій організації СУМ існує близько двох років оркестра, під керівництвом п-ні М. Менцінської, яка своїми виступами збагачує програми багатьох національних імпрез.

Молодь під проводом п. Б. Микитюка, щороку, дуже щедло влаштовує день батька. Рідна Школа щорічно відзначає Свято Матері.

Укр. Громада є патроном усіх українців Зах. Австралії, із центром в Українському Народному Домі ім. Т. Г. Шевченка. Імпрези національного характеру, чи то з рамени Укр. Громади, чи кимсь самостійно, відбуваються в тісній співпраці з усіма укр. організаціями. Громадяни беруть у них участь чи як виконавці (доповідачі, декламатори, танцюристи, співаки), чи як слухачі.

Особливу увагу треба приділити нашим солісткам: п-ні З. Дошак, яка чарує присутніх своїм чудовим голосом майже на кожній імпрезі; молода балерина п-на Д. Тепла, яка, крім балету, має не абиякий талант гри на фортепіано; млада українка п-ні М. Джонсон заповняє залю акордами укр. мелодій, майстерною грою на фортепіано; відома в Перті співачка п-на Л. Супрун своїм чарівним голосом віддає красу укр. пісні.

Культурно-освітня референтура Укр. Громади з пошаною й з великою вдячністю ставиться до всіх мистецьких сил, які активно беруть участь у культурно-освітньому житті на терені Перту.

Дивлячись із перспективи кількох років назад на культурне життя в Перті, можна з певністю сказати: Культурно-освітня Рада, яка складається із представників усіх організацій, гідно несе стяг свого закладання. Українці в Перті не забувають своєї культури, а плакають її й шанують.

В. Гончаренко

СЛОВО ПРО СІДНЕЙСЬКИЙ «Б О Я Н»

Українське Співоче Товариство «Боян» розпочало своє існування 2-го липня, 1951-го року. Цього дня гурток любителів рідної пісні, числом 24 особи, зібрався в Сіднейському Залізничному Інституті на пробу співу. Це був чоловічий хор. Диригентом став один з наймолодших віком хористів, Тарас Фіголь, який мав уже приготованих кілька пісень на різні голоси. Започатковані проби відбувалися точно щопонеділка й четверга. Щотижня прибували нові співаки. В половині вересня того ж 1951-го року відбулися загальні збори членів гуртка, на яких було прийнято назву — Українське Співоче Товариство «Боян» у Сідней, тоді ж було прийнято статут та вибрано членів управи. На цих загальних зборах були представники місцевої Української Громади, серед яких був і сам голова др. Євген Юлій Пеленський; його ж вибрано було й головою зборів. Головою «Бояна» став довголітній голова «Бояна» на рідній землі й на еміграції (Міттенвальд, Німеччина) п. П. Лопата, а секретарем п. С. Крук.

Після численних проб прийшла черга на прилюдні виступи хору «Боян» з концертами. До кінця 1951-го року хор взяв участь у трьох українських національних святах та мав один виступ разом з балетом для чужинців в Бондай.

Наступного року диригентом хору став Володимир Майковський. Пожвавилась праця в хорі і поширився репертуар. У другій половині 1952-го року організувався мішаний хор. Відтоді «Боян» виступав на різних концертах уже з двома хорами. У 1952-му році хорових виступів було сім та один Великий Концерт (4.10.1952) в «Асемблі Голл — Вінярд», де було понад 1000 слухачів.

Наприкінці року склалася така ситуація, що треба було оголосити в пресі конкурс на місце диригента хору. В наслідок цього, 3-го січня 1953-го року корівництво обох хорів очолив маестро Василь Матіяш, а його дружина Ерна Матіяш — фортепіановий супровід. Тоді ж по-

щастило хоріві змінити місце проб співу й перейти до будинку Вечірнього Коледжу в Клевеленді. Ця зміна виявилась дуже корисною: 14-го квітня 1954-го року, за порадою й заходами диригента цього Вечірнього Коледжу, хор «Боян» став клясою Коледжу, а п-во В. та Е. Матіяші — нашими вчителями. Через Коледж ми пов'язались з Департаментом Освіти, і цей зв'язок триває до цього часу... Наші проби співу стали поважнішими. Статистичні числа взяті з щоденника проб співу, хорових виступів та власних концертів обох хорів «Бояна», дають повний образ 22-літньої праці Співочого Товариства в Сідней.

Цього року «Боян» нараховує 48 співаків. А ще не так давно було їх 58. Варто згадати також, що, крім звичайних членів, Товариство має ще 22 допоміжних членів, прихильників хорового мистецтва.

Варто також відзначити, що на концертах «Бояна» з самого початку, а від 1961-го року постійно бере участь Танковий Ансамбль під керівництвом Т. Тиравської, який є прикрасою для наших концертів.

За весь час існування «Бояна» відбулося 1270 проб співу, з цього числа під керівництвом панства Матіяшів — 1145. До цього ще долучаються приватні проби з солістами, що відбуваються майже перед кожним концертом. Таких солістів є кілька.

Концертів та хорових виступів за 22 роки відбулося 166, з яких 60 власних, тобто самостійних. Глядачів на цих концертах за цей час було близько 78000. Пісень вивчено 202, з чого в другій декаді — 70. Ці пісні належать 50-м композиторам. По радіо мішаний хор виступав 7 разів з 30-ма піснями. Чоловічий хор — 6 разів з 25-ма піснями, до кольорового фільму три рази, а також «Боян» випустив своїх 10 платівок.

На останній пробі хору диригент поінформував членів хору, що цього року має відбутися три важливі виступи: власний концерт у Сідней у вересні, два гостинні концерти в Мельборні в кінці вересня і участь у програмі на відкритті Сіднейської Опери, що відбудеться в жовтні цього року.

Отже наша пісня не вмере не загине і на п'ятому континенті.

Сідней, 28.3.1973 р.

П. Л.

З ІСТОРІЇ ХОРУ «ГОМІН»

Хор «Гомін» заснувався в Аделаїді 8-го червня 1949-го року. Спочатку в ньому було 32 чоловіки з добрими голосами. Після п'ятимісячної наполегливої праці перший виступ хору відбувся на великому «Інтернаціональному Фестивалі Мистецтва» в аделаїдській Ратуші в листопаді 1949-го року. Цей виступ був надзвичайно успішний, і про нього заговорили майже всі місцеві англомовні газети. З того часу хор «Гомін» став дуже популярним, і незабаром низка австралійських концертів чи мистецьких програм відбувалися з участю українського хору, а слідом за тим відбулися і виступи в радіо.

У 1956-му році в хорі взяли участь і жінки, тому відтоді хор виступає з чоловічим та мішаним складом. Протягом 24-х років існування «Гомін» виступав перед австралійською аудиторією, на інтернаціональних фестивалях, а також на українській сцені на всіх громадських імпрезах і перед українцями Мельборну, зокрема під час 2-го здвигу у Мельборні, у 1971-му році.

Що два роки «Гомін» влаштовує самостійні концерти для української публіки. На сьогодні він нараховує 40 жінок і 28 чоловік. Хором весь час керує диригент Йосафат Маркіян Кліш.

СВОЄРІДНЕ ВИДАННЯ (З життя УКТКлюбу в Сіднеї)

Небагатьом відомо, що в Сіднеї вже протягом трьох років виходить у майже люксовому виданні журнальчик — кварталник «Сіднеєць». Досі вийшло 14 чисел (по 8-16 стор.) Його видає Український Культурно-Товариський Клуб у Лідкомбі для своїх членів (безкоштовно). Хресним батьком і редактором журналу є колишній «вільнодумський» Австралюк — Богдан Подоляно. Хоч мова журнальчика часто «недописує», проте журналу є єдиним такого типу виданням у світі. Крім хроніки з життя клубу (голова Клубу Омелян Кошарський, а менеджер — Степан Добровний, загалом керує дирекція, що складається з 10 осіб), цей ілюстрований журнал містить гуморес-

ки, жарти, веселі вірші, рецензії про імпрези Клубу.

Хоч кожне число коштує Клубові кілька сот доларів, він вважає, що це добре капіталовкладення, бо часом це своєрідне видання доходить до осіб, які більше нічого українського не читають. Журнал не займається політикою чи полемікою, критикою чи моралістикою. Він запланий як журнал розваги у нашому не завжди веселому житті. Його наклад — 800 примірників.

З МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ КЛУБУ

Крім видання згаданого журналу, УКТКлуб часто влаштовує культурно-мистецькі розвагові вечори. Один з успішних вечорів відбувся 4-го липня 1971-го року у великій залі Дому Молоді в Сідней. Гостей було понад 700 осіб (дивись фото на стор. 212). Другий подібний відбувся 14-го листопада 1971 р. Крім того, декілька разів виступали перед членами та гостями Клубу танцюристи з школи Наталі Тиравської, двічі брали участь співачки «Дві Валі» (Валя Кулик і Валя Спесива), також співали: пані Галина Храпач, Микола Євсєвський, Зенко Гедзь та австралійські й чужинецькі митці, танцюристи, гумористи, шоукарі. Із місцевих сил, наприклад, ще виступали: Драмсекція ім. Марії Заньковецької, під кер. артистки Клави Фольц, що поставила драму «Воскресіння», також артист Степан Хвиля, що співом і розмоєю веселив гостей і членів Клубу, а щоб внести й дозу «імпортованого гумору, спробували з Мельборну актора й конферансьє Ярослава Гевка, Зою Когут та Галину Корінь. А Дмитро Нитченко робив доповідь на одному з тих вечорів «Український гумор та його творці» та читав свої віршовані гуморески. Тож Клуб має засаду: не хлібом єдиним живе людина.

ПІСЛЯСЛОВО

Випускаємо нове число альманаха «Новий обрій» Ч.5. Досі наше видання виходило раз на 5 років, а тепер обставити дозволяють нам випустити через три роки з датою, що наближає нас до 25-річчя нашого поселення на цій землі.

Виходові цього числа сприяє й те, що в резерві ми мали 600 доларів, які пожертвував нам на попереднє видання альманаха сіднейський Культурно-Товариський Клуб і які по реалізації того видання повернулися до каси.

Про цю пожегтру ми завжди згадуємо з щирою подякою. На жаль, тут же мусимо підкреслити, що літературне життя тут не має жодної допомоги від інших організацій, крім згаданої вище, ніхто не турбується й підтримкою видавничої діяльності, яка не може бути тут не дифіцитною.

Проте, випускаючи це число, з задоволенням мусимо відзначити пошавлення праці нашого Мельборнського літературно-мистецького клубу та філії ОУП «Слово» шляхом влаштування авторських літературних вечорів як в Мельборні (Ессендон), так і в інших містах та околицях Мельборну, як Джілонг, Нобл Парк, Саншайн, а давніше і в Сіднеї. Таких вечорів протягом 7-х років існування клубу відбулося 24. Одним з відрадних моментів у діяльності нашого клубу є організація досить активної групи початківців, що складається з учнів наших Рідних шкіл, студентів шкіл укр-ва, педагогічних шкіл та студ. Мельборнського університету. Ця група, що є молодецьким відділом клубу, вже четвертий рік бере участь в авторських літерат. вечорах, а також систематично друкується не тільки на літер. сторінках «З творчости наших наймолодших», що їх уже 16 чисел вадала «Вільна Думка» (уподядковання Дмитра Чуба), а й молодецьких журналах в Америці, Канаді та Німеччині, як «Молода Україна», «Юнак», «Крилаті» та «Веселка». Двоє з початківців — Юрко Ткач та Віра Овчаренко — друкувалися також у пластовому збірникові «Контрасти», що вийшов за редакцією Лариси Залеської-Онишкевич у 1970 р. в Канаді.

До найактивніших з наших молодих авторів належать Дарія Федевич, Леся Шевченко, Юрко Ткач, Арета Підгородецька, Ігор Якубович, Юлія Рибіцька, Марійка Орфіній, Олег Шевченко, Андрійко та Таня Ліщинські та Оля Гралюк, літер. спроби яких містимо в цьому числі, в розділі «Молоді голоси».

З приємністю також відзначаємо появу в цьому числі низки нових авторів, як Павло Олійник, Олена Рябенко, Мирослав Еолюх, проф. В. Олійник, Неван Грушецький. Грицько Волокита, П. Вакуленко, О. Ст. Ровський, Надія Петренко, Ірена Білінська, Гр. Божок, Клава Рошко, Оля Кеніг та ін.

Не з меншою радістю згадуємо, що член нашого клубу Божена Коваленко, яку недавно прийнято до ОУП «Слово», минулого року на конкурсі СФУЖО в Америці дістала першу нагороду за свій репортаж «Візу едержано», а поетеса Зоя Когут та артистка Ірена Залеська з великим успіхом виступили на сценах Америки й Канади

перед численними укр. глядачами.

Випускаючи це число у збільшеному розмірі, сподіваємося й цього разу на широку підтримку нашого громадянства, наших прихильників рідного мистецького слова, що появляється в таких тяжких обставинах далеко від рідної України.

При цій нагоді, висловлюємо щире подяку п. інж. О. Дресдовському за технічний догляд під час друку альманаха, а складачеві-лінотипістові Дм. Моравському за працю над складанням, що він виконував вечорами після основної служби на іншій роботі.

Мельборнський літер.-мистецький клуб.

Філія СУП «Слово в Австралії»

З М І С Т

Стор.

Степан Руданський: Повій, вітре, на Вкраїну	5
Б. Коваленко: Візу одержано. Репортаж з подорожі в Україну	6
З поезій Зої Когут: Бабине літо. Повні жмені літа. Друзям. Пісне! Де Австралія?	15
М. Лазорський, Батуринський кат. Оповідання	20
З поезій Василя Онуфрієнка: За що суди їх судять без упину? Не вірю я. Допитуйте, садіть за чорні ґрати. Бойовища запалене небо сухе. Спогади.	28
Ярослав Ліщинський: Квас. Оповідання.	32
Від успіху до успіху (Про співачок «Двох Валь»).	35
З поезій Олени Рябченко: Квітка доби. Присв. Аллі Горській. За селом.	38
З поезій Дмитра Чуба: Перший лист. Осінь. Мрії. Елегійне.	38
З поезій Павла Олійника: Запит юначки. Незнаким борцям.	43
Андрій Ляхович: Острів у небі. Оповідання	45
З поезій Божени Коваленко: Моїй землі. Не утікай. Музі	63
З поезій Костя Геммельрейха: Даніяра. Пустельник. Ганні Колесник.	66
Неван Грушецький: Каяма. Оповідання.	69
З поезій П. Вакуленка: Вже весна. Мій берег. Примхлива доля. У садку. Очі сині.	72
Іван Смаль-Стоцький: Далекій дружині. Вірш.	75

Люба Куценко: Вероніка. Оповідання.	77
З поезій Тетяни Волошки: На роздоріжжі.	91
Я прошу слів. Моя Україно.	
Рідна пісню! Вставайте, гетьмани!.	
Євген Гаран: Дар роздвоєння. Оповідання	95
Дівчина з музичним серцем (Про Марійку Намурен).	102
Оля Кеніг: Теоя весна. Вірш	103
Клава Рошко: Весна. Вірш	103
Генрі Лоесон: Вівчарева жінка.	104
Переклад Гр. Вишневого.	
Нугрєго Нстосусанто: Давун. Переклад Є. Гарана.	114

ГУМОР І САТИРА

Дмитро Чуб: Укрїнський гумор та його творці.	120
Неван Грушецький: Чудовий симбіоз.	127
(Зої та Ірені на дорогу).	
Зоя Когут: Ой думи, ви думи!	129
Галло, сіднейська Україно!	
Привіт з Америки.	
К. Гіммельрейх: О. Зірчастому в альбом	133
Грицько Вєлєскита: Дар лєсбови.	134
Олена Рябченко: Зустрінете ви їх повсюди. Байка	136
Талановиті сестри (Про Олю та Галю Кривенко)	138
Павло Олійник: Вона	140
Грицько Волокита: Понєволений.	142
Остап Зірчастий: Експромти-мініатюри та гуморески:	144
Покермашина. По-модерному.	
Галі Рїжнів. Декому з молоді.	
Нєсподівана зустріч, Химерний світ.	
Зоя Когут: Доля (Скетч)	149
Таня Волошка: Співак Мінський в Австралії	153
(Дружній шарж)	
Неван Грушецький: Дїбаймо про здоров'я. Гумореска	154

МОЛОДІ ГОЛОСИ

Дарія Федевич: Ми чи вони. Оповідання	160
Воскрєсіння. Вірш.	
Оля Грлюк: Матусю моя. Ранок. Вірші.	165
Юрко Ткач: Лист. Обідня пора. Оповідання.	168
Леся Шевченко: Майбутнє з українським присмаком.	173
За стїною школи. Оповідання.	
Арєта Підгородєцька: Дивний хлопець. Оповідання.	178
Ігор Якубович: Жалі і сумніви. Оповідання.	180
Володимир Островський: Разом з учителем	183

на риболові. Оповідання	
Петрусь Комишан: Мої перші стійки. Нарис.	185
Таня Ліщинська: Темні дерев'яні стовпи.	186
Думки про літо. Вірші.	
Віра Овчаренко: Самотній човен. Вірш.	187
Юлія Рибіцька: Тривога на пляжі.	192
Нещаслива прогулянка. Опов.	
Олст Шевченко: Прозрів. Оповідання.	195
Ріта Філонюк: Бровко. Оповідання	197
Марійка Орфіній: Згадка про літо. Оповідання.	198
Андрійко Ліщинський: Жучок. Загадкові бобри. Опов.	200
Катя Ткач: У темряві. Нарис	202
СТАТТИ:	
Дм. Нитченко: Журба і гумор	204
у теорчості Ст. Руданського.	
Мирослав Болюх: Укр. Громада в Австралії	213
Т. Ляхович: Театр чи пантоміма	224
СПОГАДИ	
Проф. В. Олійник: Спогади про похорон І. Франка.	227
Ірена Білинська: Зустріч з поетом	232
О. Ст. Ровський: Втеча.	236
Надя Петренко: Із спогадів про страшні часи	247
Гр. Божок: Виступ Укр. Академ. хору в Празі	252
Іван Смаль-Стоцький: З колишнього життя в Авгсбурзі	257

ХРОНІКА

Р. Драган: Мистець М. Садовський.	260
В. Гончаренко: Культурно-освітнє життя в Перті	262
П. Л.: Слово про сіднейській «Боян»	263
З істерії хору «Гомін» (Півд. Австр.)	265
Своєрідне видання.	266
Післяслово.	267

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

	Стор.
Шостий з'їзд учителів в Австралії. 1971 рік.	4
Степан Руданський.	5
Божена Коваленко.	6
Аделаїдський хор «Гомін».	14
Оперова співачка Ганна Колесник.	19
	271

Мельборнський чоловічий хор «Чайка».	27
Сіднейський хор «Боян».	31
Сіднейські співачки «Дві Валі»:	35
Валя Спесива та Валя Кулик	
Михайло Кліоновський — мист. керівник	41
Укр. Муз. — драм. театру.	
Співак Мих. Мінський в товаристві мельборнців	44
Дм. Нитченко	45
вручає «Літературу» Филиповича Зої Когут	
Співачка Анастасія Грушецька.	62
Співачка Галина Корінь.	65
Співачка Марія Вайсборт.	68
Сестри — співачки	71
Наталка Александренко та Ганна Цибульська	
Автор поезій Пилип Вакуленко.	72
Співачка Зірка Дошак.	76
М. Садовського: гетьман Іван Богун під Конотопом.	94
Музична школа Марії Намурен.	101
У студії мистця В. Цибульського.	112
Співачка меццо-сопрано Галина Андреадіс.	113
Танцюристка Діяна Тепла та Роберт Чітті.	126
Ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича в Сіднеї	133
Талаксєвті сестри Оля та Галя Кривенки	138
Ритмопластична студія Ірени Залеської.	147
Фрагмент з танку Ритмопластичної студії «Образ».	148
Таня Волошка, авторка низки поезій.	153
Початківці —	158
учасники авторського літер. вечора 21.5.72 р.	
Початківці —	159
учасники авторського літер. вечора 1.7.73 р.	
Учасники автор. літер. вечора в Ессендоні 21.5.72	166
Учасники автор. літер. вечора в Ессендоні 1.7.73.	167
Учні, студенти та вчителі школи в Нобл Парку, 1973.	172
Аудиторія слухає виступи учасників літер. веч. 1.7.73.	180
Учасники пластового табору	188
«Зелена діброва» біля Брізбену.	
Зустріч випусників Школи Укр-ва в Нобл Парку 73 р.	189
Присутні слухають виступи на літер. веч. 21.5.73 р.	194
Пластуни-новачки на ювілейній зустрічі в Аделаїді.	211
Учасники й творці Веселого веч. в Сіднеї 4.7.71 р.	212
Артистка Людмила Максимішин.	231.
Пластуни-новачки (2-га група) на ювілейній зустрічі в Аделаїді.	255
Український Академічний хор у Празі.	256
Студенти Укр. Вільного Унів-ту в Авґсбурзі.	259